

Kurucu Tecrübe

~ Ayda Bir Merhaba ~

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sünnetinin nasıl anlaşılacağı ve günümüzde nasıl yaşanacağı konusu çağdaş Müslüman düşüncenin üzerinde durduğu önemli konular arasında yer almaktadır. İlahi Hitab'ın ilk muhatabı olmanın yanında onun ilk uygulayıcısı olan son Allah elçisinin sünnetinin mahiyeti kadar sünnet söz konusu olduğunda mutlaka gündeme gelen hadisler, hadis eleştirisi, hadislerin kültürel boyutu gibi meseleler de sünnet konusu konuşulurken gündeme getirilen konular arasındadır. Öte yandan Hz. Peygamber'in hayatını anlatan, aktaran siyer literatüründe de benzer konular öne çıkmaktadır.

Çağlar boyunca sünnet Müslüman toplumların yapısında, iç işleyişinde çok önemli bir yere sahip olmuştur. Birçok insan aslında neyin sünnet olduğunu, nasıl olduğunu bile bilmeden bir sonraki nesle hareketlerle aktarıyor. Bu annemiz, babamız, dedemiz tarafından da aktarılmaktadır. Bazen de birçok insan bunun sünnet olduğunu biliyor veya bilmiyor ancak pratik hareketlerle bunlar aktarılmaya devam ediliyor. Bugün için önemli soru(n) şu: Bugün sünneti nasıl yaşamalıyız?

Hal böyle olunca yaşamak kadar hatta ondan daha önce sünneti doğru anlıyor muyuz, sorusu üzerinde durma gereği ortaya çıkmaktadır. Çünkü sünnet denilince herkes aynı şeyi anlamıyor. Bu yüzden öncelikle sünnet anlayışımızı belirginleştirmemiz gerekiyor. Eğer doğru bir sünnet anlayışına sahip değilsek, sünneti doğru bir şekilde yaşamaktan da söz edemeyiz. Sünneti nasıl yaşayacağımız, sorusunun cevabı ise en temelde, Kur'an'ı nasıl yaşayacağız, sorusunun cevabıyla aynıdır. Kur'an ile sünnet arasında bu açıdan bir fark yoktur. Zira sünnet dediğimiz şey, Kur'an'ın Hz. Peygamber'in hayatında hikmetli bir biçimde uygulanmış halidir.

Bu yüzden rivayet kültürü içinden seçilmiş zanni bilgilerle oluşturulan "delail ve hasais edebiyatı" ile Müslümanların kültürel dünyasında yer edinmiş olan peygamber imajı gerçeğinden önemli ölçüde uzaktır. Bugün Hz. Peygamber'in tarihsel olmuş ve örnek alamayacağımız yönleri yerine ticaret ahlakı, adaleti, insani yönü, evliliği, toplumsal ilişkileri, ahlakı, savaş ve barış ilişkileri ve tavırları bizim için daha önemlidir. O'nun hayatına bütüncül olarak bakılması gerekmektedir. Melekler arasında değil insanlarla hayat süren peygamberin belli yönlerini ön plana çıkaran zanlardan uzak durulması gerekliliği bulunmaktadır. Bazılarının ön plana çıkardığı gibi O, sadece kıyafeti, oturuşu ve yemek adabıyla mı örnektir? Söz gelimi zahitçe bir hayat yaşamayı tercih etmemesi önemli değil midir? Gerçek örnekliği, mazluma yardım etmesi, açları doyurması, fakirleri himaye etmesi, af ve misafirperverliğinde değil midir? İşte bu yüzden sünnet, hadis ve siyer bilgisi konusundaki tartışmaları doğru bir zeminde ele almak gerekir. Bu nedenle bu sayımızda Hz. Peygamber'in örnekliğini, Müslüman dünyadaki farklı hadis anlayışlarını, sünneti yaşama sürecinde ortaya çıkan bazı sorunları ele alan bir dosya hazırladık.

Hz. Peygamber'in hayatını gereği gibi öğrenmek bizim için önemli bir vecibedir. O'nun getirdiği değerlerin farkında olmak, doğru bildiğimiz yanlışları düzeltmek, yanlış zannettiğimiz doğruları kabullenmek ise Müslümanlığımızın gereği olmalıdır. Yanlışta direnmemek Hz. Peygamber'e karşı vefanın gereğidir. Sözün özü, mümin olarak hikmeti arıyorsak, ulaştığımız gerçekler karşısında, eski fikirlerimizden vazgeçmeyi de erdem saymamız gerekir.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle.

Umrar

İçindekiler NİSAN

12

[gündem]

37

[dosya]

54

04

Ümmeti Bekleyen Sekiz Tehlike
BURHANETTİN CAN

12

A'mâk-ı Hayal yahut Suriye'de
Neler Oluyor?
METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

14

Bir Geçiş Dönemi:
Arap Uyanışı ve Suriye
CEVAT ÖZKAYA

18

Lekeler Siliniyor
DİLAVER DEMİRAĞ

21

ORTADOĞU'DAN

28

"Kul ve Rasûl" Hz. Muhammed
(s.)'i Doğru An(la)mak
ABDULLAH YILDIZ

32

Örneklik Zemininde
Hz. Peygamber
MEHMET AZİMLİ

37

Hz. Peygamber'in Sünnetini
Nasıl Anlamalıyız?
YAVUZ KÖKTAŞ

44

Hadisler Işığında
Giyim Kuşam Meselesi
MUHİTTİN UYSAL

48

Sünnet'i
Günümüzde
Yaşamak
**HÜSEYİN
HANSU**

54

Kompleksli Siyer Okumaları
-Rahip Bahîra Örneği-
MURAT KAYACAN

Sahibi

PINAR YAYINLARI Adına
İlhan Gündoğdu

**Genel Yayın Yönetmeni
ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Cevat Özkaya

İdare Merkezi

Alay Köşkü Cad. Küçük Sk. Civan Han No: 6/3
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel: (0212) 520 98 90
Fax: (0212) 527 06 77
www.umranderjisi.com
umran@umranderjisi.com
abone@umranderjisi.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 435 94 48
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 223 24 87

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Abone olmak için bir telefon açmanız yeterli.
Umrân Dergisi'ne abone olmak ve aboneliğinizi yenilemek için **0212 631 12 50** nolu telefon numarasını arayabilirsiniz.
2. **abone@umranderjisi.com** adresine isim, adres ve telefon bilgilerinizi bildirmek suretiyle de abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri

Yurt içi abone ücreti (1 yıllık): 60 TL (KDV dahil)
Yurt dışı abone ücreti (12 sayı, 1 yıllık):
Avrupa 60 EURO
ABD: 80 USD, Avustralya: 85 AUD

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

1- Kredi kartı numaranızı telefon ile bize bildirerek.
2- Bir PTT şubesine giderek POSTA ÇEKİ hesabımıza ücreti yatırarak. (Lütfen posta çeki üzerine abone adını yazmayı unutmayınız.)
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 654482
ALICI ADI: PINAR YAYINLARI TİC. SAN. LTD. ŞTİ.
3- Ayrıca aşağıdaki BANKA HESAP numaralarına da abone ücretinizi ödeyebilirsiniz.
BANKA HESAP NUMARASI
Garanti Bankası
Çemberlitaş Şb. TL Hesabı Ş.Kodu: 44
Hesap No: 6298359 (Pınar Yayınları Tic. San. Ltd. Şti.)
IBAN : TR95 0006 2000 0440 0006 2983 59
Fiyatı: 5 TL

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk
www.tekinozturk.com.tr

Baskı: Şan Ofset Matbaacılık

Cendere Yolu No:23 Ayazağa/İstanbul
Tel: (212) 289 24 24 Pbx Faks: 289 07 87

Yaygın Süreli. Ayda bir yayımlanır.

Yayımlanan ilanların ve yazıların sorumluluğu sahiplerine aittir.

Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder.

57

[kritik]

57

Muhammed Hamidullah:
Müdekkik Bir İlim Adamı
M. KÜRŞAD ATALAR

63

Yavuz Çobanoğlu:
"Gülen'in gelecek tasavvuru,
Altın Nesil idealinin hayata
geçmesi ile son bulacak olan
ideal bir tasarım."

74

[düşünce]

72

Kant'ın Saf
Aklının Eleştirisi
İLHAN AKKURT

74

Müslüman,
Çetin Sınavların İnsanı
MESUT KARAŞAHAN

78

Hayranlık Hastalığı
NACİ CEPE

80

KİTAPLIK

Ümmeti Bekleyen Sekiz Tehlike

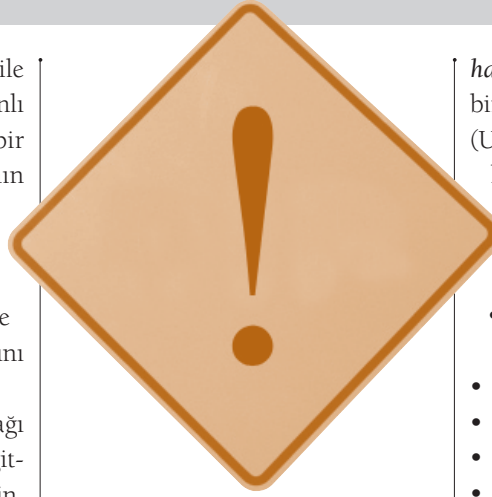
“Rabbimiz, kalplerimizde iman etmiş olanlara karşı bir kin bırakma.” (59 Haşr 10)

Burhanettin CAN

Osmanlı'yı yıkmak için batı ile işbirliği yapanların, Osmanlı sonrasında ne olacak, nasıl bir dünya kurulacak tasavvurlarının olmaması ve daha da önemlisi işbirliği yaptıkları güçlerin niyetlerini, hedeflerini okuyamamış olması, sınırları cetvelle çizilmiş ülkelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Her türlü kötülüğün kaynağı olarak Abdülhamit'i görüp “bu gitsin de ne olursa olsun!” diyenlerin, İttihat Terakki'nin niyetini, kapasitesini ve arkasında mevzilenmiş sinsi güç veya güçleri görememiş olması, bugün tarihi, ibretlik bir ders olarak üzerinde durulması gerekir.

Milli mücadelede Müslüman önderlerin, zafer sonrası için bir tasavvurlarının olmaması, Lozan'ı ve arkasından tek parti diktatörlüğünü getirmiştir. “İnönü gitsin!” deyip Fethi Okyar'ın peşinden koşanların, Fethi Okyar'ı bizzat Mustafa Kemal'in sahaya sürmüş olmasını görememiş olmaları düşündürücüdür. “İnönü gitsin de ne olursa olsun!” diyenlerin, bütün güç elinde iken çok partili sisteme geçmeyi ona kabul ettirten arkadaki gücün niyetini, günün Müslümanlarının görememiş, okuyamamış olması ve Bayar'a mecbur kalmaları özellikle bu gün için ders alınması gereken

bir vaka olarak analiz edilmelidir.

Günümüz Müslümanlarının ve İslâmi hareketlerin üzerinde durması gereken en temel husus, “mevcut iktidardaki zalimler, diktatörler, işbirlikçiler gitsin de ne olursa olsun!” olmamalıdır. Demir yumruklu zalimler, diktatörler, işbirlikçiler mutlaka gitmelidir. Fakat onların yerine kadife eldiven giydirilmiş demir yumruklu zalimler, diktatörler, işbirlikçiler gelmemelidir. İnönü'ye karşı Bayar'a razı olunmamalı, teslim olunmamalıdır. Hedef bizzat iktidar ve bizzat devrim olmalıdır.

Öyleyse ne yapılmalıdır?

Bu sorunun cevabı çok geniştir. *Cevabın kısa özeti ise, geniş ufuklu donanımlı kadroların öncülüğünde, teşkilatlı, stratejili, plan ve programlı, sınırsız ve topyekün mücadele temelli devrim hedefli bir*

halk hareketi inşa etmektir. Böyle bir hareket, Kültür ve Medeniyet (Uman) eksenli devrimci bir hareket olmalıdır. Kültür ve Medeniyet eksenli devrimci bir hareketin önünde bu gün için 8 ciddi tehlike vardır:

- Dünyayı okuyamamak, Büyük Fotoğrafa bakmamak
- Dini ve Mezhepsel Parçalanma
- Kavmiyetçilik
- Sınıflaşma
- Hizipçilik, dar grupçuluk
- Başarısızlığın İslâmleştirilmesi: Başarısız Kılınmak
- İlimli İslâm Projesini ve Laikliği kabullenmek,
- 'Modernist Müslümanların'(!) veya Liberallerin iktidarına razı olup devrimci mücadeleyi bırakmak.

Burada bu konular ana hatları ile ele alınacak ve önerilerde bulunulacaktır.

Büyük Fotoğrafı Okumak

2. Cihan savaşının sonunda Tahran, Moskova, Qubec ve Yalta anlaşmaları ile Batı bloğu ile Komünist Blok arasında Dünya paylaşılmıştır. Daha sonra bu iki blok, NATO ve Varşova paktları adı altında bir hâkimiyet mücadelesi yürütmüşlerdir. Zamanla Hindistan'ın önderliğinde bağlantısızlar bloğu ortaya çıkmıştır. Bu şekilde güçler

arasında kurulan denge, Varşova paktının çökmesi ile bozulmuştur. Dünya, genel olarak batının açgözlülüğünün, doymazlığının ve vampirliğinin hedefi haline gelecek yeni bir sömürgecilik dönemi ile karşı karşıya kalmıştır.

İslâm coğrafyası için bu, eski ABD başkanı Bush'un tabiriyle 21. yüzyılda '100 yıl sürecek yeni haçlı seferidir'. Müslümanların asla unutmaması gereken gerçek, 21. asırda yeni Haçlı Seferleri ile karşı karşıya kaldıklarıdır. Bu noktada unutulmaması gereken bir diğer gerçek de, tıpkı eski haçlı seferlerinde olduğu gibi yeni haçlı seferlerinde de her türlü ihanetin, işbirlikçiliğin, şuur-suzluğun, dar görüşlülüğün, kısa vadeli menfaatçiliğin vuku bulacağıdır. Bu tür dönemlerde hainler, menfaatperestler, aymazlar, vurdumduymazlar ve neme lazımcılar cirit atar. Endülüs bu zafiyetten dolayı kaybedilmiştir.

21. Asrın başlangıcında dünya hâkimiyet mücadelesinde, ana hatları ile 6 ağırlık merkezinin var olduğunu söyleyebiliriz:

- ABD-AB
- Siyonizm
- Küresel Sermaye
- Vatikan
- İslâm
- Çin

ABD, Siyonizm, Küresel Sermaye ve Vatikan (Şer Ekseni) İslâm coğrafyasını hem değer sistemi ekseninde hem de ekonomik ekseninde dönüştürmeye ve yok etmeye çalışmaktadır. Sovyetlerin çöküşünden sonra NATO'da konsept değişikliği yapılmış *düşman* kırmızıdan yeşile dönüştürülerek İslâm, *yeni düşman* olarak ilan edilmiştir. 11 Eylül ABD derin devletinin yaptığı provokasyonla birlikte

bu eksen, İslâm coğrafyasına açık bir saldırıya geçmiştir. Afganistan ve Irak işgalleri bunun sonucudur.

Bugün için dünya ABD-AB-Siyonizm-Küresel Sermaye ile Rusya-İran-Çin eksenli yeni bir kutuplaşmaya doğru sürüklenmektedir. ABD' de Neocon-Siyonist ittifakı ile WASP'çılar arasında ciddi bir kavga vardır. Bu kavga dünyanın her tarafına yansımaktadır. Ayrıca her türlü bloklaşma ve ittifakın

“İslâm coğrafyası denilen bölge 1. Cihan savaşı sonrasında başlamak üzere bir tezadı, genel olarak bünyesinde barındırmaktadır. İş başındaki yönetimler ya Sovyetlerin ya da Batının işbirlikçisi olmuşlardır. Varolan sistemler, kendi milletine yabancı, halkı düşman olarak gören ya Batı ya da Sovyet değerlerine göre kurulmuşlardır. Sovyetlerin çöküşünden sonra birkaç istisna dışında hepsi Batı ile işbirliği içerisine girmişlerdir.”

kendi iç tezatları bulunmaktadır. Bu kamplaşma şu an için geçerli olup her türlü yeni değişim, saflaşma ve paylaşım olabilir.

Sovyetlerin çöküşü ile birlikte ABD 'Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'ni (PNAC) devreye sokmuştur. Onlarca projeden oluştuğu ifade edilen bu projenin bir alt projesi de 'Genişletilmiş Ortadoğu projesi'dir. 'Din ve Medeniyetler arası Diyalog projesi', 'Kuzey Afrika ekonomik işbirliği projesi', 'Özelleştirme projesi', 'Uluslar arası tahkim proje-

si', 'NATO'nun evrenselleşmesi ve İslâm coğrafyasında görev üstlenmesi projesi', PNAC'ın alt proje grupları olarak ifade edilebilir.

Büyük Ortadoğu Projesi'nin amaçlarını görünür ve gizli olarak iki sınıfta toplayabiliriz. Projenin görünür amaçları aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- *Bölgedeki Kitle İmha Silahlarının(KİS) kontrol edilmesi, üretiminin ve yaygınlaştırılmasının engellenmesi,*
- *Bölgedeki terör odaklarının kurutulması, terörle mücadelenin sürekli hale getirilmesi,*
- *Totaliter rejimlerin demokratikleştirilmesi,*
- *Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılması*
- *Bölgenin modernleştirilmesi,*
- *İnsan haklarının ve özgürlüklerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması,*
- *Kadınlara eşit haklar tanınması,*
- *Radikal İslâmi unsurların temizlenmesi,*
- *Dini eğitimde reform yapılması.*

Bu noktada sorulması gereken soru, İslâm coğrafyasındaki diktatörleri besleyip büyüten Batı, ne oldu da insafa gelip mazlum Müslüman halkı hatırladı? Cezayir'de FIS'in iktidarına karşı Fransa öncülüğünde yapılan katliam karşısında susanlar, şimdi neden haktan, hukuktan, özgürlükten ve insan haklarından bahsetmektedirler? Neyin peşinde-ler? Bu soruların cevabını, projenin gizli amaçlarında bulabilmekteyiz.

Büyük Ortadoğu Projesi'nin Gizli Amaçları ise değişik yayınlardan ve bazı gizli belgelerden tespit edilebilmektedir. Buna göre Proje'nin gizli amaçları;

- Müslümanlardan ABD'ye karşı meydana gelebilecek herhangi

“Bugün için bundan daha tehlikeli olan durum, mezhepler arası bir çatışmanın çıkarılmak istenmesidir. İslâm coğrafyasında bir Şii-Sünni fay hattı meydana getirebilmek için Şer Ekseni uzun zamandır bir psikolojik harekât yürütmektedir. Medya üzerinden yürütülen psikolojik harekâtla, başta Müslümanlar olmak üzere tüm insanlığın zihin yapısı kodlanmakta ve formatlanmaktadır. İslâm coğrafyası öncelikle zihinlerde bölünmektedir.”

bir meydan okumayı kırmak.

- *Şuurlu, devrimci İslâmi hareketlerin önünü kesmek ve yok etmek.*
- ‘İlmî İslâm’ adında yeni bir din inşa ederek kaos meydana getirmek.
- ‘Modernist Müslümanları’ veya Liberalleri iktidar yapmak.
- Bununla eş zamanlı olarak etnik ve mezhebi temele dayalı yeni uluslar inşa edip bölgedeki karışıklığı ve çatışmayı sürekli kılmak.
- Bölgede ki 22 ülkenin sınırlarını değiştirecek şekilde parçalamak.
- Devletlerin Uluslararası Sermayeye göre yapılandırılmasını sağlamak ve Yeni tüketici pazarlar oluşturmak.
- Bölgedeki enerji kaynaklarını ve ulaşım yollarını kontrol ederek enerji nedeniyle buralara bağımlı olan ve gelecekte ABD’ye rakip olabilecek güçleri frenlemek.
- Bölgede varolan stratejik madenlere el koymak,
- İsrail’in güvenliğini sağlamak ve Büyük İsrail’i kurmaktır.

Vatikan, ‘Dinlerarası Diyalog projesi’ ile İslâm coğrafyası dâhil Asya-Afrika’nın Hıristiyanlaştırılması için çalışmaktadır.

Siyonizm ‘Büyük İsrail Projesi, Dünya Hâkimiyeti (Gizli Dünya Devleti) ve ‘Özelleştirme Projesi ile

dünya hâkimiyet mücadelesi vermektedir.

Bu projelerle ABD-AB-Siyonizm-Küresel Sermaye-Vatikan’ın (Şer Ekseni) hakim olduğu bir dünya inşa edilmek istenmekte ve İslâm coğrafyası yeniden paylaşılmaya çalışılmaktadır. Bu yeni paylaşım ve sömürge düzeninin adı da ‘yeni dünya düzeni’, ‘küreselleşme’ olarak adlandırılmaktadır.

Yeni dünya düzeninin şövalyeleri, yüzlerine taktıkları maskelerle *insan hakları, özgürlük, serbestlik, diyalog, hoşgörü*, serbest pazar, din ve vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, ifade hürriyeti, demokrasi, laiklik gibi kavramları, Truva atı gibi kullanarak İslâm coğrafyasına girmeye çalışmaktadırlar.

İşbirlikçi Diktatörlerin İşgali Altında Olan İslâm Coğrafyası

İslâm coğrafyası denilen bölge 1. Cihan savaşı sonrasında başlamak üzere bir tezadı, genel olarak bünyesinde barındırmaktadır. İş başındaki yönetimler ya Sovyetlerin ya da Batının işbirlikçisi olmuşlardır. Varolan sistemler, kendi milletine yabancı, halkı düşman olarak gören ya Batı ya da Sovyet değerlerine göre kurulmuşlardır. Sovyetlerin çöküşünden sonra birkaç istisna dışında hepsi Batı ile işbirliği içerisine girmişlerdir.

Bu coğrafyada, birkaç istisna hariç, ülkeler genellikle zalimler tarafından yönetilmekte; iktidarlar babadan oğula ya da dar bir çevreye intikal etmektedir. Halk horlanmaktadır. Zengin fakir arasındaki makas her geçen gün açılmaktadır. Refahtan şımarıp azan önde gelenlerin kendileri ve çocukları, lüks ve sefa alemlerinde yaşamaktadır.

Çok iyi eğitim almış gençler ise işsizlik girdabında bocalayıp durmaktadır. Siyasetten uzak tutulmakta, ülke meseleleri hakkında söz söylemeleri yasaklanmaktadır. İşsizlik, adaletsizlik, rüşvet ve yolsuzluk alıp başını gitmiş, günlük hayatın bir parçası olmuştur. Sosyal adaletsizlik hakimdir. Ülkenin hem genel hem de bölgesel sorunları görmemezlikten gelinmektedir. Düşünce, ifade etme, inanç hürriyeti ve can güvenliği yoktur. Yönetimler ve ülke meseleleri hakkında konuşmak ciddi bir suç olup buharlaşmanıza sebebiyet verebilir. Polis devleti despotizmi hâkimdir. Her üç kişiden birinin istihbaratçı olduğu bir istihbarat cehennemi söz konusudur.

Seçimler göstermelik olup kazanı bellidir. Yönetim üzerine iş adamlarının ve yabancı güçlerin aşırı bir etkisi vardır. Yabancıların her istediğine evet, halkın her istediğine hayır diyen bürokrasi mevcuttur.

Kendi halkına karşı şahin olanlar, İsrail ve batı karşısında süt dökmüş kedi gibidirler. Refahtan şımarıp azmış önde gelen kesimlerin Afganistan, Irak, Lübnan ve Filistin olaylarında meydana gelen zulme, çirkinliklere, namussuzluklara, şerefsizliklere karşı ilgisizlikleri, acizlikleri ve vurdumduymazlıkları, yönetimlerin halk, özellikle, gençlik nezdinde bütün itibarlarını yok etmiştir. Genelde halkta özelde gençlik tabanında hem işbirlikçi,

zalim yönetimlere hem de Batıya karşı büyük bir öfke, kin ve nefret meydana gelmiştir.

Batıya ve İsrail'e karşı İran-Hizbullah-Hamas eksenli yapılan meydan okuma, halk arasında özellikle gençlik arasında büyük bir hayranlık oluşturmıştır. Yılların birikimi, bölge halklarını özellikle gençleri İslâm bayrağı altında büyük bir kıyama hazır hale getirmiştir. İslâm coğrafyası devrimci hareketlerin yükselişe geçtiği bir dönemi yaşamaktadır. Halk ile hem yönetim hem de Şer Ekseni arasında her an patlamaya hazır bir büyük fay hattı oluşmuştur.

'Arap Baharı' denilen süreçte bu fay hattı harekete geçerek patlamıştır. Şimdi soru, bu hareket İslâm devrimine mi yönelecek yoksa yeni işbirlikçi bir hareket mi doğuracaktır? Şer ekseni Truva atı olarak mı kullanılacak, yoksa Şer ekseninin Truva atı mı olunacak? Bunlar gitsin de ne olursa olsun, kim gelirse gelsin mi denilecek; yoksa müminlerin iktidarı olmadan olmaz denilip devrim istikametinde yürüyüşe devam mı edilecek?

Yolların Kesiştiği Kavşak: Ortak Payda

ABD-AB-Siyonizm-Küresel Sermaye-Vatikan Ekseni (Şer Ekseni) İslâm coğrafyasına girip sömürgeleştirmek, Hristiyanlaştırmak, şuurlu İslâmi hareketleri yok etmek; İslâm coğrafyasını tüketim pazarı haline sokup tüm İslâmi değerleri seküler değerlerle yer değiştirmek istiyor. İslâm coğrafyasının parçalanması, yeni kukla devletlerin kurulması ve Büyük İsrail coğrafyasının ele geçirilmesi gerekmektedir. Şer ekseni, ülkelerin ekonomik imkânlarını işbirlikçi diktatörler aracılığıyla sömürebilmektedir. Ancak halkı tüketici haline getirebilmek ve halktaki İslâmi uyanışı durdurmak

hatta saptırmak mevcut diktatörlerle mümkün değildir. Demokrasi, insan hakları, özgürlük deyip diktatörlerin yanında yer almak Batıyı inandırıcı ve güvenilir olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca Yeni NATO konseptine göre NATO, kuruluş amacına ters bir şekilde, Büyük Ortadoğu Coğrafyasında görev almak istemektedir. NATO'nun İslâm coğrafyasına girebilmesini meşrulaştırmanın yolu, kaos meydana getirerek NATO'nun müdahalesini, 'Sivilleri koruma sorumluluğu' (*"responsibility to protect"*) doktrini' çerçevesinde bölge halklarının talebine dayanarak gerçekleştirmektir.

Mevcut diktatörler Batının desteği ve baskısı ile kansız bir şekilde gittikleri taktirde Batı, bölge Halklarının kalbini kazanacaktır. Yok eğer diktatörler direnir gitmezlerse bir kaos ortamı meydana getirilerek NATO'nun devreye girmesi sağlanacaktır. Tunus ve Mısır'da birincisi Libya'da ise ikincisi vuku bulmuştur.

İslâm coğrafyasındaki halklar da mevcut diktatörlerin yıkılmasını, özgürlük ortamının gelmesini istemektedir. Tam bu noktada ABD-AB-Siyonizm-Küresel Sermaye-Vatikan Ekseni (Şer Ekseni) ile İslâm coğrafyasındaki hareketler, teşkilatlar arasında yollar kesişmekte bir kavşak nokta, ortak payda meydana gelmektedir. Halk hareketlerinin başlaması ile ABD-AB-Siyonizm-Küresel Sermaye-Vatikan Ekseninin (Şer Ekseni) devreye girmesi bu menfaat örtüşmesinden dolayıdır. (Olayların öncesine ilişkin çalışmalar bu yazının konusu değildir)

Şimdi Tunus-Libya-Mısır-Yemen ekseninde ikinci perde açılmaktadır. İktidara kim gelecek? Şuurlu Müslümanlar mı yoksa kadife eldivenli, demir yumruklu batı işbirlikçisi 'Modernist Müslümanlar mı'(!),

liberaller mi? Kavşaktan ayrılma noktasında yeni çatışma, Devrimci İslâmi hareketlerle Batı ve onların yerli işbirlikçileri arasında olacaktır. Buna herkesin hazır olması gerekir. Mücadelenin en entrikalı, tuzaklı, hileli kısmı şimdi başlamaktadır. İşte tam bu noktada Şuurlu, devrimci Müslümanları bekleyen, yukarıda söz konusu edilen 8 ciddi tehlike mevcuttur.

Şuurlu Müslümanların iktidar yolunun üzerindeki mayınlar sadece bunlar değildir. Ama en önemlileri bunlar kabul edilebilir. Bunlar, Şuurlu, devrimci Müslümanların önünü kesmek için kullanılacaktır. İslâm coğrafyası kısıp alınıp kan gölüne çevrilmeye çalışılacak, arkasından etnik ve mezhepsel hatta grupsal dağılıma uygun olarak coğrafya parçalanmak istenecektir. Kurulmak istenen büyük oyun, tezgahtar budur. Bu tuzağa düşmemek bizim elimizdedir.

O nedenle tarihe bir kez daha dönüp bakmak, hafızalarımızı tazelemek aynı keler deliğine ikinci kez girmemek ve aynı taşa ikinci kez tökezlememek zorundayız. Bu coğrafyada bütün bağımsızlık, adalet ve hak arama mücadelesini başlatmış, fiilen önderliğini yapmış, kan ve gözyaşı bedelini ödemiş olan Müslüman hareketlerin, iktidar kapısından nasıl dışlandıklarının, zulme uğradıklarının bugün bir muhasebesi yapılmalıdır. Birinci cihan savaşı sonrasında işgale uğramış bir coğrafyada tüm bağımsızlık savaşlarının başlatıcıları ve devam ettiricileri Müslümanlar iken daha sonraki dönemde hapis ve sürgün yaşamalarının sebebi nedir? Atlas okyanusundan Çin seddine kadar olan İslâm coğrafyasında, İran Devrimi hariç, tüm ülkelerin kadere benzer olmuştur. Arap Baharı denen süreçte bu muhasebe gerçek anlamda yapılmalıdır.

Dini ve Mezhepsel Parçalanma ve Hizipçilik

İslâm coğrafyası Musevilik, Hristiyanlık ve İslâm'ın merkezi, doğduğu bölgedir. Bölgenin değişik coğrafyalarında nüfusları farklı ve az olmakla birlikte Yahudi ve Hristiyan vardır. Hainlik yapmadıkları, ihanet içerisinde bulunmadıkları sürece bunların haklarını korumak Müslümanların borcu, görevidir. Kur'ân'a ve sünnete göre farklı din mensuplarına dinlerinden dolayı baskı ve şiddet uygulanamaz (2 Bakara 256). Bununla birlikte Müslüman hareketlerin unutmaması gereken nokta, bu unsurlar, zincirin en zayıf halkası olup Şer eksenin her zaman tahriklerine, teşviklerine açıktır. Osmanlı'da olan olaylar bize bu dersi öğretmiştir. Ayrıca Kur'ân'ın her iki din mensuplarının tutum, tavır ve psikolojileri ile ilgili verdiği bilgiler, bu açıdan değerlendirilmelidir.

Bugün için bundan daha tehlikeli olan durum, mezhepler arası bir çatışmanın çıkarılmak istenmesidir. İslâm coğrafyasında bir Şii-Sünni fay hattı meydana getirebilmek için Şer Ekseni uzun zamandır bir psikolojik harekât yürütmektedir. Medya üzerinden yürütülen psikolojik harekâtle, başta Müslümanlar olmak üzere tüm insanlığın zihin yapısı kodlanmakta ve formatlanmaktadır. İslâm coğrafyası öncelikle zihinlerde bölünmektedir. Irakta oynan oyun tam da bu olmuştur: "Kuzeyde Kürtler, Ortada Sünniler Güneyde Şiiler". Yıllardır bu söylem tekrar edile edile doğallaşmış, Irak kafalarda fiilen bölünmüştür. Bundan sonraki fasıl coğrafi olarak bölünmenin gerçekleştirilmesidir. Zihinsel bölünme vuku bulduğunda fiili bölünmeye verilecek tepki çok düşük düzeyde olacaktır. Öyleyse yapılması gereken ilk iş, yabancı istihbaratların Psikolojik

savaşının bir uzvu, parçası haline gelmemek ve taşıyıcısı olmamaktır. Hz. Ayşe'ye yapılan iftiranın (İfk Hadisesi) münafıklar tarafından yapıldığı fakat bunu yaygınlaştıranların Müslümanlar olduğu Nur suresinde (10-25 ayetleri) anlatılarak Müslümanlar, "Eğer Allah'ın sizin üzerinizde fazlı ve rahmeti olmasaydı...ne yapardınız?" ifadesi kullanılarak dört kez ikaz edilmektedir. O nedenle kullanılan dile dikkat edilmelidir.

Bir Müslüman ülkenin bir başka Müslüman ülkenin dengesini bozmak için mezhep silahını kullanması, son derece yanlış ve tehlikelidir. Çünkü bu coğrafyada her ülke mezhep ve tarikat bakımından son derece zengindir. Bu coğrafyanın her tarafında Şii, Sünni, Hanefi, Hanbeli, Şafii, Maliki, Vahhabi, Selefi, Alevi, Caferi vb. mezhepler olduğu gibi Nakşi, Kadiri, Cerrahi gibi tarikatlar da vardır.

Şer Ekseni bütün İslâm coğrafyasını bu boyutları ile analiz etmek ve yapılar içerisine sızarak onları yönlendirmek, kontrol etmek, saptırmak ve tarikat ve mezhepleri birbiri ile kavga ettirmek istemektedir. *Taraf* gazetesi tarafından 23.03.2011 tarihinde yayınlanan "WikiLeaks Türkiye Belgeleri"nde 22 Temmuz 2009'da Dışişleri bakanı Clinton'ın onayıyla Washington'dan Türkiye'deki Büyükelçiliğe gönderilen, "Tarikatlar, Kürtler ve İslâm ve Türkiye'de azınlık dinleri konusunda bilgi talebi" başlıklı telgraf da Türkiye'deki tarikat, cemaat yapılarına ilişkin yığınla sorunun acilen cevaplandırılması bu amaçla istenmiştir:

"TARİKATLAR

1) Bugün Türkiye'de üye sayıları ve siyasi kudretleri bakımından en güçlü İslâmî cemaatler ya da tarikatlar hangileri?

2) Tarikat üyeliğinin, mesela oy kullanma tercihleri gibi siyasi eylemlerle arasındaki ilişki ne? Tarikatlar hangi işlevleri görüyor?

3) Bu gruplara üyelik nasıl işliyor? Dışarıdan birileri de bir gruba yaklaşip katılmak isteyebilir mi, yoksa üyeler tarafından davet edilmeleri mi gerekir? İnsanlar hiç tarikatlarından ayrılırlar mı? Tarikatlar birbirleriyle nasıl geçinir ya da ilişki kurarlar ve bunu niçin yaparlar?

4) Bir tarikatın bünyesinde, İslâmî kuralların farklı geleneklerine ya da ekollerine mensup olmak cemaatin genel dinamiğini nasıl etkiler? Tarikatların önde gelen üyeleri, hâmilik ilişkisi dışında da, özellikle gündem belirlemek açısından bu gruplara göre mi hareket ederler?

KÜRTLER VE İSLÂM

1) Türkiye'deki tarikatların üyelerinin ne kadar Kürtlerden oluşuyor?

2) Fethullah Gülen'in takipçileri de dahil olmak üzere, Nurcu Hareketi'ne Kürtlerin katılımı ne düzeyde? Kürtler genel olarak Gülen'e nasıl bakıyorlar?

3) Nakşibendi ve diğer geleneksel tasavvufi gruplar, özellikle Gülen Hareketi ile nasıl bir ilişki ve/veya rekabet içindeler?

4) Tarikatlar/Nurcu örgütler, dindar Türklerle dindar Kürtler arasında ne ölçüde köprü oluşturuyor? Öte yandan, tarikatlar/Nurcu örgütler, Diyanet'in geleneksel Hanefi dışlayıcılığına kızarak ve kısmen de Kürt kimlik bilincinin/etnik Kürt ayrımcılığının körüklemesiyle, ne ölçüde retçi, "ayrılıkçı" bir İslâm'ın üretildiği yerler haline geldi? Kongra-Gel (KGK) ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) gibi laik örgütler bu eğilimlerin ne kadar farkında ve ne ölçüde bunları istismar etmeye ya da bunlara karşı harekete geçmeye çalışıyor?

5) Hizbullah'ın çeşitli cephe-lerde yeniden ortaya çıkması, ne ölçüde Gülen'in ve/veya AKP hükümetinin "reformist" tacizlerine karşı bir İslâmî Kürt reddedişi temsil ediyor ya da yansıtıyor? Hizbullah'ın "İlim" ve (geleneksel olarak şiddet uygulamayan) "Menzil" kollarının yükselişinin nedeni ne? Kürtler, Ergenekon/Derin Devlet örgütlenmeleriyle mücadele çabaları kapsamında Hizbullah'ın ve çeşitli unsurlarının geri dönüşünü nasıl görüyor?

DIŞ ETKİLER

1) Türk Müslümanlar dinî rehberlik için Türkiye dışına bakıyorlar mı ve hangi kaynaklara ya da kişilere bakıyorlar?

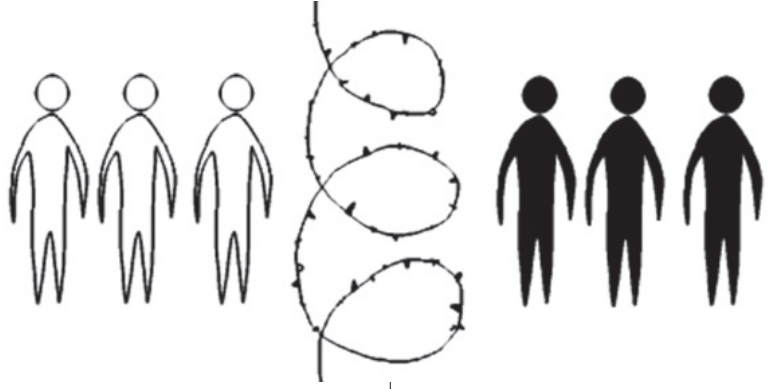
2) Dışarıdaki dinî etkilerin Türkiye'ye nüfuz etmesine imkân veren ne gibi mekanizmalar mevcut? İslâm'ın Türk tipi olmayan biçimleri ve tezahürleri Türkiye'deki gelişmeleri ve dinî tartışmaları nasıl etkileyebilir? Türk İslâmî kanaat önderleri dış nüfuza ve tecrübeler ne ölçüde açık ve bu nüfuz nasıl sağlanıyor?

3) Türk Müslümanları günümüzdeki Sünnî/İslâm ümmete ne kadar entegre? Türk Müslümanları, Müslüman dünyanın diğer yerlerindeki İslâmî gelişmelerden (teolojik, sosyal ya da siyasi tartışmalardan) ne kadar haberdar ya da ne kadar dışlanmış bir halde?

AZINLIK DİNLERİ

1) Anti-Semitizm ve Hıristiyanlara karşı husumetin tabandaki ifadeleri, siyasetin ve medyanın önderlerince ne kadar cesaretlendiriliyor ya da caydırılıyor?

2) Lütfen bu sorulara, konu satırına C-RE9-01283 yazarak cevap veriniz."

Bütün bu soruların sorulmasının nedenini, 2009 yılında ABD başkanı Obama'nın Müslüman toplumlarla ilişkiler için, atadığı özel temsilci Farah Pandith'in atanma nedeni ile ilgili olarak 17.09.2009 tarihinde yapılan toplantıda, Clinton'ın yaptığı konuşmadan elde edebiliriz:

"Pandith, şiddeti ve aşırılığı reddeden Müslümanların seslerini yükseltebilmek için, dinsel liderleri, sivil toplum gruplarını ve siyasetçileri bir araya getirme yolunda çalışacak."

Amaç, Müslümanları bölerek birbirini ile çatıştırmak.

Mezhep ve tarikatlar İslâm dünyasının düşünce hayatında birer zenginliktir. Düşünce ufkumuzu açan, zenginleştiren yaklaşımlardır. Kur'an ve Sünnet çerçevesinde yer alan tarikat ve mezheplerin bir kin, nefret ve kıskançlık nedeni olması mümkün değildir, olmamalıdır. Bu ilmin (Kur'an ve Sünnetin) yanlış yorumlanması ve kullanılması anlamına gelir ki kaynağı, insan genetiğinde yer alan kötülük cephesinin bir özelliği olan bağydır (3 Al-i İmran 19, Bkz: 42 Şura 14). Genelde bu sonuç gerçek bir bilgiye ulaşmadan insanın hevasına uymasının sonucudur (30 Rum 29). Hevaya uymanın sonucu, hak dinden, Fitrat dininden uzaklaşıp müşrik olmaktır: "O halde (ey Peygamber ve Peygamber'e uyanlar)

yüzünü samimiyetle ve tamamen bu dine çevir, Allah'ın fitratına çevir ki O insanları bu fitrat üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştiremez. İşte doğru din (budur) fakat insanların çoğu bilmezler." (30 Rum 30) "Gönülden katıksız bağlılar' olarak, O'na yönelin ve O'ndan korkup-sakının, dosdoğru namazı kılın ve müşriklerden olmayın." (30 Rum 31)

Ayetin sonunda yer alan 'dosdoğru namazı kılın ve müşriklerden olmayın' ifadesi, amellerinizi yalnız Allah için yapın, açık veya gizli şirke bulaşmayın anlamına gelmektedir. Burada gizli şirkin her türlüşünden kaçınılması istenmektedir. Hak ve adalet ölçülerini parçalayan fırka, hizip taassubu gizli şirkin sonucudur: "Onlar ki; dinlerinde ayrılığa düşüp fırka fırka olmuşlardır. Her zümre kendi yanında olanla sevinir durur." (30 Rum 32)

Allah'ı bir olarak tanıyıp genel fitratı kavrayacak bir genişlikte olaylara bakmayıp vicdan, adalet ve mizan ile hareket etmeyip, sadece kendi özelliğini, kendi çıkarını veya grup çıkarını düşünerek, savunarak hevasının esiri olup ümmetin birlik ve beraberliğini parçalayıp kendinden başka Hak tanımayarak gruplaşanlar, etrafa kin ve nefret yayanlar ayetin kapsamına girmektedir. Bu, fitrattan ve haktan bir sapma olup dinde ihtilafları körüklemek, yangına ateşle gitmek manasına gelmek-

tedir. Bu, gizli şirkten başka bir şey değildir.

İşte bugün şer ekseni bu koyu taassupçu bakış açısını körükleyip İslâm coğrafyasını mezhep, ekol, cemaat, hizip savaşı içerisine sokmaya çalışmaktadır. Sünni, Şii ve selefi eksenli olarak ümmeti bölüp aralarına kin, nefret, nifak ve düşmanlık sokularak büyük bir mezhep savaşı çıkartılmak istendiğini, her kesimin görmesi gerekmektedir.

Buna karşı alınacak tavır, fitneyi körüklemeyip, hevanın esiri olmayıp adalet, mizan ve kıst ile hareket edip dosdoğru bir istikamet tutturmak olmalıdır (42 Şura 15).

Kavmiyetçilik, Kabilecilik, Irkçılık

Kur'an-ı Kerim, renk, dil ve soy farklılaşmasının, üzerinde düşünülmesi gereken Allah'ın ayetlerinden olduğunu bize haber vermektedir (Rum suresi 22; Hucurat suresi 13). Hz. Âdem'in çocuklarının çoğalmaları ile farklı soy, oymak, kabile ve Şa'b'a ayrılması da Sünnetullahın bir sonucudur (1). Kimlik açısından baktığımızda aynı renk, dil ve soydan gelme, fertler arasındaki ana ortak paydadır. Kavim kimlikte baskın olan özellik soydur. Farklı kavimlerin birlikteliğinde (Kavimlerin İttifakı), farklı renk, dil, soy ve asırlar boyu her bir kavme ilişkin meydana gelen farklı değer sistemi, kültür, müzik, örf, adet, gelenek, görenek mevcuttur. Bu durumda bir üst kimlik oluşturabilmek için ortak payda meydana getirebilmek en temel meseledir.

İslâm akrabalık bağlarının koparılmasına karşı çıkmakta ve bu bağları koparacak şekilde icraatlar yapan yönetimleri meşru kabul etmeyip kınamaktadır (4 Nisa 1; 47 Muhammed 22-23; 2 Bakara 204-205).

Bir insanın kavmini sevmesi, en doğal hakkı olup fitri bir özelliktir.

Kur'an'da peygamberlerin soylarına sık sık atıfta bulunulmakta, peygamberlerin nesillerine-zürriyetlerine dua etmeleri istenmektedir (3 Âl-i İmran 33-34; 29 Ankebut 27). Kavmine dua etmek, kavmine yardım etmek, onun iyiliğini istemek Kur'an'ın yasaklamayıp teşvik ettiği bir davranıştır (2 Bakara 127-128; 3 Âl-i İmran 36; 25 Furkan 74). Hz. Peygamberin kendisini Taif'te taşılayan kavmine karşı; "Allah'ım sen kavmime hidayet eyle, onlar hakkı bilmiyorlar." şeklinde dua etmesi bu açıdan önemlidir (2).

Hz. Peygamber'den, tebliğ öncesi akrabasından başlaması istenmiştir (26 Şuara 214-216). Bu, akrabalık bağının oluşturduğu sevgi, şefkat ve merhamet bağının tebliğ karşı reaksiyonları azaltabileceği ihtimalinden dolayıdır. Ayrıca tebliğle birlikte yeni değerlerin akrabalar tarafından benimsenmiş olması halinde, kan bağının yanında değer bağının var olması ile daha güçlü bir dayanışma ortaya çıkmaktadır. Hz. Peygamber yaptığı tebliğin karşılığında akrabalık sevgisinden başka bir şey istemediğini söylemesi çok dikkat çekicidir (42 Şura 23). Diğer taraftan yardımda, infakta ve güzel davranışta önceliğin, Müslüman akrabaya verilmesi, akrabalık ve soy ilişkilerine İslâm'ın verdiği önemi göstermektedir (8 Enfal 75; 33 Ahzab 6; 16 Nahl 90; 2 Bakara 215; 4 Nisa 36).

Eğer renk, dil ve soy Allah'ın ayetleri, yaratılışın bir kanunu, fıtratın bir gereği ise doğan insanın iradesinden, tercihinden bağımsız ise, renk, dil ve soyların inkârı veya yok edilmeye çalışılması veya küçümsenmesi ya da bu insan topluluklarının hor, hakir görülmesi Yaratılış kanuniyetlerini ve Allah'ın ayetlerini inkâr manasına gelir. Bu da Allah'a isyandır.

Kavmini sevmek, ona dua etmek ve ona yardımda bulunmak meşru ise Kavmiyetçilik/asabiye/ırkçılık/şovenizm nedir?

Asabiye konusu Hz. Peygamber'e sorulmuştur. Hz. Peygamber'in verdiği cevap, asabiye, sevgi ve zulüm arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak asabiyeden ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirmiştir: "(1198) (3949) (7185) (4800)- Vâsile İbnu'l-Eskâ: "Ey Allah'ın Rasûlü dedim, kişinin kavmini sevmesi, (merdud olan) asabiye midir?" "Hayır buyurdular, asabiye, kişinin zulümde kavmine yardımcı olmasıdır." (3)

Hz. İbrahim, soyundan da peygamber gelmesi için dua yaptığında Allah'ın verdiği cevapta, "Zalimler benim ahdime erişemez" denmiş olması (2 Bakara 124), kavmiyetçiliğin gizli şifresinin, bir başka kavme zulüm yapmak olduğunu ortaya koymaktadır. Kavmiyetçilik ile zulüm arasındaki bu ilişkiyi, Hz. Musa'nın kavga yapan taraflar arasında haklı haksız belli olmadan, herhangi bir sorgulama yapmadan kendi kavminden olana yardım etmiş olmasında da görmekteyiz (28 Kasas 15-19). Hz. Musa'nın "Bu şeytanın işindendir, ben kendi nefsimi zulmettim, suçlu- günahkârlara destekçi olmayacağım." demiş olmasının sebebi budur.

Kavmiyetçilik İçin Savaşanlar Allah Yolunda Değillerdir ve Yerleri Cehennemdir

Kavmiyetçiliğe neden olan her türlü tutum ve tavır, Hz. Peygamber tarafından yasaklanmış ve cahili bir davranış olarak nitelendirilmiştir (4). Böyle bir dava güdenler, Müslümanların birlik ve dirliğini bozduğundan dolayı Hz. Peygamber tarafından 'bizden değildir' denerek İslâm kültür ve medeniyetinin inşa

ettiği ümmetin/cemaatin dışına itilmişlerdir/itilmelidirler (5).

Bir kavmin bir başka kavme zulmetmesi, onun yaratılıştan kendisine bahşedilmiş haklarını gasp etmesi ya da onun asimile edilmesi için mücadele etmesi, Allah'ın rızasına uygun olmayıp Allah yolunda bir eylem de değildir (6). Kavmiyetçilik uğrunda ölenler, cahiliye ölümü ile ölmüşlerdir (7).

Kavmiyetçiliğin ümmet içerisinde ektiği fitne ve fesad tohumlarının zararlı etkisinin büyüklüğünden dolayı kavmiyetçilik yapanların cezası cehennemdir. Namaz kılıp oruç tutmuş olmaları bu sonucu değiştirmemektedir:

“Kim câhiliye davasında (kavmiyetçilikte) bulunursa cehenneme iki dizi üzerine çökmüş demektir.

Dediler ki: “Ey Allah'ın Rasûlü, oruç tutsa, namaz kılsa da mı?”

“Evet,” cevabını verdi; “oruç tutsa da, namaz kılsa da.” (8)

Ne bir insan, bir kavme men-sup olduğu için diğerlerinden üstün olabilir; ne de bir kavim genetik yapısından, dilinden, renginden dolayı başka kavimlere göre üstün olabilir. İnsanlar ve Kavimler arasındaki övünme ve üstünlük ölçüsü, yaratılış kanunlarına tabi olarak, *değerler sistemindeki konumlarıdır, takvalarıdır*. Kavmiyetçilik ateşini söndürecek olan yangın söndürücü, ilaç takvadır (48 Fetih 26).

Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethinde kavmiyetçilik-takva ilişkisini ihtiva eden Hucurat 13. ayetini Kabe'nin içinde okumuş olması, ümmet için en büyük tehlikelerden birinin kavmiyetçilik olduğuna/olabileceğine dikkat çekmiş ve ona savaş açmış olmasından dolayıdır. Keza eski bir köle ve zenci olan Hz. Bilal'e Ezanı okutması da kavmiyetçiliğe karşı savaş kararlılığının bir göstergesidir.

Sonuç: Güneş Sistemi Modeli-İslâm Dini Ekseninde Vücut Bulmuş Ümmet Üst Kimliği

Bugün öncelikle yapılması gereken, bu büyük coğrafyada, İslâm coğrafyasında, farklı kavimler, mezhepler, tarikatlar ve İslâmi hareketlerin var olduğunun kabul edilmesidir. Bunları yok saymak ya da bunların birbirini yok sayması veya yok etmek istemesi ne aklı, ne mantığı ve ne de stratejiktir. Stratejik bir akıl, tüm bu yapıları güneş sisteminde olduğu gibi bir ve bütün olarak göz önüne alır ve değerlendirir.

Güneş sisteminde 3 tür hareket vardır: 1- Gezegenlerin kendi ekseninde dönmeleri. Bu, bağımsız birer varlık olduklarının işaretidir, alt kimlik. 2- Gezegenlerin güneş etrafında dönmesi. Bu, diğer gezegenlerle ortak payda olarak güneşi kabul ettiklerini, merkezi otoriteye bağlılığı, onun etrafında dönmekle hal dili ile ilan etmektedirler, kimlikte ortak payda. 3- Güneş sisteminin bir bütün olarak 'müstakarr bir noktaya doğru' hareket etmeleri (36 Yasin 38). Bu da Uzay boşluğunda diğer sistemlerden ayrı, bağımsız bir yapı olarak kaderde kendilerine yüklenmiş bir görevi ifa etmekte oldukları anlamına gelmektedir, üst kimlik.

Güneş sistemindeki ortak payda nasıl güneş ise Ümmetin de ortak paydası, cazibe merkezi Kur'an ve Sünnetin tanımladığı İslâm dinidir. Geri kalan tüm kavimler, yapılar, mezhepler, tarikatlar ve hareketler gezegenlerdir. Bu büyük sistemin adı İslâm ümmeti, Muhammed Ümmetidir. Bu ümmetin ortak hareketinin istikameti İslâm devrimi ve iktidardır.

Güneş sisteminde gezegenler nasıl birer alt kimlikse, Ümmet sisteminde de kavim, Mezhep ve tarikat kimlikleri birer alt kimlik olup,

denge ve dayanışma unsurudurlar.

Bu sistem içerisinde rengi, dili, soyu ne olursa olsun tüm müminler kardeşler (49 Hucurat 10). Aralarında vuku bulacak/bulabilecek her türlü ihtilaf, hak ve adalet çerçevesinde çözümlenmelidir. Bu noktada duyarlı olunmalı, haksız olan tecavüzkâra karşı net bir duruş sergilenmelidir (49 Hucurat 10).

Ümmetin bir güneş sistemi gibi hareket edebilmesi için Birr ve takva ekseninde konuşmak, bu yolda dayanışma içerisinde bulunmak ve yardımlaşmak, her türlü hastalığın tedavi edilmesinde kullanılabilecek temel bir yaklaşım olarak kabul edilmelidir: “Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoyduklarından dolayı bir topluluğa olan kininiz, sakın sizi haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva konusunda yardımlaşın, günah ve haddi aşmada yardımlaşmayın ve Allah'tan korkup sakının.” (5 Maide 2).

Ve;

“Ey İman edenler Allah'ın emrettiği gibi Kardeşler olun.”

KAYNAKLAR

- 1- Yazır, E., Hak Dini Kur'an Dili, Azim Dağıtım, İstanbul, Cilt 7, S: 212-213.
- 2- Buhârî, İstîtâbe 4, Enbiya 50; Müslim, Cihâd 105, (1792).
- 3- Ebu Davud, Edeb 121, (5519).
- 4- Müslim, Cenâiz 9, hadis no: 934
- 5- Ebu Davud, Edeb, 121, 5121. H. Münavi, a.g.e., 5, 386).
- 6- Buhârî, Cihâd 15, Hums 10, İlmi 35, Tevhid 28; Müslim, İmâret 149, (1904); Tirmizî, Fedâilul-Cihâd 16, (1646); Ebu Dâvud, Cihâd 26, (2517); Nesâî, Cihâd 21; İbnu Mace, Cihâd 13, (2783).
- 7- Müslim, İmâret 53, (1848); Nesâî, Tahrim 28, (7, 123); İbnu Mace, Fiten 7, (3948).
- 8- Hakim, Müstedrek, 4, 298.

A'mâk-ı Hayal yahut Suriye'de Neler Oluyor?

Metin Önal MENGÜŞOĞLU

Arap Baharı deyince, üzerinde sanki Sibiryâ kışlarının yahut çöl sıcaklarının etkisini hissediyordu. Böyle bahar mı olur ki insanın içine ferahlık verecekken kâbus gibi çöküyordu. Yalnızca kendisi de değil etrafında her düşünceden, mezhepten, meşrepten kardeşleri vardı ve onlar üzerinde de bu adı bahar olan mevsim, görülen oydu ki bir taze coşku ve heyecan katmak yerine kalplerinde tereddütler doğuran, kaygı ve endişeleri artıran tehlikeli bir dönemece benziyordu. Şuur, gerçi uçurum kıyısında doğar diyordu düşünenler. Ama bunların üzerinde bu uçurumun kıyısı şuur yerine korku bulutları dolatıyordu.

Suriye'de neler oluyordu, neler olacaktı, nasıl çözülecekti; çözülmeyip kör düğüm mü olacaktı yoksa. Kendisi ne kadar yorarsa yorsun yaşlı zihnini, tarih bilgisi, sosyolojik tahlil kabiliyeti, dünya siyaseti hakkındaki malumatı, aktüaliteyi takip dikkati eksikti. Bütün bu sebeplerden ötürü bilginin sağlam belgeleri, düşüncenin ufku yerine ancak hayalin derin vadilerine dalarak yorumlar yapabiliyordu. Suriye gerçeği hususunda becerebileceği tek fikir yürütme yolu a'mâk-ı hayaldi yani.

Dalmışken bir ses işitti; can yakan acıklı bir sestti; Suriye'deki muhalif güçleri silahlandıran iradenin batılılar olduğunu söylüyor, her ne kadar buna direnen resmi Suriye ordusunu yöneten iradeyi savunmuyor görünüyorsa da, iki arada bir derede kalıyordu. Devamında sivil direnişçiler arasında İngiliz komandoları bulunduğunu da ekliyordu. Beşşar Esed'in zulmünü tasvip etmez görünüyor, beri yandan İran'ın ve belki Lübnan ve diğer Arap coğrafyasındaki öteki Şii güçlerin Esed yanlısı görünümünü de örtük biçimde meşrulaştırmak yahut en azından kötü görmek isteyenlere telaşlı açıklamalar yetiştirmeye çabalıyordu. Yani Esed'i sanki savunmuyor gibi savunuyordu. Ayrıca dümeni küresel güçlerin elinde olan medyanın her haberine de inanılmaması gereğini, "size bir fasık haber getirirse araştırın" hakikatiyle beraber hatırlatıyordu.

Başka ve daha heyecanlı bir ses, "ortada sıcak kan akarken benden nasıl soğuk kanlı olmamı istersiniz" diyerek canhıraş bir biçimde içinin yangınını orada bulunanlarla paylaşmak istiyordu. Samimiydi ve sahiciydi. Yığınla teori, tarihi bilgi, sosyolojik-siyasi

analiz, komplo düzenekleri filan arasında boğulup kalmak yerine, hastanın acil servise ihtiyacı var bulunduğunu söyleyerek haklılığını pekiştirmeye çabalıyordu. Dokunaklıydı söylemleri ve çünkü bir bölümü abartılı olsa bile Suriye'de Esed'in babası döneminde Halep, Hama ve Humus kentlerinde olup biten katliamları unutmadan düşününce, şimdilerde gelen katliam haberlerinin ne kadarı medyatik enformasyon uydurması olabilirdi ki?

A'mâk-ı hayal bu ya, oradan birisi çıktı, kısa konuşacağını söyledi. Aslında mefhumun muhalifinden demek istedi ki "niye zihninizi ve kalbinizi yoruyorsunuz arkadaşlar? Bediüzzaman'ın Hutbe-i Şamiye adlı eseri yok mu? Okuyun; sadece Suriye hakkında da değil, hayatta ne müşkülünüz varsa hepsini çözersiniz. Çözüm oradadır." Herkesin donup kalacağını, büyük küçük bütün dillerini yutacağını beklerken, bu söz de sanki bir fikirmiş gibi saygın teklifler arasında kendisine mümtaz bir yer buldu ve oraya yerleşti. Öyle yerleşti ki, bundan cesaret alan bir başkası, bakın daha da ileri giderek çözümün altın anahatarını her bir fikir sahibine gümüş tepside nasıl sundu.

Şimdi ahir zamanda yaşamıyor muyduk? Öyle ya, ahir zamanda- yız. E, bu durumda Hz. İsa gökten inip gelecektir. Mehdi hazretle- rinin zuhuru yakındır besbelli. Zaten bu olup bitenler hep onun göstergesidir. Peki, ne yapmalı, oturup onları mı beklemeliyiz gizli suallerinin cevabı da fikir sahibinin açıklamaları arasında yer almaktaydı. Siyasi aktivitele- re katılmak yerine iman zaafına düşmüş halkın imanını kurtarma zamanı değil midir? Niçin ayak- lanıyor insanlar? Bediüzzaman’ın Kemalist rejime karşı ayaklanmak isteyen Şeyh Said’e yönelik uya- rısı unutuldu mu? Öyle yapılma- lıdır. Hadi bakalım, işte bir fikir daha sana. Üstelik hayal sahibinin fikirlerine en azından son kertede bir hayli yakın fikirlerdi bunlar. Çünkü o da iman zaafı konusun- da hassasiyet taşıyordu. O halde niçin kalbi bu alternatif karşısında hâlâ müteredditti?

Araya sağduyu sahibi biri girdi. Suriye’yi sakın zamanlarda gezdiğini, Türkiye’nin resmen iyi geçindiği dönemlerde bile Beşşar Esed’in zalim babasına ait hiçbir yasa ve görüntüyü değiştirme- miş olmasının bu günleri aslında haber verdiğini söyledi.

Aksanlı bir ses sözü kaptı. Bütün bunlar bağımsız bir Kürdistan kurulmasın diye çırpı- nan birilerinin provokasyonu ola- rak görünüyor, dedi. Kürt kökenli birisi miydi, yoksa mazlumdan, ümmetin yetimlerinden yana ola- cağım derken aşırı giderek tersin- den kavmiyetçi biri olup çıkmış- lardan mıydı; anlaşılamadı.

Daha genel ve oturaklı şeyler söyleyen iki kişiden biri, aslın-

da Arap Baharı denilen kalkış- maların neticesinde bu ülkelere demokrasi filan gelecek değildir, diyordu. Çünkü bunca zamandan beri zalim diktatörler tarafından yönetilen bu halkların ne haberi var ki özgürlük ve eşitlik gibi kav- ramlardan?

Bir başkası, sanki gerçekten bu hadisenin siyasi tarafları en yüksek düzeyde masaya oturmuş ve meselenin çözümü istikame- tinde yorumlar yapıyormuşçasına ve de maddeler halinde tek tek sıralamaktaydı çözüm modelle- rini. Yeni bir anayasa yapılma- lıydı. Esed derhal çekilmeliydi. Türkiye, İran ve belki Lübnan hatta Hizbullah’ın da katılımıyla ortak bir kararla yumuşak biçim- de seçimli bir yönetime geçilebile- cek sürecin başlamasına yardımcı olunmalıydı, filan.

Çözüm önerileri yoğunlukla gelmeye başlamıştı. İçinde en ufak bir kaygı taşıyan, derdi, dava- sı olan insanlar toplanmışlardı. Herkes bir şey söylüyordu. Bilgi ve çözüm bombardımanı muson yağmurları gibi yağmaktaydı. “Esed’in yıkılışı çözüm mü arka- daşlar” diye bağırırdı birisi. Arkadan yaşlı, saçı dökük, Türkçeyi güney aksanıyla konuşan bir başkası “siz besbelli İhvan-ı Müslimin yandaş-

larısınız ama bilmelisiniz ki İhvan artık eski İhvan değil. Şimdikiler, öncekilerin çok gerisinde kal- dılar. Nasıl ki İran’dakiler de Humeyni’yi geçmek, aşmak, daha ilerilere götürmek yerine onun gerisine düştüler, bunlar da öyle- dir.” Her şey bu kadar karışıkken soğukkanlı bir ses “arkadaşlar, arkadaşlar! Diyordu. Ne yapıyor- sunuz? Sorunu çözmeyi düşünür- ken, çözüm önerileri sunarken öyle şeyler söylüyorsunuz ki, bu sefer yeni sorunlar yaratıyorusu- nuz. Meseleye odaklanmayı zor- laştırıyorsunuz.”

Son derece sakın yorumcular- dan birisi, konuya hâkimiyetini sesine yansıtarak rikkat ve dik- katle oradan “bu iş herhalde iç savaşa doğru gidiyor, belki bir iç savaş sonrasında birçok tahribatın ardından bir çözüme ulaşacak.” Bir bakıma o meşhur söz ger- çekleşecek hem de Irak üzerinde gerçekleştiği gibi: Bağdat harap olduktan sonra.

Arkadan, “mezhep, meşrep ve etnik saplantılar yerine sahih iman sahih iman” diyen birinin sesini kimse işitmedi. “Bu tabloda ne varsa Suriye’de de o vardır.” Son sözü oldu. Uyandı.

Bir Geçiş Dönemi: Arap Uyanışı ve Suriye

Cevat ÖZKAYA

New York Times'ın Lübnan asıllı Ortadoğu muhabiri Antony Shadid Suriye'de hayatını kaybetmeden önce Arap uyanışını değerlendirdiği bir yazı kaleme almıştı.

21. Yüzyılın ilk on yılında Türkiye'nin Kemalist vesayetten, ikinci on yılında da Arap'ların otokratik rejimlerden kurtuluş yoluna girmesiyle birlikte, Ortadoğu'daki yapay sınırların giderek anlamsızlaşacağını belirttiği yazıda şu önemli tespitte bulunuyordu:

“Bu yerlerde belirmekte olan kimlikleri tanımlamak için her halde henüz çok erken, ne var ki on yıllar süren sömürgecilik ve soğuk savaş sırasında bükülen fakat hiçbir zaman kırılmayan imparatorluk bağları üzerinde, parçalarından daha büyük olan bir şey ortaya çıkmakta. Bunlar toprağın, kültürün, tarihin, mimarinin, hafızanın, tahayyülün, akademisyenlerin ve özel hayatların alanlarına giren, fakat çatışmaların izinden giden gazeteciliğin gözünden kaçan bağlar.”

Ortadoğu coğrafyası kolonyalist kalıntıların tasfiye edildiği, sancılı bir geçiş dönemini yaşı-

yor. Kolonyalizmin nesneleştirdiği bölge halkları bir özne olarak kendi kaderleri üzerinde söz sahibi olmaya çalışıyorlar. Gerek varolan petrol vesilesiyle ekonomik, gerekse üç dinin doğduğu coğrafya olması hasebiyle kültürel olarak dünyanın en önemli bölgesidir Ortadoğu. Ayrıca İsrail'in bölgedeki varlığı ve onun meydana getirdiği Filistin sorunu bölgeyi siyasal olarak da önemli kılıyor. Son yüz yılın dünya tarihine baktığımızda Ortadoğu kaynaklı olayların bu tarih içinde çok büyük ve önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın bölgenin uluslar arası güçlerin yoğun ilgi alanında olduğu aşikâr.

İşte bu önemli coğrafyada yerleşik düzenin sarsıldığı, otokratik rejimlerin halk hareketleriyle devrildiği bir süreç yaşanıyor. Bölge halkları onlarca yıldan bu yana hiç olmadığı kadar kendi ülkelerinin kaderlerine müdahil olmaya çalışıyorlar. Bugüne kadar bölgeyi yerli işbirlikçileri ile idare eden güçlerin, bu değişime etki etmeye çalışmayacaklarını düşünmek saf dillik olur. Elbette değişim sakin bir coğrafyada ve tek boyutlu olarak cereyan etmiyor.

Bu değişimi yönlendirmeyi isteyen, yeni dönemde de etkilerini azami şekilde devam ettirmeye çalışan statüko güçleri ve onların destekçilerinin varlığı inkar edilemez. Değişimi gerçekleştiren halklarla, statüko güçlerinin mücadele ettiği bir döneme giriyor bölge. Biz bu dönemin sorunlu bir geçiş dönemi olacağını düşünüyoruz.

Bu geçiş döneminin bütün olumsuzluklarına rağmen bölge halklarının, nesne muamelesi görüldüğü bir önceki dönemden, halklar adına daha olumlu gelişmelerin yaşanacağı bir yönde geliştiğini söyleyebiliriz.

Teslim olan, maruz kalan, mecbur olan insanların Ortadoğu'sundan haklarını arayan, ifade beyanında bulunan, talep eden, kısacası özne olmaya çalışan insanların gayret gösterdiği bir iklime doğru evriliyor bölge. Tabiidir ki nesnellikten özne olmaya doğru gelişen bu değişim, sakin sessiz ve kavgasız olmayacak, sadece diktatörleri muhatap alarak bölgenin kaderine egemen olunan dönemler, bölgenin neredeyse tamamında devrini doldurmuştur. Dolayısıyla önümüzdeki dönemin Ortadoğu'su,

yoğun bölgesel ihtilafların, iktidar kavgalarının olduğu, uluslararası güçlerin hakimiyetlerini devam ettirme mücadelesi yaptığı bir bölge olacaktır.

Tunus'tan başlayan, Mısır ve Libya'yla devam eden otokratik rejimlerin tasfiye süreci devam etmektedir. Her ülkenin farklı özelliklerine bağlı olarak, bazı ülkelerde sakin geçen süreç, bazı ülkelerde daha çatışmalı, daha kanlı seyreliyor. Tunus ve Mısır'da olabildiğince az kan dökülmesine rağmen Libya'da dış müdahale ile ve çok kanlı bir sürecin sonunda değişim gerçekleşmiştir.

Suriye gibi bölgesel ve uluslararası güçlerin hesaplarında oldukça önemli bir yer tutan ve "bölgenin jeostratejik anlayışını değiştirebilecek" önemde olan bir ülkede ise, muhakkak ki değişim daha zor, daha sıkıntılı seyredecek ve maalesef daha fazla insanın hayatına mal olacaktır.

Ortadoğunun Kilit Taşı: Suriye

Suriye'de bir yıldan bu yana rejime karşı yapılan eylemlerde yaklaşık dokuz bin insanın öldüğü söyleniyor. Önceleri, günde üç beş kişinin öldüğü ülkede, son birkaç ay içinde günde ortalama elliye yakın insan hayatını kaybetmektedir. Ülkenin her yerinde yaygın bir biçimde gerçekleşen olaylarda, rejim artık tankları, topları ve uçakları kullanmaya başladığı için günlük ölü sayısı giderek artmaktadır.

Olayların başladığı günden bu yana geçen bir yılın içinde, ne muhalifler rejimi devirebilmiş,

ne de rejim muhalifleri etkisiz hale getirebilmiştir. Kelimenin tam anlamıyla bir pat durumu söz konusudur. Bu durum ise ülkeyi daha fazla insanın hayatını kaybedeceği bir iç savaşa doğru sürüklüyor.

Kozlar Suriye'de mi Paylaşıyor?

"İsyanın başladığı geçen Şubat'tan beri ülke, bölge içindeki ve dışındaki daha büyük güçler adına savaşın yürütüldüğü bir sahne halini aldı. Bu savaşta Ruslarla Amerikalılar ve onların müttefikleri karşı kamplarda yer alırken, Şiiilerle Sünniler arasında mezhep gerilimi tırmandırılıyor. İran'la Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri arasındaki bölünme derinleşiyor."

Yukarıdaki satırlar doğruya yakın bir Suriye fotoğrafı veriyor. Bu fotoğrafa baktığımızda Suriye'nin, Suriye'den çok fazla bir şey olduğunu anlıyoruz. Dolayısıyla buradaki mücadelenin de gerek bölgesel gerekse uluslararası politik güçler bakımından son derece önemli olduğu ve bölge açısından tayin edici bir rol oynayabileceği açıkça görülüyor.

Suriye'de etkin olan İran uluslararası sistemin dışına itilmeye çalışılan ve sistem tarafından düşman konumunda muamele gören bir ülke. İran rejimi, Rusya ve Çin ile ekonomik menfaatlara dayalı siyasal ilişkiler geliştirirken, Ortadoğu'da Lübnan'dan başlayarak, Suriye Lübnan ve Irak'ı içine alan bir ittifak hattı ile kendini savunmaya çalışmaktadır. Bu ittifak hattının en önemli halkası olan Suriye'deki rejimin hayatiyetini devam ettirmesi İran için vazgeçilmez bir öneme sahip. Dolayısıyla İran, neredeyse kayıtsız şartsız bir şekilde Suriye rejimini destekliyor.

Elbette, kendisini İslâm Devleti olarak niteleyen bir devletin, İslâm düşmanlığı tescil edilmiş bir rejimi desteklemesi şaşırtıcıdır. Ama İran ilkesel olmaktan ziyade sadece çıkarlara dayalı bir ulus devlet politikası takip etmektedir Suriye'de.

Bu bir yere kadar anlaşılabilir bir politikadır, fakat İran'ın mezhebî ağırlığı oldukça fazla öne çıkan bölge politikası, tarihten tevarüs edilmiş ihtilafları güncellerken, bölge Müslümanlarını, anlamsız bir iç çatışmaya sürükleyebilecek bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Bu çatışmanın sadece İran'ın tavrı dolayısıyla ortaya çıkacağını varsaymak haksızlık olur. Aynı şekilde, uzlaşmaz ve anakronik selefi tavrın da, bu çatışma potansiyelini ateşleyen bir fonksiyon icra ettiğini belirtmeliyiz.

Suriye, bu iki eğilimin de kristalize olduğu bir ülke olması açısından önemlidir. Burada meydana gelen çatışmaların,

Türkiye Suriye'ye bîgâne kalamaz. Suriye'de rejimin bu haliyle hayatîyetini devam ettirmesi mümkün gözüküyor. Bu sonuca kısa bir zaman diliminde ulaşmak da imkan dahilinde değil. Bunda, yukarıda saydığımız bölgesel ve uluslararası sebeplerin yanında, muhaliflerin dağınıklığının da ciddi bir payı var. Dolayısıyla Türkiye, ilkesel duruşunu mevcut gücünü de dikkate alarak devam ettirmelidir ve orta vadeli bir politika geliştirmek durumundadır.

Müslümanlar arası çatışmayı tetikleyecek bir boyuta ulaşması hiç ihtimal dışı değildir. Dolayısıyla Suriye, Müslümanlar arası ihtilafların derinleşmesini sağlayabilecek çatışmaların devam ettiği bir ülke olması açısından da önemlidir.

Suriye'de bir diğer etkili güç olan Rusya'nın bir dünya gücü olarak, uluslararası arenaya dönmek istediği biliniyor. Bir dünya gücü olmanın en önemli şartı, dünyanın değişik yerlerinde güç bulundurma ve dediğini yaptırabilme imkanına sahip olmaktır. ABD dünya denizlerinde devamlı filolar bulundururken, Rusya'nın böyle bir imkanının olmadığını görüyoruz. Ortadoğu'nun neredeyse hemen her devletinde ABD'nin etkin bir yaptırım gücü varken, Rusya sadece Suriye'de böyle bir imkana sahiptir. Dünya siyasetinde ve Ortadoğu'da tayin edici bir güç olmayı amaçlayan Rusya'nın Suriye'deki bu imkandan vazgeçmesi en azından şimdilik beklenemez. Dolayısıyla Rusya kendisine bu imkanı sağlayan rejimi desteklemeye devam edecektir.

ABD ise, fiili olarak ülkeye müdahil olmasa bile, Katar ve

Suudi Arabistan vasıtasıyla dolaylı olarak fiili müdahil konumundadır.

Bu siyasal manzara, Suriye meselesinin sadece Suriye içi güçlerle çözülebilecek bir mesele olmadığını gösteriyor. Nitekim İran ve Rusya yukarıda saydığımız sebepler yüzünden, mevcut rejimi hem siyasal olarak hem de fiili olarak silah ve para gücüyle net bir şekilde destekliyorlar. Muhalifler de, ABD ve müttefikleri tarafından siyasal olarak destekleniyor. Ancak silah ve parasal olarak yeterli olmayan, hatta son derece yetersiz bir desteğe sahipler. Bu yetersiz imkanlara rağmen, mücadeleyi ülke sathına yayma başarısını göstermişlerdir. Yeterli desteğin verilmesi durumunda rejimin ömrünün kısılacağını tahmin etmek için kahin olmak gerekmez.

Türkiye: Hem Şam'ın Şekeri Hem Arabın Yüzü

Türk, Kürt, Arap bölge haklarının ortak devleti Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra, günün şartları gereği bölgeyle ilişkisini asgari düzeye indirmiştir. 70'li yıllara

gelene kadar bölgeye karşı ilgisizlik veya ters ilgi politikası sürdürüldü. 1974 yılında yapılan petrol ambargosu bölge devletlerini ekonomik açıdan zenginleştirdi. Bu bağlamda Türkiye'nin de bölgeye olan ilgisi arttı. Ancak bu, kültürel ve tarihi bağları retorik düzeyinde gündeme getiren bir ekonomik ilgiydi.

1990'lı yılların ortasından itibaren bu ilgi, ekonomiyi ihtiva eden tarihi ve kültürel bir boyut da kazandı. 2000'li yılların başından itibaren ise Türkiye bölgeye olan ilgisini yoğunlaştırdı. Bu bağlamda öncelikle, yakın komşu Suriye'yle ilişkiler geliştirildi. Türkiye Suriye arasında vize kaldırıldı. Ortak bakanlar kurulu toplantısı yapıldı. İki ülke arasında çok ciddi bir yakınlaşma sağlandı.

İki ülke arasındaki bu yakınlaşma Ürdün'ü ve Lübnan'ı da içine alan vizesiz bir serbest bölge oluşturma aşamasına geldi. Bu son derece önemli bir gelişmeydi. Bölgedeki sınırları izafileştirecek, geçirgen hale getirecek, bölgenin kültürel ve ekonomik bütünleşmesini sağlayacak derecede önemliydi.

Bu aşamada, Tunus'dan başlayarak bütün bölgeyi etkisine alan Arap uyanışı, Suriye'yi de etkilemeye başlamıştı.

Beşşar Esed iş başına geldiğinde, söylemlerinden etkilenen Suriye halkı, bu söylemlerin uygulanması için uzun yıllar umutla bekledi. Fakat uygulamaya dönük kayda değer bir gelişmenin olmaması, umudu hayal kırıklığına dönüştürdü.

Arap uyanışı bu hayal kırıklığının aktive olmasında rol oynadı. Bütün bu süreç boyunca Türkiye, Esed'i halkın beklentilerine cevap vermesi konusunda yüreklendirdi. Suriye'de Libya benzeri bir çatışma ortamının olmaması için bütün imkanlarını kullandı. Fakat bu konuda bir ilerleme kaydedilemedi. Devlet güçleri bir çete mantığı ile halkın üzerine saldırmaya başlayınca Türkiye de rejime karşı tavrını değiştirdi. Muhafif kesimlerle birlikte hareket etmeye başladı.

Bu ilkesel olarak doğru bir tercihti. Ancak Türkiye, biraz abartılmış söylemlerle muhalif kitledeki beklentiyi yükseltmişti. Uluslar arası güçlerin hesaplaştığı bir alan haline gelen ülkede, muhalif kitlelerin beklentisini karşılayabilmek Türkiye açısından imkansızdı. Bunun muhalif güçlerde yaygın bir hayal kırıklığı yarattığı biliniyor.

Bu hayal kırıklığına rağmen Türkiye Suriye'ye bigâne kalmaz. Suriye'de rejimin bu haliyle hayatietini devam ettirmesi mümkün gözüküyor. Bu sonuca kısa bir zaman diliminde ulaşmak da imkan dahilinde değil. Bunda, yukarıda saydığımız bölgesel ve uluslararası sebeplerin yanında, muhaliflerin dağınlılığının da ciddi bir payı var. Dolayısıyla Türkiye, ilkesel duruşunu mevcut gücünü de dikkate alarak devam ettirmelidir ve orta vadeli bir politika geliştirmek durumunda-dır.

Neler Yapılmalıdır?

1- Türkiye, Suriye muhalefeti-ni bütünleştirebilmek için elinden

geleni yapmalıdır. Bu bağlamda SUK ile Özgür Suriye Ordusu arasında varolan sorunların halledilmesi ve işleyen bir mekanizmanın kurulması önemlidir.

2- Suriye'ye dışarıdan bir müdahale her açıdan sorunludur. Dolayısıyla iç muhalefetin yeterli silah donanımına sahip kılınması, siyasi ve ekonomik olarak desteklenmesi önemlidir. Parçalı bir muhalefetin hangi parçasını destekleyeceğiz, diyerek atıl kalmak ipe un sermektir. Muhafif grupların içinden en uygun olanını desteklediğinizde, onun etrafında bir kümelenmenin olacağı tarihen de sabit olan bir gerçektir.

3- Muhalefete destek verilirse iç savaş çıkacağını, savaşın hızlanacağını ve daha fazla insan öleceğini öne sürerek pasif kalmak, devletin katliamına cevaz vermek demektir. Bosna'da bunun acı örnekleri görüldü. Dolayısıyla muhaliflere tank savar silahlar da dahil olmak üzere silah yardımı yapılmalıdır.

4- Türkiye Rusya ve bilhas-sa İran ile görüşmelere devam etmelidir. Özellikle İran'ın güvenlik kaygıları dikkate alınmalı, bu kaygıların giderilmesi noktasında politikalar geliştirilmelidir. İran, Baas'ın son kalıntısı bu rejimin hayatietini devam ettiremeyeceği konusunda ikna edilmeye çalışılmalıdır.

5- Türkiye, fiili askeri bir

müdahaleye hem istekli olmama-lı hem de mecbur kalmamalıdır. Arap askerleriyle Türkiye'nin askeri güçlerinin karşı karşıya geldiği bir durum, Türkiye'nin bölgeye geç kalmış dönüşünü bitirir. Bölgeye ilişkin oluşturduğu ilkesel ve ahlaklı politikanın da sonu olur.

6- 1 Nisan'da İstanbul'da yapılacak olan Suriye'nin Dostları toplantısı, Tunus'taki gibi havanda su dövülen bir toplantı olmamalıdır. Bu toplantıdan muhalifleri yüreklendirecek ve onları Suriye'nin toplamını kucaklayan politikalar üretebilecek olgunluğa davet eden kararlar çıkmalıdır.

7- Türkiye bu toplantıda;

a) Mezhebi çatışmanın engellenmesi, Hristiyan ve Nusayriilerin yaşam haklarının, din ve vicdan özgürlüklerinin garanti altına alınacağı bir projeyi gündeme getirmelidir.

b) Suriye ulusal konseyi(SUK) ile Özgür Suriye Ordusu arasındaki bağlantının nasıl olacağına ilişkin bir projeyi toplantı gündemine sunmalıdır.

c) Hangi şartlarda bir tampon bölge oluşturacağını ve tampon bölgenin uluslararası meşruiyetinin nasıl sağlanacağı konusunun da gündeme getirilmesi gerekir.

Kısacası, İstanbul'da yapılacak olan toplantı hayati önemi haizdir. Bu toplantının sonunda Suriye muhalefetine, yani Suriye halkının büyük çoğunluğunun elini güçlendirebilecek somut ve uygulanabilir kararlar çıkmalıdır.

Lekeler Siliniyor

Dilaver DEMİRAĞ

Tayyip Erdoğan vicdanlı adamdır, o külhanbeyi duruşunda da mahalle delikanlısı edası vardır amenna. Lâkin o delikanlının delikanlılığı, ölen işçilere kader deyince yok olmakta, o vicdanlı adam, sözü emin kişi olmaktan çıkmakta, tıpkı “askerlik yan gelip yatma yeri değildir”, ya da ölen maden işçileri için “ölmek bu mesleğin kaderinde var” deyişi gibi.

İslâm'ın koca tarihi içinde kelimcilerin, feylesofların üzerinde anlaşılmadığı kader konusunda nihai çözümü önermek gibi ukalalıktan öte kibir eda eden bir cümle sarf etmeyeceğim, ancak hükümet üyelerinin kader konusunda kaderciler olduğunu söyleyebilirim. Lâkin kendileri için değil, başkaları için.

Hükümetin kaderciliğine karşılık aydınlanmanın da kader hususunda koca bir yanılgı içinde olduğu söylenebilir. Aydınlanmacılar da kaderciliğin tam zıddı mutlak iradeci diyeceğimiz bir tutumla, insanın kendi kaderini kendinin yapacağını söylemişlerdi. Gerçi onlar hiç olmazsa yanılgılarının içini doldurdular. Madem insan kendi kaderini yapar o zaman buna engel olan doğaya egemen olalım diyerek, bir yerde yeryüzünü insan için güvenli bir yer yapma azmi ile

akıl, bilim ve teknik üçlüsü ile çaba sarf ettiler. Başarılı oldular mı? Topal karınca misali, gitmeseler de yolda oldular ya.

Peki, ama bizim kalkınma şampiyonu sağcılarımız hangi yolda oldular. Umursamazlık yolunda. Çalışma Bakanının, Başbakanı adeta yalancı çıkarıncasına ölen işçiler için “kaderdi” cümlesi sarf etmesi, hesap sorabilen bir kamuoyu olsaydı Bakanı koltuğundan ederdi. Çünkü bu söz ile Çalışma Bakanı bakan ama görmeyen bir seyirci konumundaydı.

Aslında geçmişten bu güne hükümetlerin tutumu Mehmed Akif'in ünlü cümlesine istinaden “kalkınma uğruna yarab ne canlar gidiyor” şeklinde oldu. Gelişmiş sanayi ülkelerinde gördüğümüz iş güvenliği, iş sağlığı, işçi hakları gibi konular bizde tam da “Terakkiye mani” görüldüğü için kabul görmedi.

Gerçi hak verilmez alınır, sözünden hareketle işçiler için

güvenli ve müreffeh bir ortam yaratan güçlü işçi sendikaları ile Rusya korkusu oldu.

Ölüm Ne Yana Düşer Usta!

Dünyada her yıl meydana gelen 270 milyon iş kazasında, meslek hastalıklarının sonucunda 2 milyon kişi hayatını kaybediyor, 160 milyon kişi de ya yaralanıyor ya da meslek hastalığına maruz kalıyor.¹

Kuşkusuz bu, katliamdan farklı bir şey değildir. Üç yıl sürmüş bir savaşta bile yaklaşık 1 milyon insan ölüp, 500 milyonu yaralanmazken, iş kazalarının üç yıllık bilançosu böylesi bir savaştan bile daha ağır.

ILO'ya göre tüm dünyada istihdam açısından önemli bir yer tutan inşaat sektöründe oldukça yüksek sayılarda iş kazası yaşanmaktadır. Sektörde mekanizasyon artmasına karşın el emeği hâlâ büyük bir rol oynamaktadır. ILO rakamlarına göre tüm dünyada inşaat sektöründe her yıl 60.000 ölümcül kaza yaşanmakta ve buna göre her 10 dakikada bir kişi bu şekilde iş kazası sonucu yaşamını yitirmektedir.²

1945 yılında çıkarılan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu'ndan bu yana ülkemizde iş kazası ve

meslek hastalığı sonucunda ölen ve sakat kalan işçilerin kaydı tutuluyor. 1946'dan 2010 yılına kadar "iş kazaları" sonucu ölen işçilerin sayısı tam 59.300'e ulaşmış durumda. (2011 verileri henüz yayınlanmadı.) Her yıla 9226 ölü işçi! Son 10 yılda toplam 10.723 işçi, her yıl ortalama 1072 işçi ölmüş.³

Çalışma Bakanının verdiği bilgilere göre 2003'te iş kazası sonucu gerçekleşen ölüm sayısı 810 iken, bu sayı 2011'de 1563'e çıkmış. Yani iş kazalarında ölüm oranı dokuz yılda yüzde 92 artmış! Başka bir ifadeyle Türkiye istikrarlı ve hızlı büyürken, emek piyasasının düzensizleştirilmesi, sendikasılaştırma ya da işverene yandaş sendikalaştırma politikaları sayesinde, ölümlü iş kazalarının istihdama oranı hızla büyüdü.⁴

Kısacası Başbakan bir Kasımpaşalı olarak işçilere "racon kesen" patronlara tehditkâr bir ifadeyle racon keseceğini ifade ederken, Çalışma Bakanlığı işçilere racon kesilmesinde "erkete" rolü oynamakta.

Küreselleşme Geldi Hoş Geldi

Başbakanı, ne yazık ki kendisi arzusu hilafına Baş Bakan konumuna sürükleyen kalkınma humması denilen hadise ve küreselleşmeye biat edilmesi sonucu gerçekleşen özelleştirme, taşeronlaştırma meselesi. Küreselleşmeye biat ettiğinizde dışa açık büyüme mantığı gereği dış satımı ön plana çıkartmanız ve dış ticaretten daha çok para kazanmanız gerekir. Bu da rekabet demektir. Rekabet ortamında sizin piyasa-

da ürünlerinizi pazarlayabilmeniz maliyete bağlıdır. Bundan sadece radikal tekel olarak ifade edeceğimiz çok özel olan ve hiç kimsenin yapamadığı ya da yapma izninin olmadığı ürünler muafır. Onun dışında pazarda kalıcı yer bulmak için hem kaliteli hem ucuz ürünler ile rekabet edebilmeniz gerekir. Bunun için de sizin işletme giderleri kaleminde yer tutan ve malın üretim fiyatına direkt etkide bulunan giderlerde kısıntıya gitmeniz gerekir. Yani işçilik maliyetleri, hammadde giderleri, üretim maliyeti olarak elektrik su vb. giderleri düşürmeniz gerekir. Bu işçiye daha az ücret vermek, işçilik giderleri içinde yer tutan servis, yemek, sigorta vb. giderleri kısmak gerekir. Hammadde konusunda ise işverenler genellikle çok fazla seçeneğe sahip olmadıklarından işçilik maliyetlerine oranla daha az esnek durumdadırlar. Hal böyle olunca işçilik giderlerini yükselten iş güvenliği ve iş sağlığı konusunda da maliyet düşüşü gerekir. Dahası buna uzayan iş saatleri de dâhildir. Ki iş kazalarının büyük bölümü insan hatası nedeniyle meydana geliyor. Peki, bu hatalara etki eden unsurların başında fazla çalışma az dinlenme ve kötü beslenme gelmez mi? Kesinlikle gelir.

İşveren olarak işçilik denen şeye insani ölçülerle değil ekonominin gözlükleri ile bakarsanız maliyetleri kısmak için bunları yapmanız piyasa zorunluluğudur. Dahası işçilerin haklarını kollayınca, daha yüksek ücret, daha çok sosyal hak ve sık iş güvenliği konusunda işverenle pazarlığa girişince sendika da sizin düşmanınız olur çıkar.

Taşeronluk Kader Olunca

İşverenler iş verimliliği adı altında işçilerin bütün insani haklarına el koyunca işçilere işverenlere teslim olmaktan başka çare kalmadı. Yeni sağın ve AK Parti'nin de benimsediği çalışma hayatında en çok benimsenen şeylerden biri de işgücü piyasasının özelleştirilmesidir. Taşeronlaşma ve fasonlaşma olarak adlandırılan bu uygulamanın özü, sağ partilerin kalkınmacılık modelinin baş aktörü olan müteahhitlik.

1980'li yıllardan itibaren taşeron kullanımı, önce belediyelerin temizlik işlerini taşeron firmalara vermelerinden başlayıp, özel sektör işyerlerine salgın bir hastalık gibi yayılmış ve işçi haklarını bertaraf etmek için kullanılmıştır.

Taşeron işçisi önünü ve geleceğini görememekte ve aynı işyerinde aynı işi yapmasına rağmen emsalleri arasındaki adaletsizlikten dolayı moralsiz çalışmaktadır. Bu moral eksikliği kendisini geliştirmesine engel olduğu gibi iş kazalarına da sebep olmaktadır. Bu kazalar ne yazık ki çoğu zaman iş kazası olarak bile SGK'na bildirilmemektedir. Taşeronlaşma aynı zamanda devleti zarara uğratmaktadır. Asgari ücret üzerinde ücret alsalar dahi asgari ücret üzerinden sigorta prim ve vergileri yatırmakta veya asgari ücretin altında ücret verilerek hiç prim ve vergi yatırılmamaktadır.

Taşeron işinde 10-12 yıl çalıştığı halde taşeronlar tarafından, kıdem tazminatına hak kazansa dahi her yıl tekrar çalışabilmeleri için zorla imzaladıkları "alacağım yoktur" dilekçesi imzalatılarak kıdem tazminatlarının ödenmemesi için her türlü şey yapılmaktadır.

Taşeronlar ihale şartnamesinde ve sözleşmesinde belirtilmemiş iş kanunlarına aykırı davranmakta, bayramlarda, tatillerde, fazla çalışmalarda ve fazla sürelerde çalışmalarda doğan haklarını işçilere vermemektedirler.

“Taşeronlaşma” ile bir işyerindeki iş bölünebildiği kadar bölünüp her biri ayrı taşeronlara verilmekte; sendikası, sigortası, hatta kimi zaman asgarî ücretin bile altında ücretle işçi çalıştıran taşeronlar yoluyla işçilik maliyetleri düşürülmektedir. Bir taşeronun işçilerinin sendikalaşması veya taşeron işçileriyle iş hukukundan doğan haklar konusunda sorunlar yaşanması halinde, o taşeronla yapılan sözleşme feshedilip, yerine yeni bir taşeron alınmaktadır.

Şimdi Başbakanın kamuoyunda infiale neden olmuş gibi görünen iş cinayeti karşısında esip yağması inandırıcılıktan öyle uzak ki. Eğer Başbakan samimi ise kamudaki tüm taşeronlaşmaları iptal eder ve ILO kurallarını ülkemizde harfiyen uygular. İşte o zaman Partisinin adındaki adalet sıfatı da gerçek anlamına kavuşur. İşverenlerin küresel pazarda rekabet etmesini mi istiyor öyleyse elektrikten suya kadar kamunun yapacağı tüm indirimleri yapar ve devletin yapacağı özveriler ile adaletli bir kalkınmayı gerçekleştirip, o zaman dünyanın büyük ekonomileri arasında olma gururunu haklı olarak kamuoyu ile paylaşır. Bunu yapmadan işçilerin, yoksulların sırtına basarak 2023 kalkınma hedefleri koymak ise ancak ucuzculuktur.

Milliyetçiliğin Ucuzluğu

Türkiye'nin kanayan yarası Kürt sorunu giderek bir kopuşa ve Türkiye'nin Balkanlaşmasına doğru gidiyor. Son Nevruz esnasında yaşananlar ise hükümetin sorunla ilgili sürekli tutarsızlıklar ile dolu. Son geline nokta ise artık dibe vuran politika olmaktan uzak politikasızlığının bir sonucu.

Evet hükümet çift taraflı bir basınç içinde, bir yanda PKK diğer yanda ise kibirli hakim millet sendromu. Öyle bir sendrom ki “Kürt anasını görmesin” diyen laz edası. Çok anlatılan bu fıkrada idam mahkumu Kürt ile idam mahkumu laz son arzularında ayrışır. Kürt son arzusunda annesini görmek, laz ise Kürtün annesini görmemesi yönünde arzu bildirir. Hakim millet sendromu da sürekli kaynayan bir kibirle Kürdün hep biat eden olmasını, lütuflarla mutlu olmasını istiyor. Kürt halkının onurlu bir barışı değil, diz çökerek itaatkâr bir hizmetçi olmasını arzu ediyor.

PKK, bunu bahane ederek, Kürtleri etrafında toplayarak pazarlık gücünü daha da artırmak istiyor. Bunun için de hükümetin daha da sertleşmesini, şiddet dozunu arttırmasını istiyor. En büyük kozu ise kibirli Türkler. Onlar hükümet en ufak bir taviz verdiğinde ayaklanarak hükümeti akl-ı selimden yana tavır aldığında bin pişman edecekler. Onların basıncı ile sertliğe sertlikle yanıt verdiğinde PKK da hükümetin karşısına hakkını savunma gücü olarak çıkmış olacak. Üstelik de nerdeyse tüm Kürt halkının.

Hal böyleyken sertlikten hoşlanan ve faşizan bir milliyetçi tonu, dili benimseyen İçişleri Bakanı tam da PKK için biçilmiş kaftan. Böyle

bir bakanla ve böyle bir politika ile daha çok Uludere'ler yaşanacağından, sonunda PKK'nın kurduğu tuzakla hükümet daha da kanlı bir kapışma sürecinin çanak tutucusu olacak. Böylece PKK da Kürt halkının ayaklanmasını sağlayacak. Yani hükümet bu politika ile her geçen gün bölünmenin yoluna kırmızı halı seriyor ve ne yazık ki bunun farkında değil.

Umarız hükümet kanadında akl-ı selim galip gelerek PKK'nın kurduğu tuzağı boşa çıkarır.

Aslında sorun tam da temsili demokrasi ve kitle politikası ile çözümsüzlüğe, düğümlemeye doğru gidiyor. Bu sorun temsili demokrasinin, herkesi memnun edecek bir politikanın, ciddi sorunlarda cesur adım isteyen yerlerde siyasi partilerin, seçilmiş hükümetlerin ayağına dolanıyor.

Not: Bu makeleyi yazdığım sırada bir kadın çocuklarını ısıtamadığı, onlara doğru düzgün bir yemek koyamadığı için kendini asmıştı. Yoksulluk yüzünden hayatına son veren ne ilk insan ne de sonuncusu olacak. Her fırsatta “dindar nesil” diyen hükümet bütün bu konularda insanların inancını suistimal etmeden “komşusu aç iken tok yatan bizden değildir” hadisini hatırlasın ve hayata geçirsin. Toplanan vergileri yoksulluğun kökünü kazıma-ya harcasın ve böylece yoksulluk insanların ölümüne sebep olmasın!

Dipnotlar

- 1 <http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/moscow/areas/safety/statistic.htm>
- 2 agm
- 3 Aziz Çelik <http://t24.com.tr/yazi/is-kazasi-degil-is-cinayeti-60-bin-olusisci/4809>
- 4 Ahmet Insel, Türkiye'de iş kazalarında ölüm oranı dokuz yılda yüzde 92 arttı <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=1082300>

ORTADOĞU'DAN DÜNYA'YA BAKİŞ

Arapça yayımlanan gazetelerdeki yazan farklı eğilimdeki gazetecilerin yazılarından seçtiğimiz yazıları her ay Ortadoğu'dan başlığıyla yayımlıyoruz. Burada yayımladığımız yazılarda ortaya konulan tüm analizlerin doğru olduğunu veya bunların tümüne katıldığımız söylenemez. Yazıları yayınlanmadaki amacı-
mız ülkeden ülkeye, gazeteden gazete-ye, yazaradan yaza-ra olayların yorumlanmasında ortaya konulan bakış açısı farklılıklarını görünü-
r kılarak meseleler karşısında ortaya konulan analizlerin hangi argümanlardan hareketle yapıldığını okurlarımızın fark etmesini sağlamaktır. Yazıların/ yorumların bu perspektifle okunmasının Ortadoğu'daki dolayısıyla dünyadaki gelişmeleri kavrama sürecine önemli katkıların olacağını düşünüyoruz.(Umran)

SURİYE'DE YAŞANAN KATLİAM

TARIK EL-HUMEYD

Britanya *Sunday Times* gazetesinden gazeteci fotoğrafçı Paul Conroy Suriyeli devrimcilere bağlı Faruk tümeninin kendisini kurtarması sonrası Britanya hastanelerinden birindeki yatağında Hums'la ilgili şaşırtıcı açıklamalarda bulundu. Conroy orada yaşananların 'savaş değil, katliam olduğunu belirterek iç savaşla ilgili bütün söylenenleri boşa çıkardı.

Britanyalı fotoğrafçının konuşması üzüntü verici ve korkunç. Savaşları ve krizleri çekmekle uzman. Britanya televizyonu Sky'a verdiği mülakatında şaşırtıcı ayrıntıları aktardı. Hatta spikere dünyanın bir şeyler yapmak için harekete geçmesi gerektiğini belirterek, 'siyasi coğrafyadan konuşmayı unutun, konferansları unutun. Şimdi bunların zamanı değil. Oradaki insanları kurtarmak için bir şeyler yapmalıyız' diye ekledi. Bedeni yaralarla bitkin düşmüş yatalak adamın sözleri açık. Esad rejiminin suçlarını ifşa ettiği kesin. Rolünün önemli olduğunu gördü. Rejimi ifşa edecekler, dünyanın ve özellikle de Avrupa'nın vicdanını harekete geçirecekler. Bu yüzden zalim rejim Cuma günü geç vakitlerde bir açıklamada bulunarak Amerikalı gazetecinin ölümünden duyduğu derin üzüntüyü dile getirdi. Bu rejim on bine yakın Suriyeli öldürürken hiç acıma duymadı. Bu zalim rejim günler önce dediğim gibi tuzağa düştü.

Rejimin endişelendiği ve kafasının karıştığı açık. Bunun kanıtı, despot rejimin BM'deki temsilcisinin bir önceki gün Suriye'ye izinsiz girdikleri gerekçesiyle Batılı gazetecilerin yargılanmasını istemesi. Hizbullah'ın kanalı da aynı şeyi isterken despot rejim geri dönüp Amerikalı gazetecinin ölümünden duyduğu üzüntüyü ifade eden bir bildiri yayınladı.

Bu yüzden kurtulan gazetecilerin hikâyeleri sadece Şam rejiminin kafasını karıştırmayacak veya dünyanın vicdanını uyandırmadı, aynı zamanda Suriye'de El Kaide'nin varlığına dair zayıf Amerikan iddiasını da çürüttü. Zira gazetecileri Hums'tan Lübnan'a kaçışları sırasında öldürmek isteyen Esad güçleri eliyle 13 adamını kaybeden Faruk tümenlerince Britanyalı fotoğrafçı ve Fransız gazetecinin kurtarılması bu iddianın zayıflığını gözler önüne serdi. Çünkü Afganistan'da Amerikalı gazeteci Daniel Pearl'in başını kopararak El Kaide Fransız ve Britanyalının Lübnan'a kaçışına izin vermezdi.

Bu yüzden gazeteci fotoğrafçının tanıklıkları Esad rejimine tokat mesabesinde olacak ve Suriye'deki suçlarını uluslar arası topluma gösterecektir. Sayın Conroy Sky televizyonuna, 'şimdi kameralar Hums'tan çıktı. Orada olacakları sadece tanırlı bilir. Bir gün 'bu katliamın gözlerimiz önünde yaşanmasına nasıl izin verdik' diye ayıplanarak soracağız' derken nasıl tokat gibi olmasın ki? Bu soruyu yarın değil, bugün kendimize sormalıyız. Çünkü Suriye'de yaşananlar savaş değil, katliam. Bu katliamın yaşanmasına izin vermesi dünya için bir utanç. (Londra'da Arapça yayımlanan eş-Şarku'l-Evsat gazetesi, 4 Mart 2012)

HAMA İLE HUMS ARASINDAKİ MESAFE

HAYRULLAH HAYRULLAH

Hums, Hama'dan sadece 45 km uzaklıkta ancak iki şehir arasındaki zamansal mesafenin ömrü otuz yıl. Bu yıllar dünyanın değiştiğini ve 2012 yılındaki Hums'un 1982 yılındaki Hama olmadığını teyit etmek için yeterli. Doğal olarak bu durum Suriye halkının devrimini durdurmayacağı ve Hama'nın maruz kaldığı katliamın sonucu olarak 1982 yılında yaşandığı gibi evine geri dönmeyeceği anlamına geliyor. Şu ana kadar belirli bir tugaya bağlı güçlerin işlediği katliamın kurbanlarına ilişkin tam bir rakam verecek kimse çıkmadı.

2012 yılında genel olarak Hums'ta ve özelde Bab-ı Amr semtinde yaşananlar modern çağda Arap devrimlerinin anası olmuş ve öyle kalacak olan Suriye devrimine yeni bir yoğunluk kazandırıyor. Bütün bir halkın köleliğinden boyunduruğundan kurtulma ve saygınlığını kazanma isteğini sembolize eden bir devrim bu. Bunun kanıtı da Bab-ı Amr semtindeki temel parçanın yıkılmasının direnişi durdurmasıdır. Direniş sürüyor. Bu direnişi baskıcı çözümlere boyun eğmeyi ve teslim olmayı reddeden bir halk sergiliyor.

Özetle 2012 Hums'u dünyanın ancak yaşanmasından birkaç hafta sonra bir şeyler öğrenebildiği korkunç bir katliama maruz kalan 1982 Hama'sı değil. 2012 yılının Hums'u bir aydan fazla süredir ağır silahlarla sürekli bombardımana maruz kaldı. Arap toplumu ve keza uluslar arası toplum harekete geçmeye çalıştı ancak Rusya ve Çin bunu engelledi. Bu iki ülke doğal olarak İran'la birlikte akan kanın ve yaşanan katliamların sorumluluğundan birer parça taşımaktadırlar. Hums halkı, Suriyeliler ve Araplar Tahran'ın Moskova ve Pekin'in halkına karşı zafer kazanabileceğini düşünen katil rejimi korumalarını asla unutmayacaklardır.

1982 yılında Hama Hafız Esad'ın rejimine ve ardından 2000 yılında halefi olan oğlu Dr. Beşşar'a bir otuz yıl daha garanti etti. Şimdi soru şu: Beşşar Esad Hums katliamı sonrası iktidarda kaç yıl kalabilecek? Bu soruya yanıt vermek zor değil. Suriye rejimi bitti. 1982 yılında Hafız Esad'la Arap ve uluslar arası bir işbirliği vardı. Bu işbirliği baba Esad'ın işlediklerinin üzerini örttü. Hama'nın kendi halkının üzerine yıkılması bütün Suriye'de korkuyu yaymak için yeterli oldu. 1970 yılında kurulan korku cumhuriyeti bir otuz yıl daha direndi. Suriye'nin dört bir yanında öldürücü sessizlik hâkim oldu. Dahası rejim korkunun Lübnan'ı da kaplamasında başarılı oldu. Trablus'u ve Zahla'yı hedef aldı. Hama katliamından önce de Lübnan'da Sayda'dan Damur ve Eşrefiye'ye, Beka ve kuzeydeki sınırda bulunan Hristiyan köylerine kadar birçok Hristiyan ve Müslüman bölgeleri yakıp yıktı. Bu köylerden bazılarını kuşattı, bir kısmını da korku yaymak amacıyla sistematik şekilde yerle bir etti. Lübnan'da mezhepçi ve dini bölünmeyi ateşlemek için bu köylerin

halklarını tehcir etmeye çalıştı. Sonrasında hali hazırda Hristiyan milletvekili olan General Mişel Avn'ın kendisine sağladığı kılıf sayesinde büyük darbesini vurdu. Avn, Saddam Hüseyin Kuveyt'i işgal ettiğinden müttefikiydi. Ayrıca 1990 yılında Bagbade'deki başkanlık sarayını da işgal ediyordu. O vakit Mişel Avn'ın dehalığı sayesinde Suriye güçleri bu küçük ülkenin bağımsızlığını kazanmasından bu yana ilk defa Bağbede sarayına ve Yarze'deki Lübnan savunma bakanlığına girdiler, Suriye'yi kontrol altına aldıktan sonra bütün Lübnan'ı kontrollerine aldılar.

1982 Hama'sı rejimin Suriye ve Lübnan üzerindeki kontrolünün kapsamının genişletilmesi bağlamında bir dönüşüm noktasıydı. Hums 2012 yılında rejimin geri dönüşüme gidişi yönündeki bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Suriye rejiminin Lübnan Başbakanı Refik Hariri ve arkadaşlarına yönelik suikastı sonucunda 2005 yılında genel olarak Lübnanlıların ve özelde başta Beyrut, Trablus ve Sayda olmak üzere büyük kentler ve bölgelerdeki Sünni sokakların baskısı altında Lübnan'dan çekildiği görmezlikten gelinemez. Rejim Suriye'ye döndü ve Lübnan'daki nüfuzu büyük ölçüde İran'a bağlı Hizbullah'ın dilemesiyle irtibatlı oldu. Rejim Suriye'nin ve sabırlı halkının sorunlarına ilgi göstermek yerine bir yıl önce ayaklanmayı başlatan kahraman Dera'dan başlayarak ülkenin dört bir yanında 1982 Hama'sının deneyimini tekrarlayarak itibarını yeniden kazanabileceğini düşündü.

1982 yılında Hama katliamı rejime yeni hayat verdi. Görünen o ki Hums'un yaşadıkları rejimin sonuna başka şeylerden daha yakın. Hums'taki Bab-ı Amr katliamı Suriye devrimini söndürmedi. Aksine rejim güçleri şehir halkına yönelik hamlesini sürdürürken farklı bölgelerdeki birçok şehir ve kasaba yeniden ayaklanıyordu. Hareketlilik Şam ve Halep'i içine aldı.

2012 yılında Suriyelilerin bütün çabası tarihin tekerlür etmeyeceğini ispatlamaktır. Otuz yıl önce Hama'da başlayan süreç, Suriye'yi bölme, parçalama ve Baasçı aile vesayet rejimine götürme girişiminin önünü kesmekte kararlı görülen Hums'ta sona ermiştir. Hums etnik ve mezhebi çeşitliliğiyle Suriye'nin atan kalbine dönüştü.

İran, Rus ve Çin desteği ne boyutta olursa olsun, kendi halkını sonsuza kadar yok sayamayacağını anlamaktan aciz rejimin sona erdiği Hums'tan ilan edilebilir. Hama başlangıçtı ve Hums son gibi görünüyordu.

İki şehri ayıran mesafe dünyanın otuz yıl zarfında yaşadığı dönüşümleri özetliyor. Bu süre zarfında Berlin duvarı yıkıldı, Sovyetler Birliği çöktü, Amerikalılar Irak'ı işgal etti ve Lübnanlılar Suriye güçlerini ülkelerinden çıkardılar. Basitçe söylemek gerekirse ortada bunları bilmek istemeyenler var. (Lübnan gazetesi *Müstakbel*, 7 Mart 2012)

PARA VE SİLAH LİBYA'YI YÖNETİYOR

Yeni Libya'da birçok sorun etrafında halen sert tartışmalar yürütülüyor. Bu sorunların başında yolsuzluğun yayılması, kamu malının yağmalanması, milislerin ülkenin güvenlik ve siyasi haritasındaki hegemonyası, bölgeciliğin ve çekişmelerin artması, Geçici Ulusal Konseyi'nin zayıflaması ve dolayısıyla ülkenin çoğunluğu üzerinde kontrolü sağlamakta başarısız olması geliyor.

Bu tartışmaların sonuncusu Albay Muammer Kaddafi'nin ofis müdürü Beşir Salih'in beraberinde birçok sırrı ve parayı da alarak Libya'dan Paris'e nasıl kaçtığı. Beşir, siyasetten önce Kaddafi'nin şahsi sırlarını saklıyordu. Kendisi Zentan tugayları tarafından tutuklanmıştı. Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy Beşir'in serbest bırakılması için müdahalede bulundu, Tunus ve Paris'e nakli için özel uçak gönderdi, saygı ve hürmet gösterdi. Zira bu adam bazılarının 10 milyar dolar olarak tespit ettiği devasa mali yatırımları ve mevduatı takip ediyor. Bu paralar Afrika'da ve birçok Avrupa ve özellikle de İsviçre bankalarında para piyasalarında yatırıma dönüştürüldü.

Daha da önemlisi Beşir'in siyasi hayata Zentan tugayları kapısından dönmek istemesi. Bu bağlamda Fransa yönetimi ve cumhurbaşkanıyla ilişkilerini güçlendirdi, gelecek seçimlere girecek siyasi bir parti kurma noktasında desteklerini aldı. Yeni Libya'da iki temel şeye sahip olan dilediğini yapabilir. Bunlar para ve silah. Para Beşir'i hiçbir sorgulama olmaksızın Paris'e getiren güçtür. Silah ise şu an Libya kentlerinin çoğunluğuna hükmediyor ve ülkenin geleceğini belirliyor.

Uzun süre yolsuz diktatör rejimin gölgesinde yaşayan Libya halkı şu an, kendisine karşı işlenen, istikrar ve parlak bir geleceğe dair umutlarını bitiren suçları gizlemeye çalışan medya saptırmasının ve birçok yalanın kurbanı olarak yaşıyor. Libya halkının paraları gündüz gözü yağmalanıyor, güvenliği ve istikrarı rüzgar olup gitti, Ulusal Konseyi günbegün zayıflıyor. Gemiye güvenli bir karaya çıkaracak alternatif bir yönetim bulunmuyor.

Libya'nın dostları buharlaştı, petrolün ve gelirlerinin doğrudan veya dolaylı yolla ceplerine akışının sürmesini garantiye almaları, bir kısmının önceki rejimden ve liderinden intikamını alması sonrası sırtlarını tamamen döndüler. Libya halkı kurbandır. Devrimini kaçıranların kurbanı olduğu gibi dostlarının da kurbanıdır. Bu yüzden Libya'nın ikinci bir devrime, dış müdahaleler olmaksızın Libya halkının çıkarlarına hizmet edecek şekilde şartları rayına koyacak gerçek bir devrime ihtiyacı olduğunu düşünüyoruz. (Londra'da Arapça yayımlanan *Kudsü'l-Arabi* gazetesi, başyazı, 28 Şubat 2012)

İRAN İLE EL KAİDE ARASINDA İMKANSIZ İTTİFAK

MAZİN HAMMAD

İngiliz Daily Mirror gazetesinin İran ile El Kaide örgütü arasında bir koalisyon olduğu etrafında yayınladığı haber Batılı istihbarat ajanslarından sızdırılmış olabilir ancak pratikte doğruluğu sıfıra eşdeğerdir. Zira Tahran ile örgüt arasındaki ideolojik uzaklaşma herkesin malumu. Bu temelde gazetenin aşırı Selefi eğilimli El Kaide'nin dünyada Şii mezhebine liderlik eden İranlılarla ABD'deki 11 Eylül 2001 saldırılarına benzer terör eylemleri planlamakta anlaştığı sözü olayların mantığına dayanmayan yüzeysel bir çıkarımdır.

Sızdırılan haber bununla da kalmadı. Gazete ayrıca iddia edilen El Kaide-İran anlaşmasının Britanya'yı saldırıların muhtemel hedeflerinin başına koyduğunu yazdı. İran'ın İsrail hedeflerine saldırma planı yaptığını ve El Kaide'nin Londra veya diğer Batılı başkentlerde eylem hazırlığında olduğunu doğrulayabiliriz ancak bu türden eylemlerin El Kaide ile İran arasındaki koalisyonu bir sonucu olabileceğini doğrulayamayız.

Hem taraflardan her biri hiçbir şekilde diğerine ihtiyaç duymaksızın geniş kapsamlı operasyonlar planlayabilirler. Bu yüzden gazetenin haberini İran'ın özellikle de şu an Amerikan ve İsrail fırtınasının ortasında ve ayrıca nükleer programı arka planında askeri olarak ABD, İsrail veya her ikisi tarafından hedef alınmışken saygınlığını lekeleme amaçlı söylentiler bağlamında değerlendiriyoruz.

El Kaide'nin ilgi alanları ve hedefleri ise tamamen farklı, barış veya savaş konusunda İran'la bir araya gelemmez. Britanya gazetesinin haberi bu analize göre El Kaide'yi değil, İran'ı hedef alıyor. Zira İran vitrinde ve terazide bulunuyor, Amerikalılar ve İsrailliler tarafından muhtemel savaştan önce psikolojik harekate maruz kalıyor.

Yalnız El Kaide'nin saygınlığı doğal olarak lekeli ve daha fazla kışkırtmaya gerek yok. Örgüt her halükarda genel olarak Batı ve Irak, Afganistan, Pakistan, Somali, Yemen ve diğer ülkelerde hedef. Bu ve başka sebeplerden dolayı gazetenin El Kaide ile İran arasındaki ittifaka dair aktardığı bilgileri onaylayamıyoruz veya kabul edemiyoruz. Şartlar ne olursa olsun her birinin ötekiyle bir araya gelemeyecek yaklaşımları ve doktrini var. (Katar gazetesi *Vatan*, 20 Şubat 2012)

SURIYE'DE GAZETECİLERİ KASITLI MI ÖLDÜRDÜLER?

ABDURRAHMAN ER-RAŞİD

Marie Colvin'i Londra'da 1990'lardan beri şahsen tanırım. *Sunday Times* gazetesinde Ortadoğu sorunlarında yarı uzman biriydi, yazılı Britanya medyasında çalışan ve başarılı olan az sayıdaki Amerikalılardandı. Cesur bir kadındı. Hatta öyle ki önceki bir savaşta gözünü kaybetmesi sonrası medya mesleğini bırakmadı. Dolayısıyla bugün dünyanın birinci savaş bölgesi olarak görülen Suriye'ye kaçarak sızması benim için sürpriz olmadı.

Önemli olmasına rağmen Suriye olaylarını takip ve kaydetme tehlikesini göze alan Arap gazeteciler neden göremiyoruz diye sorabilirsiniz? Gerçekten de aralarında arkadaşlarımın da olduğu birçok kimsenin gizlice girmeye çalıştığını biliyorum ancak daima tavsiyem kesin kes tehlike haline gelince tehlikelerin peşinden girilmemesi yönündeydi. İki ay kadar önce bir Fransız gazetecinin öldürülmesi öncesinde Arap medyasının hedef olduğunu ve Arap gazetecinin öldürülmesinin bedelinin ucuz olduğunu düşünen rejim tarafından aranan kurban olduğunu düşünüyordum. Şöyle ki Arap gazetecinin hükümeti rejimi protesto etmeyecek ve intikam almayacaktır. Batılı gazetecilerin hedef alınması ise Batı medyasını Suriye rejimine karşı ayağa kaldıracığı ve bunu intikam adımları izleyeceği için maliyetli olacaktır.

Doğrusu Suriyeli devrimcilerin profesyonel gazetecilerin ehliyetinden altta kalmayan seçkin bir medya işi yaptıklarını söylemek kaçınılmaz. Bilgileri dikkatle takip ediyorlar, canlı ve dosya olarak gönderiyorlar. Kurbanların üçlü isimlerini, olayın ne zaman ve nasıl olduğunu kaydediyorlar. Hiç kuşkusuz Batılı gazeteciler bizzat eşlik ederek devrimcilerin raporlarına büyük değer verdiler. Yabancı gazetecilerin kameraları ve kalemleri kanalıyla devrimcilerden gelen haberlerin gerçek olduğu görüldü. Bununla birlikte çoğunluğu tek bir taraftan, rejim güçlerince açılan savaşın büyüklüğü sebebiyle her şeyi aktarmak zor.

Kanımca devrimcilerin Hums'un Bab-ı Amr semtindeki medya merkezinin bombalanması, rejim güçleri tarafından yabancı gazetecileri öldürmek amaçlıydı. Rejim yabancı gazetecilerin olduğunu biliyordu. Saldırgan üslubu ve Batılı gazetecilere yönelik cesareti çatışmanın seviyesi-

nin maksimum noktaya çıktığı anlamına geliyor. Rejim geçmişte Batılı gazetecilere zarar vermekten kaçınıyordu. Ancak Fransız hükümetiyle açık mücadelenin bir parçası olarak bir Fransız gazeteci öldürmüştü.

Peki niçin rejim böylesine yoğun bir şiddetle yabancıları öldürmeye cesaret ediyor? Bunun makul açıklaması yetkililerin daha büyük katliamlar işleme ve kapsamlı askeri operasyonlarda bulunma kararlılığına işaret ediyor. Bu amaçla projektörleri söndürmek ve hedef alınan bölgelerde tarafsız raporları engellemek istiyor. Yani bizler maalesef bütün dünyanın seyrederek oturduğu bir zamanda mücadelenin en tehlikeli sürecine giriyoruz.

Rusya ve Çin'in çifte vetosu sonrası çok rahatlayan Suriye rejimi uluslararası mücadelede güvende olduğunu düşünüyor. Dünyanın boğazlanan halkları kurtarma azmini kaybettiğini ve Libya'nın son uluslararası savaş olduğunu düşünüyor. Rejim böyle düşünüyor. Haklı olabilir ancak Batılı gazetecileri öldürmesi bütün medya organlarını üzerine çekecektir. Özellikle de Suriye devriminin El Kaide ve Selefilere doğuracak köktenci bir hareket olduğunu düşünen yanıltıcı bir medyanın bulunduğu Batıda. İşlediği bu medya katliamıyla birlikte Suriye rejimi bu kuşkucuları ve ilgisizleri dahi kaybetti. Gazeteci, ilk yardım ekibi ve hayırsever gönüllüler gibi tarafsız meslek sahiplerini öldüren hiçbir rejim başarılı olmadı. Kasıtlı öldürdüğü için devrildi. Hem bu insanları öldürmek rejimin acziyeti ve sonunun geldiğinin kanıtıdır. (Londra'da Arapça yayımlanan eş-Şarku'l-Evsat gazetesi, 23 Şubat 2012)

YENİ UYANIŞ KÜRTLER

MUHAMMED NUREDDİN

20. Yüzyılda Arap vatanını bölme yönündeki en ünlü antlaşma olan Sykes-Picot antlaşmasının yüzüncü yıldönümüne yaklaşıyoruz. Bu antlaşmayı zamanın emperyalist ülkeleri Fransa, Britanya ve Rusya 1916 yılında imzalamıştı. Sykes-Picot antlaşması tehlike ve öldürücülük bakımından bir yıl sonraki Balfour deklarasyonu ile eşdeğer. Balfour deklarasyonu da 1948'de Filistin toprakları üzerinde Siyonist oluşum kurulmasıyla son bulmuştu.

Sykes-Picot coğrafik olarak Osmanlı yönetimi altında olan Arap bölgesini coğrafik olarak bölen bir antlaşma. Osmanlı devletindeki İttihat ve Terakki rejiminin başını çektiği Turancı ırkçılık, geri kalmışlık ve zayıflık bağlamında gerçekleşti. Yaklaşık yüz yıldır Arap bölgesi haritası Sykes-Picot sınırlarına demirledi. 2003 yılında daha bölünmeci eğilimler içinde bölgedeki tasimlerde ilk değişiklikler oldu. Yani Iraklıların Amerikan işgali gölgesinde ülkenin kuzeyinde Kürt federasyonu kurulması konusunda anlaşmasını kast ediyoruz.

İnsaflı olmak gerekirse Kürt federasyonu sadece işgalin sonucu değil, yurttaşlık sisteminin yokluğu gölgesinde azınlıklara ve özellikle de Kürtlere yönelik aşırı milliyetçi ideolojilerin izlediği şoven uygulamaların sonucuydu. Ancak nihayetinde federasyon bölünmesi Irak'ın işgali sonrası başarılı oldu.

İkinci bölünme adımı Sykes-Picot'la irtibatlı değildi ancak Sudan kuzey ve güney diye iki devlete bölündü. Kürt ve Sudan şartlarında İsrail'in eli, etkisi, nüfuzu ve her iki yeni oluşumun iktidarıyla ilişkileri oldu. Arap protesto hareketlerinin Suriye'ye varmasıyla birlikte Arap Maşrik (Suriye, Lübnan, Irak ve Ürdün) bölgesi ayrılıkçı ve bölünmeci eğilimlerin tamamlanma ve güçlenmesi uyarısı yapan yeni bir döneme girdi.

Türkiye'nin Suriye'deki mezhepçi veya etnik çekişmenin bütün bölge üzerindeki tehlikelerine dair yaptığı uyarılar çatışmanın Türkiye'nin bütünlüğü ve bölge üzerindeki yansımalarına yönelik endişeler çerçevesinde geliyor. Buna karşın Türkler, yıllardır Türkiye'deki Kürt azınlığının ulusal kimliğini inkar politikaları dikkate alındığında bölünme ortamlarına sürüklenmedeki sorumluluklarından muaf tutulamazlar.

Türkleri en çok endişelendiren konu Suriye Kürtlerinin bağımsız ve yarı bağımsız bir oluşum içinde kendi içlerine çekilme olasılığı açısından Suriye'nin bölünmesi. Böylelikle Türkiye güneyde Suriye'de, Irak'ın kuzeyinde ve güneydoğuda bağımsız Kürt oluşumları kuşağıyla çevrili olacak. Bu durum ayrıca

Türkiye'nin konumu, Arap ve İslâm dünyasıyla ilişkilerinde jeo-stratejik dönüşüm yaşanması olasılığını gündeme getiriyor. Zira Irak'tan Suriye'ye ve oradan Türkiye kanalıyla Akdeniz'e kadar uzanacak bir Kürt şeridi Türkiye'yi nihai olarak Arap ve İslâm sahasından koparacaktır.

Suriye Kürtlerinin veya çoğunluğunun temsilcilerinin 28 Ocak 2012'de Erbil'de toplanmaları Türk endişesi senaryosunun gerçekleşme olasılığına dair güçlü bir göstergedir. Kürt kimliklerini kaybederek marjinal biçimde yaşamaları sonrası Suriyeli Kürtler akıbetlerinin Irak Kürtlerinininkine benzemesine yani Suriye krizinin gelişmelerinin iç savaşa götürmesi, mezhepçiliğin etnik yapıyla karışması halinde muhtemel bir federasyona hazır olacaklardır.

Ancak kar topu burada durmayacaktır. Zira İran'da 1946'da kurulan ve birkaç ay sonra düşen Mahabad cumhuriyetinin kurulmasının 66'ıncı yıldönümünü anma toplantısı birkaç gün önce 19 Şubat'ta Erbil'de gerçekleştirildi. Erbil'deki Mahabad toplantısı bölgedeki şartların kızışması halinde devre dışı kalabilecek birçok Türk kırmızı çizgisine dokundu. Zira Selahaddin Demirtaş, Leyla Zana, Ahmet Türk ve Sırrı Sakık gibi Türkiye Kürtlerinin ileri gelen temsilcileri Suriye ve İran Kürtlerinin temsilcileriyle birlikte kutlamalara katıldılar.

Toplantıda Irak Kürdistan bölgesi başkanı Mesud Barzani Kürtlerin her yerde kendi geleceklerini belirleme haklarının kabul edilmesi çağrısı yaparak Kürdün Kürdü öldürmeyeceğinin altını çizdi. Türkiye'deki Kürt Barış ve Demokrasi Partisi başkanı Demirtaş ise Kürtlerin bulundukları yerlerde katliamlara maruz kaldıklarını, modern tarih boyunca öldürülen Kürtlerin sayısının 1 milyonu geçtiğini ve Kürtlerin özgürlüklerinin birleşmeleri halinde gerçekleşeceğini belirtti.

Sonraları George Antonius'un kitabına dönüşen, Sykes-Picot ve Balfour deklarasyonunun boğduğu 'Arap uyanışının' yaklaşım yüzüncü yıldönümünde belki de bu uyanış şimdi bir 'Kürt uyanışı' olabilir. Doksan yıl önce Araplar, Türkler ve Farslar nezdinde baş gösteren ulus devlet, kuruluşundan onlarca yıl geçse dahi devlet-yurttaş yapısını inşa edemediği için bütün bunlar yaşandı. Kesin sonuç kimliği gerçekleştirme yolu olarak ayrılmaya sığınmak. Bu da İsrail'in, Batının ve bütün yeni Sykes-Picotçuların temennisi. (Birleşik Arap Emirlikleri gazetesi *Haliç*, 28 Şubat 2012)

HİRİSTİYANLAR VE ARAP BAHARI

UREYB ER-RENTAVİ

Arap Baharı devrimleri gölgesinde Arap Hristiyanların rolleri ve akıbetlerine ilişkin bazen hafifleyen bazen yükselen bir tartışma yaşanıyor. Ortada bu mesele etrafında yine Hristiyan çevrelerde had safhada bir bölünmüşlük var. İçlerinden bazıları Arap devrimlerini yolsuz ve diktatörlük rejimlerinden kurtulma fırsatı olarak görüyor. Bu bağlamda ortaya çıkan, cezaevleri ve sürgünler görmüş saygın büyük isimler var. İçlerinden bazıları ise bu devrimleri sadece varlığa, haklara ve kazanımlara uzanan tehdit olarak görerek seyirci kalmayı tercih ediyorlar veya hakların garantisi ve varlığın koruyucusu sıfatıyla diktatörlüğü savunuyorlar, İslâmcıların iktidar gelmesini, endişeyi ortaya koymanın ve kaygıyı ifade etmenin gerekçesi olarak alıyorlar.

Maalesef bu tartışma kızıştığında muhataplarını tarafgirliğe, abartı ve kamplaşmaya sürüklüyor. Bazen de onları 'inkar halinin' pençelerine düşürüyor. Bu da çözümlere ve çıkış yollarına varmayı zorlaştırıyor. Despot ve yolsuz rejimlerin gölgesine sığınanlar diktatörlüklerin Müslüman, Hristiyan, laik ve dindar herkese zulmedeceği gerçeğini görmezlikten geliyorlar. Hatta sokaktaki sıradan insan bile diktatörlüklerin zulmünden kurtulamıyor.

Bölgenin Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinden günümüze kadar yaşadığı değişimleri gözlemleyen biri, yukarıdaki iki bakış açısından tamamen değişik bir durum gözlemleyecektir. Zira Hristiyan vatandaşların bu ülkelerde despot ve yolsuz rejimlerin gölgesinde bir geleceklerinin olması mümkün değildir. Hali hazırda tarihimize yolsuzluk ve despot rejimlerin Hristiyanlar da dahil azınlık kartıyla nasıl oynadığına dair birçok ders ve ibretler vardır.

Buna karşın Sünni ve Şii'lerden bazı İslâmcı aşırı akımların yükselişi diğer siyasi ve sosyal akımların çevrelerinde çokça endişeye yol açıyor. Bu akımlar özü ve içeriği itibariyle ötekileştirici akımlardır. Maalesef devrime karşı rolleri ihmal edilmektedir. Koltuk altından devrime ve söylemlerine karşı durmuşlardır. Bu akımlar daha önce ve bugün de sadece Hristiyanlar için değil, başka farklı akımlar için de varoluşsal bir tehdit oluşturmaktadırlar. Bu kimselerin rollerinin ve bütün Arap Baharı devrimleri üzerindeki yıkıcı etkilerinin tekrar çalıştırılmasının hiçbir hikmeti yoktur ve hatta tam bir fırsatçılıktır.

Doğal olarak bütün İslâmcı akımlar ötekileştirici değildir. Müslümanlar dışındaki vatandaşların haklarına yönelik bakış açıları itibariyle aralarında farklılıklar olduğu kesin. İslâmi referansla bu hareketlerin ve akımların çalışmalarını organize edecek sivil ve demokratik bir söylemi geliştirmek için yoğun çaba harcanmalı. Aslında bizler Hristiyanları tıpkı Lübnan'da İslâmcı akımlardan bazılarının yaptığı gibi Esad rejiminin arkasına koyanlardan değiliz. Daha da önemlisi bizler Arap devrimleri ülkelerinde Hristiyan sorununa 'Hristiyan çözümler' bulamıyoruz. Çözüm ya demokratik olur ve herkesi kapsar ya da olmaz.

Arap Hristiyan vatandaşlardan ülkelerimizin ve toplumlarımızın yaşadığı reform ve değişime güçlü şekilde katılımlarını istiyoruz. Sivil ve demokratik hareketlerin saflarına daha geniş kapsamlı girerek bunu yapabilirler. Böylelikle kendi halkları ve vatanlarının geleceği için bir kredi oluştururlar. Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında bir sorun yoktur. Tarihsel olarak kardeş ve yurttaş olarak birlikte yaşadılar. Temel sorun diktatörler ile halkları, aşırıları ve ötekileştiricileri ile toplumları arasındadır.

Hristiyan vatandaşlarının endişelerini hafife alma veya yeterince değerlendirmemeyi alışkanlık edinen biz çoğunluklar Irak'ta onlara neler yapıldığını, Mübarek Mısır'ında ve sonrasında hangi sorunlarla karşılaştıklarını hatırlamalıyız. Maalesef sayılarını azaltan endişeyi daha fazla okumalı ve Suriye devriminde faaliyet gösteren bazı aşırı köktenci hareketlerin söylemlerini incelemeliyiz. 'Karanlık fukahanın' söylemlerini ve içeriklerini iyi okumalıyız.

Buna karşın bazı Arap Hristiyan çevrelerde baş gösteren aşırılık, tecrit ve içine kapanma rüzgarı bizi endişelendiriyor. İçlerinden bazılarının söylemlerine damgasını vuran bölgeselci, Batıcı ve izolasyonist eğilimler bizi kaygılandırıyor. Sadece faaliyetlerine katılanların evlerine ve alışıldık günlük hayatlarına dönmesiyle etkileri son bulacak protokol ve donuk propaganda amaçlı yapı ve çerçeveleri aşan bir diyalog çağrısı yapıyoruz. Hukuk ve yükümlülükler alanında herkesin eşit olduğu yurttaşlık temelinde ulusal bir söylem istiyoruz. (Ürdün gazetesi *ed-Düstur*, 14 Mart 2012)

IRAK'TAN AFGANİSTAN'A DERS

MUHAMMED ES-SEMMAK

Afganistan'da 90 bin Amerikan askeri yanı sıra diğer NATO üyesi ülkelerden 40 bin asker bulunuyor. Tek bir askerin senelik harcaması 1 milyon dolara varıyor. Sadece 2011 yılında ABD güçlerinin Afganistan'daki harcaması 119 milyar dolara ulaştı. Burada soru şu: Bu güçlerin elde ettiği başarılar neler? Katılımcı ülkeler daha fazla mali yük taşıyor mı? Askerleri arasında daha fazla ölümlere katlanabilirler mi ve neye karşılık?

ABD 2012 Kasımındaki yeni başkanlık seçimlerine hazırlanıyor ancak Afganistan'daki mal ve can kaybı sürerse başkan Obama'nın Beyaz Saray'a dönmelerini beklemek imkansız olmasa da çok zor. Obama başkanlığı Irak işgalini sona erdirmeye ve Amerikan güçlerini çekme temeline kazanmıştı. Çekilme gerçekleşti. Bunu seçimlerde kullanacaktır ancak Amerikan kamuoyu Afganistan'daki kanamanın sürmesine sabredemedi. Özellikle en yüksek işsizlik oranı altında ekonomi tarihinin en büyük borcu altındayken.

Keza Fransa da gelecek yaz yeni seçimlere hazırlanıyor. Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin halk desteği geriledi. Bu durum cumhurbaşkanlığına bir kez daha dönme mucizesi gerçekleştirme mucizesinin olup olmadığı etrafında soru işaretleri oluşturuyor. Obama'nın 2008 seçimleri sırasında yaptığı gibi Sarkozy'nin rakibi sosyalist aday Fransis Holland, kazandığı takdirde Fransa güçlerini Afganistan'dan çekeceği sözü verdi. Sonra Fransız ekonomisi Amerikan ekonomisinden daha iyi değil. Fransa güçlerini çekerse diğer ülkeler de güçlerini çekmeye hız verecektir. Bu da pratik olarak NATO'nun Afganistan'daki askeri rolünün bitmesi anlamına gelecek. Yalnız NATO'nun oradaki misyonu Taliban'ın ve yeniden dizginleri eline alma yönündeki ciddi tehditlerinin sürmesi sebebiyle bitmiyor.

1989'da yani 25 yıl önce eski Sovyetler Birliği aynı şartlarla mücadele etti. Afganistan'daki savaş Rus kamuoyunda destek bulmadı. Savaşın Kremlin'i maddi, beşeri ve moral olarak tükettiği düşüncesi vardı. Sonraları Sovyetler Birliği'nin düşüşüne kadar dozunu arttıran iç muhalefetin baskıları altında Kremlin güçlerini çekti. Aynı baskı Beyaz Saray'ı çekilme için belirlenen 10 aylık takvimden önce güçlerini çekmeye sevk ediyor.

2014'te Afganistan'da yeni başkanlık seçimleri yapılması öngörülüyor. İlkel açıdan hali hazırdaki başkan Hamid Karzai'nin adaylardan biri olması doğru değil. Anayasa bir başkan üçüncü kez aday olma hakkı verilmemesini öngörüyor. Karzai'nin ikinci görev süreci 2014'te bitiyor. Yani yeni bir Afganlı yüzü dünyaya Kabil'den başını uzatacak. Peki bu yüzün yapısı ne olacak? Taliban yüzü olabilir mi?

Ortada bu soruya yanıtın olumsuz olması gerekmediği mesajı veren üç gösterge var. Bu göstergeler şunlar: Birincisi Taliban hareketinin Afgan hayatında ve özellikle de güney ve doğu bölgelerindeki varlığının, Kabil'in göbeğinde dahil askeri operasyonlarının sürmesi. İkincisi gizli ve masa altından da olsa Taliban'ın aldığı dolaylı desteğin sürmesi. Bu durum Amerikalı askeri ve siyasi liderleri öfkeliyor. Üçüncüsü Beyaz Saray'ın Taliban'la bağlantı ve diyalog kanalları açmak zorunda kalması. Bu girişimi kolaylaştırmak için Taliban hareketinin Katar'a ofisi açıldı. Amerikalılar ile Taliban arasındaki gizli görüşmeler temel bir çıkmaz karşısında duruyor. O da hangisinin öncelikle anlaşacağı veya çekileceği. Taliban öncelikle çekilmeyi şart koşuyor. Washington ise öncelikle müzakerelerle karşılık veriyor.

Taliban 2001'de ABD'nin Afganistan'ı işgalinden bu yana direndi. Daha fazla katlanabileceği açık. Yalnız ne ABD, ne NATO ülkeleri daha fazla baskıya ve kan kaybına halk ve mali bazda kadir. Taliban bu gerçeği her iki yönüyle de biliyor. Bu yüzden ABD ile müzakerede aceleci görünmüyor. Bu durum zihinlere Vietnam savaşını sonlandırmak ve Amerikan güçlerinin onurlu çekilmesini sağlamak için Vietcong hareketiyle Amerikan müzakerelerine yol açan senaryoyu getiriyor. Savaş bilfiil bitmiş ve Amerikan güçleri çekilmişti. Ancak Saygon'daki Amerikan elçiliği çatısındaki meşhur olay çekilmenin onurlu olduğu mesajı vermiyordu. Hiç kuşkusuz Afganistan'daki Amerikan güçlerinin düşündüğü son şey Kabil'deki Amerikan elçilik çalışanlarının askeri helikopterlerle elçilik binasını boşaltmak zorunda kalması.

ABD'nin Afganistan'dan askeri olarak çekilmesinin yöntemi nasıl olursa olsun çekilme ilkesi tartışma konusu değil artık. Tartışma sadece çekilmenin zamanlaması ve çıkışla ilgili. Zira Ruslar bir mutabakata varmadan çekilmişti. İngilizler bir anlaşma olmaksızın çekilmişti. Amerikan çekilmesi de mutabakat ve anlaşma olmaksızın gerçekleşecek gibi görülüyor.

Bununla birlikte ABD'nin Afganistan'dan ikinci bir Irak yapmaya çalıştığı sır değil. Bunu da Afganistan'ın kabile ve mezhep oluşumları arasındaki köprüleri havaya uçurarak, bu oluşumlar arasında fitneyi körükleyerek yapacak. Ki böylelikle Afganistan kendi iç sorunlarıyla meşgul olsun. ABD, böyle bir iç çekişmenin Taliban hareketine kan kaybettireceğini, bir yandan iç bölünmüşlük, diğer yandan doğuda Pakistan'la ve batıda İran'la çekişme bataklıklarına batıracağını düşünüyor. Acaba Afganlılar Irak'ın acı deneyiminden ders alıyor mu? (Mısır gazetesi Şuruk, 26 Şubat 2012)

“Kul ve Rasûl” Hz. Muhammed (s.)’i Doğru An(la)mak

Abdullah YILDIZ

Diyaret İşleri Başkanlığı’nın, 1994 yılında aldığı bir kararla, Kameri takvime göre 12 Rebiülevvel olduğu tahmin edilen Peygamberimiz (s.)’in doğum gününü, Miladi Nisan 571 tarihini esas alarak, her yılın Nisan ayında bir hafta boyunca kutlamaya başlamasından bu yana, “Kutlu Doğum Haftası” ülkemizde çeşitli resmi ve sivil etkinliklerle kutlanılır olmuştur.

Kutlu Peygamberimiz (s.)’in dünyayı teşriflerini vesile ederek O’nun örnek şahsiyetini ve ahlâkını gündeme taşımak elbette güzel bir uygulamadır ve pek çok güzellikle de vesile olmaktadır. Ancak, bu kutlamalarda zaman zaman ölçülerin kaçırıldığı; Allah Rasûlü (s.)’in kutlu mücadelesini doğru anlamak ve O’nun (s.) “Yaşayan Kur’an” olan güzel ahlâkını hayatımıza hâkim kılmak yerine, abartılı sözler, şiirler ve ilahilerden oluşan kuru bir övgü edebiyatı yapma kolaycılığına kaçıldığı da bir vakıdır. Dahası, bilerek ya da bilmeyerek, Peygamberimiz (s.)’e yersiz kutsallıklar izafe edilebilmekte; İslâm’ın özüne uymayan yakıştırmalarda bulunulabilmektedir. “Kul ve Rasûl” Muhammed (s.) ya neredeyse kâinatta tasarruf sahibi bir “yarı ilah” seviyesine çıkarılmakta ya da O’nun güzel ahlâkı, iyilikleri, şefkat ve merhameti anlatılırken; adeta kimsenin işine karışmayan, insan ve toplum hayatına müdahale etmeyi asla düşünmeyen ve dolay-

ısıyla da cari hayat tarzı ve kurulu düzenle de bir alıp-vereceği olmayan uysal bir vatandaş ve edilgen bir münzevi kişilik olarak resmedilebilmektedir.

Bu yazı, Kutlu Doğum Haftası vesilesiyle her nisan ayında icra edilen “Allah Rasûlü (s.)’in doğum gününü kutlama” geleneğinin tarihsel dayanaklarını sorgulayan bir değerlendirmeden hareketle, Peygamberimiz (s.)’i anma sadedinde içine düşülen ifrat ve tefritlere dikkat çekmek için yazıldı.

Peygamberimiz’in “Doğum Günü” Hakkında Bir Sorgulama...

Merhum Zekai Konrapa, *Peygamberimiz* isimli eserinde; kutlu Rasûl (s.)’in doğum yılı, ayı ve günü hakkındaki çeşitli rivayetleri değerlendirerek, ağırlıklı görüşün, Miladi 571 yılının Nisan ayına tekbül eden Rebiülevvel’in 12’si olduğunu belirttikten sonra, çok önemli

bir uyarıya yer verir. Konrapa’nın Ömer Rıza Doğrul’dan aktarıp kattığı bu uyarı; “*Hz. Peygamber’in doğduğu gün, ay ve yıl üzerindeki bu ihtilafların hikmetini anlamak için, İslâm’ın ruhuna nüfuz etmek lazım*” geldiği hakikatine dikkat çekerek başlar ve şöyle devam eder: “*Bütün bu ihtilafları kaldırmak mümkündür. Çünkü Peygamberimiz devrinde, bu değerli hadise tahkik edilir ve kat’i tarihlere bağlanabilirdi. Peygamberlerinin hayatını en ince noktalarına varıncaya kadar inceleyen ashab için, bundan kolay bir şey düşünilemezdi. O halde bu kolay iş niçin yapılmadı?*”

Doğrusu, bu sorunun cevabını oldukça önemli buluyor, bu sebeple de aynen aktarmak istiyorum:

“Müslümanlıkta ‘kudsiyyet’ yalnız bir varlık üzerinde toplanmıştır. O da: Hazreti Allah’tır. Başka hiçbir varlığa kudsiyyet vermek caiz değildir. Onun için, İslâm anlayışında ‘mukaddes hatıra’ yoktur. Bir güne, bir adama, bir hatıra ya da başka bir şeye kudsiyyet atfetmek, puta tapıcılığın şekillerinden biridir. Müslümanlık ise, puta tapıcılığın aman-sız düşmanıdır.

İslâm dini, müslümanlar arasında, puta tapıcılık ananelerinin yaşamasına en kat’i muhalefette bulunduğu için, ilk müslümanlar; mukaddes gün, mukaddes adam, mukaddes hatıra diye hiçbir miras bırakmamışlar, Allah’ın unuttur-

larak, bütün kudsîyetin Allah'tan başka, birtakım şeylere atfolunmasını istememişlerdir.

Asr-ı Saadet müslümanları, daha sonraki müslümanlar, puta tapıcılığın herhangi şekline saptıracak hareketten sakınmışlar, müslümanların birtakım görenekleri vücuda getirmelerine engel olacak her tedbiri önceden almışlardır. İlk müslümanların çok derin ve yüksek manalar taşıyan bu hareketi, hakikaten tebcile layıktır. Daha sonraki müslümanlarsa, Peygamber'in doğduğu güne kudsiyyet vermek arzusuyla hareket ederek araştırmalarda bulunmuşlar, bu yüzden ihtilaflara düşmüşlerdir.

Hazreti Peygamber'i anmak ve O'nu tebcil etmek isteyen bir müslümanın herhangi bir güne saptanmasına lüzum yoktur. Kıymet günde ve saatte değil, şahsiyettedir ve o şahsın örnek tanınmasındadır. O şahsiyete karşı gösterilecek hürmet, şu veya bu günde merasim yapılmakla ifa edilmiş olmaz. Belki, O'na, en samimi bağlarla bağlanmak ve O'nun ruhunu yaşatmakla mümkün olabilir.

Bu yüzden, Asr-ı Saadet müslümanları, mübarek tanıdığımız günlerden hiçbirinin tarihini tesbit etmediler. Çünkü o mübarek günlerin hatıralarını belli bir zamana bağlamak istemediler. Belki, müslümanların o hatıraları daima yaşamasını ve yaşatmasını öğrettiler.

Bu nükteyi anlamayanlar, gün, yıl, saat tayini için ihtilaflara düştüler, içinden de çıkamadılar. Hakikatte, müslümanların mübarek günler diye bir şey tanımaması, onun en belli başlı vasıflarından biridir. Çünkü müslümanlık nazarında mübarek olmayan hiçbir gün ve hiçbir saat yoktur. O günü, o saati müslümanca, Hazreti Peygamber'i rehber ve örnek tutarak yaşayan insan, umulan her bereketi bulur. İslâm görüşü budur.

“

Kul ve Rasûl Muhammed (s.) ya neredeyse kâinatta tasarruf sahibi bir “yarı ilah” seviyesine çıkarılmakta ya da O'nun güzel ahlâkı, iyilikleri, şefkat ve merhameti anlatılırken; adeta kimsenin işine karışmayan, insan ve toplum hayatına müdahale etmeyi asla düşünmeyen ve dolayısıyla da cari hayat tarzı ve kurulu düzenle de bir alıp-vereceği olmayan uysal bir vatandaş ve edilgen bir münzevi kişilik olarak resmedilebilmektedir.

Daha sonraki müslümanların, İslâm yaşayışını birtakım göreneklere bağlamak üzere, hakiki İslâm hayatı yerine birtakım merasim ve ayinleri yaşatmak için, bazı tarihler tesbitine kalkışmaları faydasızdır.”¹

Zekai Konrapa ve Ömer Rıza Doğrul üstatların tetabuk ettikleri noktanın altını çizerek devam edersek; demek ki, Allah Rasûlü (s.)'i anmak için illa da belli bir gün, gece veya hafta tahsisine gerek yoktur; zira O (s.), hayatın her anında ve her alanında örnek alınması gereken en güzel ve en mükemmel modeldir. Kutlu doğumu doğru anlayıp anlamlandırmak ise, onun “*üsve-i hasene: en güzel örnek*” ve “*âlemlere rahmet*” olan “*huluk-u azîm: yüce ahlak*”ını tüm hayata hakim kılmakla olur.

Merhum Zekai Konrapa, Peygamberimiz (s.)'in doğduğu gün meydana geldiği rivayet edilen ve bazı tarih kaynaklarında yer alan olağanüstü olaylar hakkında da -İmam Buhari ile İmam Müslim'de böyle bir rivayet olmadığını belirterek-, “*Asr-ı Saadet*” müellifi **Mevlana Şibli'nin** şu güzel yorumunu aktarır:

“*Hakikat şudur ki: Yıkılan Kisra'nın sarayı değil, bütün İran'ın saltanatı, Bizans'ın satveti, Çin'in azameti idi. Sönen ateş, mecusilerin ateşgedelerinde parlayan alev değil, bütün dünyada küfrün ateşi idi. Kuruyan Sava gölü değil*

putperestliğin hakimiyeti, zerdüştlüğün kuvveti, hristiyanlığın üstünlüğüdü.”²

Kadir-i Mutlak olan Allah (c.c.) elbette her tür mucizeyi gerçekleştirmeye kadirdir. Ancak, Peygamberimiz (s.)'e verilen en büyük mucize olan Kur'an-ı Kerim'i doğru anlayıp hayata hâkim kılmak ve O'nun Asrı Saadet'te gerçekleştirdiği muazzam inkılâbı bugünün dünyasına taşımak için bütün imkânlarımızı seferber etmek yerine ölçsüz övgülerle yetinmek biraz kolaycılık, biraz da asli görevlerimizi ihmal etmek anlamına gelmiyor mu? Lütfen iyi ve doğru düşünelim!

Abdullah'ın Oğlu, Allah'ın Kulu ve Rasûlü Muhammed (s.)

Hakikat şu ki, O'nun Kur'an'la şekillenen güzel ahlâkı, öncelikle kendisinin aşırı yüceltilmesine asla izin vermez. Nitekim O (s.), kendisini, insanlara: “Abdullah'ın oğlu Muhammed” olarak takdim etmiş; Rabbimizin (c.c.) verdiği talimat doğrultusunda da “**kul ve rasûl**” sıfatını kullanmıştır.

“*De ki: Ben de sizin gibi bir beşerim, (şu farkla ki) ancak bana vahyediliyor.*” (Kehf 13/110)

Bu ilahi talimatı hassasiyetle uygulayan Allah Rasûlü (s.), Beni Âmir heyetinin, kendine hitaben:

- “Sen bizim büyüğümüzsün” demeleri üzerine, onlara şu karşılığı verir:

- “Büyük olan Allah’tır!”

Ancak heyet iltifatlarını sürdürür:

- “Sen, fazilet bakımından bizim en üstünümüzsün. Vermek bakımından bizim ileride olanımızsın.”

Hız. Peygamber (s.) bu kez, onları şöyle ikaz eder:

- “Sakın, fazla ileri gidip de şeytanın elçileri olmayınız!”³

Enes b. Malik (r.a.)’dan rivayet edilen hadiste ise, Hız. Peygamber (s.) net bir ifade ile şöyle buyurur:

“Allah’ın bana verdiğiinden fazlasını söyleyip beni yüceltmemizi istemiyorum. **Ben Muhammed b. Abdullah’ım. Allah’ın kulu ve Rasûlü’yüm.**”⁴

Yine Enes b. Malik (r.a.)’dan nakledilir ki: Bir kişi Hız. Peygamber (s.)’e:

- “Ey bizim hayrımız ve hayırlımızın oğlu! Efendimiz ve efendimizin oğlu!” der.

Hız. Peygamber (s.) onu da benzer şekilde ikaz eder:

- “Siz benim size söylediğimi söyleyiniz. Sakın şeytan sizi kullanmasın. Allah beni hangi noktaya indirmişse, siz de beni oraya koyunuz. Ben Allah’ın kulu ve Rasûlü’yüm.”⁵

Evet O, “**kul ve rasûl**” Muhammed’dir (s.). Ashab-ı kiram, bir âyetle (Kehf 13/110) belirtildiği üzere, O’nu (s.) bir beşer olarak kabul etmiş ve saygıda haddi aşmamışlardır. Bazen aşırı gidenler olmuşsa da, bizzat Rasûlullah (s.) tarafından ikaz edilmişlerdir. Konuyla ilgili iki anlamlı rivayeti paylaşalım:

Rivayete göre Habeşistan’a hicret edip de geri dönen müslümanlardan biri, Rasûlullah (s.)’le ilk karşılaşır karşılaşmaz derhal secdeye kapanır. Bunu gören Allah Rasûlü, hemen kalkmasını söyler ve:

- “**Bu davranışınla sen ne yapmak istiyorsun?**” der.

Rasûlullah (s.)’i canı gibi seven o sahabe şöyle der:

- “**Ya Rasûlallah, Habeşistan hal-kını gördüm ki, Necaşi’nin huzurunda, ona saygıları sebebiyle yere kapanıp secde ediyorlar. Ben kendi kendime düşündüm ki, böyle bir saygı tezahürüne Allah’ın Nebisi her insandan daha fazla layıktır. O halde O’na karşı biz neden böyle saygı göstermeyelim, diyerek bu davranışta bulundum.**”

Bu samimi sözleri dinledikten sonra Rasûlullah (s.), şu tarihi sözünü söyler:

- “**Hayır! Allah’tan başkasına asla secde edilmez...**”⁶

Diğer rivayete göre; ateşperest İran toplumunda doğup büyümüş olan Hız. Selman (r.a.), Müslüman oluşunu takip eden günlerden birinde karşılaştığı Hız. Peygamber (s.)’in önünde secdeye varır. Allah’ın Rasûlü (s.) ancak putperestlerin yapabileceği bu davranış karşısında Selman (r.a.)’a, Allah’ı birleyen muvahhid bir müminin yapması gereken tevhide eylemi öğretmek için şöyle buyurur:

- “**Ya Selman! Bana secde etme. Ben insanım, Allah’ın kuluyum ve de elçisiyim. Ölümsüz olup ezeli ve ebedi diri olan Allah’a secde et!**”⁷

Bu olaylar ve hadis-i şeriflerden de anlaşılıyor ki, Hız. Peygamber (s.), kendisinin insanlar tarafından aşırı biçimde övülüp yüceltilerek ilahlaştırılmasına izin vermediği gibi, herhangi bir insanın bir diğeri yücelterek secde etmesine de kesinlikle izin vermemiştir.

Demek ki, sahabe-i kiram devrinde olduğu gibi, biz de Rasûlullah (s.) sevgisinde haddi aşmamaya dikkat etmeli, O’nun bir beşer olduğunu unutmamalı (Kehf 13/110) ve Hristiyanların Hız. İsa’yı (a.s), Yahudilerin de Hız. Üzeyir’i (a.s) ilahlaştırdıkları gibi O’nu ilahlaştırmaya kalkışmamalıyız. Kur’ân-ı Kerim’in şهادetiyle sabittir ki (Tevbe 9/30); Yahudiler Hız. Üzeyir’i, Hristiyanlar da Hız. İsa’yı “**Allah’ın oğlu**” olarak

nitelemişler ve onlara ilahlık izafe etmişlerdir. Bu yüzdendir ki, kutlu Peygamberimiz (s.), kendisinin de insanlar tarafından ilahlaştırılacağı endişesini taşımış ve şu açık uyarıyı yapmıştır:

- “**Hristiyanların Meryem oğlu İsa’yı (a.s.) yücelttikleri gibi siz de beni yüceltmeyiniz. Ben ancak Allah’ın kuluyum. (Benim için) Allah’ın kulu ve elçisi deyiniz.**”⁸

O halde, bir beşer olan Allah Rasûlü (s.)’de bulunmayan gerçek dışı vasıflarla O’nu ölçsüz bir şekilde övmemeli, yüceltmemeli, ilahlaştırmamalıyız. Zira Hız. İsa ve Hız. Üzeyir’e “**Allah’ın oğludur**” diyenler; onları ölçsüz methede ede, sonunda bu noktaya kadar geldiler. İşte biz bu duruma düşmemek için çok dikkatli olmalı, ağızımızdan çıkan sözleri iyice ölçüp biçmeliyiz. Gerek Medine-i Münevvere’deki ziyaretlerimizde, gerekse uzaktan, O’nun hakkındaki düşüncelerimizi asla ifrat derecesine vardırmamalıyız. Allah’a ait olan ve bir kul ile paylaşılması asla mümkün olmayan ilahlık vasıflarını O’na ve diğer insanlara asla isnat etmemeliyiz. Mesela; bazı Müslümanların “**bütün evrenin Hız. Muhammed’in nûrundan yaratıldığını**” söylemeleri türünden abartılı ve mesnetsiz ifadeler kullanmamalıyız.⁹ O’nu (s.), kainatta tasarruf sahibi bir “beşer üstü varlık” gibi algılamamalı; daima bir insan ve Allah’ın en son peygamberi olarak kabul edip her alanda kendimize örnek almalı; O’na olan sevgi ve bağlılığımızı Kur’ân ilkeleri çerçevesinde ifade etmeliyiz.

“Huluk-u Azîm” ve “Üsve-i Hasene” Bağlamında Nebevi Örnekli Doğru Anlamak

Hız. Peygamber (s.)’in “büyük ahlâkı” (**huluk-u azîm**) ve “güzel örnekliliği” (**üsve-i hasene**) merkeze alınarak yapılan indirgemeci yaklaşımlara gelince: Peygamberimiz’in

örnek güzel ahlâkı anlatılırken; bugünün dünyasında üretilen ve kullana kullana yalama olmuş ve artık hiçbir şey ifade etmez hale gelmiş ‘beylik’ kelime ve kavramlara sıkça başvurulabilmektedir. Mesela: “hoş-görülü”, “insancıl”, “sevgi dolu”, “fikir ve inançlara saygılı” vb. gibi, herkes için ve her yerde kullanılabilen -tabir yerindeyse, ‘*kokmayan, bulaşmayan*’- moda kelime ve kavramları Allah Rasûlü (s.)’i tanımlamak için de kullanmak, en hafif ifadeyle, Kutlu Peygamberimiz (s.)’i sıradanlaştırmak ve egemen yaşam biçimi ile onu besleyen değer yargılarını Kutlu Nebi (s.) üzerinden meşrulaştırmak demek olur. Bu genel-geçer kavramlardan hareketle; Rasûlullah (s.)’in haramı, isyanı, günahı, kötülüğü **hoş gördüğünü**; içi boş bir **insan-severlik** ya da kuru bir **sevgi** peşinde koştuğunu; iyi-kötü, doğru-yanlış demeden her fikir ve inaniş **saygılı olduğunu** söylemek O’na (s.) hakaret değilse nedir? Bu tür gayretkeşlikler hangi niyetle yapılırsa yapılsın, sonuç değişmez. Özetle: O’nun (s.) “**güzel örnekliğini**” ve “**büyük ahlâkını**” aslı bağlamından koparıp çarpıtmaya kimsenin hakkı ve haddi olamaz ve bunlara müsaade edilemez.

Evet; Kur’ân-ı Kerîm, Rasûlullah (s.)’in bütün insanlık için ve özellikle de müminler için model oluşunu “**huluk-u azîm: büyük/yüce ahlâk**” (Kalem/4) ve “**üsve-i hasene: en güzel örneklik**” (Ahzâb/21) şeklinde niteler; ancak her ikisinin de, Tevhid Mücadelesinin zorlu şartlarının tahlil edildiği âyetler grubu içinde yer alması oldukça anlamlıdır. Birincisi, bu zorlu mücadelenin fikrî, ikincisi ise fiilî aşamasındaki nebevi duruşa dikkat çeker. Dolayısıyla, bu kavramlar dinamik mücadele süreçlerinden kopuk ele alınamaz.

Evvelen; Rasûlullah’ın vahyî hakikatleri muhataplarına olan-

ca açıklığı ile duyurmaya başlayıp yoğun tepkiler aldığı, ‘deli/mecnûn’ suçlamalarına muhatap olduğu, tavize zorlandığı bir dönemi işaret eden ve Hz. Rasûl’e cesaret ve yön veren Kalem sûresinin 1-16. âyetleri bir bütün halinde incelenmeden “huluk-u azîm” kavramı doğru anlaşılamaz. Rasûlullah’ın ‘büyük, yüce, mükemmel, kapsayıcı bir ahlak ve yaratılış’ üzere olduğu böyle bir ortamda ve bağlamda hatırlatılarak; delilik ve cinnet gibi arazların Muhammed (s.) gibi bir şahsiyette asla bulunamayacağı vurgulanmış, bu iddiada olanların sapık yolda, Hz. Rasûl’ün ise hidayet üzere olduğunun altı çizilmiştir. 8-9. Âyetlerde Hz. Peygamber’e (s.) ve onun “yüce davet ahlâkını” örnek alanlara: ‘sakın inkârcılara itaat etme ve taviz verme’ emri verilmiştir. 10-16. Âyetlerde ise; “yüce ahlâk” sahibi elçiye ve O’nun takipçilerine, en olumsuz insan tiplerinin ve davranışlarının alabildiğine yaygın olduğu bir ortamda nasıl bir **insan ve toplum modeli** inşa edeceklerinin talimatı verilmiş, bu süreçte olumsuz insan tiplerine itaat/itibar edilmemesi istenmiştir.

Demek ki, “**Yüce Ahlâk**” Sahibinin ‘etliye-sütlüye karışmayan’, uyumlu, pasif, edilgen bir kişilik olarak değil; aksine kurulu şirk düzenine temelden itiraz eden, meydan okuyan, cahili sisteme ve o sistemin ürettiği olumsuz insan tiplerine asla itaat etmeyen, bütün gayretini bireyi ve toplumu kökten değiştirmek esası üzerine kuran **büyük tevhidi değişimin** tavizsiz öncüsü ve önderi olarak anlaşılması gerekiyor.

Saniyen; Rasûlullah (s.)’in en güzel, en ideal, en kapsayıcı ve en mükemmel **örnekliğini vurgulayan** “üsve-tün hasene” kavramı da; Kur’ân-ı Kerim’de, Hendek savunmasının zorlu şartlarının tahlil edildiği Ahzab suresinin 9-27. âyetleri

bağlamında karşımıza çıkar. Kutlu Peygamberimiz (s.)’in, Hendek Savaşı’nda gösterdiği fiili mücadele azmi, direnci ve kararlı duruşunu model olarak anlatan ilahi kelâm, O’nun (s) eşsiz direniş örnekliğini “üsve-i hasene” (en güzel örnek) olarak tanımlar ve müminlerin önüne koyar:

“**Andolsun ki, Allah’ın elçisinde sizin için güzel bir örnek (üsve-i hasene) vardır.**” (Ahzab 33/21)

Hendek/Ahzâb (hizipler) savaşı, İslâm’ı yok etmek amacıyla bütün inkarcı hizip ve kabilelerin toplanıp 10-12 bin askerle Medine’yi kuşattıkları zorlu bir gündü. Böylesi çetin bir kuşatma ortamında, Yahudiler düşmanla işbirliği yaptığı, münafıklar ve kalbinde hastalık bulunanlar da savaştan yan çizdiği halde iradesi sarsılmayan Hz. Peygamber (s), kararlı duruşu ve direnci ile ümmetine örnek ve önder oldu.

“**Ben rahmet peygamberiyim; ben harp peygamberiyim**”¹⁰ buyuran Rasûlullah (s.)’in, hem tebliğ hem de savaş alanında sergilediği en güzel örnekliği; bu bağlam ve ilkel çerçevesinde doğru olarak anar, anlar ve anlamlandırabilirsek, işte o zaman, O’nun “**Kur’ân ahlâkı**”nı hayata hakim kılabiliriz.

Dipnotlar

- 1 Zekai Konrpa, *Peygamberimiz*, s. 42-44 (Ö. R. Doğrul, *Hazreti Muhammed Mustafa*, s. 97’den naklen).
- 2 A.g.e., s. 46 (M. Şibli, *Asr-ı Saadet*, c.1, s. 188’den naklen).
- 3 M. Y. Kandehlevi, *Hayatu’s-Sahabe*, Akçağ Y., 3/81 (Ebu Dâvud’dan naklen).
- 4 A.g.e., 3/81-82 (Cem’u’l-Fevaid, II/150’den naklen).
- 5 A.g.e., 3/82 (Kenz’ul-Ummal, II/182; İmam Ahmed; Bidaye, VI/44’den naklen).
- 6 İbn Mace, *Nikâh*, 1853.
- 7 İbn Kesir, *Yusuf* 12/100.
- 8 Mesabih, Hd. no: 4897.
- 9 M. Zeki Duman, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te İslam*, Beyan Yay., 4/205-206; Ali Rıza Demircan, *İslami Kimliğimizi Korumak*, Beyan Yay. s. 67-68.
- 10 İbn Hanbel IV, 395; V, 405

Örneklik Zemininde Hz. Peygamber

Mehmet AZİMLİ

Dünyada hakkında en fazla söz söylenen kişinin Hz. Peygamber olduğunda şüphe yoktur. Hayatı, O'nun kadar genişçe anlatılan ve araştırılan başka bir insan yoktur dersek yanlış söylemiş olmayız. Ayrıca yeryüzünde hiç kimse bu şansa sahip değildir ve gelmiş geçmiş en önemli ve en fazla etki bırakan şahıs olduğu da artık reddedilemez bir gerçektir. O, çok önemli bir tarihi şahsiyettir, hayatı derli toplu, çeşitli yönlerden tam ve kesintisiz olarak bilinmektedir ve hayatı örnek alınabilecek lider bir insanın bütün özelliklerine sahiptir.

Ancak, bütün bunlara rağmen, dinin bize aktarılmasında en önemli kaynak olan Hz. Peygamber'in hayatının, olduğunun çok ötesinde arz edilmesi, insanların gerçekte olanı değil de, kafalarında oluşturmak istedikleri peygamber modelini, bir sonraki nesillere aktarmaları ve bunun asırlar boyunca katmerleşerek devam etmesi, önümüze yaşanamayan, ulaşılamayan, her an mucizelerle dolu, insanüstü olan ve adeta insani özellikleri olmayan bir peygamber inancı ve anlatımı ortaya çıkarmıştır. Bundaki hedef, en masum okumayla Hz.

Peygamber'i yüceltmektir. Ancak ulaşılan gaye ise tam tersi olmaktadır. Hz. Peygamber, insanlara örnek olma seviyesinden, örnek olamayacağı insanüstü noktalara getirilmiştir.

“Dinlere en büyük düşmanlığı kendi mensupları yapmıştır” sözü aslında bu gerçeği ifade etmektedir. Bütün dinler için geçerli olan bu kaideye İslâm dini mensupları da dâhildir. Ehl-i Kitap kendilerine gelen hak dini nasıl tahrif ettiyse, son dinin mensubu olan Müslümanlar da kendilerine gelen dinin kitabını tahrif etmeseler de, kitabın örnek uygulayıcısı olan Hz. Peygamber'in hayatını örneklik ve beşerilik zemininden çok farklı bir noktaya taşıyarak bu tahrifi bir başka tarzda gerçekleştirmişlerdir.

Hz. Peygamber'in hayatını gereği gibi okumak isteyen bir

kişi için önünde, birbirine karışmış, gerçekte hurafesi net olarak belli olmayan yığınla rivayet kültürü bulunmaktadır. Onun hakkında yüceltmeye yönelik, mucize temelli yazılan ciltler dolusu rivayetlerin doldurduğu kitapların sayısını tespit etmemiz mümkün değildir. Bu rivayet kültürü içinden seçilmiş bilgilerle oluşturulan “delail ve hasais edebiyatı” ile İslâm toplumlarına aktarılan peygamber imajı gerçeğinden hayli farklı noktalarda seyretmektedir.

Doğrusu, hayatı yaşanabilirliğinden çok ötelere sürüklenmiş bu imaj, gelecek nesillerin onu örnek almalarında önemli bir engel olarak durmaktadır. İnsanüstü demesek de insanın ötesinde melek gibi, işlerini olağanüstü yardımlarla yürüten bir peygamber hayatı, bizim için çok anlamsızdır ve örnekliği olamaz. O'nun hayatının böyle bir anlatımla sunulması, ancak tatlı efsanevi hikâyelerle vakit geçirmeye yarayacaktır. Bunlar O'nun hayatına anlam katmadığı gibi, O'nu örneklikten ve gerçeklikten de uzaklaştırmaktadır ve klasik peygamber algısı, yeniçağın insanının zihinlerinde efsanevi türde ve ancak masal türü bir algı ola-

rak kalacaktır ve devamlı sorgulanmaktan da kurtulamayacaktır. Çünkü anlatılan portreyi hiçbir insan örnek alamayacağı için bu türde bir hayat hikâyesi, yani siyerin hiç de örnekliliği olmayacaktır.

Üzerinde on beş asırlık bir birikim bulunan bu imajı, gerçeğiyle yer değiştirmek kolay değildir. Ancak böyle de kalmamalıdır ve bunu gerçeği ile değiştirmek O'nun hayatını inceleyen herkesin görevi olmalıdır. Çünkü Hz. Peygamber, mücadelesini, mucizeler üzerine değil, hayatın gerçekleriyle uyumlu, makul ve mantıklı birtakım tedbirler olarak gerçekleştirmiştir.

Bu bağlamda, İslam'ın doğru bir şekilde anlaşılmasında en büyük problemlerden biri, dinin iki kaynağından biri olarak telakki edilen Hz. Peygamber'in hayatının yanlış anlaşılması veya abartılı olarak anlatılmasıdır. Böylece İslam'ın net ve gerçek olarak anlaşılmasında en büyük engellerden biri, müslümanların Hz. Peygamber'i, -yüceltmek amacıyla- yaşadığının ötesinde mucize temelli bir anlatımla aktarmalarıdır.

Hz. Peygamber'in hayatını aktaran eserler iyi tetkik edilirse görülür ki, genel olarak en fazla abartılı anlatımların ve mucize türü olayların zikredildiği dönem peygamberlikten önceki 40 yaşına kadarki dönemdir. İkinci sırada Mekke dönemi, üçüncü sırada ise Medine dönemi gelmektedir. En fazla gözlemlenen Medine döneminde azalmaları ve en az gözlemlenen peygamberlik öncesi dönemde zirveye çıkmaları bu tür

“

Hz. Peygamber'in hayatını gereği gibi okumak isteyen bir kişi için önünde, birbirine karışmış, gerçeğe hurafesi net olarak belli olmayan yığınla rivayet kültürü bulunmaktadır. O'nun hakkında yüceltmeye yönelik, mucize temelli yazılan ciltler dolusu rivayetlerin doldurduğu kitapların sayısını tespit etmemiz mümkün değildir. Bu rivayet kültürü içinden seçilmiş bilgilerle oluşturulan "delail ve hasais edebiyatı" ile İslam toplumlarına aktarılan peygamber imajı gerçeğinden hayli farklı noktalarda seyretmektedir.

anlatımların sonradan boşluk doldurmaya yönelik olarak uydurulduğunu göstermektedir.

Hz. Peygamber'i tanıtan mucize temelli mübalağalı anlatımların, müslümanların hoşuna gitmesi ve böyle bir peygambere sahip olmanın hazzını duymalarının ardında, belki de dile getirilemeyen ancak içlerinde gizli olarak kalan Hz. Peygamber'in Kur'an'da ifade edilen: "Andolsun ki; sizin için Rasûlullah'ta güzel bir örnek vardır" ayeti¹ gereği örnek almamız gereken örnek hayatına uymama isteği de olabilir. Bu bağlamda O'nun ne kadar yüce bir peygamber olduğunu belirten anlatılan türde mucizevi bir hayat tarzı yaşayan peygamberin hayatının, örnek alınamayacağı tezinden hareketle, peygamberin örnekliliğini de ortadan kaldırbilmektedirler ve bu düşünce, şu sözlerle ifade edilebilmektedir: "O, peygamberdir, biz O'nu nasıl örnek alalım, nasıl O'nun gibi olalım?" Aslında bu sözlerdeki mazeret doğrudur. Hayatının her anı mucizelerle dolu olarak anlatılan bir peygamber örnek alınamaz. Çünkü insanlar böyle mucizevi bir hayat yaşayamazlar.

Esasen bu mazeretin benzerini o dönemdeki müşrikler de farklı bir şekilde ifade etmişlerdir. Onlar da Hz. Peygamber'e itirazlarının başında Kur'an'ın anlattığı şekilde: "Onlar şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!" şeklinde itiraz ederler.² Onların itirazı peygamberin insan gibi yaşamasıdır. Hz. Peygamber, insan gibi olmasa, insanüstü bir varlık örnek alınamayacağı için hayatlarına karışmayan, müdahale edemeyen bir peygamberi onlar da kabullenebilirlerdi. Onların Hz. Peygamber'e en büyük tepkileri hayat standartlarında değişiklik talep etmesiydi. Bununla ilgili yine Kur'an'da şu ifadeler rastlıyoruz, "Zaten, kendilerine hidayet rehberi geldiğinde, insanların (buna) inanmalarını sırf, "Allah, peygamber olarak bir beşeri mi gönderdi?" demeleri engellemiştir."³ "Biz onları (peygamberleri), yemek yemez birer (cansız) ceset olarak yaratmadık. Onlar (bu dünyada) ebedî de değildirler."⁴ Bu anlayış ile günümüzde Hz.

“

Doğrusu Hz. Peygamber'in tarihsel olmuş ve örnek alamayacağımız yönleri yerine ticaret ahlakı, adaleti, insani yönü, evliliği, toplumsal ilişkileri, ahlakı, savaş ve barış ilişkileri ve tavırları bizim için daha önemli değil midir? Onun hayatına komple bakılması gerekmez mi? Normal insanlar arasında hayat süren bu insanın neden belli yönleri ortaya çıkarılmaktadır? Bazılarının ön plana çıkardığı gibi o, sadece kıyafeti, oturuşu ve yemek adabıyla mı örnektir? Söz gelimi zahitçe bir hayat yaşamayı tercih etmemesi önemli değil midir? Gerçek örnekliği, mazluma yardım etmesi, açları doyurması, fakirleri himaye etmesi, af, hoşgörü ve misafirperverliğinde değil midir?

Peygamber'in normal insan gibi değil de insanüstü olduğu tezini ileri süren ilk anlayışın, aynı kategoride yani Hz. Peygamber'i insanüstü görme noktasında buluştuklarını görebiliyoruz. İki anlayışın da geliştirdiği tavır, O'nun normal bir insan olmaması gerektirir. Müslümanlar: *"O, çok yüce, insanüstü, biz O'na uyamayız"* diyerek peygamberin örnekliğini reddederlerken, Müşrikler: *"O'nun çok yüce biri olması gerekir, insan gibi olmaması gerekir"* diyerek reddetmektedirler.

Hiz. Peygamber, Kur'an'da beşer üstü özelliklerinden ve yüceliklerinden bahsedilmeyen tek peygamberdir.⁵ Kur'an O'nu bize böyle anlatmaktadır. Kendisi de kendini şöyle vasf etmektedir: *"Ben Abdullah oğlu Muhammedim. Allah'ın kulu ve peygamberiyim. Beni yüceltmenizi sevmiyorum."*⁶ Kendisine karşı övgülü anlatımları hisseden ve bu tehlikeyi tahmin eden Hiz. Peygamber: *"Hristiyanların Meryem oğlu*

İsa'ya yaptıkları gibi, siz de bana mübalağalı medhlerde bulunmayın." diyerek bunu önlemeye çalışmıştır.⁷

Hiz. Peygamber, bir beşerdir ve beşere ait işlerle kendini ortaya koymuştur. O, tarihinin ve coğrafyasının insanıdır. O, kendi tarih dilimi ve o coğrafyasına kendini kabullendirdiği gibi, çağlar ötesine de ışık tutabilecek değerler manzumesi hediye ettiğinden dolayı tüm insanlığın O'na şükran borcu bulunmaktadır. O'nu tarihinin ve coğrafyasının adamı ve başka bir çağın şartları içinde yaşamış birisi olduğu gerçeği kabullenildiği takdirde, O'nu haksız yere insafsızca eleştirenler, eleştirilerine insaf gereği rezerv koymak durumunda kalacaklardır. Övgü temelli Hiz. Peygamber'e yaklaşanlar da O'nun tarihsel gerçekliğini, göz önünde bulundurdıklarında, bunların yüceltmeci ve uydurulmuş övgüler olduğunu teslim edeceklerdir. Böylece O'nun beşer olması vurgusu netleştirilirse, Hiz. Pey-

gamber, gereksiz eleştirilerden ve yersiz övgülerden kurtulacaktır. Bu iki tarafgir grubun tekelden kurtarılan Hiz. Peygamber ise gereği gibi anlaşılacak, getirdiği değerlerden alınması gereken gerçek istifade elde edilebilecektir.

Aslında O, toplum içinde bakılınca hemen tanınmayacak kadar mütevazı, toplum içinde kaybolmuş, kendini özelleştirmeyen biridir. Nitekim dışarıdan gelen bir elçi, sahabe içinde O'nu tanıyamamıştı ve sahabe topluluğuna şöyle sormuştu: *"İçinizde Abdullatib'in torunu hangisidir?"*⁸ O, insanlardan kendisini ayırmamaya çalışıyor, farklılaşmamaya özen gösteriyordu. Kendisinden korkan bir bedeviye: *"Mekke'de kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum"*⁹ diyordu. Yine hicret sonrası Medine'ye ulaştıkları sırada Hiz. Peygamber, sükut edip bir kenara oturmuştu. Ensar, Hiz. Ebû Bekir'i nebi zannetmişlerdi. Biraz sonra Hiz. Ebû Bekir'in Hiz. Peygamber'e hürmet ve hizmetini görünce onu tanıyabildiler.¹⁰

Buradan da anlaşılmalıdır ki; Hiz. Peygamber'in hayatının doğru olarak aktarılması çabası içinde olanların yapması gereken en önemli şey, bu dinin bize aktarıcısı olan Hiz. Peygamber'i doğru anlama zorunluluğudur. Bu bağlamda yukarıda aktardığımız örneklerin de gerektirdiği şekilde Hiz. Peygamber'i efsanevi anlatımlardan kurtarıp, günümüz insanının önüne sade ve gerçekliği olan bir şekilde sunmamız gerekmektedir. Bu da, O'nun hayatını anlatan kitaplarımızdaki İslâm rivayet kültüründen gelen anlatımları, iyi

tahlil edip siyer kitaplarında tercih edilen bu rivayetlerden öte, Hz. Peygamber'in insani boyutta örnekliğini ortaya çıkaracak rivayetler ortaya çıkarılmalı ve *O'nu insanüstü gösterip örneklikten yoksun bırakan* aktarımlar iyi tahlil edilmelidir. Hz. Peygamber'in örnek hayatı aktarılırken, siyer ve hadis kaynaklarından bize ulaşan tüm malzemeler toplanmalı ve karşılaştırmalar yapılmalıdır. Bu malzemedeki verilerin arasında kıyaslamalarla rivayetler arası açmazlara dikkat edilip tutarlı tercihler yapılmalıdır.

Doğrusu Hz. Peygamber'in tarihsel olmuş ve örnek alamayacağımız yönleri yerine ticaret ahlakı, adaleti, insani yönü, evliliği, toplumsal ilişkileri, ahlakı, savaş ve barış ilişkileri ve tavırları bizim için daha önemli değil midir? Onun hayatına komple bakılması gerekmez mi? Normal insanlar arasında hayat süren bu insanın neden belli yönleri ortaya çıkarılmaktadır? Bazılarının ön plana çıkardığı gibi o, sadece kıyafeti, oturuşu ve yemek adabıyla mı örnektir? Söz gelimi zahitçe bir hayat yaşamayı tercih etmemesi önemli değil midir? Gerçek örnekliği, mazluma yardım etmesi, açları doyurması, fakirleri himaye etmesi, af, hoşgörü ve misafirperverliğinde değil midir?

İnsanoğlu, önder olarak görüldüğü insanı, kendinden üstün görmeye meyillidir. Ancak bu sayede onu lider kabul edebilir. İnsanoğlunun fitratında bulunan, lider itti haz ettiği ve sevdiği insanı yüceltme duygusu bunun esas sebebidir. Hz. Peygamber'in hayat hikâyesinde de bu anlamda abartılar bol miktarda mevcuttur.

Hz. Peygamber'in hayatını anlatan eserler yazılırken, yukarda işaret ettiğimiz şekilde üretilen inşâî hayat kurgusu bu eserlere yansımıştır.

O'nun peygamberliğinden sonraki dönemi ile ilgili de birçok abartılı aktarıma rastlayabiliriz. Gerek klasik gerek çağdaş siyer-cilerin bir kısmı O'nun peygamberliğinden sonraki dönemle ilgili bize ulaşan rivayetlerden özellikle mucizevi türde olanlarını seçmeyi ve tercih edip kitaplarına almayı adet edinmişlerdir. Meseleyi biraz daha gizemli hale getirmek için bu tür rivayetler ön plana alınmış ve bu amaçla daha çok tercih edilmiştir.

Bu şekilde aktarılan rivayetler, belki onu önder itti haz eden biz Müslümanlar açısından hoş ve ruhu okşayıcıdır. Ancak, Hz. Peygamber'i, daha kolay örnek alınabileceği insani boyuttan çıkartıp örnek alınamaz noktaya götüren bu türde rivayetlerle ortaya çıkan Hz. Peygamber portresinde, Cebrail tarafından durmadan kullanan, suikastlardan korunan, tedbir almasına ihtiyaç duyulmayan, dolayısıyla dinin anlaşılmasında örnekliği olamayan veya yanlış örnekliği olan bir peygamber portresi çizilmektedir. Sonuçta bu rivayetler Hz. Peygamber'in olduğu gibi resmedilmesinin önünde de önemli bir engeldir. Bir örnek verirsek; *"Hz. Peygamber hicreti sırasında bir kadından su istemiş, o da vermemiş bunun üzerine Hz. Peygamber o kadını kayaya dönüştürmüş ve bu kaya hâlâ orada duruyormuş."*¹¹

Hz. Peygamber, kendisine Mekke dönemi boyunca dövme, sövme, üzerine işkembe koyma

dahil yapmadıkları işkencele-ri bırakmayan Ebû Cehil, Ukbe b. Ebi Muayt gibilerini, ayrıca öldürmek üzere evini kuşatan müşrikleri, yine hicret sırasında O'nu yakalayıp öldürmek üzere peşinden koşan Suraka'yı taşlaştırmıyor da, su isteğine olumsuz cevap vermekten başka suçu olmayan bir kadını kayaya çeviriyor(!) Eğer su vermemek taşlaşma sebebi olacaksa, Boykot yıllarında Müslümanlara yiyecek ve su vermeyerek açlıktan çocukların çığlıklar atarak ölmelerine sebep olanların taşlaşması gerekmez miydi?¹² Bütün bu anlatılanlar, kendisine su vermeyeni taşla çevirecek kadar taş kalpli bir şekilde tasvir edilen o merhametli peygambere iftiradan başka bir sözcükle açıklanamaz.

Bunlar övgü adına söylenmiş O'nu yüceltmeye yönelik abartılardır. O, bu tür şeylere ihtiyacı olmayacak kadar yüce olan ve gelmiş geçmiş en önemli insandır. Bunlarla yücelmez, bunlar olmadan da alçalmaz. Bunlardan da anlaşılmaktadır ki; bizim için bir anlam ifade etmeyen, bize bir şey kazandırmayan, örnek olamayan bir peygamber hayatı ile karşı karşıyayız.

Hâlbuki Hz. Peygamber, hayatı boyunca bu türden mucizevî olayları kendini ispat için müşriklere karşı ilzam edici bir delil olarak sunmamıştır. Hangi sahabeinin mucize sayesinde müslüman olduğu sorusunu kendimize sormamız gereklidir. Hz. Peygamber'in hayatı ve sahabeinin müslümanlığı tercih edişleri tetkik edilirse, gösterilen bir mucize ile müslüman olan birine rastlanmayacaktır. Üstelik tersine mucize gösterildiği

“

O elinden mucize türü şeylerin gelmediği beşerdir ve peygamberdir. O, bu beşeri özelliklerini devamlı icra ediyordu. Zaman zaman, kızıyor, seviniyor, aç kalıyor, kazanıyor, mağlup oluyor, bazen unutarak abdestsiz olduğunu hatırlıyor, bazen namazını geçiriyordu. O, bir insandı. Zaten bizi ilgilendiren tarafı da bu yönleri olması değil mi? O'nun insanı aşan türdeki davranışları -eğer varsa- bizi ne kadar ilgilendirir? Ne kadar örnek alınabilir? Örnek alınamayan bu yönler bizimle ne kadar ilgili olacaktır?

halde müşriklerin inkâr etmeye devam ettikleri şeklindeki anlatımları da bol miktarda bulmak mümkündür. Şu ayet durumu çok güzel izah etmektedir: “*Ona Rabbinden mucizeler indirilmesi gerekmez miydi?*” derler. De ki: “*Mucizeler ancak Rabbimin katındadır. Doğrusu ben, sadece apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine okunan bir Kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan topluluk için rahmet ve ibret vardır.*”¹³ Aslında mucize arayan ve mucize heveslisi insanların en az ilgilendikleri mucize de Kur’ân’dır.

Kur’ân, bize Hz. Peygamber’i olağanüstülüklerle donatılmış biri olarak değil, öncelikle insan olduğunu, sonra peygamber olduğunu telkin eder: “*Onlar: “Sen, bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız. Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; öyle ki, içlerinden gürül gürül ırmaklar akıtmalısın. Yahut iddia ettiğin gibi, üzerimize gökten parçalar yağdırmalısın veya Allah’ı ve melekleri gözümüzün önüne getirmelisin.*

Yahut da altından bir evin olmalı ya da göğe çıkmalısın. Bize, okuyacağımız bir kitap indirmedeğin sürece (göğe) çıktığına da asla inanmayız.” Bütün bu taleplere karşı tek bir cevap verilmiştir: “*De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece insan olan bir elçiden başka neyim ki?*”¹⁴

Yani aslında O’nun elinde bir şey yoktur. O, mucizeler yağdıran biri değildir. Müşriklerin mucize istekleri de Kur’ân tarafından devamlı reddedilmiştir. Bu konuda O’ndan bela getirmesini isteyenlere karşı verdiği cevapta bunun mümkün olmadığını, istediği zaman mucize getiremeyeceğini, her istediğini yapamayacağını şöyle ifade eder: “*De ki: Acele istediğiniz şey benim elimde olsaydı, elbette benimle sizin aranızda iş bitirilmişti.*”¹⁵ Konuyla ilgili olarak İsrâ Suresi 59. ayetin tefsiri mahiyetinde Taberî şöyle demektedir: “*Ey Muhammed, kavminin senden istediği mucizeleri göndermeyişimizin sebebi, senden önceki ümmetlerin, iman etmemeleri ve helâk edilmeleridir. Dolayısıyla biz senin kavmin olan Mekkelilere mucizeler göndermedik.*”¹⁶

Bu anlamda O, elinden mucize türü şeylerin gelmediği beşerdir ve peygamberdir. O, bu beşeri özelliklerini devamlı icra ediyordu. Zaman zaman, kızıyor, seviniyor, aç kalıyor, kazanıyor, mağlup oluyor, bazen unutarak abdestsiz olduğunu hatırlıyor, bazen namazını geçiriyordu. O, bir insandı.¹⁷ Zaten bizi ilgilendiren tarafı da bu yönleri olması değil mi? O’nun insanı aşan türdeki davranışları -eğer varsa- bizi ne kadar ilgilendirir? Ne kadar örnek alınabilir? Örnek alınamayan bu yönler bizimle ne kadar ilgili olacaktır?

Dünyanın gelmiş geçmiş en yüce insanını gereği gibi öğrenmek biz takipçilerinin üzerine bir vecibedir. O’nun getirdiği değerlerin farkında olmak, doğru bildiğimiz yanlışları düzeltmek, yanlış bildiğimiz doğruları kabullenmek ise müslümanlığımızın gereği olmalıdır. Düşmana gerek kalmayacak şekilde yanlış tanıtmak ise O’na ve getirdiği dine yapılacak en büyük darbedir. Yanlışta direnmek O’na karşı vefanın gereğidir. Sözün özü, mümin olarak hikmeti arıyorsak, ulaştığımız gerçekler karşısında, eski fikirlerimizden vazgeçmeyi de erdem saymamız gerekir.

Dipnotlar

- 1 Ahzab, 21.
- 2 Furkan, 7.
- 3 İsrâ, 94.
- 4 Enbiya, 8.
- 5 Mehmet Sait Hatipoğlu, *Müslüman Kültürü Üzerine*, Ankara, 2004, 145.
- 6 İbn Hanbel, *Müsned*, III, 241.
- 7 Buhari, Enbiya, 48.
- 8 Müslim, İman, 10; Darimi, Taharet, 1.
- 9 İbn Sa’d, I, 23.
- 10 Buhari, Menakıbu’l-Ensar, 44.
- 11 Suheyli, IV, 149.
- 12 Belazuri, I, 269.
- 13 Ankebüt 50-51.
- 14 İsrâ, 90-93.
- 15 En’am, 58.
- 16 Taberî, *Cami’u’l-Beyan*, İsrâ, 59 tefsiri.
- 17 Buhari, Gusûl, 17.

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETİNİ NASIL ANLAMALIYIZ?

Yavuz KÖKTAŞ

“Bugün Kur’ân’ı nasıl anlamalıyız?” sorusu ciddi bir şekilde tartışıldığı gibi “sünneti bugün nasıl anlamalıyız?” sorusu da gündemdeki yerini muhafaza etmektedir. Bir şeyi çok tartışıyor olmak bir açıdan güzel ise de diğer açıdan sorunlu olabilmektedir. Zira bir şeyi çok tartışıyor isek orada bir anlama sorunu olduğu açıktır. Sünnetin bir kısmını veya hadislerle bize aktarılan bazı sünnetlerin nasıl anlaşılabilceğini tartışmak tabii bir durum olup geleneksel anlayışta da bu hep böyle olmuştur. Ama sünnetin tümünü tartışmak, hatta sünnetin ne olduğunu tartışmak modern bir durumdur. Bu da modern zamanla geleneksel anlayış arasında halkanın koptuğunu, bu kopukluk nedeniyle gelenekle sağlıklı köprüler kurulamadığını gösterir. Şüphesiz böyle bir sorun bizden, çoğu kere de dış şartların/modern bağlamın dayatmalarından kaynaklanabilmektedir. Ama her ne olursa olsun herkes düşündüğünü, meseleye nasıl yaklaştığını ortaya koyacaktır. Belki de bu

Sünnetle muhatap olan ilk neslin tavrını ortaya koymak sünnete uymanın nasıl bir şey olduğunu açıklayıcı olması bakımından önemlidir. Muhtemelen tarihsel olarak sünnetin nasıl anlaşıldığı iyi tespit edilebilirse bugün için bir çözüm bulmak da mümkün olacaktır. Ahab söz konusu olduğunda sünneti anlamanın merkezinde Hz. Peygamber’e duyulan sevgi ve muhabbet olduğunu söylemek bir hakkı teslim etmektir.

tartışmalar neticesinde anlamaya çalıştığımız Kur’ân ve sünnetin gerçekte kesinlikle nasıl anlaşılamayacağını, anlaşılmasının gerektiğinin sınırları da ortaya çıkmış olacaktır.

Bir kere sünnetin nasıl anlaşılacağı modernizmin İslâm dünyasına girişinden bu yana ciddi bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Şüphesiz sorun modernizmle karşılaşan bizlerin ona karşı

nasıl tavır takınacağı noktasına gelip dayanmaktadır. Bizler modern batılı değerlere karşı varlığımızı korumaya çalışan ve çeşitli anlayışlara sahip olan Müslümanlarız. Müslümanlar içinde çeşitli İslâm ülkelerinin aydınlarından etkilenen vardır. Bunda da kuşkusuz en büyük pay tercüme eserlere aittir. Müslümanlar içinde modern, laik eğitim süzgecinde geçip onu içselleştirenler de vardır. Yine Müslümanlar içinde Batıda yaşayanlar, Batıda yaşadıkları sonra ihtida edenler de bulunmaktadır. Biz Müslümanlar bu süreçte şu veya bu sebeple çeşitli görüşlere sahip olmuşuzdur; bir açıdan bakılırsa şayet

sağlam bir zemine dayanmamış isek buna savrulmalar da diyebiliriz. Bazen öyle oldu ki, Kur’ân Müslümanlığını savunur olduk. Bunun kökeni dışarıda Ehl-i Kur’ân’dı. Bazen sadece mütevatir hadis kabul ederiz dedik, haber-i vahidlere topyekûn şüpheyile yaklaştık. Bazen hadisler Kur’ân’a aykırıdır, bilime, tarihe aykırıdır diyerek metin tenkidi yap-

“

Sünnetle muhatap olan ilk neslin tavrını ortaya koymak sünnete uymanın nasıl bir şey olduğunu açıklayıcı olması bakımından önemlidir. Muhtemelen tarihsel olarak sünnetin nasıl anlaşıldığı iyi tespit edilebilirse bugün için bir çözüm bulmak da mümkün olacaktır. Ashab söz konusu olduğunda sünneti anlamanın merkezinde Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve muhabbet olduğunu söylemek bir hakkı teslim etmektir. Sünnetin hangi unsuru dikkate alınırsa alınsın bu sevgi boyutu asla ihmal edilmemelidir.

maya çalıştık, kantarın topuzunu da hayli kaçırdık. Buharî de bile uydurma hadis olabilir, dedik. Ama Buharî hakkında, Buharî'nin tarihte nasıl tenkit edildiği, bu tenkitlere nasıl cevap verildiği hakkında bir şey bilmiyorduk. Hadislere seçmeci yaklaştık, ama neyi neye göre seçeceğimiz de pek belli değildi. Kriter biraz çağımız, biraz da aklımızdı. Yer yer sünnette esas olan onun ruhudur, şekli değil diyerek onu temel ahlak prensiplerine de indirgedik. “Yaşayan sünnet” deyip sünnetin esas anlamını ictihad-icma eksenine indirgeyerek Hz. Peygamber'i sünnetin merkezinden çıkarıverdik. Bütün bunları yaparken geleneğe dayanmayı ihmal etmedik. Zira zeminsiz, köksüz anlayışların fazla bir şansı yoktu. Bu çerçevede bazen Mutezile'ye, bazen Şia'ya, Haricilere hatta yer yer Hanefilere dayandık. Yetmedi bunları bir araya getirerek sentez yapmaya çalıştık. Ama hiçbirisi sonuç vermedi.

Sünneti anlamaya çalışırken muhakkak modernizmin bireyci, akılcı, yıkıcı ve dayatmacı özelliği göz önünde bulundurulmalı-

dır. Batıda modernizm geleneksel hayata isyan ederek kendine yer edinmiştir. Geleneksel hayatta dini temsil eden kilisenin tâ kendisidir. Batıda kilise eşittir dindir. Bu çerçevede modernizmin en çok karşı olduğu şey gelenektir, dini gelenek... Gelenek, modernizmin ve de aklın önünde ayak bağıdır. Bu bağdan kurtulmak için modernizm geleneğe savaş açmıştır. Meseleyi bizim kültür havzamıza taşıdığımızda benzer sonuçlarla karşılaşmaktayız. Zira sünnet bir yönüyle geleneği olan, gelenekten gelen, geleneği günümüze taşıyan, geleneğin tâ kendisi olan bir olgudur. Burada gelenek basit bir örf anlamında değildir. Gelenek dinin başat konumunda olduğu bireysel ve toplumsal tezahürdür. Hal böyle olunca modernizmle sünnetin bir noktada karşılaşacağı kaçınılmazdır ve karşılaşmıştır da. Modernizm gelenek karşıtlığıyla, akli ve bireyi yüceltmesiyle bir insan tipi ve bilim ve teknolojiyle de bir toplumsal örgütlenme biçimi ortaya çıkarmıştır. Bu birey ve toplum anlayışı elbette bir noktada dini hayatı en somut biçimiyle temsil eden sünneti

tehdit edecektir. Bu tehdit evvel emirde ciddiye alınmalı ve üzerinde düşünülmelidir. Şu kadarı söylenebilir ki, bu karşılaşmada çeşitli tepkiler oluşmuştur. Bu tepkiler genelde ya modernizmle çatışma ya da onunla uyuma şeklinde tezahür etmiştir. O kadar ki, sünneti şekilsel olarak yaşayanlar, tarihte nasılsa o şekliyle evrenselleştirenler yeni gelişmelere bazen toptan bazen kısmen karşı olabilmıştır. Sünnetin evrensel boyutuna kuşkuyla yaklaşanlar sünneti şekilsel olarak yaşayan Müslümanlara karşı “Hz. Peygamber bugün yaşasaydı, şöyle yapardı, şöyle giyinirdi” tarzında tamamen çağın etkisi altında cevaplar üretilmiştir. Bu cevaplara baktığımızda değiştirilmesinde hiçbir gerekçe ve Müslümanlar adına hiçbir yarar bulunmayan sünnete dair meseleler bile çağın değerlerine adapte edilebilmiştir. Bütün bunlar Kur'an'ı anlamak için geçerli olsa da sünnet pratik hayatla ilgili olduğundan o daha görünür olmuştur.

Sünnetin nasıl anlaşılması gerektiği meselesinde önce kabul edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Bunlar ıskalanırsa sünnetle ilgili tartışmalar verimsiz ve beyhude olacaktır. Bunları şu şekilde belirlemek mümkündür:

1. Sünnetin dini hayatımızın vazgeçilmezi olduğunu kabul etmek gerekir. Burada tartışmalar var denilebilir. Her konuda tartışma olabilir. Belki bu doğaldır, ama bir noktadan sonra anlaşılır ki, bu tartışmanın ilmî bir zemini yoktur. Dolayısıyla bu tartışmalara bakıldığında boşa kürek çektiğimiz görülür. Onun için enerjimizi

orada değil, sünnetin anlaşılması meselesinde harcamak daha isabetli bir yoldur.

2. İkinci nokta ise sünnet üzerinde oryantalistlerin oynadığı oyunun farkında olmaktır. Sünnetin gözden düşürülmesi, Müslüman nesillerin zihinlerine şüphe sokulması oryantalizmin önemli amaçlarından sadece biriydi. Bu noktada oryantalistler sünnetin nasıl anlaşılacağı üzerinde durmamış, -ki onların derdi zaten bu değildir- sünneti bize taşıyan hadislerin sıhhatlerini külliye tartışma konusu yapmışlardır. Zira hadisler konusunda şüphe yerini bulduğunda sünnet, sünneti yaşama havada, diğer bir ifadeyle kökensiz kalacaktır. Dolayısıyla bu iki noktanın, her tür değerlendirmede muhakkak göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Tabii bütün bunlar “sünneti günümüzde nasıl anlamalıyız?” sorusunu anlamsız kılmıyor. Anlamsız kılmıyor, ama sünneti anlamak sadece “bugün”ü dikkate alarak gerçekleştirilebilecek bir şey değildir. Eğer anlamaya çalıştığımız şey sünnet ise şüphesiz geçmişe dönüp bakmak durumundayız. Sünnetin doğasında da bu geçmişe yönelik anlam vardır. Sünnetteki “geçmişe yönelik” anlam, buradan geçmişe dönmek değil, geçmişten buraya doğru gelmek şeklindedir. Zira sünnetin kökeninde bir davranış ortaya koymak ve ona süreklilik kazandırmak vardır. Davranışın süreklilik arz etmesi sünnetin tabiatı gereğidir. Bu da birinin -ki bu, Hz. Peygamber’dir- bir örnek davranış ortaya koyması ve toplumun bu örnek davranışı

takip etmesi, ona uyması şeklinde gerçekleşir. Örnek davranış ortaya koyma ile bu örnek davranışa uyma, onu sürekli kılmak sünnetin temel anlamları içinde yer alır. Bu anlamlar madalyonun iki yüzü gibidir. Bir yüzünde örnek davranış ortaya koyma, diğer yüzünde ise ona uymak suretiyle davranışın sürekliliğini sağlama boyutu vardır. Bu süreklilik geçmişten bugünüdür. Bu durum bir açıdan sünnetin her zaman ve zeminde aktüelleştirilmesi anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla sünnetin “geçmişe dönük” yüzü, asla bugünden tarihe dönmek anlamında değildir.

Bugünden geçmişe yönelerek sünneti anlamak sorunlu bir yaklaşımdır. Zira “bugün”ü yaşayan bizler modern bağlamla kuşatılmışız. Bugünden tarihe yönelmek aslında bugünün sorunlarını tarihe, sünnete, hatta Kur’an’a yüklemek manasına gelir ki, bu anakronizmdir. Peki biz bugünün insanları olarak sünneti anlamada sıkıntılar yaşıyoruz da geçmişten bugüne gelmek nasıl olacaktır? Kendimizi asr-ı saadete mi ışılatacağız da oradan buraya doğru geleceğiz? Tabii ki, böyle değil, ama sorunun can alıcı noktası da

burasıdır. Bu nokta bize sünneti anlamının teorik bir tartışma nesnesi olmanın ötesinde bir hissetme, bir yaşama, bir duygudaşlık meselesi olduğunu öğretmektedir. Bizler mü’miniz. Kur’an’la muhatabız. Dolayısıyla ayağımızın birini bir pergel gibi geçmişe sabitlemek durumundayız. Bunun için de Kur’an’ı, onu hayata geçiren Hz. Peygamber’i, O’nun siretini ve sünnetini, bu iki menbadan beslenerek dini bize aktaran sahabeyi çok iyi bilmek ve özümsemek zorundayız.

Bu noktada sünnetle muhatap olan ilk neslin tavrını ortaya koymak sünnete uymanın nasıl bir şey olduğunu açıklayıcı olması bakımından önemlidir. Muhtemelen tarihsel olarak sünnetin nasıl anlaşıldığı iyi tespit edilebilirse bugün için bir çözüm bulmak da mümkün olacaktır. *Ashab söz konusu olduğunda sünneti anlamının merkezinde Hz. Peygamber’e duyulan sevgi ve muhabbet olduğunu söylemek bir hakkı teslim etmektir. Sünnetin hangi unsuru dikkate alınırsa alınsın bu sevgi boyutu asla ihmal edilmemelidir.* Özellikle Hz. Peygamber’in bireysel/beşerî davranışlarını içselleştirmek bakımından oldukça önemli

dir. Zaten dini hayatımızı ilgilendiren söz ve davranışlarına uymak kaçınılmazdır. Hatta bu yönüyle Hz. Peygamber'e uymak Allah'ı sevmenin de bir göstergesidir. Ayette *"De ki, Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin"* (Âl-i İmran, 31) buyrulmaktadır. Bu ayet Hz. Peygamber'e tabi olmayı muhabbetullah çerçevesine yerleştirmektedir. Modern tartışmalarda gözden kaçırılan bir husus da budur. Hz. Peygamber'in sünneti söz konusu olunca hiçbir unsuruna burun kıvrımadan -tabii elden geldiğince- uymak, bu muhabbetullah ve dahi muhabbetu Rasûlillah söz konusu olduğunda bir anlam ifade edecektir. Bu çerçeveden ahabın hayatına baktığımızda aynıyla bunu görmekteyiz. Birkaç uygulamayla bunu örneklendirebiliriz. Peygamberimiz savaşa çıkmak isteyince onlar "biz sana İsrailoğulları'nın Musa'ya yaptığı gibi yapmayız. İsrailoğulları Musa'ya 'sen git Rabb'inle savaş, biz kalıyoruz' demişlerdi. Biz ise sen nereye biz de oraya diyoruz". Bu bağlılık sahabenin ayırıcı vasfıdır. Ölümle karşı karşıya olan bir sahabinin "şimdi senin yerinde Muhammed'in olmasını ister misin?" şeklindeki soruya cevabı iman, sevgi ve cesaret timsali olarak tarihe geçiyor: "Değil yerimde olmasını istemek Medine sokaklarında gezerken ayağına bir diken batmasını bile istemem". Onlar Hz. Peygamber'i takip ederken asla aşağılık kompleksi gibi bir psikolojik zaafa kapılmamışlardı. Müşrikler onlarla "Muhammed tuvalete nasıl girip çıkıyorsa siz de öyle yapıyorsunuz!" diye alay

ettiklerinde onların cevabı sadece "evet, aynen öyle!" olmuştu. Örnekleri artırmak mümkündür. Bütün bunlar teslimiyet, sadakat ve bunları çevreleyen muhabbetle gerçekleşmiştir.

Ahabın sünnete bakışında bir bütünlük vardır. Bu bütünlüğü sağlayan, tamamlayan temel unsur sözünü ettiğimiz "muhabbet"tir. Zira sünnete uyuşta bu "muhabbet" olgusu göz ardı edilirse asıl mesele göz ardı edilmiş olur. Bu nedenle sünneti onların bakış açısıyla anlamak en isabetli yoldur. Ancak bugün sünnet dediğimizde neyin algılandığı ise herhalde ilgi çekici bir konudur. Şüphesiz bu algıların ortaya çıkışında geleneksel anlayışın da bir payı vardır. Şimdiden söyleyelim ki, bu geleneksel anlayışların kendisi değil, bu anlayışların indirgemeci bir algıya dönüşmesidir yanlış olan. Şüphesiz bunun sosyo-psikolojik sebepleri söz konusudur. Peki bu nasıl bir algıdır? Sünnet dendiğinde -özellikle geniş halk kesimlerini dikkate aldığımızda- ne anlaşıl-maktadır?

1. Sünnet, yapılması tavsiye edilen, terki günah sayılmayan güzel davranışlardır.

2. Sünnet, yerken-içerken besmele çekmek, misvak kullanmak, sakal-bıyık bırakmak, gümüş yüzük takmak, ayakta su içmek gibi davranışlardır.

3. Efendimizin "yapsan da olur, yapmasan da..." cinsinden olan davranışları.

İlk iki şıkka değinmeden 3. şıkla ilgili bir şeye temas etmek zorundayım. Böyle bir anlayış sünneti izah etmekten oldukça uzaktır. Ne ahabın hayatında

ne de ulemanın tanımında böyle algılayış vardır. Zaten ahab için Efendimiz'in söz ve davranışlarını birbirinden ayırmak söz konusu değildi. Ulema ise sünneti (bu anlamda özellikle fıkıhçılar, sünnet kelimesini kullanıyorlar, yoksa vacib de mekruh da mubah da sünnetle sabit olabilir) yapılı-masında fazilet ve sevap; terkinde ceza ve günah olmayan hususlar olarak tarif ediyor. Sanki "yapsan da olur yapmasan da..." algılayışı yukarıdaki tarifi ikinci şıkkının tahrif edilmesinden kaynaklanıyor. Yapılmamasında ceza yok ya, işte buradan "yapsan da olur yapmasan da..." sonucuna varılıyor. Oysa ulema bir hüküm olarak bunu tarife ilave etmişlerdir. Bir davranış yapılmadığında sonucu nedir, sorusuna cevap aramışlardır. Asıl vurgulamak istedikleri ise yapılması halinde pek çok faziletin ve sevabın elde edileceği gerçeğidir. Buna vurgu yapmışlar ama bizler yine işimize gelen tarafı alıp bunu bir anlamda kendimize uydurmuş oluverdik. Dolayısıyla sünneti tüm boyutlarıyla yaşamamızın bize kazandırdığı güzelliklerin söz konusu olacağı ve Efendimiz'e gerçek ittibanın bu olduğu unutulmamalıdır.

Gelelim diğerlerine... Aslında bu iki algılayış birbirini tamamlamaktadır. Çünkü 2. şıkta zikredilenler 1. şıkta ifade edilen tavsiye niteliğindeki davranışlardır. Bu iki algılayışın fıkıh ilminde kullanılan ve farz-vacib-sünnet-haram-mekruh hiyerarşisindeki sünnete tekabül ettiğini belirtmeliyiz. Bizim vurgulamak istediğimiz nokta ise böyle bir sünnet algılayışının sünnetin anlamını

daralttığıdır. Çünkü sünnet, farz-vacib-mendub ayırımı olmaksızın Hz. Peygamber'in tüm sözlerini, davranışlarını kapsamaktadır. Bir şey sünnetle farz, vacib, haram, mendub, mekruh olabilmektedir. Bu da bize sünnetin geniş bir anlama sahip olduğunu gösterir. Hz. Peygamber'i örnek almak da bu noktaya ilgilidir. Ahlakdan adaba, ahkâmdan beşerî ilişkilere, devletten ekonomiye, savaştan barışa kadar her söz ve davranış örneklik kapsamına girmektedir.

Şimdi Gazalî üzerinden tarihte sünnetin nasıl anlaşıldığı üzerinde duralım. Gazalî'ye göre mutluluğun anahtarı, yeme, içme, uyuma, konuşma gibi davranışlarda, tüm hal ve hareketinde Rasûllerin Efendisine uymaktır. Gazalî, bilinçli bir şekilde bununla Hz. Peygamber'in sadece ibadet konularındaki emir ve adabını kastetmediğini vurgular. Zaten ibadet konularındaki sünneti ihmal etmenin hiçbir sebebi yoktur. Ona göre işte böyle yapılsa ancak sünnete "mutlak/tam/kamil manada ittiba (el-ittibau'l-mutlak)" oluşur. Gazalî, "mutlak ittiba" olarak adlandırdığı anlayışını iki ayetle destekler:

1. *"De ki: Allah'ı seviyorsanız, bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin."* (Âl-i İmran, 31)

2. *"Rasûl size ne verdiyse onu alın; sizi nerden nehy ettiyse ondan kaçın!"* (Haşr, 7)

Gazalî, ortaya koyduğu bu görüşün daha iyi anlaşılması için örnekler de verir. Ona göre kişinin pantolonunu oturarak giymesi, sarığını ayaktayken sarması, ayakkabılarını giyerken sağdan başlaması, yerken sağ elini kul-

“

Ashabın sünnete bakışında bir bütünlük vardır. Bu bütünlüğü sağlayan, tamamlayan temel unsur sözünü ettiğimiz "muhabbet"tir. Zira sünnete uyuştaki bu "muhabbet" olgusu göz ardı edilirse asıl mesele göz ardı edilmiş olur. Bu nedenle sünneti onların bakış açısıyla anlamak en isabetli yoldur. Ancak bugün sünnet dediğimizde neyin algılandığı ise herhalde ilgi çekici bir konudur. Şüphesiz bu algıların ortaya çıkışında geleneksel anlayışın da bir payı vardır. Şimdiden söyleyelim ki, bu geleneksel anlayışların kendisi değil, bu anlayışların indirgemeci bir algıya dönüşmesidir yanlış olan.

lanması, el ve ayak tırnaklarını keserken belli bir düzene uyması gerekir. Bu uygulamalar sünnete dayanır ve onlar ihtimama layıktır. Rasûlüllah'ın tüm davranışları böyledir. Rasûlüllah'ın nasıl yediğini bilmediği için hiç karpuz yemeyen Muhammed b. Eslem'in davranışı böyle bir ittiba anlayışını ortaya koyuyor. Bazıları da unutup ayakkabılarını soldan giymeye başladı mı ardından yiyecek vermek suretiyle kefarete öderlerdi. Bu noktada Gazalî şöyle diyerek uyarıda bulunur:

"Bunlar âdet ile ilgilidir, bu konuda ittibanın bir manası yoktur, diyerek gevşeklik gösterilmemelidir. Gevşeklik gösterilirse büyük bir mutluluktan mahrum kalınır."

Gazalî, farklı şeyler söylediğinin bilincindedir. Bundan dolayıdır ki, okuyucusunun merakının arttığını hisseder. Okuyucunun Hz. Peygamber'in her davranışına uymadaki gerekçenin ne olduğunu öğrenmek istediğini belirtir. Gazalî, her bir davranışa uymanın

altında yatan sırların çok geniş olduğunu, ancak konunun anlaşılması için genel olarak üç sırta işaret edeceğini ifade eder. İşte "mutlak ittiba"daki hikmetler, sebepler...

1. Beşerî alem (mülk) ile ilahî alem (melekût) arasında; insanın organlarının hareketi ile kalbin onlardan etkilenmesi arasında yakın bir ilişki vardır. Zira kalp ayna gibidir. Eşyanın hakikatleri oraya ancak pasının silinmesi, aydınlatılması (tenvîr) ve düzgün/dengeli hale getirilmesi (ta'dîl) ile tecelli eder. Pasının silinmesi, şehvatin ve kötü ahlaktan kaynaklanan bulanıklığın giderilmesiyle olur. Aydınlatılması, zikir ve ma'rifetin nurlarıyla gerçekleşir. Buna sünnete uygun olarak tam eda edildiğinde halis ibadetler yardımcı olur. Düzgün/dengeli hale getirilmesi ise organların tüm hareketlerinin denge kanununa (kanunu'l-adl) uygun yapılmasıyla gerçekleşir. Mesela elin yaptığı bir hareket, eğriliği olmayan düzgün, sahih bir niyet taşımadık-

ça kalbe ulaşmaz. Kalpteki niyet ve tasavvurun düzgün olması da organların ve hareketlerinin düzgün olması yoluyla gerçekleşir. Bundan dolayıdır ki, dünya ahiretin tarlasıdır. Yine ölümle düzgün kılmanın yolu kapandığı için organların hareketlerini düzeltmeden ölen insanın büyük üzüntüsü bu sebeptendir. Zira bu halde kalbin organlarla alakası kesilir. Organların hareketleri -buna kalbe gelen düşüncelerin (havâtır) hareketleri de dahildir- adl/denge mizanında ne kadar ölçülü olursa istikamet üzere hakikatleri kabule hazır bir kalpte düzgün ve dengeli bir yapı da o nispette oluşur. Nitekim sadece düzgün bir ayna eğri olmaksızın doğru suretleri yansıtmaya hazırdır.

İşte bu şekilde hareketlerin inceliklerinde “adle/düzgünlüğe ve ahenge riayet etmeye alışsaksak adalet ve doğruluk kalpte kök salar, onun suretleri, tezahürleri de düzgün olur. Böylece kalp mutluluğun suretini kabule hazır ve kabiliyetli bir hale gelir. Bundan dolayı Allah “*Onu tesviye ettiğim/şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman...*” (Hicr, 29) buyurur. Allah’ın ruhu mutluluğun anahtarıdır. Onun, ruhu üflemesi tesviyeden sonradır. Tesviyenin manası ta’dil, yani düzgün bir şekil vermektir.

Gazalî’nin sünnete uymanın arkasında yattığını vurguladığı bu üç hikmete baktığımızda;

1. Ruh ile beden arasında önemli bir ilişkinin olduğunu, organlar ve hareketlerinin kalbi etkilediğini, kalbin ayna gibi olduğunu, davranışların oraya yansıdığını, oranın pasının silinmesi ve

aydınlatılması için sünnete uygun ameller yapılması gerektiğini;

2. Eşyanın kendine has özellikleri olduğu gibi davranışların da kendine has özelliklerinin olduğunu, bu özelliklerin bazısının tecrübe vb. yollarla; bazısının ise sadece nübüvvet nuruyla bilindiğini, Hz. Peygamber’in onca davranış şekline birini seçmesinin bir hikmete mebni olduğunu, bu hikmetin o davranışın özünde gizli olduğunu, o davranıştaki bir özellik dolayısıyla Hz. Peygamber’in onu tercih ettiğini;

3. İnsanın, nefesine hâkim olmak ve onu tezkiye etmekle mutluluğa erdiğini, kendini serbest bırakıp hevasına tabi olursa hayvanlaşacağını, kulluğun kendimizi sınırlamakla gerçekleşeceğini, işte sünnetin bu noktada nefsimize hâkim olup onu tezkiye etmede ve kendimizi sınırlamada bize büyük yardımcı olduğunu anlatır.

Sünneti yaşamakla ilgili problem, genel olarak herkesin mü’mini aynı şekilde görmesinden, yani tek tip bir mü’min prototipi tasavvur etmesinden kaynaklanmaktadır. Bir örnekle bu durumu açıklamak istiyorum. Misvak meselesi. Sünnetin gaye ve maksatlar ışığında uygulanmasını isteyenler gayenin dış temizliği olduğunu ileri sürerek modern vasıtalarla bunu gerçekleştirmenin zorunlu olduğunu belirtirler. Sünnetin şekil nasılsa öyle uygulanmasını benimseyenler temizliğin misvakla gerçekleşeceğini söylerler. Bu tartışma böyle devam eder gider. Oysa burada uygulamayı tek bir tipe bağlamadan yorumlamak mümkündür.

Modern yorum sahipleri kesinlikle misvakın kullanılmamasını ima etmemeliler. Geleneksel uygulamayı benimseyenler de misvakın neredeyse farz olduğunu dayatmamalıdır. Hulasa kişiler yorumlara ve akabinde uygulamalara saygı göstermelidir. Bunun farz ve vacip olmayan tüm uygulamalar (özellikle içinde bir fayda, maslahat veya illet barındıran uygulamalar) için geçerli olduğunu düşünüyorum.

Muhtemelen “sünnet”i gerçekten yaşama bu şekilde tesis edilebilecektir. Tüm mü’minler imkânları, bilgileri ölçüsünde sünnetin bir ucundan tutup onu yaşatmaya gayret ederlerse sünnet bütün güzellikleriyle yaşanıyor olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta daha vardır. O da şudur: Toplumu, insanlar arası ilişkileri ilgilendiren hususlar vardır. Bazı durumlarda insanlara kolaylık olsun diye sünnetin özüne, maksadına uymak gerekebilir. Mesela Müslümanlara zarar vermemek, onları incitmemek maksadıyla hacir-i esvedi öpme arzusunu erteleyip onu uzaktan selamlamak veya misvak önemli bir sünnettir, diyerek insanların karşısında onların rahatsız olup olmamalarına aldırmış etmeksizin onu kullanmak gibi. Burada mutlak ittibayı savunan mü’min “ben kimseye aldırmam, sünneti yaşamam, Hz. Peygamber de böyle yapmıştır” ısrarında bulunmamalıdır. Çünkü yaptığı şey sadece kendisini ilgilendirmemekte, zarar başkasına dokunabilmektedir. Kanaatimize göre karşılıklı saygı içerisinde bunlara dikkat edildiğinde Hz. Peygamber’i “örnek” almış olacağız.

Sonuç olarak sünnetin anlaşılması sürecinde şu noktaların göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir:

1. Hz. Peygamber evvel emirde bir peygamberdir. O, bize dini öğretmeye gelmiştir. Onun söz ve davranışları da öncelikle bu çerçevede ele alınmalıdır.

2. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in beşerî bir yönü de vardır. Bu da muhakkak dikkate alınmalıdır. Bir beşer olarak -ki bunun içine devlet başkanlığı, ordu komutanlığı vs. de girer- söylediği sözler ve yaptığı davranışlar örneklik kapsamına dahil değildir.

3. Hz. Peygamber'in bir davranışı nebevî veya beşerî hangi saikle yaptığını belirlemek her zaman o kadar kolay değildir. Ama yine de bunun ilkeleri vardır. Usûl-i fıkıhta bunlar tartışılmıştır. İş bunları hadislere uygulamaya gelince görüş birliği her zaman sağlanamamıştır.

4. Beşerî olarak yaptığını tahmin ettiğimiz bazı davranışlar vardır ki, onların sürekliliğini savunmak beyhudedir. Sıradan birine de sorsanız "bu zamanda öyle şey olur mu?!" cevabını alırsınız. Ancak illetini tam olarak tespit edemediğimiz, ama beşer gereği yaptığını tahmin ettiğimiz bazı davranışları da vardır ki, bunlar zorunlu olmaksızın uyulabilir nitelikteki davranışlardır. Bunlar daha ziyade bireyin uymak suretiyle kemalatına katkı sağlayan bireysel sünnetlerdir.

5. Bunlara paralel olarak sünnetin şekil ve ruh boyutu vardır. Öyle sünnetler vardır ki, şekil ve ruh birlikte muhafaza edilme-

lidir. Öyle sünnetler de vardır ki, o şeklin ardında yatan gaye, amaç korunmalıdır. Gayeyi esas almanın zorunlu olduğu durumlar vardır. Burada şekilde ısrar etmenin anlamı yoktur. Ama zorunluluk yoksa bu konuda esnek olmak her zaman daha isabetlidir. Dediğimiz çerçeve içerisinde modern değerler karşısında sünnetin zerresini bile feda etmemek gerekir.

6. Sünnetin bireysel, toplumsal ve evrensel boyutları vardır. Her mü'mini ilgilendiren bireysel boyutu ihmal edilmelidir. Belki burada bizler için uyma konusunda zorunluluk arz eden şeyler fazla bulunmayabilir. Ama sevenin sevgiliyi her an takip etmesi anlamında bu tür sünnetlere uymak kişiye fazilet ve sevap kazandıracaktır. Bunu belirli bir disiplin içinde gerçekleştirirse nefis tezkiyesini de temin edeceği tarihen sabit bir durumdur. İçsel arınma gerçekleşmeden dış alemde yapacağımız şeyler ihlas ve ihsan boyutundan yoksun olduğu için çok verimli ve bereketli olamamaktadır. Onun için sünnete uymanın içsel arınmaya, dolayısıyla buradan Allah ve Rasûlün sevgisine mazhar olmaya katkısı inkâr edilemez.

7. Sünnetin toplumsal ve evrensel boyutu muhakkak değerlendirilmelidir. Sünnetin hayatiyetini sağlayabilmek bakımından onu yeniden ve sürekli yorumlayarak zamanın ruhuna taşımak gerekmektedir. Onun için sünnet malzemesi sadece bir fıkıh ve ahkam konusu olarak değil, bir medeniyet, bir bilgi, bir hayat konusu, bir insan meselesi olarak yeniden ele alınıp üretilmelidir.

Bu yapılabilirse sünnetin aktüelleştirilmesi gerçekleştirilebilir. Sünnet bir taraftan uyulan, takip edilen bir husussa, diğer taraftan üretilen, yenilenen, yeniden yorumlanan dinamik bir süreçtir. Bunu da bize Allah Rasûlü öğretmiştir. Yoksa "Kim İslâm'da iyi bir çığır (sünnet) açarsa açtığı çığırın ecir ve kendisinden sonra, onunla amel edenlerin ecirleri, sevaplarından hiçbir şey eksilmeden ona aittir. Kim de İslâm'da (müslümanlar içinde) kötü bir çığır açarsa, açtığı çığırın günahı ve kendisinden sonra onunla amel edenlerin günahları, günahlarından bir şey eksilmeden ona aittir" (Müslim, İlim, 15; Zekât, 69) şeklindeki buyruğunu başka nasıl anlayabiliriz?!

8. Sünnet hayatın nebevî metoda uygun inşa edilmesidir. Nebevî metot, dengeli, kapsayıcı ve bütünleştirici bir metottur. Bu yönüyle sünnet birey, toplum ve ümmeti inşa ederken; birey, toplum ve ümmet de sünneti örnek ortaya koyucu özelliğinden yola çıkarak yeniden yorumlamalı ve üretmelidir. Sünneti yaşamak bir kişinin üstesinden gelebileceği bir şey değildir. Sünnet o kadar çok boyutlu bir meseledir ki, onu ancak ümmet kamilen hayata aktarabilir ve sürekliliğini sağlayabilir. Dolayısıyla ümmetin her bir ferdine bulunduğu konum, şart ve benzeri durumlarına göre büyük sorumluluk düşmektedir.

Hadisler Işığında Giyim Kuşam Meselesi

Muhittin UYSAL

İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'ân ve Sünnet'in ortaya koyduğu kurallara göre, giyim kuşamın, bütün coğrafyalar ve iklim koşullarında geçerli olacak tarzda "tek tip" bir tasvirini yapmak imkânsızdır. Çünkü İslâm bütün coğrafyalarda ve her türlü iklim koşullarında yaşayan, çok farklı ırklar ve kültürlerle mensup her çeşit insanın problemlerini çözmek ve onları dünya ve âhirette mutlu etmek için gönderilmiş evrensel bir dindir. Bu itibarla, temel kaynak olan "Kur'ân'ın açıklaması ve açılımı" diyebileceğimiz Sünnet'in, karakteristik özelliklerini "esneklik ve uygulanabilirlik" şeklinde tespit etmemiz mümkündür.

Bu ilkeler gereğince İslâm, giyim kuşam konusunda insanlığın önüne, bir tür "çerçeve yasaklar listesi" koymuş, bu yasaklara özen göstermek ve uymak kaydıyla, işin detay ve inceliklerini insanların kendi koşullarına, kültürlerine ve âdetlerine bırakmıştır. Söz gelişi, sahabe tasvirlerine göre, "Hz. Peygamber (a.s.)'ın en çok sevdiği giyecek türü, kamîs idi".¹ Temel kaynakların verdikleri tanımlara göre söz konusu giyecek çeşidi, "Pamuk kumaştan elde

edilmiş, beyaz renkli, sıfır yaka, diz kapaklarından aşağı doğru inen bir erkek entarisi, bir tür spor giysi"² olup, gerek rengi, gerekse pamuktan dokunması ve iklim koşullarına uygun olması yönüyle, Hz. Peygamber (s.a.)'in tercih ettiği bir giysiydi.³

Ancak söz konusu rivayette, "Hz. Peygamber'in en çok sevdiği elbise" olarak nitelendirildiği halde, İslâm âlimleri, tanımlandığı vasfıyla adı geçen giysinin, her Müslüman tarafından giyilmesinin "sünnet olduğu" sonucunu çıkarmamışlardır. Bu son derecede doğru bir çıkarımdır. Çünkü Sünnet'in "esneklik ve uygulanabilirlik" ilkeleri bunu gerektirmektedir. Diğer yandan, rivayetin salt lafzından yola çıkarak, söz konusu giysinin giyilmesi sünnet olsaydı, söz gelişi, Eskimolar ve buzullarla kaplı ağır soğuk

iklimlerde yaşayan müslümanlar, bu sünneti yerine getirmeleri imkânsız olduğundan, onun sevabından ebedî olarak mahrum kalırlardı ve bu durum, İslâm'ın evrensellik ilkesiyle çatışırdı.

Altını çizdiğimiz husus, giyim kuşam konusunda Sünnet'in, bir tek örnekten yola çıkarak tespit ettiğimiz, en kapsayıcı ve önemli ilkesidir. Bunun yanında, temas ettiğimiz yasaklar listesini "Kadın ve erkeğin vücutlarının 'avret' kelimesiyle ifade edilen yerlerini açmaları, cinslerin karşı cinse ait elbiseler giyerek fitrat ve yaratılışlarına aykırı davranmaları, erkeklerin altın zînet kullanmaları ve som ipek kumaşlardan dokunmuş elbise giymeleri, salt kibir ve gurur niyetiyle veya giysisiyle dikkat çekmek amacıyla, son derece şatafatlı veya tam tersine, gösteriş amacıyla eski püskü elbiselerin (şöhret elbisesi) giyilmesi, başka dinlerin özellikle sembolü ve simgesi olan giysilerin giyilmesi" şeklinde sıralayabiliriz.

Nitekim kadın ve erkek giysilerinin örtücü ve çıplaklığı önleyici nitelikte olması şartının altı özellikle çizilmiştir. Hz. Peygamber (a.s.)'ın en büyük mucizesi olan Kur'ân'da bütün insanlığa hitap

edilerek “Ey Âdemoğulları! Size gizlenmesi gereken yerlerinizi örtecek elbise ve güzellik malzemesi olarak bir zînet indirdik”⁴ buyrulmak suretiyle, giysilerin avret yerlerini örtücü vasfının bulunmasına da dikkat çekilmiştir.

İslâm öncesi Arap toplumunda erkeklerin Kâbe etrafında çıplak olarak tavaf yaptıkları, bayanların erkeklerin dikkatlerini çekme amacıyla yarı çıplak halde dolaştıkları ve âdeti çıplaklığı kutsallaştıran bir anlayış ve kültürün hâkim olduğu, çeşitli kaynakların verdikleri bilgilerle doğrulanmış bir olgudur. Böyle bir ortamda gönderilen Kur’ân’da ve Peygamberimiz’in hadislerinde, hayâ duygusunu gideren çıplaklık, her iki cins için de yasaklanmış ve kıyafetler için belli düzenlemeler getirilmiştir: “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına, (bir ihtiyaç için dışarı çıktıklarında) dış elbiselerini üstlerine almalarını söyle!”⁵ “Mü’min kadınlara söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar. Namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları hariç olmak üzere zînetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine kadar örtünler”⁶ ayetleri, kadın kıyafeti konusunda belli ölçüler sunan uyarılardır. Örtünmeyi emreden bu ayetlerin Medîne döneminde, hatta Ahzâb sûresindeki ayetin hicretin beşinci-altıncı yıllarında inmesi, giyim-kuşam konusunun, belli bir kültür seviyesine, belli bir inanca dayandığı gerçeğini ortaya koy-

maktadır. Çünkü giyim-kuşam salt şekilden ibaret olmayıp, belli bir inancın, kültürün ve iç dünyanın dışı yansıyan görüntüsüdür.

Tam da bu yüzden, gerek Kur’ân’da ve gerekse Allah tarafından gönderilen daha önceki kutsal metinlerde açıkça vurgu yapılan vücudun belli yerlerinin örtülmesi emri, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in dilinde daha belirleyici, daha ayrıntıya inen bir üslûba kavuşmuştur. Eski çıplaklık

yorsa, hakiki çıplaklık öncelikle yasaklanmış demektir. Tam da bu gerekçeyle şöyle buyurdu:

“Vücutlarını gösteren şeffaf/ince elbise giydikleri için giyinmiş çıplak, salınarak yürüyen ve erkekleri ayartma amaçlı davranışlar sergileyen kadınlar cennete giremezler ve onun kokusunu almazlar. Oysa onun kokusu beş yüz yıllık mesafeden alınabilir”.⁷

İnce bir elbise içinde gördüğü baldızı Esmâ’yı uyararak “Ey Esmâ! Bülûğa erdikten sonra, kadının -yüz ve ellerini işaret ederek- şu ve şundan başka bir yerinin görünmesi doğru olmaz”⁸ buyurdu. Bu tavsiyelere muhatap olan insanlar, O’nun mesajını doğru algılamışlardı. Nitekim Hafsa isimli bir hanım, Hz. Âişe annemizin yanına ince bir başörtüsü ile gelince, annemiz bu başörtüsünü ikiye katlayarak kalınlaştırdı.⁹ Hz. Ömer (r.a.) da yeni elbise giydiği bir gün “Avretimi örttüğüm, yaşantımı kendisiyle güzelleştirdiğim bir elbiseyi bana giydiren Allah’a hamdolsun!” diye dua etti.¹⁰

Hz. Peygamber (s.a.v.)’in öğretilerine göre, kadın ve erkek cins olarak kendi aslı yaratılışlarını korumakla mükelleftirler. Kendi cinslerinin tabiatına aykırı davranışlar sergileyenler lânetlenmiştir. Bu yüzden “Erkeklerden kadınlara, kadınlardan erkeklere benzemeye özenenlere lânet etmiştir”.¹¹ Bir başka sözünde de açık olarak “Kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına lânet etmiştir”.¹²

Yine hadislerde altın zînetin ve som ipeğin erkeklere yasaklan-

İslâm, giyim kuşam konusunda insanlığın önüne, bir tür “çerçeve yasaklar listesi” koymuş, bu yasaklara özen göstermek ve uymak kaydıyla, işin detay ve inceliklerini insanların kendi koşullarına, kültürlerin ve âdetlerine bırakmıştır.

âdetini, kültürünü ve anlayışını ortadan kaldıracak ve toplumu insan haysiyet ve fitratına uygun şekilde disipline edecekti. Elbette câhiliyye toplumunda hâkim görüntü çıplaklık olsa da, günün yirmi dört saati insanlar üstlerine hiçbir şey almadan yaşıyor değil-lerdi. Gerçek çıplaklık görüntüleri yanında, hükmen çıplaklık sayabileceğimiz uygulamalar, daha yaygın bir manzara oluşturuyordu. Bu itibarla, hükmen çıplaklığı daha bir öne çıkarır tarzda vurgular yapmayı yeğledi. Çünkü bu, aklı olan için daha etkili bir üslûp ve anlatım biçimiydi. Hükmen çıplaklık yeriliyor ve yasaklanı-

Altın zînetin ve saf ipeğin erkeklere yasaklanmasının temelinde, lüks ve israfı engelleme yanında, kibir ve gösterişten sakındırma gibi önemli gayelerin yattığı anlaşılmaktadır. Çünkü altın hanımlara serbest olduğu halde, bir kısım hadislerde, kadınlara da altından uzak durup gümüş zînete yönelmeleri tavsiyesi edilmiştir. Bu tür rivayetlerin üslûbundan, altından sakındırmanın asıl sebebinin, yine kibir, gurur ve gösterişe kapılma kaygısı olduğu anlaşılmaktadır.

miş olması, İslâm toplumlarında ağırlığı sürekli olarak hissedilen uygulamalardan biri olmuştur. Bu hadislerden en önemlilerinden biri, “İpek elbise ve altın, ümmetimin erkeklerine haram, kadınlara helâl kılındı” şeklindedir.¹³ Bir kısım rivayetlerde, Hz. Peygamber Efendimiz bu sözü söylerken bir eline ipeği, diğer eline de altını alarak gösterdikleri kaydı geçmektedir.¹⁴ Som ipeğin erkeklere yasaklığını ifade ederken, onu “âhirette nasîbi olmayanların giyeceği bir elbise” olarak nitelendirmiş;¹⁵ ve olabildiğince etkili bir üslûpla “Her kim dünyada ipek elbise giyerse, âhirette onu asla giyemeyecektir” buyurmuştur.¹⁶ Buna mukabil Kur’ân’da, bu dünyada ipek ve şatafatlı süslerle karşı sabredenlerin, cennette elbiselerinin ipek olduğuna işaret edilmiş;¹⁷ “Müttakiler gerçekten güvenilir bir makamdadır. Onlar, ince ipek (sündüs)’ten ve parlak atlas (istebrak)’tan giyerek karşılıklı olarak otururlar”¹⁸ buyrulmuştur.

Som ipek dünyada erkeklere yasaklanmakla birlikte, hadislerde onun sarf yerleri ve şekli de

gösterilmiştir. Bir defasında eriş ve argacı tamamen ipekten olan bir elbise hediye edilince, onu Hz. Ali’ye göndermişti. Ali’nin “Onu ne yapayım?” sorusuna da, “Başörtüsü yap ve hanımlar arasında dağıt!” buyurmuştur.¹⁹ Aşhabına takdim ettiği som ipek elbiselerin ya giymesi uygun olanlara giydirilmesini,²⁰ ya hanımlara başörtü olarak dağıtılmasını,²¹ ya da satılıp paraya çevirme yoluyla istifade edilmesini tavsiye etmiştir.²² Ayrıca ipekten elbise saçağına, iki parmak,²³ üç-dört parmak ölçüsündeki miktarlara izin verilmiştir.²⁴ Altında ise, elbise düğmesi,²⁵ altın nakış türü küçük parçalar halindeki miktarlar, hoş karşılanmıştır.²⁶

Altın zînetin ve saf ipeğin erkeklere yasaklanmasının temelinde, lüks ve israfı engelleme yanında, kibir ve gösterişten sakındırma gibi önemli gayelerin yattığı anlaşılmaktadır. Çünkü altın hanımlara serbest olduğu halde, bir kısım hadislerde, kadınlara da altından uzak durup gümüş zînete yönelmesi tavsiye edilmiştir. Bu tür rivayetlerin üslûbundan, altından sakındır-

manın asıl sebebinin, yine kibir, gurur ve gösterişe kapılma kaygısı olduğu anlaşılmaktadır. Meselâ, bu rivayetlerden birinde Hz. Peygamber (s.a.v.) “Ey hanımlar topluluğu! Süslenmenize gümüş kâfi değil mi? Dikkat edin, sizden altınla süslenip de onu başkasına gösteren hiçbir hanım yoktur ki, o altın sebebiyle azap görmemiş olsun” buyurmuştur.²⁷

Sünnet’in ve hadislerin giyim kuşam konusunda ortaya koyduğu ayırt edici ölçülerden birisi de, başka milletlere benzememe ilkesidir. Bunun için müslümanların, aynı giysileri kullanmış olsalar da Yahûdî ve Hristiyanlara, Kureyş aristokrasisine ve İran sosyetesine benzemekten kaçınmaları emredilmiştir. “Müşriklere muhalefet edin; bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın”;²⁸ “Yahûdî ve Hristiyanlar saç ve sakallarını boyamazlar, siz onlara muhalefet edin”;²⁹ “Bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın; Mecûsilere benzemeyin”³⁰ ifadeleriyle gelen emirler, öyle anlaşıyor ki, taklit ve özentiyi engelleme, müslümanlara kimlik ve şahsiyet kazandırma amacı gütmüştür.

Hz. Peygamber (s.a.v.) buraya kadar altı çizilen yasaklar listesine uymak şartıyla, dileyenin istediği şekilde ve zevki neyi gerektiriyorsa o şekilde giyinmesine izin vermiş, insanların göz zevkini bozmayacak tarzda güzel, temiz ve üslûplu bir şekilde giyinilmesini özenle tavsiye etmiştir.

Nitekim bir defasında, bulundukları yerden başka yerlerde bulunan insanların yanına gidecek kişilere, “Kardeşlerinizin yanına gidiyorsunuz. Hayvanlarınıza

eyerlerinizin güzel olanlarını vurun, elbiselerinizin güzellerini giyin! O kadar ki, insanlar içinde, vücuttaki ben nasıl dikkat çekerse, tıpkı onun gibi, temizlik ve güzel görünümünüzle parmakla gösterilen kişiler olun! Çünkü Allah çirkinliği ve çirkinleşmeyi sevmez³¹ buyurarak uyarmıştır. Bu nebevî buyruğun üslubundan, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in müslümanların giyim kuşamına, tertip ve düzenlerine dikkat etmelerine çok önem verdiği, bu hususun üzerinde titredığı anlaşılmaktadır. Saçlarını tarayıp temiz tutmasını emretmesi,³² saç-başını taramadan bakımsız bir şekilde ortada dolaşanları kılık kıyafetlerini düzeltmeleri için uyarması,³³ dağlarda çobanlık yapan kişileri bile eski ve partal elbiseler içinde görünce yeni elbiseler giymesini tenbihlemesi,³⁴ hep bu hususa verdiği önemi gösteren ilginç tavsiyeleridir.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in, imkânı olanın güzel giyinmesi, özenle üzerinde durduğu bir husustur. Çünkü o'nun öğretilerine göre, güzel, sade, tertipli ve üsluplu giyinme, yerilecek bir davranış değil, tam aksine imrenilecek bir tutumdur. Sahabeden Malik b. Nadla isimli kişi, konuyla ilgili olarak şöyle anlattı: Bir gün pejmürde bir kıyafetle Allah Rasûlû (s.a.)'in ziyaretine gitmiştim. Beni bu kıyafet içinde görünce aramızda şöyle bir konuşma geçti:

- *Senin malın-mülkün falan yok mu?*

- Var, Ey Allah'ın Elçisi!
- *Ne gibi malların var?*
- Allah bana; deve, koyun,

at sürüleri ve hizmetçiler ihsan etmiştir.

- *Allah sana mal-mülk ihsan etmişse, Allah'ın nimetinin ve ikramının eseri üzerinde görün-sün*”³⁵

Hız. Peygamber (s.a.v.), fırsat düştükçe en güzel elbiselerin giyilmesi tavsiyesinde bulunurken, zaman zaman da bunun tek başına bir gaye olmadığına, bütün bu güzelliklerin kulluk bilinci içinde yaşanmasının gereğine işaret buyurdu: Bir gün Sa'd b. Muâz'ın gönderdiği altın işlemeli cübbeyi giyerek onunla bir hutbe irat buyurdu. Konuşma bitince etrafında toplanan insanların, çok hoşlarına giden bu elbiseye elleriyle dokunmaları ve 'Bugüne kadar bundan daha güzelini görmedik' demeleri üzerine Hız. Peygamber (s.a.):

*“Bu elbiseyi çok mu beğendiniz? Bilin ki, Sa'd b. Muâz'ın cennetteki (sıradan) mendilleri bile, bu elbiseden daha kıymetli ve daha güzeldir!”*³⁶

Elbette Hız. Peygamber (s.a.v.)'in öğretileri, müslümanların temiz, nezih, zarf ve kibar insanlar olarak, göz zevkine uygun ve üsluplu bir giyim-kuşam ve süslenme kültürüne sahip olmalarını öngörmektedir. İslâm medeniyetinin yüce ve özgün olması, müslümanların ilimde, edebiyatta, düşüncede, ahlakta, sanat ve estetikte, genel kültürde, mimarlık ve şehircilikte, giyim-kuşam ve süslenme kültüründe de yüce ve özgün olmalarını gerektirir.

Dipnotlar

- 1 Ebu Davud, Libâs, 3; Tirmizî, Libâs, 28; İbn Mâce, Libâs, 80.
- 2 Kastallâni, Ahmed b. Muhammed

el-Hatîb, *İrşâdûs-Sârî*, 6. bsk., Bulak, 1304, VIII, 423; Mubarekpûrî, Ebu'l-Alâ Muhammed b. Abdurrahman, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, Dâru'l-Fikr, yy. ty., V, 456; Firûzâbâdî, Ebu Tâhir Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, 2. bsk., Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1987, s. 811.

- 3 Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylû'l-Evtâr*, İdâretu'l-Tebâatî'l-Münîriyye, yy. 1344, I, 103; Sarânpûrî, Halil Ahmed, *Bezlu'l-Mechûd*, Dâru'l-Kütübî'l-İlîyye, Beyrut, ty., XVI, 353.
- 4 Arâf 7/26.
- 5 Ahzâb, 33/59.
- 6 Nûr, 24/31.
- 7 Muvatta', Libâs, 4; Müslim, Libâs ve Zînet, 125.
- 8 Ebu Davud, Libâs, 31.
- 9 Muvatta', Libâs, 4.
- 10 İbn Mâce, Libâs, 2.
- 11 Davud, Libâs, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 340.
- 12 Ebu Davud, Libâs, 28.
- 13 Tirmizî, Libâs, 1; Nesâî, Zînet, 40.
- 14 Ebu Davud, Libâs, 1; Nesâî, Zînet, 40.
- 15 Buhârî, Libâs, 177; Müslim, Libâs ve zînet, 6.
- 16 Buhârî, Libâs, 25; Müslim, Libâs ve Zînet, 21.
- 17 Hacc, 22/23.
- 18 Duhân, 44/51, 53.
- 19 İbn Mâce, Libâs, 19.
- 20 Buhârî, Libâs, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 21.
- 21 Müslim, Libâs ve Zînet, 18.
- 22 Buhârî, Libâs, 30; Müslim, Libâs ve Zînet, 8.
- 23 Buhârî, Libâs, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 36.
- 24 Müslim, Libâs ve Zînet, 15; Ebu Davud, Libâs, 7.
- 25 Buhârî, Libâs, 44.
- 26 Tirmizî, Libâs, 3; Nesâî, Zînet, 40.
- 27 Ebu Davud, Hâtem, 8; Nesâî, Zînet, 39.
- 28 Buhârî, Libâs, 64; Müslim, Tahare, 54.
- 29 Buhârî, Libâs, 67; Nesâî, Zînet, 64.
- 30 Müslim, Tahare, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 366.
- 31 Ebu Davud, Libâs, 25.
- 32 Ebu Davud, Tereccül, 3.
- 33 Ebu Davud, Libâs, 14.
- 34 Muvatta' Libâs, 1.
- 35 Ebu Davud, Libâs, 14; Tirmizî, Birr ve Sile, 62.
- 36 Tirmizî, Libâs, 3.

Sünnet'i Günümüzde Yaşamak*

Hüseyin HANSU

“Sünnet'i Günümüzde Yaşamak” konusunu İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Hüseyin Hansu'yla konuşacağız. Öncelikle ben siz kıymetli konuklarımıza ve Hüseyin Hansu'ya hoş geldiniz diyorum. Formatımızı daha önce gelenler biliyorlar. Ancak ben yeni gelenler için tekrar etmek istiyorum. Önce Hüseyin Hansu bize konusu ile ilgili bir sunum yapacaklar. Daha sonra Hüseyin beyle karşılıklı soru cevaplarla konuyu daha da açmaya çalışacağız.

Mustafa Tekin

İslâm'ın en temel kaynağı bilindiği gibi Kur'an ve ondan sonra Sünnet. Sünnet, Hz. Peygamber'in sözleri, takrirleri ve fiillerini kapsamaktadır. Birçok insan bu sözleri ya okumuştur ya da bir yerlerden duymuştur. Hz. Peygamber 1400 yıl önce yaşamıştır. Bu yüzden o günden bugüne birçok değişimler oldu. Şimdi bugün samimi Müslüman olarak bizler sünneti yaşamak istiyoruz ama nasıl yaşayacağız? Sünnet'in güncellenmesi, bugün yaşanması ve uygulanması nasıl olacaktır? Çağlar boyunca sünnet bu toplumun yapısında, iç işleyişinde çok önemli bir yere sahip olmuştur. Birçok insan aslında neyin sünnet olduğunu, nasıl olduğunu bile bilmeden bir sonraki nesle hareketlerle aktarıyor. Bu annemiz, babamız, dedemiz tarafından da aktarılmaktadır. Bazen de birçok insan bunun sünnet olduğunu biliyor veya bilmiyor ancak pratik hareketlerle bunlar aktarılmaya

devam ediliyor. Bugün için önemli sorun şu: Bugün sünneti nasıl yaşamalımız?

Bismillahirrahmanirrahim.

Öncelikle hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Konuşmamda sünneti nasıl yasayacağımız sorusundan ziyade sünneti doğru anlıyor muyuz? Sorusu üzerinde durmaya çalışacağım. Çünkü sünnet denilince herkes aynı şeyi anlamıyor. Bu yüzden öncelikle sünnet anlayışımızı sorgulamamız gerekiyor. Eğer doğru bir sünnet anlayışına sahip değilsek, sünneti doğru bir şekilde yaşamaktan da söz edemeyiz. Sünneti nasıl yaşayacağımız sorusunun cevabı ise Kur'an'ı nasıl yaşayacağız sorusunun cevabıyla aynıdır. Kur'an ile sünnet arasında bu açıdan bir fark göremiyorum. Zira sünnet dediğimiz şey; Kur'an'ın, Hz. Peygamber'in hayatında pratiğe geçmiş halidir.

İnsanlık tarihi boyunca peygamberler temiz hayatları ve tevhit mücadeleleriyle bütün insanlara örnek olmuşlardır. Bu örneklikleri sadece yaşadıkları dönemle sınırlı kalmamış, kendilerinden sonra da insanları aydınlatmaya devam etmiştir. Kur'an'da geçmiş peygamberlerin hayatlarına, mücadelelerine ve yüce ahlaklarına geniş bir yer ayrılır. Şüphesiz bunlar hikaye olsun diye, tarih bilimiz artsın diye anlatılmıyor. Onların temiz hayatı mü'minler için örnek olsun diye anlatılır. Mesela: “Sizin için, İbrahim ve onunla birlikte olanlar da güzel bir örnek vardır” denilerek Hz. İbrahim'in hayatından kesitler aktarılır. Yine En'am suresinde büyük peygamberlerden bazılarının isimleri zikredildikten sonra “İşte bunlar Allah'ın hidayete erdirdikleri kimselerdir. Öyleyse sen de onların yolundan yürü” denilir. Bu hidayet zincirinin son halkası da Hz. Muhammed'dir.

Onun hayatı ve mücadelesi Kur'an'ın önemli bir parçasını oluşturur. Yapılan bir araştırmaya göre Kur'an-ı Kerim'de direkt ve ima yoluyla iki bin defadan fazla Hz. Peygamber'den bahsedilmiştir. Dolayısıyla rivayet yoluyla, hadis yoluyla bize hiçbir bilgi gelmese bile, Kur'an'a bakarak Hz. Peygamber'in mücadelesini ve hayatını ortaya koymak mümkün olacaktır. Kur'an-ı Kerim'de Efendimizin birçok yüce vasfından bahsedilmiştir. Bunlardan bir tanesi; *"Muhakkak ki sen yüce bir ahlaka sahipsin"* ayetidir. İşte sünnet dediğimiz şey; Peygamberimiz'in Kur'an'da övülen bu yüce ahlakıdır, O'nun yaşam tarzıdır. O'nun yaşam tarzı ise, Kur'an'ı uygulamasıdır. Nitekim Hz. Aişe'ye, "Hz. Peygamber'in ahlakı nasıldı?" diye sorulduğunda "O'nun ahlakı Kur'an'dır" diye cevap vererek Kur'an'la sünnet arasındaki bu ilişkiye dikkat çekmiştir. Zaten birçok ayet-i kerimde Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in şöyle söylemesi emredilir: *"De ki: Ben sadece bana vahyolunana tabi olurum."* Öyleyse sünnet dediğimiz şey; "Hz. Peygamber'in Kur'an'ı uygulamasıdır. Bundan dolayı da Peygamber Efendimiz'in kendisi bize örnek olarak sunulur. Ayet-i kerime: *"Ey inanlar and olsun ki Allah'a ve Ahiret gününe kavuşmayı umanlar için ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah elçisi en güzel örnektir."* Peygamber Efendimiz'le Kur'an arasında-

Sünnetin rivayet edilmiş şekli olan hadisler Hz. Peygamber hakkında bilgi veren kaynaklar sıralamasında üçüncü sırada gelmektedir. Çoğunlukla zannedildiği gibi hadis külliyatındaki rivayetler sadece Hz. Peygamber'in ağzından çıkmış sözlerden ibaret değildir. Peygamberimiz'in kendi sözleri ve uygulamaları, onunla ilgili anlatımlar, sahabe ve tabiunla ilgili bilgilerin hepsi rivayet yoluyla nakledilmiştir. Bunlardan Hz. Peygamber'le ilgili olanlara merfu hadis, sahabeye ait olanlara mevkuf hadis, tabiuna ait olanlara da maktu hadis denir. Bunların hepsi bize hadis diye gelmektedir. Bunlar bir dönemin rastgele kayıtları olduğu için hem rivayet şekliyle ilgili olarak hem de tasnif açısından pek çok problem ihtiva etmektedirler.

ki bu bağlantıyı iyi anlamazsak sünneti de iyi anlamamış oluruz. Kur'an'da Peygamber Efendimiz'in emirlerine mü'minlerin, kalple-

rinde hiçbir sıkıntı duymadan titizlikle uymaları emredilir. O halde bu anlamda sünnete uymak Kur'an'ın emridir.

Kuşkusuz Peygamber Efendimiz'in sünneti sadece O'nun döneminde yaşayanlara mahsus değildi. Hz. Peygamber'in getirdiği mesaj evrensel olduğu için kendi dönemindekiler ve kendisinden sonra gelenler için de geçerlidir. Yani bizler de Hz. Peygamber'i takip etmek, O'na ittiba etmek ve sünnet'ine uymakla mükellefiz. Tarih boyunca müslümanlar bunu böyle anlamış ve uygulamışlardır. Bundan dolayı da sünnet, müslüman kimliğinin oluşmasında önemli bir unsur olmuştur. Birçok ırktan, farklı bölgelerden, farklı cinsiyetlerden kişiler, birbirinden çok uzaklarda yaşamasına rağmen sünnet sayesinde ortak bir kültüre ve değerlere sahip olmuşlardır.

İslâm alimleri arasında Peygamberimiz'in sünnetinin hüccet değeri, ona tabi olma konusunda bir ihtilaf söz konusu değildir. Tartışılan nokta, bize sünnetin ne derece doğru aksettirildiğidir. Yani sünnetin rivayet edilmiş şekli olan hadislerdir. Bu hadislerin sıhhat derecesi ve sünneti ne kadar temsil ettiğidir. Buna kısaca değinmek istiyorum. Bizler Peygamberimiz hakkında bilgileri üç kaynaktan alıyoruz:

1. Kur'an-ı Kerim
 2. Ümmet'in uygulaması
 3. Hadisler
- Görüldüğü gibi sünnetin

“

Hadis konusundaki kafa karışıklığının sebeplerinden biri de tercüme sorunudur. Hadis kitaplarının çoğu ehil olmayan insanlar tarafından tercüme edilmiştir. Ya da doğru tercüme edilse bile bu kitapların özellikleri ve yararlanma şekli hakkında bilgi verilmediği için pek çok yanlış anlamaya sebep olmuştur. Maalesef yapılan tercümeler hiçbir kontrol mekanizmasından geçmiyor. Kur’ân tercümeleri üzerinde pek çok araştırma yapıldı, yapılıyor ancak hadis tercümeleri hakkında herhangi bir şey yapılmış değildir. Tercümeler rastgele yapılıyor; bazen ticari kaygılarla doğruluğu yeterince kontrol edilmeden yayımlanıyor.

rivayet edilmiş şekli olan hadisler Hz. Peygamber hakkında bilgi veren kaynaklar sıralamasında üçüncü sırada gelmektedir. Çoğunlukla zannedildiği gibi hadis külliyatındaki rivayetler sadece Hz. Peygamber’in ağzından çıkmış sözlerden ibaret değildir. Peygamberimiz’in kendi sözleri ve uygulamaları, onunla ilgili anlatımlar, sahabe ve tabiunla ilgili bilgilerin hepsi rivayet yoluyla nakledilmiştir. Bunlardan Hz. Peygamber’le ilgili olanlara merfu hadis, sahabeye ait olanlara mevkuf hadis, tabiuna ait olanlara da maktu hadis denir. Bunların hepsi bize hadis diye gelmektedir. Bunlar bir dönemin rastgele kayıtları olduğu için hem rivayet şekliyle ilgili olarak hem de tasnif açısından pek çok problem ihtiva etmektedir. İlk dönemde hadisçiler bu rivayetleri kayda geçirip bunları çeşitli açılardan değerlendirmeye çalıştılar ancak birçok alim, tasnif ettiği hadis kitabına son şeklini veremeden

vefat etmiştir. Örneğin; 30.000’e yakın hadis toplayan Ahmed bin Hanbel “Müsned” adlı eserine son şeklini veremeden vefat etmiş ve oğlu Abdullah’a devretmiştir. O da bitirememiş, öğrencisi Ebu Bekir el-Katii’ye devretmiştir. Yani bugün elimizde olan *Müsned*, Ahmed b. Hanbel’in oğlunun öğrencisinin son şeklini verdiği *Müsned*’dir. Birçok hadis kitabı bu şekildedir. Buhari ve Müslim bu karışıklığa son vermeye çalışan ilk teşebbüslerdir. Bu eserlerinde sadece sahih olanları seçmeye çalışmışlardır. Ancak bugün çoğu tercüme edilen hadis kaynaklarındaki hadislerin çoğu karışık bir şekilde durmaktadır. Bunlardan sadece hadis uzmanları istifade edebilir. Temel hadis kavramları ve kaynakları hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan insanların bu eserlerden istifadesi son derece sınırlı hatta bazen zararlıdır.

Hadis konusundaki kafa karışıklığının sebeplerinden biri de tercüme sorunudur. Hadis kitap-

larının çoğu ehil olmayan insanlar tarafından tercüme edilmiştir. Ya da doğru tercüme edilse bile bu kitapların özellikleri ve yararlanma şekli hakkında bilgi verilmediği için pek çok yanlış anlamaya sebep olmuştur. Maalesef yapılan tercümeler hiçbir kontrol mekanizmasından geçmiyor. Kur’ân tercümeleri üzerinde pek çok araştırma yapıldı, yapılıyor ancak hadis tercümeleri hakkında herhangi bir şey yapılmış değildir. Tercümeler rastgele yapılıyor; bazen ticari kaygılarla doğruluğu yeterince kontrol edilmeden yayımlanıyor. Buna bir de hadisin yapısından kaynaklanan problemleri eklersek; bağlamından koparılarak parça parça rivayet edilmesi vs. iş iyice karmaşık hale geliyor. Tercüme hatasıyla ilgili bir örnek vermek gerekirse Mesela: Hz. Peygamber’in Veda Hutbesi’nden bir parça: “İşte bu beldeniz nasıl kutsal bir beldeyse, Kabe nasıl kutsal bir mekanssa, bu ayınız (Zilhicce, haram ayları vb.) nasıl kutsal ise ve bugününüz (Kurban Bayramı) nasıl kutsal ise, sizin canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da aynı şekilde kutsaldır ve dokunulmazdır. “İrz” kelimesi, Türkçe de “namus ve cinsellik” tabiriyle kullanılır. Oysa Arapça’da ırz; “Bir insanın kişiliği, bir insanın onuru, manevi kişiliği, gururu” anlamına gelir.

Rivayet sürecinde maruz kalınan hatalara tercüme sorunları da eklenince, hadis konusundaki problemler artmış ve bunun sonucu olarak da birbirinden farklı sünnet anlayışları ortaya çıkmıştır. Kimisine göre sünnet, farzlar dışı kalan hususlardır. Bazılarına göre,

oturma kalkma, kılık-kıyafet, sakal bıyık kesimi gibi konulardan ibarettir. Bu karmaşık yapı karşısında bazıları sünneti inkar yoluna gittiler, bazıları hadis ve sünnete olan hürmetlerini kaybettiler; bazıları da savunayım derken hadis adına gelen her şeyi kabul etme yoluna gittiler. Böylece çok farklı hadis ve sünnet anlayışları ortaya çıkmıştır. Ancak dediğim gibi bu karmaşıklık sünnetin bir bölümüyle ilgilidir. Yani sünnetin sadece hadis rivayetine dayanan kısmıyla ilgilidir. Halbuki sünnetin çok açık, Hz. Peygamber'e ait olduğu ve onun tarafından uygulandığına hiçbir kuşku olmayan kısımları da var ve bunlar çoğunluktadır. Bunlardan bazı ilkeleri hatırlatmak isterim.

Tebliğ: Hakkı tebliğ etmek Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatının, yani onun sünnetinin önemli bir parçasıdır. Allah Rasûlü zengin, fakir, hür köle, kadın erkek ayrımı yapmadan herkese Allah'ın mesajını tebliğ etti. "Benden bir ayet bile olsa aktarınız" diyerek bütün müslümanları bu işte görevlendirdi. Şu halde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in getirdiği mesajı başkalarına anlatmak, ihmal ettiğimiz ve giderek unuttuğumuz önemli sünnetlerden bir tanesidir.

Dürüstlük: Hz. Peygamber dürüst bir insandı. "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" emri uyarınca Sırat-ı müstakim üzerineydi. Müminlere de, "Allah'a iman ettim, de; sonra dosdoğru ol." diye öğüt verirdi. Şu halde dürüst olmak en önemli sünnetlerden bir tanesidir.

Adalet: Adil olmak, herkesin hakkına riayet etmek, kan

dökmemek, mala ve namusa göz dikmemek, insanların onuruyla oynamamak, gururunu incitmemek sünnetin özüdür.

Hz. Peygamber'den şöyle rivayet edilmiştir: "Müslüman, diğer müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kişidir."

Müslüman daima hakkı söyleyecektir. Kimsenin kınamasından korkmadan hakkı söylemek en büyük cihatlardan biri sayılmıştır. Toplumsal sorumluluk sahibi bir insan olmak sünnettir. Bu bağlamda açlara, ihtiyaç sahiplerine, yetimlere, kimsesizlere sahip çıkmak Peygamberimiz'in hadislerinde ifadesini bulan önemli sünnetlerdendir.

Sağlığın ve kişisel ve genel temizliğe dikkat etmek Hz. Peygamber'e ait olduğundan kuşku duyulmayan apaçık sünnetlerdendir. "Ey Müslümanlar, bugün (Cuma günü) Allah'ın size bayram kıldığı gündür. Yıkınınız, varsa temiz kokular sürünüz, misvak kullanınız. Eğer soğan veya sarımsak gibi şeyler yemiş biri varsa bizden uzak dursun ya da mescide gelmesin." Sarımsak veya soğanın, haram olmadığını biliyoruz. Burada haram olan husus diğer insanları rahatsız

eden kokulardır. Buna çorap, sigara vs. gibi kokular da eklenebilir. En çok üzerinde durduğu sünnetlerden bir tanesi de misvak kullanımıdır. Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber eve girdiği zaman ilk yaptığı iş; dişlerini fırçalamak olurdu.

Hz. Peygamber'in hayatı toplumun her ferdine her zaman en güzel örnek teşkil eden sayısız örneklerle doludur. Hz. Peygamber (s.a.v.) yüce ahlak sahibidir. Bunları uygulamama konusunda hiç kimse mazeret aramaya çalışmasın. Bunların doğruluğu ve sıhhati konusunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. Doğruluğu tartışmalı olan hadisler Sünnet'in küçük bir bölümünü oluşturur. Unutmayalım ki "En güzel söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol Hz. Peygamber'in yoludur."

Sünnet'in ne olduğu ve genel ilkelerini biraz önce bahsettiniz. Ben şimdi şu konu ve konular üzerinde durmak istiyorum. Hz. Peygamber'e uyalım, uymaya gibi bir sorununuz yok. Ama bazı anlatımlarda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in efsanevi bir kişilik, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insansı özel-

liklerinden sıyrıldığı, melekler gibi olduğu, insanüstü bir kişilik gibi anlatılıyor. Bazılarında ise: Peygamber dediğin Kur'an'ın mesajını alır ve insanlara anlatır. Görüldüğü gibi iki farklı peygamber anlatımı yapılmaktadır. Biz biliyoruz ki Hz. Peygamber Kur'an mesajı geldiğinde müşrikler şöyle bir iddiada bulunmuşlardı: "Bu meleğe gelmeliydi." Onlarında bunu söylerkenki temel amacı meleğe gelirse bu insanüstü kişiliğe gelecek, bu da bizim için örnek olmayacak. İnsan için melek örnek oluşturmaz. Bugüne geldiğimizde bu anlatımlardan kaynaklanan sorunlar var. Bu yüzden insanlar 'o, bir peygamberdi.' diyorlar. Peki biz bu algıyı nasıl yerleştireceğiz?

Haklısınız bu biraz da bizim kafamızdaki yanlış peygamber imajının bir sonucudur. Buna bir örnek vermek istiyorum: Adam'ın biri Hz. Peygamber (s.a.v.)'e geleerek hafızasının zayıflığından şikayet etti. Hz. Peygamber'in cevabını aktarmadan önce öğrencilerime sizce Peygamberimiz bu adama nasıl bir cevap vermiştir diye sordum. Öğrenciler sırasıyla:

1. Ayete'l-Kürsi okumasını tavsiye etmiştir.
2. Sürekli abdestli gezmesini önermiştir.
3. Üç defa İhlas suresini okuyup üflemiştir gibi cevaplar verdiler. Bu cevaplar aslında açık bir şekilde bizim Hz. Peygamber'i nasıl algıladığımızı gösteriyordu. Oysa Hz. Peygamber, "Sağ elinden faydalan" diyerek adama not tutmasını, yazmasını tavsiye ederek son derece tabii bir cevap vermişti.

Peygamberler her şeyi mucizeyle çözen olağanüstü varlıklar değildi. Tam tersine "İnsanların en çok sıkıntı çekenleri peygamberlerdir" buyurularak insanların da mucize ve keramet beklemeden İslâm'ı yaşamak ve yaymak için emek harcamalarını, çaba göstermelerini emretmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yedi evladı vardı. Kendisi hayatta iken altı evladını da kaybetmiştir. Hepimiz insanız, annemiz, babayız. Kaçımız altı çocuğunun ölümüne dayanabilir. Buna bir insan olarak dayanmış. O'na özel imtiyaz geliştirilmemiş. Hz. Peygamber sürekli sıkıntı içerisinde olmuştur. Günümüzde bazı akşam derslerinde Hz. Peygamber'in hayatı efsanevi şekilde anlatılıyor ve dinleniyor. Daha sonra "ne yaptım?" dendiğinde cevap gelmez, sanki bütün sorumluluklar biter. Efsanevi anlatımlar sonrasında sorumluluklar kalkar. Medyada Hz. Peygamber'i anlatan birçok kişi var. O kadar heyecanlı anlatıyorlar. Ben müslüman olarak ne yapmalıyım sorusuna cevap yoktur; sizce?

Hz. Peygamber'in bir seferden dönerken nefisle mücadeleyi kast ederek "biz şimdi küçük cihattan büyük cihada dönüyoruz" dediği rivayet edilir. Aslı astarı olmayan bu rivayetle cihadı nasıl anlamsızlaştırdığımızın belki de farkında bile değiliz. Öyle olunca insanlar evlerinde koltuklarına gömülerek büyük cihad yaptıklarını söylebiliyorlar. O nasıl bir mücadele ki bir insanın maruz kalabileceği en büyük sıkıntı ve tehlike olan harp meydanından daha zor olabiliyor.

İşte sünneti kendimize uydurarak anlamamızın en açık örneği

Toplumumuzda birçok insan, hadis kitaplarını okumayı ve ezberlemeyi sünnet zannediyor. İnsanlar sadece hadis kitaplarını sevap kazanmak için okuyor ve ezberliyorlar. Oysa olması gereken hadisin taşıdığı mesajı uygulamaktır. Bütün bunlar Hz. Peygamber'i olması gerektiği gibi değil de kendi kafamızdaki bir imaja göre anlamak istediğimizin diğer örnekleridir. Bahsettiğiniz olağanüstü peygamber anlayışı da böyle bir anlayışın tezahürüdür.

Kültürel anlaşılma babında bir şey soracağım. Hadis kitaplarında şöyle geçiyor: "Hz. Peygamber (s.a.v.) üç gün üst üste buğday ekmeği yemezdi." Diğer bir hadis de: "Hz. Peygamber yoldan geçerken eza ve cefa gören şeyi kaldırırsınız." Mesela bir müslüman olarak bugün yaşıyorum ve her gün buğday ekmeği yiyorum. Bu hadisleri nasıl anlamalıyım ve bu hadisler değişmiş midir değişmemiş midir?

Bahsettiğiniz hadis Hz. Peygamber'in sade yaşantısına, çektiği sıkıntılara işaret etmektedir. Yoksa buğday ekmeğini yemenin yasak olmadığını biliyoruz. Hz. Peygamber Hendek savaşında namaz kılmaya bile fırsat bulamadığı anlar olmuştur. Medine'ye hicretin ilk dönemlerinde Müslümanlar çok fakir durumdaydılar. Mekke'ye uygulanan ambargoda Müslümanlar çok sıkıntılı zamanlar geçirmişlerdi. Hadislerin bazen genel geçer bir kuralı değil de Hz. Peygamber'in belli bir anını yansıttığını düşünmek ve hadisi ona göre yorumlamak gerekir.

Şimdi burada şöyle bir durum var. Bu kültür içerisinde Hz. Peygamber'in bu söyledikleri son derece işlevsel olabileceksen, bunu sadece buğday ekmeğine bağlıyoruz. Biz bugün tüketim toplumu içinde yaşıyoruz. Hz. Peygamber sade yaşamıyla aynı zamanda bize örnek olmuştur. İhtiyaçlarımızı karşılayacağız ama bunun bir tüketim toplumuna doğru dönüşmemesi, bizim kendi ihtiyaçlarımızı karşılayan ama israf etmeyen bir toplum şeklinde işlevselleştirilmesi söz konusu olacak. Yine okun bir ucunu kendimize döndürmemiz gerekiyor. Yorumlamaların da Diyanet'ten ilahiyat'a kadar yeniden yorumlanması ve güncellenmesi gerekir. İnsanlara soyut olarak anlatıldığında yanlış anlaşılabilir. Bu yüzden daha detaylı anlatılması gerekir. Hz. Peygamber her insana göre farklı algılanıyor. Bazılarında hep savaşan, bazılarında ise devamlı ibadet eden olarak görüyoruz. Herkese göre ayrı bir peygamber modeli var. Bugün insan sünnete uyacağım dese ne yapmalı ve ne okumalıdır?

Hadislerin günümüz insanların anlayabileceği bir dille yeniden yorumlanması gerekir. Hadis kaynaklarından yapılan seçkilerin de insanların öne çıkan ihtiyaçları ve karşılaştıkları problemlere göre tertip edilmesi gerekir. Bu gün çok okunan hadis kitabı olan Riyazü's-Salihin hicri 7. yy'da tasnif edilmiştir. O dönemden bu yana hâlâ okunduğuna göre bu, kitapta cem edilen hadislerin çok isabetli bir şekilde seçildiğini gösterir. Ancak bugün için insanların sünneti öğrenmede yeterli bir kitap oldu-

“

Bu gün çok okunan hadis kitabı olan Riyazü's-Salihin hicri 7. yy'da tasnif edilmiştir. O dönemden bu yana hâlâ okunduğuna göre bu, kitapta cem edilen hadislerin çok isabetli bir şekilde seçildiğini gösterir. Ancak bugün için insanların sünneti öğrenmede yeterli bir kitap olduğu söylenemez. Temel kaynaklardan yeni bir tertiple oluşturulmuş hadis eserlerine mutlaka ihtiyaç vardır. Kısa sürede hadis ile ilgili problemlerin çözülmesini beklememek de gerekir. Hadisler sayı olarak çok fazla ve aynı zamanda karmaşık bir yapı arz eder. Yeni imkanlardan da yararlanarak bu malzemeyi en kısa zamanda gözden geçirerek yeniden tasnif etmek gerekir.

ğu söylenemez. Temel kaynaklardan yeni bir tertiple oluşturulmuş hadis eserlerine mutlaka ihtiyaç vardır. Kısa sürede hadis ile ilgili problemlerin çözülmesini beklememek de gerekir. Hadisler sayı olarak çok fazla ve aynı zamanda karmaşık bir yapı arz eder. Yeni imkanlardan da yararlanarak bu malzemeyi en kısa zamanda gözden geçirerek yeniden tasnif etmek gerekir. Ama bu yapıncaya kadar sünnetle ilgili tartışmaları asgariye indirmenin yolu öncelikle sabit sünnetleri uygulamak, sahih olduğu tespit edilmiş rivayetleri esas almak ve sünnet malzemesini mutlaka Kur'an ışığında anlamak ve uygulamak gerekir diye düşünüyorum. Ben konuşmamın başında bu yüzden Kur'an ve sünnet bağlantısına dikkat çektim.

Dünya üzerindeki bütün dinlerde sünnet sadece İslâm'a has bir ayrıcalık. Yani Kur'an-ı Kerim'de, bir kişi üzerinden bu kadar örnek-

likle sunulmuş herhangi bir bilgi yok.

Mutlaka öyledir. Bu açıdan selef çok büyük çalışmalar yapmıştır. Sadece Hz. Peygamber'le ilgili değil genel olarak onun dönemi, sahabe ve tabiun hakkındaki büyük bir bilgi birikimini bize miras bıraktılar. Bu malzemenin varlığı geçmişimizi anlamak için büyük bir şanstır. Problem, bunu yeniden tasnif edip yorumlamak ve nakil sürecinde maruz kaldığı yanlışlardan arındırarak insanların kullanımına hazır hale getirmektir.

Sayın hocam, teşekkürünüz ve verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyorum.

Ben de teşekkür ediyorum.

* Bu metin Araştırma ve Kültür Vakfı genel merkezinde 4 Şubat 2012 tarihinde yapılan sohbetten hareketle hazırlanmıştır.

Kompleksli Siyer Okumaları

-Rahip Bahîra Örneği-

Murat KAYACAN

Kendine ve inançlarına güveni olmayan insanlar bazen gereksiz yere inançlarına destek olacağını düşündükleri bilgilere, haberlere ve/ya efsanelere yönelirler. Niyetleri iyi de olsa böyle bir çaba bazen aleyhlerine de dönebilir, muhaliflerine malzeme vermiş olurlar. Ne yazık ki bir takım Müslümanlar da bu hataya düşmekte ve “İnsanları imana teşvik ediyoruz.” zannetmektedirler. Ancak aksine din konusunda insanların kafalarında farkında olmadan soru işaretlerinin/vesvesenin artmasına neden olmaktadır. Allah'ın dinine destek olalım derken din anlayışımızı tabii mecraından uzaklaştırma yanlış bağlamında siyer kitaplarında mevcut Rahip Bahîra olayı iyi bir örnektir. Bu olay üzerinde durmak meseleyi ortaya koyma ve çıkan problemleri somut olarak gösterme konusunda bize yardımcı olacaktır.

Rahip Bahîra Kimdir?

Süryani rahip Bahîra, döneminin ilimlerine vakıf bir kişidir. Hz. İsa'nın ilahlığını Hz. Meryem'in de bu ilahın annesi olduğu iddiasını inkâr ve ilan ettiği için sürgün edilmiştir. Ardından Şam'ın 90 km

güney doğusunda ve Kudüs'ün de 130 km kuzey doğusunda Şam yolu üzerinde bulunan Bûsra'da bir manastır inşa etmiştir.¹

Ârâmî dilinde “seçilmiş” manasına gelen *behîrâ* kelimesini unvan olarak alan bu rahibin asıl adı Sergius'tur. Kaynaklarda Abdülkays kabilesine mensup olduğu zikredilmektedir. Zühri'ye nispet edilen bir rivayete göre ise Teyma Yahudilerindendir. Sonradan Hristiyanlığı kabul etmiştir.²

Rahip Bahîra ve Hz. Muhammed (s.)'in Çocukluğu

Kendisinden kısaca bahsettiğimiz Bahîra, Hz. Peygamber'in çocuk denebilecek yaşta Şam'a yaptığı bir yolculuk bağlamında siyere konu olmuştur. Onun İslam

kültüründeki yerine dair Hz. Ali'ye dayandırılan mürsel hadis³ şöyledir: “Babam anlatmış ve demişti ki: ‘Kureyş büyüklerinden bir grupla Şam'a gitmiştik; beraberimde Muhammed de vardı. Yolda bir rahibin manastırına yaklaştık ve yakınında konakladık. Develerimizi çözdüğümüz sırada rahip yanımıza geldi. Daha önceki gelişlerimizde yanımıza hiç uğramamıştı. Aramızda dolaşmaya başladı ve Muhammed'i (bulup) elinden tuttu ve ‘Bu âlemlerin efendisidir!’ dedi.

Kureyş büyükleri ona, ‘Bu söylediğini(n) doğru olduğunu) nereden biliyorsun?’ diye sordular. Rahip, ‘Ben onun özelliklerini bize indirilen kitaptan biliyorum. Nitekim siz yaklaştığınız zaman, ona secde etmedik ne taş, ne ağaç kaldı. Bu cansız şeyler ancak bir peygambere secde ederler. Ben onu ayrıca peygamberlik mührüyle de biliyorum, bu mühür omuz başındaki düz kemiğin baş kısmının aşağısında bulunur, elma büyüklüğündedir.’⁴ dedi. Sonra bizden ayrıldı, yemek hazırlayıp getirdi. Muhammed o sırada, develeri gözetliyordu. Yanımıza geldiğinde üzerinde ona gölge yapan bir bulut vardı.⁵ Yaklaşınca,

halkın kendinden önce ağacın gölgesini kaptıklarını gördü. O da güneşte oturdu. Ağacın gölgesi, üzerine meyletti, onlar güneşte kaldılar.

Râhib, ‘Bakın, ağacın gölgesi onun üzerine meyletti.’ dedi ve ‘Bu çocuğu Allah aşkına Rum diyarına götürmeyin. Onu götürürseniz, taşıdığı sıfatlarıyla onu tanırırlar ve öldürürler.’ dedi. O, bu hususta Allah’ın adını vererek onlara ricada bulunurken, yan tarafına bir göz attı. Manastırına doğru gelen yedi Rum gördü. Onları karşıladı ve ‘Niye geldiniz?’ diye sordu.

Şöyle cevap verdiler: ‘Rahiplerimiz bize Araplar arasında çıkacak bir peygamberin bu ayda memleketimize doğru gelmekte olduğunu söylediler. (Buralara giriş sağlayan) her yola bir grup insan çıkarıldı. Biz de senin suyoluna gönderildik.’ Rahip, ‘Sizden daha hayırlı birini geride bıraktınız mı?’ dedi. Onlar, ‘O şahsın senin yolunun üzerinde olduğu bize haber verildi!’ dediler. Rahip, ‘Allah’ın icra etmek istediği bir iş hakkında ne dersiniz, insanlardan bunu geri çevirebilecek biri var mı?’ diye sordu. Onlar, ‘Hayır!’ dediler. Rahip, ‘Öyleyse şu kimseye biat edin. Zira bu, gerçek peygamberdir.’ dedi. Onlar da ona biat ettiler, Rahiple birlikte orada kaldılar. Sonra rahip bize döndü ve, ‘Allah için söyleyin, bunun velisi kim?’ dedi. Beni (Ebu Talip) kast ederek: ‘Şu!’ dediler. Rahib bana hususi şekilde, geri dönmemiz

için ricada bulundu. Ben de O’nu içlerinde, Hz. Ebu Bekr’in gönderdiği, Bilâl’in de bulunduğu bir grup kimse ile geri gönderdim.⁶ Rahip ona çörek ve zeytinyağından azık koydu.”⁷

Kendine ve inançlarına güveni olmayan insanlar bazen gereksiz yere inançlarına destek olacağını düşündükleri bilgilere, haberlere ve/ya efsanelere yönelirler. Niyetleri iyi de olsa böyle bir çaba bazen aleyhlerine de dönebilir, muhaliflerine malzeme vermiş olurlar. Ne yazık ki birtakım Müslümanlar da bu hataya düşmekte ve “insanları imana teşvik ediyoruz.” zannetmektedirler. Ancak aksine din konusunda insanların kafalarında farkında olmadan soru işaretlerinin/vesvesenin artmasına neden olmaktadır. Allah’ın dinine destek olalım derken din anlayışımızı tabii mecraından uzaklaştırma yanlışı bağlamında siyer kitaplarında mevcut Rahip Bahîra olayı iyi bir örnektir.

Bahîra Olayına İtirazlar

Yukarıda belirttiğimiz hadiste anlatılan bu olayın gerçekliği konusunda şu itirazlar yapılmaktadır:

1. Hz. Peygamber (s.) ölünceye kadar niçin Şam’a yolculuğu sırasında karşılaştığı bu olaydan

ve rahipten hiç söz etmemiştir?

2. Taşların ve ağaçların Hz. Muhammed (s.)’i selamlayıp O’na secde ettiğini, bulutun O’nu gölgelendirdiğini bu insanlar görmediği halde Rahip nasıl gördü ve anladı?

3. Bütün bunlar olduysa Hz. Peygamber (s.) neden tepki görüp yalnız kalırken ve sıkıntılarla karşılaşırken bunu bilenlerden biri çıkıp olayı hatırlatmamış ve inanmaları gerektiğini söylememiştir?

4. Acaba bu muhteşem olayları görenlerin en azından Mekke’ye dönünce halka olanları anlatması ve Rasûlullah (s.) tebliğe başlayınca zaten kabule hazır olan büyük bir kitlenin İslâm’ı kabul etmesi gerekmez miydi?

5. Bu kadar olağanüstü halleri yaşayan ve bilgi sahibi olan Hz. Peygamber (s.) Hira’da ilk vahye muhatap olduğunda neden şok oldu? Önceden böyle bir tecrübe yaşamış ve bazı bilgilere sahip birisi olarak bunu soğukkanlılıkla karşılaması gerekmez miydi?

6. Rahip, Hz. Peygamber (s.)’in tanınip kendisine zarar verilmesinden korkarak Mekke’ye kısa sürede geri gönderilmesini sağlamaktadır. Oysa Hz. Peygamber (s.) daha sonra Hz. Hatice adına Şam’a ticaret kervanı düzenleyip kervanın başında gitmektedir.

7. Hz. Muhammed (s.) o olay esnasında 13 yaşındadır.⁸ Ebu Bekir de ondan iki yaş küçük olduğuna göre ona korumalık görevini üstlendiği düşünülebilir mi?

8. “Kendisine kitap verileceğini ummayan”⁹ ve “kitap bilgisinden uzak”¹⁰ Peygamber böyle bir olayı yaşasaydı, en azından peygamber olacağına ilişkin bilgisi ve beklentisi olurdu.

9. *Fıkhu’s-Sire* yazarı Muhammed Gazali’ye göre Rahip Bahîra olayı Buda’nın ve Hz. İsa’nın düşmanları tarafından arandığını anlatan olaylarla benzerlik taşımaktadır.¹¹

10. Bu olaya dair rivayet mürseldir ve bu nedenle dinde delil olmadığı gibi, tarih açısından da itimada şayan değildir.¹² Çünkü ravilerden hiçbiri bu olayı görmemiştir. Ravilerden Adurrahman b. Gazvan da “münker” hadisler nakletmektedir. Sahabeden bu olayı naklettiği iddia edilen sahabe Ebu Musa el-Eş’ari’nin de bu olayı görmesine imkân yoktur.¹³

11. Gottheil’e göre, İslâm’ın “Bahîra’nın telkinleri olduğunu” ileri süren bir kısım Hristiyanların bu olayı uydurmuş olma ihtimali söz konusudur.¹⁴

12. Âlemlerin efendisi (rabbi) olan Allah’tır. Bu sıfatı ileride peygamber olacak bir çocuk bile olsa Allah’tan başkasına yakıştırmak doğru değildir. Fatiha suresinde şöyle buyrulmaktadır: “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla. Hamd âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahim ve Din gününün maliki olan Allah’adır.”¹⁵ “O (Allah), âlemlerin Rabbidir.”¹⁶ başkası değil.

13. İnsanlar henüz peygamber olmamış bir çocuğa niçin biat etmeye davet edilir? Davet eden niçin örneklik yapıp önce kendisi biat etmez? Etti ise ravi niçin bu bilgiyi bizden esirgemektedir?

14. Taşların, ağaçların peygamberlere secde ettiklerinin delili nedir? Hâlbuki Kur’an tabiatındaki varlıkların Allah’a secde-si konusunda şöyle demektedir: “Göklerde ve yerde kim varsa ister istemez kendileri de gölgeleri de sabah akşam Allah’a secde ederler.”¹⁷

KAYNAKÇA

Cevdet, Paşa Ahmet, *Hiz. Muhammed (s.)’in Hayatı*, Akpınar Yay., İst., ts.

Fayda, Mustafa, “Bahîra”, *İslam Ansikl.*, TDV Yay., İst., 1991.

İbn Hazm, Ali ibn Ahmed ibn Sa’id, *Cevamiu’s-Sireti ve Hamsu Resâili Ukhra li’bn Hazm*, Darul-Ma’arif, Mısır, 1900.

Konrapa, Zekai, *Peygamberimiz, İslâm Dini ve Aşere-i Mübeşşere*, Fatih Yay., İst., ts.

Yıldırım, Sabahaddın, “Mürsel Hadis”, *Şamil İsl. Ansikl.*, 8 C., İst., 2000.

Sarmış, İbrahim, *Hiz. Muhammed’i Doğru Anlamak*, 2 C., 3. bs., Ekin Yay., İst., 2007.

Schimmel, Annemarie, *Muhammed O’nun Peygamberidir*, (çev: Okşan Aytolu), Profil Yay., 3 bs., İst., 2008.

Vatandaş, Celaleddin, *Hiz. Muhammed (sav)’in Hayatı ve İslâm Daveti*, 2 C., 5. bs., Pınar Yay., İst., 2009.

Zebidi, Ahmed b. Abdîl-Lâtifi, *et-Tecridü-s-Sarih*, (çev: Ahmed Naim), 13 c., DİB Yay., Ank., 1987.

Dipnotlar

1 Zebidi, Ahmed b. Abdîl-Lâtifi, *et-Tecridü-s-Sarih*, (çev: Kamil Miras), 13 c., 8. bs., DİB Yay., Ank., 1987, s. 525-526.

2 Fayda, Mustafa, “Bahîra”, *İslam Ansikl.*, TDV Yay., İst., 1991, IV, 486.

3 Tabiinden birinin senedinde sahabeyi zikretmeksizin doğrudan doğruya Hz. Peygamber’in adını anarak rivayet ettiği hadis. Zayıf hadis kısımlarından biridir, bkz. Yıldırım, Sabahaddın, “Mürsel Hadis”, *Şamil İslam Ansikl.*, 8 C., İst., 2000, VI, 70. Bu hadis türünün “senedinden bir sahabenin düştüğü hadis” şeklinde kısa bir tanifi de yapılmaktadır, bkz. Salih, Suphi, *Hadis İlimleri ve Hadis İstislahları*, (çev: M. Yaşar Kandemir), 5. bs., DİB Yay., Ank., 1988, s. 137. Bu konuda yapılmış müstakil bir çalışma için bkz. Polat, Selahattin, *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, TDV Yay., Ank., 1985.

4 Güvercin yumurtası büyüklüğünde olduğu da söylenmektedir bkz. İbn Hazm, Ali ibn Ahmed ibn Sa’id, *Cevamiu’s-Sireti ve Hamsu Resâili Ukhra li’bn Hazm*, Darul-Ma’arif, Mısır, 1900, s. 22.

5 Ahmet Cevdet Paşa, Hz. Muhammed (s.)’in kendisini takip ettiğinden bahsedilen bu buluttan haberdar olduğunu ayrıca Bahîra’nın O’nun Lat ve Menat’a inanıp inanmadığını öğrenmeye çalıştığını da ileri sürmektedir, bkz. Cevdet Paşa, Ahmet, *Hiz. Muhammed (s.)’in Hayatı*, Akpınar Yay., İst., ts., s. 36.

6 Hz. Muhammed (s.)’in Ebu Talib ile döndüğü de söylenmektedir, bkz. İbn Hişam, Muhammed, *Hiz. Muhammed’in Hayatı*, (çev: İzzet Hasan, Neşet Çağatay), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank., 1992, s. 113.

7 Tirmizi, Menâkib, 5.

8 Fayda gibi Konrapa da Hz. Muhammed (s.)’in 12 yaşlarında olduğunu düşünmektedir, bkz. Konrapa, Zekai, *Peygamberimiz, İslam Dini ve Aşere-i Mübeşşere*, Fatih Yay., İst., ts., s. 58.

9 Kasas 28/86. 1954-1959 yılları arasında Ankara İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi dersleri vermiş, çalışmalarını tasavvufun önde gelen simalarından Mevlana, İbn Ataullah ve Hallac üzerine yoğunlaştırmış, İslâm ve tasavvuf üzerine çalışmalarıyla tanınan Alman oryantalist Annemarie Schimmel, (1922-2003) *Muhammed O’nun Peygamberidir* adlı eserinde bu ayet uyarınca, “Hz. Muhammed (s.)’in kendisine böyle bir kitabın indirileceğini ümit etmesi imkânsızdır.” demektedir. Hâlbuki yazara göre Bahîra olayı yaşanmıştır bkz. Schimmel, Annemarie, *Muhammed O’nun Peygamberidir*, (çev: Okşan Aytolu), Profil Yay., 3 bs., İst., 2008, s. 30.

10 Şura 42/52.

11 Sarmış, İbrahim, *Hiz. Muhammed’i Doğru Anlamak*, 2 C., 3. bs., Ekin Yay., İst., 2007, I, 56-58.

12 Vatandaş, Celaleddin, *Hiz. Muhammed (s.a.v.)’in Hayatı ve İslâm Daveti*, 2 C., 5. bs., Pınar Yay., İst., 2009, I, 33.

13 Fayda, *a.g.e.*, IV, 486.

14 A.y. Fayda ansiklopedideki konuya dair yazdığı maddede, bu olayın vuku bulduğuna inanıp inanmamak fark etmez, dese de doğrusu bu olayın vuku bulmamış olmasıdır. Aksi takdirde Hz. Peygamber (s.) 12 yaşından itibaren peygamberlik beklentisi içinde olurdu. Hâlbuki o kendisine Kur’an’ın vahyolunacağını ummuyordu bkz. Kasas 28/86. Bahîra olayını doğruymuş gibi aktaran Schimmel de bu ayeti eserinin 31. sayfasında farkında olmadan belirtmekte ve Hz. Muhammed (s.)’in kendisine böyle bir kitabın indirileceğini ümit etmesinin imkansız olduğunu söylemektedir, bkz. Schimmel, *a.g.e.*, s. 30.

15 Fatiha 1/1-3.

16 Fussilet 41/9.

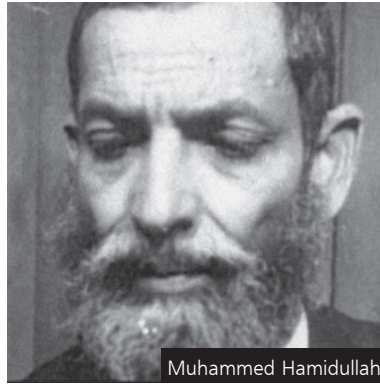
17 Ra’d 13/15.

MUHAMMED HAMİDULLAH: MÜDEKKİK BİR İLİM ADAMI

M. Kürşad ATALAR

Muhammed Hamidullah (1908-2002) kimdir? O, İslâm düşünce tarihinde derin izler bırakan bir ‘âlim’ midir yoksa belirli alanlarda titiz çalışmalar yapmış bir araştırmacı mıdır? Onu Kutup ve Mevdudi gibi âlimler arasında mı saymalıyız yoksa benzerlerini Batı dünyasında da gördüğümüz ‘akademisyen’lerden biri olarak mı görmeliyiz? Hamidullah için her ikisinin de geçerli olduğunu söyleyenler olabilir, ancak bendeniz bu konuda biraz farklı düşünüyorum. Görüşlerimi izaha geçmeden önce Hamidullah’ı kısaca tanımamız yararlı olacaktır.

Hamidullah, son yüzyılda yetişmiş önemli ilim adamlarından ve akademisyenlerden biridir. Uzmanlık alanı tarih (siyer) ve fıkıh (hukuk)tır, ancak hadis, tarih vb. alanlarda da eserler vermiştir. O, ailesinden aldığı ilköğrenimin ardından medrese eğitimi de görmüş ve Hindistan’daki Osmaniye Üniversitesi’nde Devletler hukuku alanında akademik kimliğinin başlangıcı olarak lisansüstü çalışma yapmıştır. Daha sonra Almanya’da Friedrich Wilhelm Ren Üniversitesi’nde aynı alanda doktorasını vermiş (1933), ikinci bir doktora çalışmasını da “Peygamberimizin Savaş Mektupları” konusunda Paris Üniversitesi’nde yapmıştır. Hindistan’a dönerek Osmaniye

Muhammed Hamidullah

Üniversitesi’nde çalışmaya başlayan Hamidullah, bu üniversitede devletler hukuku profesörüyken, görevle yurtdışında bulunduğu bir sırada, Haydarabad’ın Hindistan hükümeti tarafından işgal edilmesi (1948) üzerine ülkesine geri dönmemiş ve siyasi mülteci olarak Fransa’da yaşamaya başlamıştır. Başta Fransa, Mısır, Pakistan ve Türkiye olmak üzere birçok ülkenin üniversitelerinde akademisyen kimliğiyle dersler ve konferanslar veren Hamidullah, Türkiye’de de İstanbul Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi’nde öğretim üyeliği yapmış; Türkçe dilinde bilimsel makaleler yazmıştır. Paris’teki Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi’nin (CNRS) de üyesi olan Hamidullah, farklı dillerde (Arapça, Urduca, İngilizce, Fransızca, Almanca) birçok eser yazmış ve bunların birçoğu da Türkçe’ye çevrilmiştir. En önemli eseri sayılan *İslâm Peygamberi*’nden başka *Hz. Peygamber’in Savaşları*, *Sahife-i Hemam b. Münebbih*,

Hz. Peygamber’in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu, *Rasûlullah Muhammed ve El-Vesâiku’s-Siyâsiyye* adlı dikkat çekici çalışmaları da vardır. Hamidullah’ın Türkçe’ye çevrilen diğer eserleri arasında *İslâm’da Devlet İdaresi*, *İmam-ı Azam ve Eseri*, *Modern İktisat ve İslâm*, *İslâm Fıkıhı ve Roma Hukuku*, *Muhtasar Hadis Tarihi*, *İslâm Müesseselerine Giriş*, *İlk İslâm Devleti*, *İslâm Anayasa Hukuku*, *İslâm Tarihine Giriş*’i sayabiliriz.

Akademik Kimliğin Öne Çıkan Özellikleri

Hamidullah kimliğinin öne çıkan birkaç hususiyeti vardır ki ilki, (eserleri muvacehesinde bakıldığında) ‘vesika uzmanlığı’dır. Eserlerinin kalitesini tayin eden yön de, esas itibarıyla, budur. Peygamberimiz’in altı orijinal diplomatik mektubu ve Hemam İbni Münebbih’in sahifesi ile ilgili çalışmaları, bunun tipik birer örneğidir. Eserlerindeki malumat yoğunluğunun asli nedeni, 8 ayrı dil (İngilizce, Fransızca, Almanya, İtalyanca, Rusça, Farsça, Arapça, Türkçe) bilmesi, birçok farklı ülkenin kütüphanelerinde orijinal metinler üzerinde çalışması ve kaynaklarda yer alan bazı malumatların doğruluğunu tetkik için bizzat saha araştırması yapmasıdır. O, Kur’ân üzerine de titiz çalışmalar yapmıştır. Kur’ân’ı önemli Batı

dillerine tercüme etmiş (nitekim bir Müslüman alim tarafından yapılan ilk Fransızca tercüme ona aittir); Kur'an metninin orijinalliği üzerine titiz çalışmalar yapmış, Kitab-ı Mukaddes metinleriyle karşılaştırmalı analizlerde bulunmuş, farklı dillerdeki Kur'an tercümelerinin indeksini hazırlamıştır. Bununla kalmayıp kısa açıklamalı ve parantezsiz bir meal çalışması (*Aziz Kur'an*) da yapmıştır.

İkinci özelliği ise, yazmış olduğu eserlerin hedef kitesinin genellikle Batılı okur yahut oryantalist çevreler olmasıdır. Örneğin en önemli eseri olarak görülebilecek olan *İslâm Peygamberi*'ni, kitabın Önsöz'ünde, genel olarak Fransız okuruna, özel olarak da Sorbonne'da akademik faaliyetlerini yürütmesine yardımcı olan akademik kitleye ithaf etmiştir. Kitapta, birçok Batılı kavramı 'rahat bir dille' kullanmış olmasını da, aslında buna bağlamak gerekir. O, ayrıca, kitabı yazdığı dönemde, İslâm Peygamberine yönelik 'oryantalist' hücumlara karşı bir 'savunu' olarak bu eseri kaleme almıştır. Ancak bazı yerlerde çok güçlü ifadelerle oryantalist yaklaşıma yüklenmiş de, üslubu, kabul edilmelidir ki, 'savunmacı' (*apologetic*) karakterlidir. Bu, Afgani ve Abduh'tan beri, Müslüman yazarların genelinde öyle veya böyle görülen bir 'nakısa'dır ve Hamidullah da bu olumsuzluktan kurtulamamıştır. Kitap boyunca, 'hoşgörü', 'eşitlik', 'vicdan özgürlüğü', 'haklar ve özgürlükler', 'demokratik eşitlik' vb. kavramları 'rahat' bir dille kullanması da bunu göstermektedir. Bu 'nakısa' başka eserlerinde de görülür. Nitekim *Ebu Hanife ve Eseri* adlı kitabında, İslâm fıkıhının Roma hukukundan etkilenmediğini ispatlamak için birçok delil öne sürer ve bu savunuyu yapar-

ken de 'savunmacı' bir dil kullanır. Buradaki üslup, tıpkı Afgani'nin Renan'ı reddinde kullandığı: "İslâm terakkiye mani değildir" üslubuna benzer. Burada hedef kitlenin Batılı okur olmasından dolayı, meramını anlaşılır kılmak adına bu tür kavram ve terimleri kullandığı düşünülebilir, ancak mesele o kadar basit değildir. Zira o, 'yabancı etki' konusunda çok da 'muhafazakâr' değildir. Savunduğu değerlere olan güçlü inancının da katkısıyla, müslümanların başka kültürlerden 'hikmet' unsurlarını adapte edebileceğini ve bu konuda müslümanların fazla 'korumacı' olmaması gerektiğini söyler. Bu yaklaşımıyla birlikte düşünüldüğünde, üslubunda modern terimlerin 'sakınımsız' bir şekilde kullanımının bir diğer nedenini de görmüş oluruz. Kısacası, Hamidullah'ın üslubunun, örneğin Kutub'ta gördüğümüz 'dikkatlilik'ten yoksun olduğunu söyleyebiliriz.

Hamidullah'ın üslubundaki 'sakınımsızlığın' ve kimi modern kavramlardan etkilendiğinin örneklerini diğer eserlerinde de görebiliriz. Nitekim *İslâm Anayasa Hukuku* adlı kitabında 'anayasa' kavramının 'modern' kökenlerine ilişkin eleştirel bir tutum takınmamış ve konu başlıklarından birini de "Temel Haklar ve Özgürlükler" olarak belirleyebilmiştir. Hamidullah burada Medine Vesikası'nı "insanlık tarihinin ilk anayasası" olarak nitelemektedir ki, bu söylem, tipik manada 'savunmacı/özür dileyici'dir (UNESCO'nun İslâm'ın insanlık kültürüne katkıları bağlamında düzenlediği konferansta yaptığı sunumda da Medine Vesikası'nın bir 'hoşgörü' belgesi olarak görülebileceğini söylemiştir). Bilinmelidir ki, dilin sakınımlı kullanımı yahut söylem safiyeti, bilincin önemli göstergelerinden biridir.

Hamidullah, Batı siyaset terminolojisinin en temel değer yargılarını içeren 'haklar' ve 'özgürlükler' kavramlarını da bu eserinde olumlayıcı bir içerikle kullanmıştır ki, bu, onun yazılarının 'modern etki'ye açık olduğunu göstermektedir. Yine *İlk İslâm Devleti* adlı eserinde yer alan "Akdeniz Çevresi Müslümanlarının Tarih İlmine Katkıları" başlıklı bölümde serdettiği görüşler de, 'Akdeniz Havzası' kültürünün İslâm Medeniyetinin karakterini belirlediği yönündeki tezi destekler mahiyettedir. Akdeniz Havzası, belki Müslüman medeniyetine önemli katkıları olmuş bir bölgedir ancak etkinin boyutunu belirlerken bu bölgenin 'özel' olarak anılması, onun modern tarih yazımcılığından (örneğin Annales Okulu'ndan) etkilendiği yönündeki görüşleri doğrular niteliktedir (Bu okula mensup Fernand Braudel gibilerin görüşleri de genel 'tarihselcilik' akımı içerisinde görülebilir. Hatta Marks'ın tarih görüşünün bile böyle olduğu söylenebilir). *İslâm'ın Hukuk İlmine Katkıları* adıyla çevrilen kitabında ise aynı 'savunmacı' üslup yine karşımıza çıkmaktadır. Zira "İslâm'ın medeniyete katkıları" şeklinde ifadesini bulan üslup, esas itibarıyla Batılı araştırmacılara özgüdür ve Hamidullah da benzer bir ifadeyi kitabına almakta mahzur görmemiştir. Bilindiği üzere, Kutub bu söylemi *Yoldaki İşaretler*'de ("Medeniyet İslâm'dır" başlıklı bölümde) açıkça reddetmiştir; fakat bu vizyonu maalesef Hamidullah'ta bulamıyoruz. Bu kitabın ismi Kutub'un diliyle yazılsaydı, herhalde: "Hukuk, İslâm'dan ibarettir" şeklinde olurdu; fakat Hamidullah söyleminde, İslâm'ın yaptığı, Batı hukuk bilimine (büyük veya küçük) bir 'katkı'dan öteye geçmemektedir!

Kimliğinde Baskın Unsur

Ancak, kanımca, Hamidullah kimliğinde baskın unsur, ‘akademisyen’liktir. Siyer, hukuk, hadis vb. alanlarda verdiği eserler de, aslında, onun ‘akademik’ çalışmalarının bir devamı niteliğindedir. Bu açıdan, Hamidullah tipolojisinin Kutup, Mevdudi, Şeriatî gibi ‘düşünürler’ veya ‘alim’lerden farklı olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Onu, belki uğraştığı ‘spesifik’ alanlarda kaliteli eserler üretmiş bir ilim adamı olarak niteleyebiliriz ama kanımca, “tam anlamıyla bir İslâm alimi prototipi” olarak göremeyiz. Çünkü Kur’ânî manada ‘alim’ tipolojisinin çok boyutlu bir mahiyeti vardır ve burada özellikle de ‘siyasi’ duruş önem arz eder. Hamidullah’ta bir ideolojik veya siyasi duruş yoktur (veya belirgin değildir). Bir başka ifade ile o, bir hareket lideri, dava önderi veya ideolog değildir. Hayat, evren ve insan hakkında ‘büyük’ sözler söylememiştir. O, döneminin hakim ‘bilimsel çalışma’ anlayışına uygun eserler vermiş kaliteli bir ‘araştırmacı’ ve müdekkik bir ilim adamıdır (Nitekim öğrencilerinden Salih Tuğ da, Hamidullah’ın bilimsel araştırma yöntemlerine bağlı kaldığını doğrulamaktadır). Dolayısıyla, Kutup’ta, Mevdudi’de yahut Şeriatî’de gördüğümüz ideolojik içerik onun yazılarında görülmez. Çünkü bu, onun baştan tercih etmiş olduğu bir ‘tarz’ın sonucudur. Bilimsel araştırmaların tipik özelliği, ‘değer yüklü’ olmalarıdır. Akademisyen, araştırdığı konuda ‘taraf’ olamaz. Hamidullah bilimsel çalışmalarının önemli bir

bölümünü yirminci yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde yapmıştır ve bu dönemin bilim çevrelerinde ‘tarafsızlık’ hâlâ sorgulanamaz bir paradigmal değer taşımaktadır. O da bu kurala genellikle uymaktadır.

Hamidullah’ın yazmış olduğu eserlerin hedef kitlesinin genellikle Batılı okur yahut oryantalist çevreler olmasıdır. Örneğin en önemli eseri olarak görülebilecek olan İslâm Peygamberi’ni, kitabın Önsöz’ünde, genel olarak Fransız okuruna, özel olarak da Sorbonne’da akademik faaliyetlerini yürütmesine yardımcı olan akademik kitleye ithaf etmiştir. Kitapta, birçok Batılı kavramı ‘rahat bir dille’ kullanmış olmasını da, aslında buna bağlamak gerekir. O, ayrıca, kitabı yazdığı dönemde, İslâm Peygamberine yönelik ‘oryantalist’ hücumlara karşı bir ‘savunu olarak bu eseri kaleme almıştır. Ancak bazı yerlerde çok güçlü ifadelerle oryantalist yaklaşıma yüklense de, üslubu, kabul edilmelidir ki, ‘savunmacı’ (apologetic) karakterlidir.

Hamidullah’ın birçok dili iyi düzeyde biliyor olması da onun önemli bir ilim adamı olmasının tamamlayıcı unsurudur. Ancak bu noktayı, zannımca, başka bir açıdan değerlendirmek de mümkündür. Malum olduğu üzere, dil bilme özelliği, akademisyen yahut

‘ilim adamı’ profilinin kaçınılmaz öğelerinden biridir. Çünkü farklı dillerde üretilen bilimsel materyali (orjinalinden) okuyup özümsemek için kaçınılmaz olarak dil bilmek gerekmektedir. Hamidullah ise, 8 ayrı dili bilimsel makale üretecek derecede bilmektedir. Bu profil, yaşadığımız dönem itibarıyla, iyi kullanılabilirse, hayra vesile olacak potansiyelleri bünyesinde barındırmaktadır. Zira İslâm dünyasının hali hazırda iki büyük sorunundan biri ‘bilinç’ yoksunluğu ise, diğeri de ‘malumat’ eksikliğidir. Elbette ki ilki ikincisinden daha önemlidir. Ancak burada ince bir sınır vardır ve genellikle de bu husus iyi anlaşılamamaktadır. Yani yetersiz malumat üzerine ‘bilinç’ oluşturulmaya çalışılmaktadır ki, bunun sonucu, genellikle ‘yobazlık’ olmaktadır. Müslümanlar bugün modernite ile ciddi bir hesaplaşmaya girmek durumundadırlar ve burada ‘malumat’ son derece önem arz etmektedir. Kutup-Mevdudi söyleminde ‘bilinç’ düzeyi yüksektir; ancak modernite bilgisi ‘analiz’ ve ‘tasnif’ düzeyinde değildir. Bunu tarihimizde Gazali’nin yaptığı düzeyde yapmak gerekmektedir. Bunun içinse modernitenin orijinal kaynaklarına vakıf olmak gerekmektedir. Batı modernitesi Yunan felsefesi ile karşılaştırıldığında, karşımıza çok daha büyük bir materyal çıkar ki, işte bu noktada ‘dil bilmek’ önem arz etmektedir. Zira yetkin bir modernite eleştirisi, mutlaka orijinal kaynaklar üzerinden yapılmalıdır. Buradaki çıta şu olmalıdır: “sağlam bir modernite eleştirisi, onu üretenlerden daha iyi anlaşıldıktan sonra yapılabilir.”

“

Hamidullah profilindeki “çok dil biliyor olmak” özelliğini önemsiyorum ve müslümanların bu profilden alacakları dersler olduğuna inanıyorum. O, birçok kaynağın orjinaline bizzat ulaşmıştır ve eserlerini böylece oluşturmuştur. Bu, bugün İslâm dünyasında ‘fikir’ ürettiğini iddia eden yapıların çoğunda eksik bir hususiyettir. Yapılar, derme-çatma bilgiler ile yargılara varmakta ve aceleci hükümler vererek faaliyetlerini sürdürmektedirler. İslâmi Hareketler’in ‘dünyayı değiştirme’ amacının genellikle tıkanıklıkla karşılaşmasının önemli bir nedeni de budur.

Malum olduğu üzere Gazali, zamanında bunu yaptığını, yani “Yunan felsefesini, onu üretenlerden daha iyi anladıktan sonra” *Tehâfût*’ü yazdığını ifade etmektedir. Bu, önemli bir ifadedir ve bugün bizim için de bir değer ifade etmektedir. Bugün Müslümanların modernite eleştirisi, en hafif tabiriyle, ‘yetersiz’dir. Moderniteyi vukufiyetle eleştirmek için, onu iyi anlamak, analiz etmek ve ardından küfr-şirk unsurları içeren yönlerini ve nötr boyutlarını ortaya koymak gerekir. Yani bir ‘kavramsal tasnif’ yapmak gerekmektedir. Bu yapılmadan, ciddi bir modernite eleştirisi yapılamaz; dolayısıyla da, modernite ‘mağlup’ edilemez. O nedenle, moderniteyi üreten kavimlerin dillerini bilmek, gerekli ilmi çalışmayı yapacak kişiler için özellikle şarttır. Zira tercüme her zaman hata içerebilir. Modernitenin mağlup edilmesi amacıyla ise, tercüme hatasından kaynaklanabilecek yanlış anlamalar mazur görülemez. Moderniteyi mağlup etme amacı, yüksek düzeyli ve sahil bilgiye ihtiyaç duyar. Çünkü ‘bilinç’ bu temel üzerine oturacaktır.

Bendeniz, Hamidullah profilindeki “çok dil biliyor olmak” özelliğini bu açıdan önemsiyorum ve

Müslümanların bu profilden alacakları dersler olduğuna inanıyorum. O, birçok kaynağın orjinaline bizzat ulaşmıştır ve eserlerini böylece oluşturmuştur. Bu, bugün İslâm dünyasında ‘fikir’ ürettiğini iddia eden yapıların çoğunda eksik bir hususiyettir. Yapılar, derme-çatma bilgiler ile yargılara varmakta ve aceleci hükümler vererek faaliyetlerini sürdürmektedirler. İslâmi Hareketler’in ‘dünyayı değiştirme’ amacının genellikle tıkanıklıkla karşılaşmasının önemli bir nedeni de budur. İslâmi Hareketler’den Batı modernitesine yöneltilen eleştiriler, üyelerinden bazılarının hasbelkader sahip oldukları kırık-dökük malumatlar temelinde yapılmaktadır. Dolayısıyla da ‘toplumsal değişim’ bir türlü gerçekleşmemektedir. Zira böylesi bir değişim önce ‘düşünce’de’ yahut ‘kalplerde’ gerçekleşir. Bu ise ‘hakikat iddiası’nın güçlü olmasıyla mümkündür. Halihazırda küresel ölçekte ‘hakim’ konumda olan modern (yahut postmodern) anlayış fikir planında mağlup edilmedikçe, modernitenin zihinlerindeki hakimiyetini söküp atmak mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, modernitenin fikir planında mağlubiyeti, tebliğ ve cihad yükümlülüğünün de bir gereğidir. Bu açıdan

bakıldığında, Hamidullah tipolojisinin avantajları açıkça görünür. Fakat Hamidullah bunu hayatında ‘kapsamlı’ bir çerçevede uygulamamıştır. Onun müdekkikliği, ‘spesifik’ konularla sınırlı kalmıştır. Dil bilgisinin yararı da ancak bu alanlarda görülmüştür. Halbuki bunu artık ‘büyük alanlar’a taşımamız gerekiyor. Bu ise, elbette, aynı anda birçok alanda ‘uzmanlaşma’ düzeyinde bilgiyi gerektirmektedir ki, zamanımızın mübelliglerinin veya davetçilerinin işinin ne denli zor olduğunu sanırım buradan çıkarmak mümkündür.

Siyasi Bilinç Eşiği ve Gelenekçi Görünümler

Hamidullah için söylenebilecek bir diğer söz de, ‘siyasi bilinç’ noktasında Kutup’ta yahut Mevdudi’de gördüğümüz yüksek düzeyi onda göremiyor oluşumuzdur. Onun bir Hacc ziyareti sırasında karşılaştığı Türk hacılarıyla diyalogunda bu husus bariz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. O, Osmanlı Devleti’nin yıkılışından sonraki yılların birinde yaptığı hacc ziyareti sırasında “Osmanlı’nın torunları Türkler nerede?” diye merak eder ve onları bulur. Başka ülkelerden gelen hacıların ellerinde Kur’ân gördüğü halde, Türk hacıların ellerinde Kur’ân olmadığını fark edince bunun nedenini merak eder. Türkleri sevdiğinden hüsn-ü zan edip: “Herkes Kur’ân’ı yüzünden okuyor, Türkler ise herhalde hepsi hafız olduğundan ezberden okuyorlar” diye düşünür. Sonra bu düşüncesini Türk hacılardan birisine söyler ama aldığı cevap üzerine çok üzülüp hüngür hüngür ağlar. Cevap şudur: “Hocam, maalesef durum bildiğiniz gibi değil. Ülkemizde uzun yıllardır Kur’ân okumak ve okutmak yasaktı, bizimkiler Kur’ân

okumayı bilmiyorlar!” Bu hadise, Hamidullah’ın siyasi konulara olan (en azından) ilgisizliğini gösterir ki, bu, ‘ilmi hal’i bilmesi gereken bir ‘alim’ için ciddi bir eksiklik olarak görülmelidir. Zira bu hadise vuku bulduğunda, Osmanlı Devleti çoktan yıkılmış ve yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur ve bu dönemde Müslümanların karşılaştığı sıkıntılar da bellidir. Yine Türkiye’de bulunduğu ve değişik üniversitelerde ders verdiği dönemde, ‘siyasi’ içerikli konu veya olayların içinde adının geçmemesi de aynı meyanda değerlendirilebilir. Ayrıca onun yazılarında içinde yaşamış olduğu Batı toplumuna ilişkin bir ‘siyasal’ değerlendirme yaptığına (örneğin Kutub’ta gördüğümüz şekilde Batılı toplumları ‘cahiliye’ toplumu olarak nitelediğine) şahit olamadığımız gibi, sık sık ‘hoşgörü’ kavramını olumlayıcı bir şekilde kullandığını da görmekteyiz. *İslâm’da Devlet İdaresi* adlı eserinin “İslâm’da savaşın meşru nedenleri”ni sıraladığı kısmında, savaşın ‘savunma’ maksadıyla yapılması gerektiği yönündeki düşüncesi ise, Kutub’un ‘cihadçı’ söylemiyle taban tabana zıt bir durum arz etmektedir. Hamidullah, burada savaşın ‘yayıma’ amacıyla yapılmasını savunmaktadır ki, Kutub, *Yoldaki İşaretler*’de bu görüşü savunanları şiddetli bir biçimde eleştirmektedir. Bu da Hamidullah’ın siyasi çizgisi ile Kutub’un çizgisi arasındaki farkı gözler önüne seren iyi bir örnek olarak görülmelidir. Kısacası Hamidullah’ın siyasi mevzulardaki tutumu ‘barışçıl’dır ve bu da onun ‘akademisyen’ kimliğiyle uyum arz etmektedir.

Siyerle ilgili eserlerine gelince, şunu ifade etmek gerekir ki, bunlar titiz bir çalışmanın ürünüdürler ve özellikle de tedvin tarzı

yönüyle orijinaldirler. O, hadiseleri kronolojik sıraya göre anlatan klasik siyer yazarlarının aksine, *İslâm Peygamberi* adlı eserinde, olayları, belirli başlıklar altında anlatmaktadır ki, bu, tarih yazımcılığı açısından da önemlidir. Ancak burada genellikle dikkatlerden kaçan bir husus vardır ki o da şudur: *İslâm Peygamberi* adlı ünlü eserinde, o, İbni İshak, İbni Hişam, İbdi Sa’d ve Belazuri gibi klasik yazarlardan ve hadis külliyatının meşhur eserlerinden yararlanmasına rağmen, bir kaynağı veya rivayeti diğerine tercih etme nedenini açıklamamaktadır. Bu durum, özellikle de tartışmalı rivayetler arasında yaptığı tercihlerde sıkıntı doğurmaktadır. Örneğin Cebrail’in daha küçük bir çocukken Peygamberimiz’in göğsünü yarıp kalbini temizlemesi, namazın Miraç’ta 50 rekattan 5’e indirilmesi, başka bazı peygamberlerin de miraçlarının olduğu vb. birçok husus ile ilgili rivayeti, hiçbir sorgulamaya tabi tutmadan kabul etmektedir. Fakat belli ki, bu durum, onun hadislerle ilgili genel yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Naçizane kanaatime göre, Hamidullah profili, hadis kritiği alanında tipik manada ‘hadisçi’ kategorisinin içerisine girmektedir. Onun yaklaşımı ile, örneğin Ebu Hanife’ninki arasında hiçbir benzerlik yoktur (*İslâm Peygamberi*’nde kullandığı birçok rivayet, hiç kuşku yok, Ebu Hanife ile özdeşleşen ‘metin tenkidi’ yönteminin eleğine takılır!). Nitekim onun en dikkat çekici çalışmalarından biri olan ve ‘mevsukiyeti’ konusunda garanti verdiği *Hemam İbni Münebbih’in Sahifesi* adlı eserde geçen 89 no.’lu hadisi (“hırsız hırsızlık ettiği anda, zani zina ettiği anda, sizden biriniz yasak olan içkiyi içtiği anda mümin değildir”) Ebu Hanife, *El-Alim ve’l-Müteallim* adlı

risalesinde, Kur’ân’a aykırı olduğu gerekçesiyle kabul etmemiştir. Üstelik Hamidullah, Ebu Hanife hakkında yazdığı eserde, onun sadece fakih yönü üzerinde durmuş; hadis’ kritiği konusundaki meşhur yaklaşımına ilişkin herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Özetle, o, Külliyat’a karşı ‘sorgulayıcı’ bir yaklaşım sahibi değildir; sadece, rivayetler arasında (şahsi kanaati doğrultusunda) tercih yapmaktadır. Kanımca onun bu yaklaşımını, Hint alt-kıtasında ‘gelenekçi’ damarın güçlü oluşuna bağlamak mümkündür (Nitekim Mevdudi de, örneğin Kutub ile kıyaslandığında, ‘gelenekçi’ bir görüntü arz eder). *İslâm’a Giriş* adlı kitabında yapmış olduğu ‘hadis savunusu’ da onun ‘Hadis Ekolü’ne yakın durduğunun bir başka kanıtı olarak görülmelidir. Hamidullah’taki ‘gelenekçi’ görünümün bir diğer yansımasını da ‘tasavvuf’ hakkındaki kanaatinde bulabiliriz (malum olduğu üzere, tasavvuf, farklı yaklaşımları ayırıştırma hususunda önemli bir kavramdır). O, esas itibarıyla tasavvufu olumlar. Tasavvufun panteizmle veya riyazetle ilişkilendirilemeyeceğini ve esas itibarıyla, İslâm’daki iç güzelliğini yansıtan bir kurum olduğunu düşünür. Hatta tasavvufu İslâm dışı etkilere açık bir kurum olarak görenleri ‘şarlatanlık’la suçlar. Kanımca, onun bu yaklaşımını da Hint alt-kıtasındaki genel düşünce çizgisinden etkilenmişlikle izah etmek mümkündür.

Hamidullah’ın *İslâm Peygamberi* adlı eserinde serd ettiği kimi ‘tartışmalı’ görüşlerle (örneğin, Peygamberimiz’in gençliğinde edindiği tecrübelerden Risalet’ten sonra da yararlandığı, Miraç’ın bedenlen değil manevi olarak gerçekleştiği, Mescid-i Aksa’nın Kudüs’teki mes-

“

Onun yazılarında içinde yaşamış olduğu Batı toplumuna ilişkin bir ‘siyasal’ değerlendirme yaptığına (örneğin Kutub’ta gördüğümüz şekilde Batılı toplumları ‘cahiliye’ toplumu olarak nitelediğine) şahit olmadığımız gibi, sık sık ‘hoşgörü’ kavramını olumsuzlayıcı bir şekilde kullandığını da görmekteyiz. *İslâm’da Devlet İdaresi* adlı eserinin “İslâm’da savaşın meşru nedenleri”ni sıraladığı kısmında, savaşın ‘savunma’ maksadıyla yapılması gerektiği yönündeki düşüncesi ise, Kutub’un ‘cihadçı’ söylemiyle taban tabana zıt bir durum arz etmektedir. Hamidullah, burada savaşın ‘yayılma’ amacıyla yapılamayacağını savunmaktadır ki, Kutub, *Yoldaki İşaretler*’de bu görüşü savunanları şiddetli bir biçimde eleştirmektedir. Bu da Hamidullah’ın siyasi çizgisi ile Kutub’un çizgisi arasındaki farkı gözler önüne seren iyi bir örnek olarak görülmelidir.

cid olmadığı vs.) ilgili olarak da şunlar söylenebilir: Kendi ifadesine göre, bu kitabı yazmaktaki amacı, Hz. Peygamber’in hayatını ‘örnek alınacak’ bir şekilde anlatmaktır. Hamidullah’ın muhatap kitlesi olarak Batılı okuru hedef aldığını ve genel olarak, bir ‘tarihçi’ yahut ‘akademisyen’ kimliğiyle yazdığını göz önünde bulundurduğumuzda, zannımca, bu görüşlerini yorumlamak daha kolay olmaktadır. Gerçekten de, o, Hz. Peygamber’i Batılı okura ‘insanüstü’ bir kişilik olarak tanıtmak yerine ‘makulleştirerek’ anlatmanın yararlı olacağına inanmaktadır. Buradaki amacının, Mehmet Akif’in söyleminde ifadesini bulan “İslâm’ı asrın idrakine söyletme” amacının bir benzeri olduğuna kuşku yoktur. O yüzden, çocukluğunda sütkardeşinin sırtını ısırdığını (bir çocuğun gayet ‘doğallıkla’ yapabileceği bir şey olarak) anlatmakta, mucizeler konusunu siyerinde öne çıkarmadığını ifade etmekte, Hz. Peygamber’in gençliğindeki ticaret tecrübesinden Risalet’ten sonra da yararlandığını

vs. söylemektedir. Bütün bu (ve benzeri) ifadelerini bu amacıyla irtibatlandırmak mümkündür. Fakat “İslâm’ın asrın idrakine söylenmesi” amacı zorlu bir iştir ve layıkıyla yapılması noktasında ‘modern etki’ gibi ciddi bir engel vardır. Kanımca, Hamidullah’ın da genel olarak bilimsel yöntemi kullanan bir ‘akademisyen’ olarak bundan kurtulmadığını söyleyebiliriz. Bendeniz, onun ‘tartışmalı’ görüşlerinin bu zaviyeden değerlendirilmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum ve Necip Fazıl, Hüseyin Hilmi Işık, Ahmed Davudoğlu gibi gelenekçilerin bu tartışmalı konularla ilgili olarak onun hakkında söylediği ‘aşırı’ sözleri de, (onun beyanını dikkate alarak) olumlamıyorum.

Son olarak, “Hamidullah’ı, Düşüncenin Okullaşması sürecinde nereye oturtmak gerekir?” sorusunun da cevabını aramız yararlı olacaktır. Bunu iki açıdan değerlendirebiliriz diye düşünüyorum ki, ilki şudur: çok malumat sağlam eleştiri için yeterli değildir. Hamidullah değerli bir ilim

adamıdır, ancak buradan örneğin ciddi bir modernite eleştirisi çıkmamaktadır. Düşüncenin Okullaşması sürecinin tamamlanması için, önce İslâm bilgisinin ardından da modernite bilgisinin derinlikli olması gerekmektedir. O, ilgilendiği alanlar itibarıyla, malumat yönünden zengin eserler bırakmıştır; fakat bu, örneğin bir siyasal düşünceye yahut siyasal bilince evrilememiştir. Onu, bu noktada, potansiyellerini ‘iyi kullanamamış’ biri olarak görebiliriz. 8 ayrı dil bilmesine, orijinal kaynaklara ulaşmasına rağmen, ‘genel’ konularla ilgili ‘külli bir yaklaşım geliştirememiştir. Özellikle de siyasal düşünce alanında kayda değer bir şey üretmemiş olması, onun ciddi bir eksikliği olarak görülmedir. İkincisi de şudur: Hamidullah, Okullaşma sürecindeki önemli bir eksikliğimize dikkat çekmek bakımından önemli bir profildir. Okullaşmanın gerçekleşmesi için orijinal kaynaklara ulaşmak, son derece önemli bir husustur. İşte Hamidullah’ta bu özellik vardır. Bu bakımdan, Hamidullah profili, Kutup ve Mevdudi düşüncesinde gördüğümüz görece kapsamlılığa sahip değildir; ancak Düşüncenin Okullaşması sürecinde yapılması gerekenler açısından baktığımızda, Hamidullah’ın titiz araştırmacılık özelliğinin Müslümanlarca örnek alınması gerektiğini de söyleyebilirim. Müslümanlar olarak, genel ve külli konularda çabuk sonuçlara ulaşmamamız gerekiyor. Hamidullah tipolojisinde bu husus barizdir. O, bir konuda ‘hükme’ varmadan önce titiz araştırmalar yapmanın önemini bizlere göstermiş değerli bir ilim (veya ‘bilim’) adamıdır. Bu yönüyle de takdiri hak etmektedir.

Yavuz Çobanoğlu: “Gülen’in gelecek tasavvuru, Altın Nesil idealinin hayata geçmesi ile son bulacak olan ideal bir tasarım.”

Fethullah Gülen, 1990’lardan itibaren hemen herkesin Türkiye’nin en “etkili kişileri” arasında sayacağı birisi. Din adamı ve kanaat önderi kimliğiyle büyük bir etkiye sahip. Benimseyenler onu “hoşgörünün” teminatı ve “hizmet” faaliyetleri için ilham kaynağı sayıyorlar; endişeyle izleyenler ise sadece yaygın bir toplumsal örgütlenmeyle kalmayıp devlete de gitgide daha fazla nüfuz eden bir “Cemaat”ın lideri olarak görüyorlar.

Fethullah Gülen’in düşüncelerini nasıl yorumlamalı? Onun düşüncelerinden nasıl bir toplum ve insan görüşü, nasıl bir yaşam ve ahlak anlayışı çıkıyor? “*Altın Nesil’in Peşinde*”, bu sorulara cevap getiren serinkanlı, titiz bir analiz ortaya koyuyor. Yavuz Çobanoğlu, bütün metin ve konuşmalarını incelediği Fethullah Gülen’in hoşgörü söylemini, altın nesil ideali gibi temel motifleri etrafında, onun düşüncesini bir sosyal ahlak tasarımı olarak ele alıyor Çobanoğlu ile kitabını konuştuk.

Asım Öz

Fethullah Gülen’in düşünce dünyasını sosyal ahlak odaklı olarak anlama, kavrama ve eleştirme düşüncesi nasıl oluştu?

Bu çalışmanın konusu “İslâmî cemaatlerin ahlakı nasıl tasavvur ettikleri?” sorusu üzerinden şekillendi. Fethullah Gülen de bir sosyal fenomen olarak bu sorunun yanıtını fazlasıyla karşılıyordu. Öyle ki Gülen düşüncesi, belirgin biçimde ahlak odaklı bir düşünce olmasının yanı sıra, tamamıyla ahlaki normlarla örgütlenmiş, insanların sadece ahlaki ilkelerden yola çıkarak davranışlarına yön verdikleri bir düşünce dünyası içeriyor. Bu ahlaki normların merkezinde, onu yapılandıran bir İslâm inancı var. Temelde Gülen tasavvuru, böylesi bir ahlakın bütün toplumsal yapılara yayıldığı oranda, İslâm’ın da aynı şekilde bütün toplumu içine alacak biçimde genişleyeceğini öngörü-

Yavuz Çobanoğlu

yor. Sorunuzun anlama ve kavrama kısmını bunlar karşılarken, eleştiri kısmı da zaten buradan itibaren başlıyor. Çünkü Gülen böylesi bir İslâm ahlaki formu yardımıyla çok net tespit edilebilecek bir İslâm toplumu tasavvur ediyor. Oysa ki bu tasavvur, Dünya tarihinde farklılıkların bu derece fazla ve meşru biçimde yaşandığı günümüzde oldukça sıkıntı-

lı bir duruma karşılık gelmekte. Keza Gülen’in toplum tasarımının temeline yerleştirdiği Sünî İslâm merkezli bu sosyal ahlak tasavvuru da toplumdaki tüm farklılıklar için hem muğlak, hem de çelişkili bir hoşgörü ve diyalog düşüncesini öneriyor. Bu düşüncenin muğlak tarafında, her an değişebilecek ve her duruma göre eğilip bükülebilecek sevgi gibi soyut bir kavramdan yola çıkılması yer alırken, çelişkili tarafını ise, tüm toplumun inançlılar ve Müslümanlardan oluşmasını düşünmek, bunun toplum tasarımını yapmak oluşturuyor. Böylelikle Gülen için farklılıklar, İslâm ahlaki yoluyla süreç içerisinde tahammül edilecek ve süreç sonunda da “çoğunluğa” benzeştirilecek unsurlara dönüşüyor. Gülen metinlerini dikkatli gözlerle okuduğunuzda, bu çok açık bir biçimde kendini belli ediyor.

Peki bu tasavvurun son yıllarda İslâmcılık bağlamında yapılan tartışmalarda gündeme gelen sosyal İslâm kavramıyla ilişkisi kurulabilir mi?

Sebebin faillerini ister modernizmde bulun, isterseniz kapitalizm üzerine yükleyin, toplumsal hayatın pek çok yönü gibi *sosyal* tarafı da içerisinde yaşadığımız dönemde büyük bir erozyona uğradı. Devletin *sosyal*'e yönelik politikalarının yavaş yavaş ortadan kalkması bir yana, herkes *değerler kaybı*'ndan bahsediyor. Yozlaşma, dejenerasyon, hatta kültürel emperyalizm tartışmaların merkezinde yer alıyor. Tüm tartışmalarda *sosyal olan*'ın nasıl ve yeniden inşa edileceği hararetle tartışılıyor. Tartışılması da çok doğal. Bütün yeryüzü, dünya tarihinin hiçbir zamanında görmediği kadar değişimi son otuz yılda hızla yaşadı, hâlâ daha yaşıyoruz. Nasıl ki, *geleneksel toplum*'dan *sanayi toplumu*'na geçildiğinde yine böyle bir değerler karmaşası olduysa, günümüzde de bilgi ve teknoloji toplumuna geçişin sancılarını aynı şiddette hissediyoruz. Bu gerçeklik bir köşede dururken, doğal olarak herkes kendi bulunduğu ideolojik noktadan çözüm önerileri getiriyor. Sosyal İslâm kavramlaştırması da bunlardan biri, hatta İslâm'ın böyle bir sıfatla öncelenmesinden bazıları rahatsızlık duyuyor da olabilir. En temelde Gülen'in yapmaya çalıştığı, tasavvur ettiği de zaten bundan başka bir şey değil. Pusula da, reçete de, kalıp da çok belli: Özlerimize, bizi biz yapan değerlere dönersek kurtulacağız... Aynı nedenle, bu durumdan kurtulmanın en kısa yoldan çözümü de, din/inanç üzerinden başarılabılır görülüyor. Çünkü inanç noktasından bakıldığında, sağlam

toplumsal damarlara sahip, bir başka çıkış noktası yok gibi görülüyor. Emin olun ki benzer bir sancı, 200 yıl önce sanayi toplumunun vaat ettiklerini bulamadığı için geleneksel topluma gözyaşları içinde dönme özlemi çeken insanlar için de geçerliydi. Fakat böyle bir geri dönüş şekli maalesef yok. Yaşanan tüm değişimler insanları tümüyle biçimlendirir, bu yüzden herkes kendi döneminin insanıdır. Yaşadığı döneme ait olduğu için de, geçmişe duyulan özlemlerle, yine tamamen kurgu olan bir geçmiş, bu insanlar üzerinde benzer biçimde inşa edilemez. Dahası bütün öze dönüşçüler, totaliterlikten izler taşırlar. Çünkü bu öz'e dönme durumu, öz'e dönmek istemeyenler, o reçeteyi kabul etmeyenler ile yeterince öz'e dönmemiş olduğu düşünülenler için sıkıntı anlamına gelir. Meselâ insanlar bizim reçetelerimizi kabul etmez, uymazsa ne yapacağız? Bunun yanıtı verilemez. Asıl sorun sermaye ve teknolojiye olan mesafenizle ilgilidir. Paraya ve teknolojiye ne kadar yaklaşırsanız o kadar kapitalistlersiniz. Öyleyse günümüz dünyasında toplumsal fazlanın adil ve tabana yayarak dağıtımını sağlamazsanız, *sosyal*'i nasıl sağlayacaksınız? Sorun en nihayetinde dağıtım sorunudur. Komşuya bir kap çorba götürmekle, aile bağlarını yeniden kurmaya çalışacağım deyip aileyi kutsamakla, "güven toplumu" yaratacağım diye herkesi aynılaştırmakla *sosyal* tesis edilemez. Dahası, dayanışmacı, yardımlaşmacı kökler din üzerinden kurulmaya çalışılırsa, karışınızda sadece kendine benzeyenlere yardım eden insanlardan kurulu topluluklar bulursunuz. Bu toplumdaki birtakım menfaat veya politik gruplar da birbirine

diş biler ve amaçlanan "huzur" da gelecek yüzyıllara kalır.

Çalışmanızda vurgulanan bilimsel olma durumunun biraz abartılı olduğunu düşünüyorum. Herhalde bu hususu bu kadar çok vurgulamanızın sebebi çalışma alanının zorluklarla dolu olmasından... Fethullah Gülen'i ve hareketini çalışmanın zorlukları nelerdir?

Sorunun içerisinde zaten yanıtın bir kısmını da vermişsiniz. Gülen seveni de sevmeyeni kadar çok olan bir sosyal fenomen. Gülen ve hareketi üzerine çalışmanın en temel zorluğu da bu noktada başlıyor. Akademikler dahil hemen hemen herkes, çalıştığınız kişiyi veya sosyal yapıyı, nasıl övdüğünüz ya da hangi biçimlerde eleştirdiğiniz ile ilgilenebilir. Örneklerini sıkça gördüğüm için söylüyorum, olası övme, yermeye veya eleştirinin dozajını da bu kişilerce asla yeterli bulunmuyor. Bu durum aslında, patolojik bir politikleşme ile ilgili. Çünkü Türkiye'deki siyaset algısı, maalesef, aşk ve nefret gibi duygusal tepkiler üzerine kurulmuş durumda. Aynı duygusal durumun, akademik alanı da kapsadığını, kolaylıkla söyleyebiliriz. Türkiye tarihinin her döneminde akademisyenlerin önemli bir bölümünün, bütün akademik hayatlarını bu aşk ve nefret ekseninde çalışmalar yaparak geçirdikleri de bir başka gerçek. Onlar için akademi, "bilim" ve "bilimsellik" adı altında dünya görüşlerini anlatacakları modern bir bilgi cemaati şekline bürünmüş. Tabi bu böyle olunca, belki postmodern literatürün kavramsal zorbalıklar olarak da adlandırabileceği, *akademik etik* ya da *meslek ahlakı* gibi kavramlardan da bir o kadar uzaklaş-

miş oluyorsunuz. Lâkin bilimsel düşüncenin günümüzde mevzi kaybetmesinin bir nedeni de, bu etik ve ahlak yokluğu. Önemli bir başka nedeni de, postmodern düşüncenin bilime getirdiği keskin eleştiriler. Diğer taraftan, ben bir akademisyenim ve çalıştığım konuya akademik olarak yaklaşmak zorundayım, bunun kriterleri yazılı değil, mevcut durumu da düşününce, bence olmamalı da ama bir akademik etiğe de sahip olmalısınız. Mesela Gülen düşüncesindeki çelişkiler üzerinden kolaylıkla ve yüklü bir çalışma yapılabilir, ama sadece çelişkiler ya da tersi biçimde Gülen'in bazı tespitlerinin kör övgüsü üzerinden giden bir çalışma, ne kadar akademik olabilir? Takipçisi bol olan araştırmacı gazeteci tarzı bu, hastalıklı bir durum, maalesef akademidekiler de hem yazan, hem de okuyan olarak bunlardan fazlasıyla nasibini almış durumda. Oysaki objektiflik bir pozitivizm düşü olsa da, en temelde bir gayret olarak "objektif olma" çabasının akademik etiğin bir parçası olması gerektiğini düşünüyorum. Bir konu üzerine çalışırken geriye bir tek anlama ve anlamlandırmaya çalışma kaygısı kalmalı. Herkesin bir politik görüşü ve bir ideolojik duruşu var. Bunlardan sıyrılmayacağımızı öğreneli çok oldu. Sorun, ne için yola çıktığımız. Anlamak için mi? Kafamızdakini bilimsel olarak ispat etmek için mi? Bütün bunları ve daha fazlasını üst üste topladığınızda ise, yazdığınız çalışmalarındaki "bilimsel olma durumu" ya da çabası, okuyana "abartılı" gelebiliyor. Halbuki "bilimsel olma" dışında başka noktalardan yola çıktığınızda, aynı patolojik politikleşme çizgisine ulaşmanız kaçınılmaz olabiliyor.

Ortaya çıkardığım bu kitap övmek ya da yermek üzerine yapılan bir kitap değil, bu tarzın takipçileri aradıklarını bulamayacaklar bu kitapta. Benim bu çalışmam böyle bir amaç taşımadığı gibi, anlama ve anlamlandırma çabası en başından beri bu çalışmanın en temel kaygısı oldu.

Gülen'in "Altın Nesil" tasarımının postmodern izler taşıdığını düşünüyorsunuz. Dolayısıyla Gülen hareketini postmodern ve yeni muhafazakâr kavramlar üzerinden anlamlandırma gerektiğini ifade ediyorsunuz. Niçin?

Gülen'in "Altın Nesil" tasavvurunun da, Gülen hareketinin de postmodern izler taşımasının işaretleri, modernizm ve pozitivist bilim anlayışının eleştirisi ile başlar. Zaten ilim ve eğitim alanında yaptıkları çalışmalar, hep bu düşünceyi kırmak isteğinin bir sonucudur. Öte yandan Gülen cemaati, postmodernizmin önemli bir özelliği olan toplumsal ve zihni parçalanmışlık ile kültürel farklılaşmanın niteliklerini de kendi üzerinde taşır. Modern duruma göre, aynı anda bir bün-yede yer alması zor olan pek çok özellik, yani hem o, hem de karşıtı olabilme hali, postmodern durumun bir göstergesidir. Bu durum, yeri gelir *israfı ihtiyaç*'a dönüşür, yeri gelir "yerel değerlere bağlıyız" söylemi eşliğinde küresel ekonomik ilişkilere ve sömürü imkânlarına kapı aralar ya da modernliği giyime, dil bilmeye, teknoloji kullanımına göre tarif ederek eleştirdiği pozisyona kendisi de düşer. Bu ve benzer düşüncelerden üretilen söylemler de tıpkı bütün postmodern hareketlerde görüldüğü üzere, beraberinde hep kültürel/inanç eksenli

taleplerle birlikte gelir veya dini ve kültürel/geleneksel değerler yoluyla gündelik hayatta varlık bulma çabaları şeklinde karşımıza çıkar. Dahası cemaatleşmenin kendisi de postmodern bir gelişmedir. Fakat, Gülen ve cemaatine "postmodern" diyemeyeceğimiz bulgular da mevcuttur. Kitapta da belirttim, bilakis Gülen'in kendisi, her fırsatta eleştirdiği pozitivizmin özelliklerini kendi metinlerinde yansıtmaktadır. Yani modernite ile postmodernite arasında bir sıkışmışlık durumu açıkça görülüyordu. Bu nedenle, özellikle Gülen ve cemaati için "postmodern" demedim, çünkü "izler taşıyor" biçiminde bir ifade bu mevcut durumu daha iyi ifade ediyordu. Diğer taraftan, cemaatin ekonomik yükselişi, sermaye ve bu birikimin elde edilme süreçleri, otoriter yapı ve devlet ile toplum arasındaki pozisyonun tarifi gibi özellikler de yeni muhafazakârlık düşüncesinden izler taşıması bakımından önemli.

Postmodern izler üzerinden gidildiğinde bu durumun sadece Gülen cemaati için geçerli olmadığı söylenebilir sanırım. Seksenli yılların sonundan itibaren İslamcı çevreler postmodern literatürü okudular hatta kısmen de içselleştirdiler. Modernite ile postmodernite arasında sıkışma hali Gülen dışındaki İslamcı çevrelerde de izleri tespit edilebilecek bir husus olarak görülebilir mi?

İnanç öğelerinin yeniden ve meşru biçimde keşfi ile cemaatleşme postmodern işaretlerdir. Dolayısıyla bu iki durum üzerinden aynı gelişmenin diğer cemaatleri de kapsadığı söylenebilir. Hatta aynı sıkışık kalmışlık durumu bütün cemaatleri kapsar bir

haldedir. Netice itibarıyla post-modernizm, cemaatlara, bilim karşısında inancın da meşru bir değer olduğu yolunu açmış olsa da, bu cemaatler yerel olanı yaşayıp, küresel olanı kullanan parçalı ve girift bir yapı içerisinde sıkışıp kaldılar. Sıkışmanın merkezinde, yeni değerler ve yeni durumlara uygun kavramlar üretilmesindeki sıkıntının olduğu da söylenebilir. Zaten “sosyal İslâm”, “gerçek İslâm” gibi kavramların ortaya atılıp, içinin doldurulma çabalarının tümü de işte bu sıkışmadan çıkmak için yapılan zihni egzersizlerdir.

İslâm'ı bir din, İslâmcılığı, bir ideoloji olarak ele alıyorsunuz. Bu çerçevede Gülen'in ideolojiyi ve ideolojik olanı sürekli olarak yermesinin sebepleri nelerdir? İdeolojiyi daha dünyevî bir olgu olarak değerlendirdiği düşünülebilir mi?

İslâm'ı bir inanç olduğu kadar, bir ideoloji olarak da değerlendiriyorum. Gülen de diğer İslâmî düşünürler gibi, doğal olarak inandığı dini bir “ideoloji” olarak görmüyor. O'na göre İslâm, sadece bir din, yani insanın inanma ihtiyacının bir sonucu. Dikkat buyuralım ki, bu ve benzer söylemlerde din, bir inanç sistemi olarak dünyevî hayattan kolayca çekilip, sıyrılırken, daima insan ile tanrı arasındaki bir geçen mesele şeklinde değerlendiriliyor. İslâmî söylemin genelinden beklenmeyecek bir dil bu. Bunun sonu da hep “din, ideoloji değildir, inançtır” cümlesiyle bitiyor. Buraya kadar her şey sıkıntısız gibi görülse de, ortada sosyolojik bir gerçek var. Dünya, toplum ve insana, onun yaşayışına dair olan her fikir, tasavvur, eylem ya da yorum ideolojiktir. İnsanların

24 saati nasıl yaşayacaklarından tutun da, toplumu din üzerinden şekillendirmeye çalışan siyasî partilere uzanan, “inanca saygı” adı altında ötekiler'den hayatlarını düzenlemesini talep eden, insanların neyi temel alarak nasıl düşüneceklerine, ne şekilde davranacaklarına kadar her şeyi tasarlayan ve sunan bir düşünce sisteminin ideolojik olmadığını nasıl söyleyebiliriz? Eğer amacımız neo liberal söylemin “ideolojiler öldü” güzellemesi eşliğinde ideoloji kelimesinin kirlenmesinden kaçmaksa, kendimizi kandırıyoruz demektir. Tespitiniz çok doğru, Gülen ideolojiyi dünyevî bir olgu, dünyaya ait bir kirlilik, kaçınılması gerekli bir durum biçiminde ele alıyor. Zaten sürekli olarak kapitalizm, komünizm ve sosyalizm üzerine keskin ve sert eleştirilerde bulunması da, bunların insanlığın başına bütün kötülükleri getiren temel dünyevî ideolojiler olduğunu düşünmesinden kaynaklanıyor. Bir nevi dünyevî olanı kötüleyerek, uhrevî olanı yüceltmeye çalışıyor. Halbuki bu tavrın kendisi bile, ideolojik bir duruş noktasını işaret eder. Mesela Gülen'in İktisadî Mülâhazalar kitabını okuyun, baştan sona İslâmî bir ekonomik sistemin nasıl işlemesi gerektiğini anlatır. Sadece bu kitap bile Gülen ve böyle düşünenler için dinin sadece bir inanç sistemi olmadığını göstermesi bakımından iyi bir örnek teşkil eder.

Ekonomi meselesini nasıl ele alır bu kitap?

Bu kitap, temel olarak İslâmî bir ekonomik düzenin nasıl olması gerektiğini anlatıyor. Kitap yine toplumun sosyal düzeninden bahsederek başlasa da, ilerleyen bölümlerde bu sosyal düzenin

ekonomik yüzünün nasıl olması gerektiğine dair açıklayıcı analizler var. Meselâ mülk, ticaret, kazanç, sermaye, tüketim, ücretler, faiz gibi ekonomik kavramların bir İslâm toplumunda nasıl olması gerektiği ayrıntılarıyla anlatılıyor. İslâm eğer sadece bir inanç sistemi ise, peki bu ne oluyor? Kitabımda da belirttim, din üzerinden bir ekonomik sistem tasarlıyorsanız, artık o dini tanrı ile insan arasında, insanın inanma isteğinin bir sonucu olarak açıklamanız da zorlaşır. Din, bir ekonomik sistem değildir. Mevcut inançlı toplum tasarımlarının yanına bir de ekonomik yorumlarınızı getirdiğinizde, dinin ideolojik olma durumunu iki kere perçinliyorsunuz demektir. Bu ayrıca, savunulması zor bir pozisyona düşmek anlamına da gelir. Dahası, günümüz ekonomik sistemi, basit ticarî ilişkilerden kurulmamıştır. Bu karmaşık yapıyı *helâl kazanç* la açıklamaya veya inşa etmeye çalışmak, meseleyi hiç anlamamış olmak da demektir.

Gülen'in ahlak tanımında ve anlayışında öne çıkan geleneksel ve modern hususlar nelerdir?

Kitabımda ben “geleneksel” temalar olarak, terbiye, anne ve baba otoritesine saygı, tecrübe, cemaat ve dayanışma gibi kavramları ele aldım. “Modern” olarak nitelediğim kavramlar ise, aile/yuva, ilim ve teknoloji, eğitim ile ilerleme düşüncesi kavramlarıydı. Ben çalışmamda Gülen kavramlarını tasnif ederken “geleneksel” ve “modern” temalar olarak belirlediğim kavramları turnak işareti içerisine aldım. Çünkü, Gülen metinlerinde öne çıkan temaları tasnif edip, bir çalışma açısından işlevsel olması bakımından dinî, gelenek-

sel ve modern diye ayırdığımda şunu gördüm ki, dinî temalar hariç geleneksel ve modern temalar üzerinden üretilen söylemlerde yoğun bir birbiri içine geçmişlik seziliyordu. Meselâ, geleneksel toplumun bir değeri olan tecrübe, bu topluma ait biçimde anlatılırken, birden bilgili olmak durumu üzerinden modern bir bilim/ilim düşüncesine bağlanıyordu. Ya da eğitim ile kendini geliştirme gibi modern bir tavır, geleneksel değerleri de unutmadan yeni nesillere iman, fazilet ve ahlak kazandırmaya doğru gidiyordu. Dikkat edilirse, bu iki yöne de meyleden yorumun Gülen'in tüm metinlerinde aynı biçimlerde seyrettiği görülebilir.

Ahlaksızlık kavramından ziyade laahlakilik kavramını kullanmayı tercih edışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Öncelikle anlam olarak **laahlakilik**, “ahlaksızlık” demek değildir, “ahlaksızca muamele etmek” gibi bir anlama sahip. Kezâ “ahlaksızlık” kavramı, hem kulağa hoş gelen bir kavram değil, hem de Gülen'in anlatmak istediği durumu yeterince ifade etmediğini düşündüğü için kendisi tarafından tercih edilmediğini tahmin ediyorum. Çünkü Gülen'e göre **laahlakilik**, “Kur'an dışı ahlak”, “ahlak kabul etmeyen anlayış” biçimlerinde açıklanıyor. Kavramı bu açıdan ele aldığımızda, hem ahlak kavramını, hem de **laahlakilik** ile ifade edilmek istenen durumları çerçeve içine almış oluyorsunuz. Bu çerçeve üzerinden konuşmak da sağlam bir duruş sağlıyor, üstelik oldukça işlevsel ve pratik bir mevzi kazanıyorsunuz.

Son zamanlarda ahlak meselesi dünyada da önemli tartışmalara sebep oluyor. Bu metinlerden bir kısmı da Türkçeye aktarılıyor. Sizce ahlak noktasında artan tartışmaların sebepleri nelerdir?

Kuraldır ki, bir toplumda ne eksilmiş veya ortadan kalkmışsa tartışılır hâle gelir. Az önce bahsettim, bir değişim dönemi ni yaşıyoruz ve bunu iliklerimize kadar şiddetli bir biçimde hissediyoruz. Bu aynı zamanda bir geçiş süreci, bu süreçte değerler erozyonunun yaşanması oldukça sosyolojik bir sonuç. Toplumlar bu süreçleri kendi mevcut dinamiklerinin elverdiği ölçüde daha şiddetli veya daha az hasarla atlatacaklar, atlatma süreleri de, bu sürecin sona ermesi de, aynı yerel yapıların kendine özgü özellikleri çerçevesinde değişecek. Dahası, ahlak en temelde, kişisel olarak ne derece ilkeli olduğunuz ile ilgilidir. Toplumsal anlamda da normlar, kurallar demektir. Kısacası yaşadığımız dönemde sıkça aranan nitelikleri içerir. Bunlar ortadan kalktığı ya da mumla arandığı zaman, ahlak kavramı da sürekli tartışmalı olacaktır. Tüm dünyada ahlak kavramının önemli tartışmaların merkezinde yer almasını sağlayan işte bu sosyal gerçekliktir. Bir diğer husus da, bizim ülkemizde ahlakın içeriği İslâmî ve geleneksel öğelerden oluşan bir blok üzerinden anlamlandırılmaya ve inşa edilmeye çalışıldı, çalışılıyor. İlginçtir, çalışılan bu yorum, oldukça cinsiyetçi ve insanların giyim-kuşamlarından, cinsel tercihlerine uzanan ve sadece cinsellik konularına odaklanmış bir söylem üzerinden ilerliyor. Bu oldukça sıkıntılı bir durum. Öncelikle, insanın “iyi” ile “kötü”yü ayırabilmesi için

ahlakın ses verdiği vicdanını dinlemesi yeterlidir. İnsanların bu sese kulak verecekleri bir hayat kuramadığınız sürece, vicdan ve ahlakı hangi temelle oluşturmaya, yapılandırmaya çalışırsanız çalışın bu yapı ayakta duramayacak. Dahası, bugün Dünya üzerinde en fazla yolsuzluğun olduğu ülkelerin İslâm ülkeleri olması gerçeği ortada dururken, insanların cinsel tercihleri veya giyimleri onları bir ahlak tartışına çıkaramaz. Hiç kimse bir başkası hakkında, bunlar üzerinden bir ahlak barajı da kuramaz.

Milli terbiye konusunda Gülen'in düşünceleri ile Ziya Gökalp'in düşünceleri arasında nasıl bir benzerlik var?

Ziya Gökalp **milli terbiye**'yi, Durkheim sosyolojisindeki **icmai terbiye** kavramından almıştır. Gökalp ile Gülen'in benzerlikleri, içerikleri farklılıklar barındırsa da aynı kavramı, aynı millî tedrisat hedefleri çerçevesinde millet üzerinde kullanmak istemeleri, bunu gerçekleştirecek kudreti ise ikisinin de devlette görmüş olmalarıdır. Gülen de Ziya Gökalp gibi, koca bir milletin aynı terbiye tedrisatından geçmesi gerektiğini tasavvur eder. Oysa ki Gökalp tarihsel olarak burada daha anlaşılabilir bir pozisyonadadır. Çünkü Gökalp'in yaşadığı dönem bir ulus devletin kuruluş aşamasına denk gelmiştir. Yeniden ve Türklük üzerine inşa edilecek bir millet için, Gökalp'in o dönemde **milli terbiye** kavramını kendince işlevsel görmesi oldukça doğaldır. Aslında buradaki temel sıkıntı, Gülen'in aynı süreci günümüzde de uygulanabilir görmesinden kaynaklanır. Eğitim seviyesi ile beklentileri yükselmiş, ekonomik

krizlerin değerler sistemini alt üst ettiği, tarihin gördüğü en hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemde koca bir ülke nasıl olur da *millî terbiye* altına alınabilir? Bu kadar farklılık ve meşru bireysel hakların varlığı ortada dururken bu “terbiye”nin kıstaslarını kim, neye göre belirleyecektir? Bu yaklaşım, ütöpik bir yaklaşımdır. Diğer taraftan *millî terbiye* konusunda ikisi arasındaki en önemli farklılık, Gökâlp Türklüğe özel vurgular yaparken, Gülen’de bu vurgu İslâm’ın ümmetçiliği’ne yenik düşer. Çünkü Gülen için terbiye, temel kaynaklarını İslâm’dan alır ve terbiyeden anlaşılan şey, esasen ıslahatır.

Farklılıklar ve meşru bireysel haklar üzerinden Gülen’in eğitim yaklaşımını eleştirmek de post-modern izler taşıyor gibi. Ne dersiniz?

Farklılıklar son dönemin güncel kavramı olsa da, meşru bireysel haklar kavramı daha eskilere dayanır. Kezâ postmodernizm bir öcü değil, bir durumun adıdır. Herkes döneminin insanı olduğu için bu izleri taşıyor olabilir. Gülen cemaatinin postmodern izler taşıması bir olumsuzluk değil, bir tespittir. Bizde her tespiti, “olumlu mu”, “olumsuz mu” biçiminde yaklaşıldığı ve işlevsel görüldüğü için, modernitenin bir hediyesi olan bu ikili dünya algısı zihinlerde içten içe yaşıyor. Her şeye ve duruma karşı “olumlu”/“olumsuz”, “yarar”/“zarar” açılarından yaklaşmak, nasıl bir dindarlıktır? Oysa ki, ne gelirse tanrıdan geleceği ve bu şekilde kabul edileceği emredilmiyor muydu? Şimdi böylesi bir insan malzemesi üzerine kalıp öz’e dönüş tasarımları yapıyor. Bunun sonucunda ortaya

çıkarsa çıkarsa dini sembolik anlamda, vitrinde yaşayanlar ile politik veya ekonomik çıkara dönüştürmek isteyenler çıkar. Zaten sosyolojik anlamda mevcut toplumsal durumun doğal sonucunun da bu olduğu öngörülebilir. Bu da “gerçek İslâm” arayışının kıyamete kadar süreceği anlamına gelir.

Millî terbiye noktasındaki benzerliğin sosyal dayanışma noktasında da görüldüğü söylenebilir mi?

Evet, söylenebilir. Gökâlp gibi Gülen de milleti, farklılıklardan ziyade bir *bütün* olarak düşündüğü için *sosyal dayanışma* (veya *ictimâî tesanüd*) önemli bir kavram olarak sivrilir. Gökâlp’te bu *bütün*’ün özü Türklük olurken, Gülen’de İslâm *bütün*’ün esas toparlayıcısıdır. Gülen de Gökâlp gibi sık sık millî şuur, millî vazife, ictimâî görev kavramlarını kullanır. Bütün bu kavramların sosyal hayatta oluşturmaya çalıştığı şey, sosyal dayanışma araçlarını yeşerterek ya da daha işlevli bir hale getirerek, zamanında ortadan kalkmış veya körelmiş bu sosyal ağları toplumda tekrar işe yarar duruma getirmektir. Tabii ki, sosyal dayanışmanın bir inanç sistemi merkezinde ve bir cemaat üzerinden olması, toplumdaki cemaatleşme isteğini arttıracığı için aynı sosyal dayanışmanın bir normlar sistemi olan ahlaki besleyeceği ve sosyal denetleme mekanizmalarını (en azından cemaat içinde) güçlü bir biçimde çalıştıracığı da tahmin edilebilir. Böylelikle sosyal dayanışmanın yarattığı birliktelik, toplumdaki bazı yapılarda bir süre sonra normlar sistemi olarak ortaya çıkacağı için, *millî terbiye* de bu yapılar üzerinden sağlanmaya başlanacaktır.

Aslında iki kavramın da en temel amacı, kültürel, dinsel veya ahlaki erozyona karşı tutunum noktaları yaratabilmektir.

Vatan ve millîlik söyleminin Gülen tasavvurunun ana düşüncelerinden biri olduğunu ifade ediyorsunuz. Gülen’in küreselleşme süreci ile ilişkilerinin arttığı vasatta bu noktada birtakım değişiklikler yaşandı mı? Yaşandıysa bu değişimler Gülen’in metinlerinde izi sürülebilecek bir yekun oluştu mu?

Gülen ve cemaatinin post-modern hallerinden birini de zaten bu ikili durum oluşturuyor. Çünkü Gülen’deki vatan ve millîlik söylemi, bazı küçük nüans farklılıkları olmakla birlikte, bir ulus devlet söylemidir. Ulus devlet, modernitenin bir çıktısı ve ucu pozitivizmin düzen anlayışına kadar gider. Gülen kendi milliyetçi görüşlerini ekonomik alanından özenle ayırır. Oysa ki vatan ve millîlik düşüncesi, sermayeden, ekonomik durumdan, bu durumun kapsadığı tüm sosyal ve ekonomik ilişkilerden nasıl ayrılabilir? Öyle ki bu düşünce size vatanınıza yatırım yapmanızı, millî sermayeyi vatan toprakları için harcamanızı öngörür. Küreselleşme ise, sermayenin yurtsuzluğudur. Gülen’in hem sermaye, hem de teknoloji anlamında küresel bir güç olarak Batı’yı yakalama ve geçme düşüncesi, ekonomik bir güç olmadan nasıl mümkün olabilir? Gülen düşüncesinde küresel sermaye karşısı bir söylem bulamazsınız. “Helâl kazanç” getiren her işi meşru görür ama günümüzde her kazanç kolayca meşrulaştırılıp, “helâl” de olabilir. Aslına bakılırsa Gülen’in asıl derdi, inanç

ve değerlerin nasıl korunacağıdır. Bu sebeple, Gülen söylemlerinde vatan ve millilik aynı yerde durduğu gibi, küreselleşme ile ilgili bir değişim söz konusu da değildir. İkisi, aralarında hiçbir çelişki yokmuş gibi yan yana yer alır.

Bugün Gülen düşüncesinde Batı eleştirisinin bütünüyle olmasa da büyük oranda terk edildiğini söylemek mümkün mü?

Hayır, değil. İlk kitabından beri aynı söylem, aynı tonda devam ediyor. Sadece 1990'ların ortasında bu söyleme "hoşgörü" ve "diyalog" kavramları eklenmiş. Ayrıca bu Batı eleştirisi söylemi, sadece Gülen ile sınırlı değildir. Türk muhafazakârlığı, Batı hürufesi olmadan nefes alamaz. Çünkü kendi meşruiyet kaynaklarını en temelde buradan almaktadır. Aynı biçimde Gülen'in Batı eleştirisi de, bir medeniyet eleştirisidir. Bu medeniyetin içerisinde yer alan inanç, kültür, gelenek ve tarihsel miraslar, Gülen metnlerinin sıklıkla misafir ettiği kavramlardır. O'nun tüm metnlerinde Batı, kötü durumların sorumlusu, yaşadığımız olumsuzlukların merkezi ve gizli plânlar eşliğinde, tarihsel bir rakip biçiminde dile getirilir. Dikkat çekici bir husus da şudur ki, "haçlılar", "Hristiyan Batı" kavramlarının bu söylemlerde sıklıkla geçmesi, Gülen'in Batı medeniyetini, sadece Hristiyanlığın özünü oluşturduğu bir yapı olarak görmesinden kaynaklanır. Halbuki Batı'da merkezi insan olan ve insanın bir dine bağlı olmadan yaşadığı dünyaya dair düşünceler, ürettiği fikrî akımlar da mevcuttur. Hümanizmi, rasyonalizmi yaratan da Batı medeniyetidir. Ama bunlar "dinsizlik" olarak ele alınırsa, görmek iste-

diğiniz Batı figürü, tabii ki size sadece Hristiyanlık olarak görülecektir. Aynı durum inanmış bir Hristiyan için de geçerlidir. O da Müslümanları görmek istediği biçimde ele alacak ve rakip, hatta düşman görecektir. Çünkü din, eğer bir dine inanıyorsanız, çok önemli bir ayrım noktasıdır.

Fethullah Gülen'in kişisel olarak öne çıkmasının miladı olan 12 Eylül 1980 askeri darbesini desteklemesi ile Yeni Asya'nın bu darbeyi desteklememesi arasında esaslı bir farklılık görüyor musunuz?

Tabii ki görülüyor. Meselâ en önemli farklılık, bugün kimin nerede ve ne konumda olduğu ile çok yakından ilgili. Fakat buradan yola çıkarak, Yeni Asya Hareketi'nin "demokrasi yanlısı", Gülen Hareketi'nin "darbe destekçisi" olduğu anlamı da çıkarılamaz. Böylesine ikili ayrımlar ve sığ verilerle bir çıkarım yapılamaz. Zaten Gülen, düşüncesi itibarıyla asla devlete karşı gelecek bir duruş sergilemeyen, devleti yönetenler, iktidardakiler ya da muktedirler kendi düşüncelerine ters bir noktada olsa ve bu yönde politikalar yapsa dahi onlarla asla karşı karşıya gelecek bir pozisyonu tasvip etmeyen bir kişidir. Onun devletle ilişkisi, tek yönlü bir bağlılık ve koşulsuz bir saygı üzerinedir. Kezâ kendi metnlerinde "komünizm tehlikesi gümbür gümbür gelirken, ordunun darbe yapmasını" meşru görüyor. Bu sebeple, Gülen'in 12 Eylül 1980 Darbesi'ni desteklemesinde şaşılacak bir durum yok. Aynı düşünce başka ülkelerin devletleri söz konusu olduğunda da geçerlidir. Cemaat, yerel devletlerin tasvip etmediği veya hoş karşılamayacağı hiçbir

yerde okul açmaz. Gülen'in de yazmış olduğu gibi, Çin'in Doğu Türkistan bölgesi buna örnektir. 28 Şubat'taki tavrını anımsayalım, bugün ülkeye neden dönmediğini de unutmayalım ve bunları üst üste eklediğimizde ortaya kargaşa, kaos ve çalkantı yaratmak istemeyen bir kişilik çıkıyor. Şu anda bile devletin herhangi bir kesimi ile çatışmamak, kendi üzerinden toplumsal anlamda bir huzursuzluk yaratılmasını istemediği için ülkeye dönmüyor. İnsanı olarak ele aldığımızda, büyük bir fedakârlık yapıyor.

Gülen'in ve bağlılarının, üstad kabul ettiği Risale-i Nur müellifi Said Nursi'nin düşüncelerini ne oranda sahiplenip sürdürdüğü veya bu düşünceler içinde bir yenilenmeyi (tecdid) mi gerçekleştirdiği konularına çalışmanızda değinmeyişinizin bir sebebi var mı?

Her çalışma aslında bitmeyen bir çalışmadır. Her bakımdan "o da olsaydı, bu da olsaydı" denebilir. Ben kitabımda yeri geldikince Gülen ve cemaatinin Said Nursi'nin takipçisi olduğunu, düşüncelerini sahiplendiğini ve bu ekolün günümüzdeki bir kolunu oluşturduklarından bahsettim. Hatta basit birkaç karşılaştırmalı örnek de verdim. Fakat Nursi'nin metnlerine hâkim olmadığım için aralarında ne derece bir farklılaşma, devam etme ya da yenileşme olduğunu tespit etmem kolay değil. Değinmememin asıl nedeni budur. Bir de benim çalışmam Gülen metnleri üzerine yapılan bir çalışma, bunun ne derece zor olduğu malum bir şey. Eğer ikisi arasındaki farklılık ve benzerlikleri esas alan karşılaştırmalı bir analize girişsem, akademik etik

gereği hem Nursi'nin kitaplarını, hem de üzerine yazılanları okumam gerekecekti. Bu da apayrı ve karşılaştırmalı bir çalışma olacaktı. Böyle kapsamlı bir çalışma da doktora gibi sınırlı zamanı olan bir sürece sığmazdı. Oysa ki, ben bu çalışmayı Gülen üzerine yapmak için yola çıkmıştım. Bu başka bir çalışma konusu olabilir, hatta güzel ve akademik anlamda değerli de olur.

Öte yandan küresel sermayenin Ortadoğu'ya dönük politikalarını gerçekleştirmek ve sömürü imkanlarını genişletmek için Gülen hareketine ihtiyacının olduğunu düşünmenin güç olduğunu veya Gülen'in ömrünü böyle bir amaca adadığını iddia etmenin güç olduğunu belirtiyorsunuz. Niçin?

Çünkü Gülen'in kendi metinlerinde böyle bir amaç taşımadığını görmedim. Zaten böyle bir yaklaşım, ülke üzerine bir bulut gibi çökmüş komplocu, gizli bağlantılar çözücü, şifre okuyucu, herkesi bir illet gibi sarmaya çalışan, kaçınılması gerekli bir yaklaşım. Bu yaklaşımın günümüzde kendi dilini de üretti, bir biçimde bu dilin fanatik takipçileri de ortaya çıktı. Her durumun ardında ABD ve İsrail'i arayan, bulamazsa yaratan, kendi yarattığına kendi inanan, yarattığı oranda da kendi sorumluluklarından sıyrılan, kaçan riyakâr bir dil bu. Burada bir kere bir ayırma gitmemiz gerekiyor. Gülen'in tasarladığı toplum modelinin içerisinde yer alan bazı etkenlerle küresel sermaye ve sömürü olanaklarına katkı yapması başka bir şeydir, Gülen'in küresel sermaye ve sömürü olanaklarını oturtup tasarlaması başka bir şeydir. Birincisine tartışılabilir ama ikin-

cisi asla mümkün değil. Üstelik küresel sermayenin Ortadoğu ve Türkiye'de kendi imkânlarını geliştirmek için ne Gülen'e, ne de cemaatine ihtiyacı var. Türkiye tarihini şöyle bir anımsarsanız, ne dediğim daha iyi anlaşılır diye düşünüyorum.

Gerek Fethullah Gülen'i öven gerekse yeren çalışmalarda çok ilginç bağlantılar ve düşünsel akrabalıklar kurma girişimleri görülür. Mesela kitabınızda da yer verdiğiniz Şerif Mardin'in Türkiye, İslâm ve Sekülerizm kitabında Mehmed Zahid Kotku ile Fethullah Gülen'in düşünce dünyası arasında kurduğu bağ bunlardan biri. Bu konuda neler söylersiniz?

Mehmet Zahid Kotku'nun zamanının İslâmî yorumlarına nazaran, devlet ile iyi geçinmek gerektiği, eğitim, basın ve yayın işlerinde daha aktif olunması yönündeki görüşleri sonraki dönemlerde Gülen'i etkilemiş olabilir. Kotku 1980 yılında öldü, Gülen'in çıkış miladı da hemen hemen aynı yıllara denk geliyor. İlk kitabı 1976 yılında sohbetlerinden oluşan ve Latif Erdoğan tarafından derlenip İzmir'de basılan *Altın Nesil* adlı kitaptı. O dönemde birçok İslâmî cemaat "laik devlet"ten uzak dururken, 1980'li yıllar boyunca Gülen kendi cemaatine, "vali olun, kaymakam, polis müdürü" olun diye öğütüyordu. Zaten Gülen cemaati de tıpkı Kotku gibi, diğer İslâmî cemaatlere göre kendi kabuğuna çekilmektense, devlet ile daha sıcak ilişkiler kurup, bilhassa medya ve sonrasında sermaye alanlarında önemli aşamalar kaydetti. Bütün bu büyüme ve gelişmelerin, sermaye ve medya yoluyla olduğunu keşfetmeleri

kısa bir zaman almışa benziyor. Diğer cemaatler küçük sermayelerle taşrada ve yerel kalırken, Gülen cemaati eğitim ve medya alanında dünya çapında kendi küresel ağlarına hâkim bir sermayeye sahip oldu. Bu sebeple, Şerif Mardin'in bu benzerliklerden kurduğu bağ doğru görünüyorsa ama saygı duyduğunu belirtse de Gülen'in doğrudan Kotku'dan etkilendiğini söylemek ne kadar doğru, tartışılabilir.

Gülen'in koşulsuz itaat isteyen düşüncelerinin modern toplumda uygulanabilme şansı konusunda oldukça iyimser oluştunu onun gelecek tasavvuru ile açıklıyorsunuz. Gülen'in gelecek tasavvurunda öne çıkan noktalar nelerdir?

Bütün gelecek tasavvurları içerisinde iyimserlik barındırır. Geleceğe inancınız olmazsa, tasavvur da edemezsiniz. Gülen'in gelecek tasavvuru "gerçek İslâm"ın yaşanacağı ve *Altın Nesil* idealinin hayata geçmesi ile son bulacak olan ideal bir tasarım. Kitapta da belirttim, önünüze ulaşılması gereken bir ideal koyarsanız, ne kadar yaklaşırsanız, o kadar da uzaklaşırsınız, çünkü bu ideale ulaşma süreci hiç bitmez. Bu yüzden Gülen'in tasarımı, aslında hiç bitmeyecek bir süreci ifade ediyor. Bu sebeple, Gülen'in gelecek tasavvurunda öne çıkan noktalar, dönüp dolaşıp "gerçek İslâm"ın yaşanacağı o *altın çağ* üzerine odaklanıyor, öne çıkan noktalar bununla ilgili. Bu çağda hırsızlık, yalan, riyakârlık, "terbiye problemi", "itaatsizlik", asayiş, nizam, huzursuzluk gibi sorunlar olmadığı gibi, inançsız kimse de kalmıyor. Şimdi bir bu projeye, bir de içinde yaşadığınız toplumdaki insan malzemesi ile onu kuşatan

sosyo-ekonomik sistem olan kapitalizme bakıyorsunuz ve dolayısıyla Tommaso Campanella, Thomas More aklınıza geliyor. Gülen tek bir kitapta olmasını gerektiğini düşündüğü toplumu anlatmıyor ama tüm kitapları özlemine çektiği toplum ve insan modelinin nasıl olması gerektiğinin ince ayrıntıları ile dolu. Kezâ iyimser olmazsanız, bir toplum tasarımı da yapamazsınız. Gülen “gerçek İslâm”ın insanları kurtaracağına inanırken, bir başkası sosyalizm gelince dertlerin biteceğini düşünüyor. Sosyal gerçekliklerden kopuş da zaten böyle başlıyor.

Peki Gülen “kültürel Müslümanlık” konusunda ne düşünüyor?

Gülen en temelde dinin, kültüre indirilmesini şiddetle reddeder. Yani bir kültür gibi yaşanmasının, sembolik ibadetlerle yetinilmesinin ve bir kültür gibi tüketilmesinin karşısındadır. Bu yüzden Gülen tipik bir *elitist*’tir. Elitist İslâm anlayışının gereği olarak da her saniyede Allah’ın adını anmayı, O’na kulluğu, ahiret hesabını düşünmeyi, ruhu vererek ibadet etmeyi, dinsel konsantrasyonu en uç sınırlarında yaşamayı öğütler. Meselâ Gülen bir metninde cami önünde oturan ihtiyarları “miskinlikle” nitelendirir. Gülen’e göre, orada oturanlar o vakitlerini bir çocuğa İslâm’ı öğretmekle veya bir gence güzel terbiyeyi anlatmakla geçirmelidirler. Bu sebeple de sürekli aksiyon içinde olmak, Gülen düşüncesinde çok önemli bir toplumsal görev olarak ele anılır. İşte bu nedenle, sembolik ve gösteriş amaçlı kültür Müslümanlığı’nın İslâm’ı geriletliğini söyler.

Aksiyon kavramını önemsiyor Gülen. Onun düşünce dünyasında

yer eden bu kavramı Necip Fazıl da kullanıyor. Öte yandan Nurettin Topçu Blondel üzerinden bir hareket felsefesi geliştiriyor. Bu çerçeveden bakıldığında aksiyon düşüncesinin beşeri düşünsel kaynakları noktasında bu tür akrabalıklar kurulabilir mi?

Öncelikle, her toplum tasarımı, aksiyon halinde fertlere şiddetle ihtiyaç duyar. Çünkü bu tasarımı taşıyacak, başkalarını da aktif hale geçirecek olan da nihayetinde kendilerine yüce bir misyonun yüklendiği bu fertlerdir. Meselâ Necip Fazıl İman ve Aksiyon kitabında bu konudaki düşüncelerini, özlenen neslin vasıflarını gayet net biçimde anlatır. Kezâ Nurettin Topçu’da da, iman ve inancın sürekliliği üzerinden irademize hakim olma ve İsyân Ahlakı’na götüren bir felsefî sürece (*hareket felsefesi*) katılma söz konusudur. Zaten Gülen metinlerinde farklı konular için bile olsa gerek Necip Fazıl’a, gerekse de Nurettin Topçu’ya atıflar mevcuttur. Bilhassa Nurettin Topçu’nun İsyân Ahlakı kavramı, Gülen için oldukça işlevsel görülür. Dolayısıyla üçünün de amacı, aktif fertler vasıtasıyla özlenen topluma, ki bu imanlı ve inançlı bir toplumdur, ulaşabilmektir.

Gülen metinlerinde çekirdek aile kavramının geçmemesini nasıl yorumluyorsunuz?

Çünkü çekirdek aile’yi Batı medeniyetinin bir ürünü olarak gördüğünü tahmin ediyorum. Tıpkı *birey* değil de, özellikle *fert* kavramını kullanması gibi. Gerçi *fert* kavramı, Gülen ile sınırlı bir kullanım değil, İslâmî söylemlerde özellikle tercih edilen bir kavram. Gülen aile kavramının yanında yuva kavramını da kulla-

nır. Yuva, daha sıcak bir kavram, kulağa ilk ulaştığında geleneksel ve ahlakî anlamlar içerdiği hissini veriyor. Gülen’in ailesi, anne ve babanın otoritesinin hâkim olduğu, ama bunların asla bir korku vesilesi olmadığı, herkesin görev ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirdiği, eğitimin hiç bitmediği, çocukların birer terbiye abidesi şeklinde dolaştıkları, yaşlılara ve büyüklere saygının, inancın, yardımlaşma ve dayanışmanın üst seviyelerde yaşandığı bir yerdir. Yani aile, Gülen’in olması gerektiğini düşündüğü, o ideal toplumun en küçük birimidir. Gülen aileden yola çıkarak, devlete uzanan bir sorumluluklar ve itaat zinciri oluşturup, böylelikle kişinin yüce misyonunu da yakasına ilâştirmiştir.

İnceleme yolculuğunun ardından metnin girişinde söz ettiğiniz limana aynı düşüncelerle mi dönünüz?

Ancak bir aptal o limana aynı düşüncelerle dönerdi. Monografik bir çalışma yapmak, çalıştığınız kişiyi, dünya görüşünü tanımanızı sağladığı gibi, bazı noktalarda özdeşleşme ve onu anlama yollarını da beraberinde getiriyor. Artık hiçbir duruma, çalışma öncesindeki gibi bakamıyorsunuz. Bir gelişim hali bu. Meselâ çalıştığınız kişinin bir sosyal olayda ne gibi yorumlar yapabileceğini, ne diyeceğini önceden kestirebiliyorsunuz. Bu yüzden, Gülen metinleri üzerine çalışmanın, bana, akademik anlamda da büyük katkılar yaptığı inancındayım. Ayrıca Dünya limanlarla dolu, her liman yeni şeyler öğretir insana, yeter ki gemiyi sağlam tutun. Bu keyifli söyleşi için sizlere teşekkür ediyorum.

KANT'IN SAF AKLININ ELEŞTİRİSİ

İlhan AKKURT

Immanuel Kant 1724-1804 yılları arasında yaşamış olan aydınlanma düşünürü ve Alman felsefesinin kurucularından biridir. Çok meşhur *Saf Aklın Eleştirisi* isimli eseriyle Emprizm ve Rasyonalizm'i, dolayısıyla çağının ve çağımızın en önemli fikir akımı olan pozitivizmi ve bir yönüyle de insan aklını yücelten-tanrılaştıran materyalizmi eleştirmiştir. Kant'a göre insan bilgisi sınırlıdır. İnsan zihni, nesneleri ve olayları gerçekte oldukları şekliyle bilemez. Nesneler, zihnin imkânlarına, yapısına ve formlarına göre bilinebilir. Bunun nedeni bilginin, hem algılar tarafından alınan ham verilere, hem de kavramlara dayalı olmasıdır. Yani varlık, uzay ve zaman bizim algılarımızdan ve bunlardan oluşturulan kavramlardan ibarettir. Hâlbuki gerçek varlık ve dünya, algılarımızdan çok farklıdır ve biz bunları algılarımızla tam olarak kavrayamayız.

Bu çalışması Kant'ın bilim (epistemoloji) felsefesi alanındaki önemli çalışmadır. Kant'ın bundan başka bir de ahlak (etik) felsefesi alanında, batı ahlak anlayışının temellerini teşkil eden çalışması vardır. Bu konudaki çalışmasına "ödev etiği" denir. Ödev Etiği, Kant'ın bu kez kendi "saf aklıyla" düşünüp geliştirdiği ve bir insanın nasıl ahlaklı olabileceği konusundaki düşünceleridir. Kant bunu yaparken batı düşüncesinin olmazsa olmazı olan "insan özgürlüğünün korunması" prensibi çerçevesinde düşünerek, bilinçsiz bir teslimiyete karşı çıkar ve insanın onu değil, bunu seçebilme kabiliyeti, yani özgürlüğü doğrultusunda bir ahlak anlayışını korumuştur. Kant'a göre bir eylemin ahlaklı olmasını, duygudan, bir çıkarımdan ve inançtan değil; sırf ödevden

Kant

dolayı, yani ahlak yasasına saygıdan dolayı isteyerek yapılmasına bağlamıştır. Yani Kant'a göre ahlak bir toplumsal görev ve ödevdir.

Saf Akı Nasıl Yıktı?

Yazımızın ilk bölümünde bahsettiğimiz, Kant'ın insan aklının ve bilimin sınırlarını çizdiği çalışmasına yürekten katılıyoruz. Değil mi ki insan, çevresini beş duyu ve bunların yeterli olmadığı durumlarda geliştirdiği çeşitli ölçü aletleriyle anlamaya çalışmaktadır; o halde varlıklar hakkındaki bilgilerimiz, geliştirdiğimiz duyu organlarımız ve ölçü aletlerinin hassasiyeti ile sınırlıdır. Bu demektir ki, aletlerimizin hassasiyetleri geliştikçe varlıklar hakkındaki bilgilerimiz de artacak, ancak varlıkların tam bilgisine ulaşmamız hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Hal böyle olunca, hiçbir zaman varlığın tam ağırlığı ve tam boyutu hakkında bile kesin bilgiye ulaşamayacağız. Bu konuda yine ünlü bir Alman bilim adamı olan Heisenberg daha da ileri giderek "*Belirsizlik Kuralı*" adıyla, cisimlerin ontolojik farklılıklarına dikkat çekerek, maddenin temel taşlarındaki bilinmezlikleri içeren bir kuramla, Kant'ın bu iddiası bilimsel olarak doğrulanmıştır. Aslında sorun beş duyumuzdadır. Bizlerin sahip olduğu bir görme duyusu, acaba bizlere varlığı olduğu gibi gösterdiğinden emin miyiz vs.? Yani bilginiz zaman geçtikçe gelişmesine rağmen, beş duyumuzun yansıtmasıyla sınırlıdır ve göreceli olacaktır. Bu bilgi de hiçbir zaman gerçeğin ta kendisi olmayacaktır. Aslında bu anlayış aydınlanmacılığın, rasyonalizmin, pozitivizmin, materyalizmin yani akılcılığın tanrısını da öldürmüştür. Bu anlayış, aklına ve bilime çok

güvenen insanogluna “haddini bil, bilmediklerinin yanında bildiklerin hiç demektir”. Yani beş duyumuzun verilerine mahkûm olan aklımız evreni bize tanıtmakta sınırlıdır.

Kant'ın Saf Aklının Ürünü

Gelelim asıl konuya ve Kant'ın “ödev etiğine”. Bu anlayış batı medeniyeti üzerinde ilkinden çok daha etkili olmuştur. Her ne kadar ilk kuramı Batı İnsanı görmezden gelip, hâlâ aklı ve onun eseri olan bilimi tanımlaştırsalar da, ikinci kurama dört elle sarılmış ve batı medeniyeti etik anlayışı bu kuram üzerine kurulmuştur. Bugün dünyayı etkisi altına almış Batı ahlak, siyasi, hukuk kuralları ve insan haklarında bu anlayışı esas alınmıştır. Peki, gelelim şimdi ne var bunda sorusunu cevaplamaya. Hani bir kimseye zor bir anında, yardım ettiğimiz zaman, bize teşekkür ettiğinde “– Estağfurullah teşekkür edecek bir şey yok vazifemiz veya görevimiz” deriz ya, işte işin sırrı biraz burada. Şimdi lafı uzatmadan açıklayalım. Hani batı insanı nazik ve saygılı olsa da, soğuk, resmi ve en önemlisi sevecen değil deriz ya, dostça değil bencil ve egoist bir toplum deriz ya, işte işin temelinde, bize göre en önemli faktör, Kant'ın bu ahlak anlayışında yatar. Dikkat edilirse bu anlayışın temelinde insan sevgisi, acıma, dayanışma, fedakârlık gibi insanı insan yapan dostluk duyguları yoktur. Ya ne vardır? Dayanışma ve paylaşmadan uzak, kuru kuruya bir toplumsal kurala uyma, yani ödev ve toplumsal görev vardır. Yani bir insan diğerine bir yardımı dostluktan, komşuluktan, onu sevdiğinden ve acıdığından değil, toplumsal görev ve ödev gereği yapmalıdır. Hani

sanki devletin resmi bir polis memuru gibi, görev icabı insanlara yardım etmek gibi bir şey “Teşekküre gerek yok görevimiz”.

Hal böyle olunca, insana yardım, fedakârlık, insandan ziyade devlet kurumlarına yüklenmiştir. Bu durumda zorda olan birini görene düşen görev de, bu durumu ancak bir devlet kurumuna bildirmek olacaktır. Olur ya vatandaşın zamanı boş yere

harcanır, belki üzeri kirlenir, belki de başına bir iş açabilir. Tabii ki, insan bilinçsizce her şeye müdahale etsin demiyoruz, devlet kurumları bu işlere bakmasın da demek istemiyoruz. Ancak görev ve vazife bilinciyle yapılan bir ahlaklı davranış -sorunu her zaman devlet müdahalesine havale ediyorsa- toplum arasında gerçek sevgi ve mutluluk duygusu oluşturup, bireyleri iyi günde kötü günde bir arada tutmaya yetemez. 18 yaşına kadar görev ve vazife bilinciyle yetiştirilen ve daha sonra sokağa terk edilen bir çocukla ailesi arasında nasıl sevgi oluşur ki? Caddede yürürken trafik ışığı olmayan bir yerde karşıya geçmek için yola bir adım attığınız da, bütün geçen arabaların insana saygıdan mı yoksa kuraldan mı yol verdiğini anlamak için, bir de yeşil ışıktaki karşıya geçerken bir test edin bakalım, sizin geçmenizi bekleyen olacak mı? Bakalım yarı yoldayken size kırmızı yandığında size ne kadar saygılı olunacak görün. Ne de olsa trafik ışığının olmadığı

yerde kamera da olmayacağından bir kaza anında haklılığımı ispat etmek güçtür.

Karşılıklı ilişkilerde, bir de işin içine yaşadığın semt, altındaki araba ve üstündeki elbisenin markası girdiğinde düşünün artık ilişkinin samimiyetini. Böyle anlayıştaki bir toplumda dostlukların, sokakta birbirini nazikçe güler yüzlü (aslında görev gereği)

Hal böyle olunca, insana yardım, fedakârlık, insandan ziyade devlet kurumlarına yüklenilmiştir. Bu durumda zorda olan birini görene düşen görev de, bu durumu ancak bir devlet kurumuna bildirmek olacaktır. Olur ya vatandaşın zamanı boş yere harcanır, belki üzeri kirlenir, belki de başına bir iş açabilir. Tabii ki, insan bilinçsizce her şeye müdahale etsin demiyoruz, devlet kurumları bu işlere bakmasın da demek istemiyoruz. Ancak görev ve vazife bilinciyle yapılan bir ahlaklı davranış -sorunu her zaman devlet müdahalesine havale ediyorsa- toplum arasında gerçek sevgi ve mutluluk duygusu oluşturup, bireyleri iyi günde kötü günde bir arada tutmaya yetemez.

“hay” diye selamlamadan öte geçememesi çok normaldir. Laubali olmaya gerek yok araya mesafe koymalı kabilinden bir şey. Eh artık bizlere de yansımış olsa da aslında bu davranış özveri ve fedakârlıktan uzak ne kadar hayal kırıklığı doğuran resmi bir karşılık değil midir? Hâlbuki yakınlaşmanın, dostluk ve sevginin temelinde karşılıksız özverili ve fedakârca davranışlar yatar. Tabi işin temelinde insan sevgisi olmayınca, özgürlük medeniyetin vazgeçilmezi olunca, gerçek insan sevgisinin gelişmesi mümkün olmaz, bir de her türlü ilişkinin temeli maddi çıkara indirgenirse, insanın kendini insanlardan soyutlayan hapishanesinin duvarlarını kendi elleriyle örüp, sonra da toplumuna ve insanlara yabancılaşarak, kendi kendisini yalnızlaşmaya mahkûm etmesi de kaçınılmazdır. Acaba gelinen bu nokta gerçekten özgürlük müdür yoksa esaret mi? İşte buna, bu medeniyetin doğurduğu “özgürlük sendromu” denir.

Psikoloji Farklı mı?

Tabi böyle temellere sahip bir medeniyetin hayata, ekonomiye, insan psikolojisine bakışın temelinde de benzer rekabetçi egoist anlayışlar yatmaktadır. Batının hatalarının temeli “özgürlük” anlayışıdır. İyi tahlil edilirse Batının özgürlük anlayışı “egoizmin özgürlüğüdür”. Bir örnekte psikolojiden verelim. Bakın insanın en önemli yönü olan “kendini gerçekleştirme” konusunda Batı Psikolojisinin yaklaşımına. Batı Psikolojisi bu konuda insana dört soru sormakta:

- Duygularımın hiçbirinden utanmam
- Sevdiğim insanlara kızmakta kendimi özgür bırakırım
- İstenmedik sonuçlara yol açsa da duygularımı dışa vurabilirim
- Başkalarının benden beklediği şey neyse onu yaparım.

Şimdi bu testte insandan istenen ilk üçüne evet, diğerine hayır cevabı vermektir. Bu anlayışla hareket eden insan başarılı bir şekilde kendini gerçekleştiren insandır. Eh tabi önemli olan “insan özgürlüğü” olunca cevap ta böyle vermeli. Etrafımızdaki insanlar kızacak mı, üzülecek mi, nefret mi edecek hiç önemli değil. Böyle iki insan, ne kadar medeni olursa olsun bir yuvada kaç yıl beraber yaşar siz düşünün. Bu anlayıştaki bireylerden oluşan ve milyonlarca kişinin yaşadığı metropollerde yaşayan bir

insan, kaç tane gerçek dost bulabilir ve yalnızlıktan, yabancılaşmaktan kurtulup, gerçek mutluluğu nasıl yakalar siz düşünün. İki insanı bir yuvada bir arada birbirine sevgi ile bağlayıp mutlu bir hayat sürmesini sağlayamayan bir medeniyetin “insan medeniyeti” olması noktasında daha çok eksiği vardır. Alın size kapı gibi bir delil. Metropolitan Panel İsimli araştırma kuruluşunun, 2012 Ocak ayında yaptığı araştırmada, dünyanın en zengin Batı ülkelerinden İsveçliler dünyanın en egoist insanları olduğu ortaya çıktı. En fedakâr olanlar kimmiş biliyor musunuz? Şu garip Türkler*.

Tarih boyunca doğu medeniyeti insan nefsinin ıslah edilmeyi, yani insanileştirmeyi-medenileştirmeyi ve insanı yaşatmayı esas alırken, Batı’da ise özgür kılınmayı ve ötekileştirdiği insanları köleleştirmeyi esas almıştır. Daima dünyanın efendisi olmak istemişler, demokrasi tohumlarının atıldığı Eski Roma ve Yunan’da bile asli vatandaş ve köleler olduğu gibi, bu toplumların dini anlayışlarında bile durum farklı değildi. Yahudilikte Yahudiler Tanrının oğlu ve seçilmiş ırktı, Hristiyanlıkta Tanrı bunları daha doğuştan seçmişti ve biricik oğlunu bunlar için kurban vermişti. Dikkat edilirse Tanrı bile bu toplumların hizmetkârı gibidir. Bu kadar yaptıkları zulümden sonra olan Tanrının oğluna oldu. Günahlarına kefarete olarak O’nu çarmıha gerdiler. Bu anlayışla ötekileştirdikleri dünya üzerinde giriştikleri hakimiyet kavgasıyla insanlık tarihinde görülmemiş katliamlara yol açtılar. Ne diyelim böyle bencilliği meşrulaştırmış bir tarihi geçmiş olan bir toplumda yetişen ve ayrıca aklın sınırlı olduğunu söyleyen Kant’ın kendi saf aklından da böyle bencil bir ahlak anlayışı çıkması doğaldır. Akıl sadece doğal bilimlerde sınırlı değildir, nasıl ki varlıkları tanımada eksik olan aklın, evren hakkında söyledikleri hatalı olacaksa, içinde yaşadığı toplumun etkisiyle gelişen ayni akıl, sosyal konularda da bu etkinin tesirinde kalarak hata yapması kaçınılmazdır. Durum böyle olunca saf akıl sadece doğayı tanımakta değil, her iki konuda da mutlak doğruyu yakalamaktan uzaktır.

* Cihan haber ajansı, 31.01 2012, 16:04 haberi veya <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1238212&title=en-fedakar-turkler-en-egoist-isvecliler>

Müslüman, Çetin Sınavların insanı

Mesut KARAŞAHAN

İbn Abbas'tan rivayet olunur: Mekke'de İslâm mesajının iyice alenileştiği günlerde müşriklerin lider kadrosundan bir grup, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna gelir ve O'na şu teklifi yapar:

“Ey Muhammed! Gel bizim ilahlarımıza el sür de, biz de senin dinine girelim.”

Hiz. Peygamber bu insanların İslâm'a girmesini çok arzulamaktadır. O kadar ki, bir an için bu teklifi kabul edecek gibi olur.

Benzer bir rivayet de Said b. Cübeyr'den nakledilir. Buna göre Hiz. Peygamber'in Haceru'l-Esved'i selamladığı bir esnada Kureyşliler O'na yaklaşp şöyle derler:

“Sen de gelip bizim ilahlarımıza el sürmedikçe senin Haceru'l-Esved'i selamlamana izin veremeyeceğiz.”

Hiz. Peygamber (s.a.v.)'in içinden şöyle geçirir:

“Onların söylediklerini yapsam ne çıkar? Zira Allah gerçekte böyle olmadığını, bilakis onların putlarından tiksindiğimi biliyor.”

Her iki rivayetin sonunda bu gelişme üzerine İsra suresi 73-75. ayetlerin indiği notu yer alır.¹ Ayetler İslâm Peygamberi için çok ciddi ve ağır bir ikazı dile getirmektedir:

“Az daha onlar, seni sana vahyettiğimizden ayırarak ondan başkasını bize iftira etmen için fitneye düşüreceklerdi. İşte o zaman seni dost edinirlerdi. Sana sebat vermemiş olsaydık, and olsun ki, az

da olsa onlara meyledecektin. O taktirde sana, hayatın da ölümün de kat kat azabını tattırırdık. Sonra bize karşı bir yardım da bulamazdın.”

İsra suresinin Hicret'ten hemen önceki yıl içinde vahyedilmiş olduğuna dair görüş dikkate alınırca, olayın dramatik boyutları daha da anlaşılır hale gelir. Zira on yılı aşkın bir süre zarfında İslâm davetine olumlu cevap veren insan sayısı son derece sınırlı kalmış ve bu insanlar arasındaki güçlü ve seçkin kişi sayısı bir elin parmaklarını geçmemiştir. Yıllardır çekilen

çileler, tahammül sınırlarını zorlamaya başlamıştır. Ve Hiz. Peygamber tamamen insani bir refleksle kritik bir hamle yapmak üzereyken ilahi müdahaleyle karşılaşmıştır:

Tevhid ile şirkin ezeli mücadelesinde mü'min, aradaki çizgiyi bulanıklaştırabilecek en küçük bir inisiyatif kullanma iznine sahip değildir!

Mü'min, tevhidi çizgiye bağlı kalabilmek için, mücadele azmini kırabilecek insani zaafı dizginlemek zorundadır. Veya mü'min, insani zaafı dizginleyebildiği ölçüde tevhidi çizgide kalabilir; bu çizginin ötesi ise cehennem azabı demektir, bunu yapacak kişinin peygamber olması, azabı hafifletmez. Yine mü'minin başarısı, zorluklar karşısında bocalamaması ve mücadeleden alınının aklıyla çıkması Cenab-ı Allah'ın yardımıyla gerçekleşecektir.

Tevhid ile şirk dinleri arasındaki mücadele, bir peygamber için bile her an tehlikelerle dolu, sapma riski taşıyan ve dolayısıyla her aşamasında büyük dikkat ve teyakkuza gerektiren bir süreçtir (Hz. Aişe'den gelen bir rivayete göre İsrâ suresini Hz. Peygamber'in her gece namazda okumayı alışkanlık haline getirmesi bu bakımdan da anlamlı olabilir mi?).

Mü'min sıfatını taşımak, insanlık tarihinde en iddialı ve en anlamlı duruşunu kuşanmak demektir. Bu iddia, 21. yüzyılda, şirkin sınırsız biçimde çeşitlenip gizli kisvelere büründüğü bir zamanda insanın imanını çalabilecek tehlikelere karşı ideolojik olarak donanımlı ve ahlâki bakımdan güçlü olmayı gerektirir.

Bugün postmodern putperestliğin küresel tasallutuna karşı mü'minin olmazsa olmazları nelerdir? Kırmızı çizgileri nereden geçmektedir? Müslümanın özgür ortam bulması adına yukarıdaki ilahi ikaza konu olabilecek tarzda, çaresizlikten kaynaklanan, iyi niyetli ve önemsiz gibi görünen, fakat gerçekte çok feci bir akıbeti hazırlayan sapmalar neler olabilir?

Ahkâf suresinin 11. ayetinin nüzul sebebi olarak Katade bazı önde gelen müşriklerin şu iddiasını aktarır:

“Bizler toplumun en izzetli, şerefli kimseleriyiz. Muhammed'in getirdiği iyi bir şey olsaydı filan kişiler (Bilal, Suheyb, Habbâb, Huzeife'nin kölesi Sâlim, Ammar b. Yâsir gibi fakir kimseler) bizden öne geçemezlerdi.”

Aynı ayete ilişkin olarak Avn b. Ebi Şidad şu anekdotu nakleder: Hz. Ömer b. El Hattab henüz müslüman olmadan önce O'nun Züneyre adlı kadın kölesi İslâm'a girmişti. Hz. Ömer bu yüzden onu döverek cezalandırıyordu. Kureyşli müşrikler bu duruma bakarak şöyle diyorlardı:

“Şayet bu dinde hayır olsaydı, Züneyre bizden öne geçemezdi.”

Züneyre İslâm'ı erken bir tarihte kabul edip nice işkencelere maruz kalan kahramanlardan bir tanesiydi. Hz. Ebubekir tarafından satın alınmak suretiyle işkenceden kurtarılan yedi kişi arasında yer alır.²

Ahkâf suresinin 11. ayeti müşriklerin yakınmasını ve sakat muhakeme tarzını gözler önüne serer:

“İnkâr edenler, iman edenlere ‘eğer (Muhammed'in getirdiği) iyi bir şey olsaydı, bu (insanlar) onu kabul etmekte bizim önümüze geçmezlerdi.’ Fakat onlar bu (mesajla) hidayete erişemediklerinden ‘bu eski bir yalandır’ diyeceklerdir.”

Müşrikleri İslâm daveti karşısında inkara sevk eden şey, Hz. Peygamber'in Cenab-ı Allah'tan vahiy getirme iddiasının doğruluğunu akledip edememekten ziyade o güne kadar elde ettikleri yüksek sosyal mevki, zengince yaşama biçimi ve ayrıcalıklarını yitirme ihtimalinin ufukta belirmesidir. Bu Mekke cahiliyesi için olduğu kadar, öncesinde ve sonrasında İslâm davetine muhatap olan başka toplumlar için de geçerli bir durumdur. Ekonomik sömürü ve adaletsiz gelir dağılımının herhangi bir şirk düzeninin en belirgin vasıflarından birini oluşturması beklenebileceği gibi, İslâm'ın hakim olacağı bir siyasal ve ekonomik sistemde yaşanacak değişimin en dikkate değer aşamalarından birini, bu tür adaletsizlik ve haksızlıkların ortadan kaldırılması oluşturacaktır. Değişim, eski zamanların açıkça müşrik ve ceberrut efendilerinin yerine yeni dönemin Müslümanca görünüşlü, fakat ayrıcalıklarını ve sömürü sistemini korumada eskisi kadar hasis yeni efendilerinin ikamesinden ibaret kalabiliyorsa, tevhide dayalı düzen inşa etme yolunda yol kat edilmemiş demektir.

“La ilahe illallah” ilkesi, insanlar üzerinde otorite tesis eden bütün sahte ilahların, ilahlık taslayan zengin ve şımarık seçkinlere ait kült sisteminin tepetaklak oluşunu müjdeleyen bir anlamı içkindir. İslâm Peygamberi'nin ilk tebliğ faaliyetinden itibaren Mekke'de her tabakadan insan bu gerçeği fark etmiş ve buna göre vaziyet almıştı. Hz. Ebu Bekir gibi birkaç istisna hariç, İslâm davetine olumlu cevap veren kimselerin çoğunluğu yoksul, ezilmiş, köle vb. “alt tabaka”dan insanlardan ibaret kaldı uzun yıllar boyunca. İslâm bir bakıma yoksulların diniydi. Bu durumdaki Müslümanlar Mekke'nin zorba müşriklerinin tasallutundan korunabilmek için Habeşistan'a sığınmak zorunda kaldı.

Tevhid ve şirk arasındaki mücadele, taraftarları açısından aslında tarih boyu yaklaşık aynı modeli izledi. Günümüzde demokrasi tecrübesi göz önünde bulundurulduğunda Müslümanın bu bakımdan sağlam ve isabetli teşhis yapmasını güçleştiren durumlar söz konusudur. Demokratik sistem içinde siyasal partiler, çıkar grupları, baskı grupları vb. adlar altında örgütlenerek hak arama mücadelesi veriliyor oluşu, bilerek veya bilmeden belli yoksul grupların teoride en az bir seçim döneminden diğerine kadar dışlanmasıyla sonuçlanmakta (ki pratikte kalıcı olabilmektedir), demokrasiyi iktidarın ancak seçkinler arasında el değiştirdiği bir mekanizmaya indirgemektedir. Hakim siyasal kültür, seküler demokrasi içinde yoksul ve ezilen kesimlere hitap eden bir İslâm çağrısını neredeyse absürd veya abesle iştigal diye nitelenebilecek bir uğraş haline getirmektedir.

Fakirlik, sistem tarafında gizli tutulmaya çalışılmaktadır. Örneğin temizlik firmalarında çok düşük ücretle görev yapan kadın işçiler belli özel kıyafetleri içinde hiç de yoksul algısına yol açmamaktadır. İslâmi duyarlılığa sahip insanlarımız bile, ne yazık ki kendilerine yoksulların asla ulaşamayacağı, yüksek duvarlarla çevrili, kameralarla denetlenen güvenlik sistemlerine sahip sitelerde yaşamayı tercih etmektedir.

Kitleler bizzat yaşadıkları, el'an tecrübe ettikleri açlık, yoksulluk ve sefalet doğrudan çözüm getireceğini düşündükleri şeyi felsefi, ideolojik veya bilimsel doğru kabul etmek eğilimindedirler. Yaşadıkları haksızlık ve adaletsizliklere doğrudan hitap eden bir inanç veya ideolojiyi, o güne kadar gördüklerinin en doğrusu, en makul ve sağlam olanı saymaya yatkındırlar.

Cabir bin Abdullah'dan rivayet edilen bir vaka da, sahabenin Hz. Peygamber'i üzen bir davranışı tasvir edilir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir cuma günü ayakta hutbe okurken Şam'dan yola çıkmış bir kervanın Medine'ye ulaştığı haberi gelir. Ashabın çoğu bu haber üzerine Hz. Peygamber'i hutbede konuşur vaziyette bırakarak kervana koşar. Cabir b. Abdullah, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in de aralarında bulunduğu on iki kişi kalmıştır mescitte.

Hadiseye ilişkin bir başka rivayette, Medine halkının açlık ve hayat pahalılığıyla karşı karşıya kaldığı bir sırada bu olayın yaşandığı belirtilir ve Hz. Peygamber'in şu değerlendirmesine yer verilir.

“Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hepiniz peş peşe çıkıp da mescitte sizden hiç kimse kalmamış olsaydı, Allah, içinde bulunduğumuz vadiyi ateşe verirdi.”

Bu rivayetlere göre Medine Müslümanlarının bu akıl almaz tavrını eleştiren Cuma suresi 11. ayeti nazil olmuştur:

“Onlar bir ticaret veya eğlence gördüklerinde seni ayakta bırakıp oraya yöneldiler. De ki: Allah katında olan, eğlenceden de ticaretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.”³

Modern zamanlarda artık kervanlar mal getirmiyor ve hutbeler kervan gürültüsüne karışmıyor olsa da, ne yazık ki mal ve mülk, zenginlik ve servet nice Müslümanı cezbedip İslâm davasından uzak yerlere savurmaya devam etmektedir. Pahalı marka ürünler kabilinden lüks eğlenceler insanımızın muhayyilesini kaplamakta, İslâm davasını sahiplenme, tebliğ etme ve günümüz insanlığının, ezilen, sömürülen, horlanan kitlelerinin derdine deva olacak bir söylemle İslâm'ı takdim etme gibi ulvi bir çaba terk edilmektedir.

Oysa Müslüman, insanlık üzerine çöken kapitalizm karanlığından kurtuluşu sağlayabilecek yegane düşünce ve inanç sisteminin temsilcisi olmak zorundadır. Nice sahte kurtuluş reçetelerinin materyalizm çukuru içinde kaybolup gittiği bir dünyada farklı olanı, insanca olanı, iyi ve güzel olanı, fedakârca ve hasbi olanı canlandırmak durumundadır. Bunu yapmadığı takdirde ne Müslüman sıfatını taşımaya layık olacak ne de bu sıfat onu Hesap Günü'nde kurtuluşa erenlerden kılmaya yetecektir.

Dipnotlar

1. Abdulfettah el-Kâdi, *Sahabe ve Müfessirlere Göre Esbâb-ı Nüzul*, Çev.: Doç. Dr. Salih Akdemir, Fecr Yayınevi, Ankara, 1986, s. 241.
2. a.g.e., s. 345.
3. a.g.e., s. 394.

Hayranlık Hastalığı

Naci CEPE

İnsan, oldum olası yeni yapılmış bir şeyi izlerken o şeye karşı genellikle hep hayranlık duyarak bir yakınlık gösterir. Bu yakınlık; anlamlı duygular çağrıştırdığı gibi anlamı olmayan duyguları da çağrıştırır. Bir işe, bir oluşa hoşumuza gidebilecek tarzda beğenerek bakmak ayrı bir şey ama başkasının başardığı bir işe bakmak çok daha ayrı bir şeydir sanırım. Her insan kendisinin dışında başarıyla sonuçlanmış bir yeni buluşa ya da yeni çıkan bir ürüne başlangıçta hep gıpta ederek bakar.

Gıpta ile yapılan her bakış iyi niyet taşıyan bir hayranlık duygusudur. Ama öyle bir bakış da vardır ki; işte o bakış farklılık arz eder. Önce merak içinde hayranlıkla bakılan yeni bir şeye bir etkilenme hissi ile bakılır. Bu etkilenme anlık bir hayranlıktır. Bir nispete ya da kıyasa göre etkilenen bu etkilenme yüzünden bakılıp tekrar edilen yeni bakış ise kısa bir süre sonrasında hayranlık duymaktan çıkmaya yönelik olur. Hayranlık duyulan bakış bir anda tebessümünü kaybeder ve donuk bir bakışa dönüşür.

İnsanın Ontolojik Hamuru

Başlangıçta hiç görmediği ve bilmediği bir şeye hayran olarak bakan insanın bir anda yaşadığı negatif bir duygu eylemidir bu haddizatında. Böyle bir durumda ancak ontolojik olarak sahiplenme dürtülerine malik olan insanın baktığı yeni şeye karşı o esnada birden sahiplenme dürtüleriyle bakmaya çalıştığı gözlenir. Yaşanan böylesine bir ruh hali birçok insanda ve çoğu zaman yeni olan o şeye karşı sahiplenme dürtülerini kışkırtarak değişik bir şekilde başkalaşım göstertir. Bu başkalaşım; karmaşık bir ruh haliyle etki altında kalan birçok insanı olumsuz bir psikoloji ile etkiler. Hayranlık seyrinin içi boşaltıldığında ise zikrettiğimiz başkalaşım, bambaşka bir psikolojik olumsuzluğu yansıttıracak bir alana taşır. Bu psikolojik alanın evreni, müspet alana karşın daha büyük bir zıtlık alanı oluşturur. Bu alan; insan için en çok olumsuzluğun bir arada yoğun ve baskın yaşanabileceği ruh evreninin başlangıç noktası gibidir. Aslında böylesine bir ruh evreninin içine giren bir insanın sonradan pişman olabileceği bir psikoloji ile baş başa kalacağı aslında başlangıçta belli olur. Ama bu mezkûr durumu yaşamak birçok insanın bile

isteye yaptığı yanlış tercihi yüzünden olduğunun kendisi de farkındadır.

Akliselim sahibi her insan hiç bilmediği bir işe bilerek girmez. Giren insanların birçoğu da elde etmek istediği şey neyse onu sadece ve sadece kazanmak için risk aldıklarını bilerek girer. Kaybedebileceğini hesap dahi etmek istemez birçokları. Modern dünyada kaybetmeden kazanmak için riski en asgari düzeye indirebilecek fizibiliteler yaptırılır ve buna bağlı swot analizleri yaptırılır. Bütün bu uğraşlara rağmen insanların birçoğu kazanmak istediği şeye ulaşmak için imzalarını atarlar. Ne kadar bilgileri olursa olsun hatta başkalarının akıllarını kullansalar dahi içinde varolan alabora olmuş o ateşlenmiş talepkâr ruh halini durdurmaya yeterli değildir. İnsanın ontolojik hamurunda varolan sahiplenme duygusuyla pekişmiş harlayan kıskançlık ateşini durdurabilmek oldukça zordur. Bu ateş, söndürülemeyecek noktalara kadar sahih olmayan bir irade dışında taşınmışsa eğer bunu engellemek de oldukça güç bir iştir. İnsanın kendisine bu deli cesareti verdiren istek/sahiplenme dürtüsü, kıskanma duygusu ile büyük risk yaşatacak kadar bir amaç haline dönüştürdü ise bu varılması çok güç olan bir durumdur.

Elde edilmek istenilen böylesine bir tutkulu istek, kıskançlık duygusu ile insanı kuşatmışsa eğer onu baştan esir almış demektir. Üstelik bu duygu, insanı kendine sahip olamayacak bir hale dönüştürmüştü bu daha zordur. O zaman bu insanın, ilerleyecek zamanın içinde başta kendini sonra çevresini yakacak dev bir fesat ateşinin içinde bulunulması da kaçınılmaz olacaktır. Bu ateş; insanı içten içe yakacak olan bir ateş olduğu gibi aynı zamanda bütün kötülükleri ona dayatacak kadar olacaktır. Bu hasetlik ateşi belki de hayat geleceğini bile etkileyebilecektir. Hasetlik ateşinin içine düşmüş insanlarda bulunan zaaf, diğer akliselim sahibi olan insanlardan hiç şüphe yok ki daha fazladır. Zaaflarına boyun eğmiş insanlar başlangıcında ve sonunda zihninin içinde hasetliği barındırdığı sürece o insanların sonuçta kibrin zindanına taşınması da daha kolay muhkem olacaktır. Kibir ile yapılan tüm büyüklenmeler üzerinde bulunan talepler, insanın yaptığı/yapacağı müstağni eylem sonunda onu hayatı boyunca belki de her şeyden mahrum olarak yaşamaya mahkûm bırakabilecektir.

Siyasi Otokritik Noksanlığı

Kendini çeşitli sebeplerle geliştirememiş ve dünya ölçeğinde geri kalmış toplumlar ve bu toplumların aydınları bütün zamanlarda gelişmemenin sebeplerini kendilerinde aramazlar. Hatalarını kendilerinde arayacaklarına ve kendi sistemlerinin içinde bir iç sorgulama ile bir öz eleştiri yapmaları gerekmesine rağmen. Maalesef kendilerinden daha ileride olan gelişmiş ülkelere hayranlık duygularını hastalık derecesinde bir ezilmişlik ya da mağlubiyet çaresizliği olarak görürler. Tıpkı “Mağluplar galipleri taklit eder” sözünde olduğu gibi.

Osmanlının çöküşü ile birlikte dağılan koca bir imparatorluk hinterlandı yirmi iki milyon kilometre karelik bir yüz ölçümünden 28/1 mesabesine indirgenerek bırakılır. Kendini en üst teknik donanım ve silahla geliştirmiş batının karşısında aldığı yenilgilerle küçültüle küçültüle şimdi yedi yüz seksen bin kilometre karelik bir yüzölçümü alanında bulunmaktayız. Böylelikle yeryüzünün bir toprak parçası olan Anadolu toprakları içinde her şeye rağmen en azından bağımsız olarak ayakta kalabilmişiz. Gerileyen koca Osmanlı kendi kendinin otoriterliğini sorgulayıp topluca bir siyasi otokritiğini sonra da ekonomik bir iç muhasebesini doğru dürüst yapabilseydi bugün bu siyasi coğrafi sınırlar altında bulunmayabilirdik. Bir başka açıdan bakıp düşünüldüğünde kendi içindeki siyasi ve idari nedenlerden dolayı kendine bir çeki düzen veremeyen koca bir Osmanlı devlet sistemi kendi kendini bitiren iç sorunlarıyla zamanında ilgilenip yapıcı ve kalıcı önlemler almadığı için ne yazık heba oldu.

Batı karşısında yetersiz ve gereksiz siyasi anlayışlarla 1839’da büyük bir hayranlık özentisi içinde bir yenilik hareketi olarak Tanzimat fermanı ile ıslahat hareketleri başlatılmış. Bu nedenle sözde bir yenilik adına devlet kendi iç idari sosyal yapısından kaynaklanıp sürdürülen hatalarına daha büyük hataların eklenmesine sebep olmuştur. Ne yazık ki bu hatalar ile “Lale devri” vb. debdebeli sadabad ve safahat âlemleri ile bir alâyiş içinde yaşanmıştır. İşte bu şekilde devam eden zaafılar zayıflatılma süreçlerini daha da hızlandırmış çöküş ve kopuş süreçlerini kolaylaştırmıştır. Devlet en büyük yıkımı; sistemin çürüyen yapısının içinde yönetici olarak rol alıp yaşayan, batı’ya hastalık derecesinde hayranlık duyan fakat genel bir değişim için yaşadıkları sistem adına hiçbir şey yapmayan sözde aydınlarından aldı.

“Hasta adam” dedikleri kendi sistemine muhalif, batı’ya hastalık derecesinde hayran olan Tanzimat ve Meşrutiyet aydınları bir iç darbenin içinde kundaklayıcılar olarak bir vaziyet aldıklarını da burada belirtmek gerekir. Kendinden güçlü olan batı karşısında mücadele edip

inde yönetici olarak rol aldıkları devlet sistemini düzenleyecek bir emek içinde bulunacaklarına ne üzücüki batı medeniyetine hastalık derecesinde bir hayranlık duyarak, onları taklit ederek onlara bizzat boyun eğecek bir karakter kimlikle hizmet etmişlerdir.

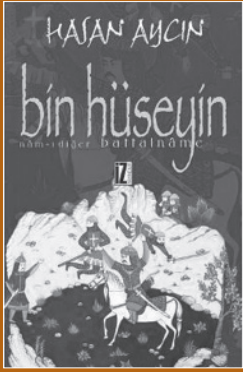
Bu sözde yönetici aydınlar, kendi öz vatanlarına bir taş üstüne taş koymamaya özen göstermişlerdir. Tanzimat’la başlatılan ıslahat hareketleri Birinci ve İkinci Meşrutiyetle sürdürüldü. Batı’ya hayran olan bir hastalıkla devletine ihanet eden bu yönetici aydınların içten yaptıkları darbe girişimleri, koca bir Osmanlıyı içten çökertip yok etmeye mal olabilmıştır. Batı’nın göz kamaştırıcı gelişmesi karşısında Tanzimat ve Meşrutiyet aydınlarının Batı’ya duydukları hayranlıkları neredeyse hepsini zehirleyen zaafıları iflah olmayan bir hastalığı kronik hale dönüştürmüştür. Bu hayranlık zaafı önce kendilerini sonra koca bir devleti çözmeyi başarmıştır. Bu durum, gerçekten içinde patoloji barındıran bir “Hayranlık hastalığından” başka bir şey olabilir mi?

Sonuç Yerine

Hayranlık duygusunu insan, kendini sevmesiyle önce kendinden başlatır. Aklını araçsal anlamda işletmeden salt anlamda kullanmaya başladığında ise ben olma bilincini güçlendirdikçe güçlendirir. Zekâsının elverdiği biçimde yeteneklerini geliştirir ve benliğine odakladığı öz güven bilinci önce kendisine duyduğu narsis sevgiyi ön plana çıkarır. Kendine olan sevgiyi geliştirdikçe kendine olan egoistçe bağımlılığını başkalarına karşı olan üstünlük psikolojik duvarları örerek besler.

Neticede bulunduğu sosyal çevrede kendine olan narsis sevgisi bir üstünlük işareti olarak megalomanisi ile ortaya çıkarak kendini göstermeye çalışır. Zekâsına güvenerek hatta bağımlı kalarak kazandığı tüm kazanımlarını kendinde hayranlık duyduğu üstenci ben bilinçli yaklaşımlarla bulunduğu toplumda ya da küresel evrende kendini dünyanın merkezinde görmeye çalışır. Bu halde olan bir insan kendine olan hayranlığı yüzünden işte burada zikrettiğimiz bir “Hayranlık hastalığı”na tutulur.

Hayranlık hastalığı, dikkatice incelenip irdelenecek olunursa; ilk önce **benlik** yani **üstünlük** bilinciyle büyülenmede başlar. Oligarşi otoriterlerinin statü kazanmış kurumsal hegemonyalarıyla sürer. Militarizmin otoriter diktatörlüklerinde silah gücüne güvenerek hükmeder. Paranın gücüne güvenerek kapitalizm sistemi ile başat olur. Bir de siyasetin inisiyatifinde başat olan sistemlerin içinde bulunan otoriter benlik, oligarşi, militarizm ve paraya dayalı siyasal hegemon güç olma sevdası yüzünden yaşanır bu hayranlık hastalığı.

Bin Hüseyin
Hasan Aycin
İz Yayıncılık

Mevlit, Ahmediye, Muhammediye, giderek Battal Gazi, Kesikbaş, Kan Kalesi, Kerem ile Aslı, Âşık Garip, vb. bir dönem Müslüman kültürünün yaygınlaşmasında başat etki oluşturan eserlerdir. Seyyid Battal Gazi, Anadolu'nun Müslümanlaşması sürecinde en bilinen sembol isimlerden biridir. Hakkında yazılmış destanlar, öyküler, masallar, romanlar, çekilmiş belgesel ve sinema filmleri sayısız miktardadır. Halide Edip, Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Ziya Şakir, Murat Sertoğlu, Füruzan Gediz tarafından romanlarda konu edilmiş olan bu kahraman her zaman gündemde olmuştur. Hasan Aycin'ın geleneksel tatlar içermekle birlikte yeni kaleme alınmış bu eseri, Battal Gazi literatürüne yapılmış ciddi ve güncel bir katkıdır.

Büyük Petro / Paul Bushkovitch
İletişim Yayınları, 2012

Hakkında daima çelişkili yorumlar yapılan, delilikle dahilik, despotlukla hoşgörü, dinsizlikle sofuluk, avamilikle entelektüellik, askerlikle salon adamlığı arasında hayranlıkla ve kahırla anlatılan biriydi Petro. Güvenliği polis gücüyle sağlanan, çöpleri toplanan, cadde üstündeki binaları restore edilen, bugünkü anlamıyla belediye hizmetlerinin yapıldığı, yolların ve köprülerin sürekli onarıldığı, ulaşımın kolaylaştırıldığı, kadınların ve her sınıftan insanların sosyal hayata katıldığı bir şehir hayatı düşünmüştü, bunun yollarını açtı, uyguladı. Modern Avrupa'yı izliyordu, oralarda yaşadı, bunu şehrin kenarlarında, limanlarda, fabrikalarda bulunarak, çalışarak, bazen kim olduğunu unutturarak ve kimliğini gizleyerek yapıyordu. Bu bakımdan büyük bir hayalperestti, vazgeçmeyecek kadar hırslydı; selefleriyle kıyaslanmayacak ölçüde mütevaziydi. Bürokratik devletle sınırlı kalmayan iyileştirmeler yaptı, şehre, sosyete, salonlara farklı sınıflardan karşılaşmasını kolaylaştıracak aleniyetler kazandırdı. Büyük Petro, tuhaf, cezbeli, inatçı, romanesk, iddialı bir devlet adamının biyografisi değil sadece. Bir doğu toplumunun Avrupa'yla hesaplaşmasının, modernleşme seyrinin de hikayesi. Kısa, tok ve güçlü bir dönem analizi...

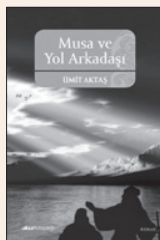
Yetişkinlik ve Yaşlılık-Gelişimi ve Psikolojisi / Hasan Bacanlı, Şerife Işık Terzi
Açılım Kitap, 2012

Yetişkinliğin sorunsuzluğuna karşılık, yaşlılık neredeyse o kadar sorunludur. Çünkü yaşlılar artık kendi işlerini kendileri göremedikleri gibi, üretkenlik vasıflarını da kaybetmişlerdir. Kişi açısından bakıldığında (geçmiş) hayatın muhasebesi ve gözden geçirilmesi demektir. Toplum açısından bir tür vefa borcudur. Bir zamanlar üreterek topluma katkıda bulunmuş olan kişiye minnet borcu ödeme dönemidir. Günümüzde yaşlılık hem kişinin kendisi hem de toplum için sorun haline gelmiştir. Bunun nedeni yaşlıların artık ekonomik hayata aktif katılamamaları (her ne kadar onlar ihtiyar iseler de), kendi işlerini kendilerinin görmelerinin zorlaşmasıdır. Derler ki, gençler bilebilse, ihtiyarlar yapabilsediydi...? Yani gençler yapabilir ama bilemezler, ihtiyarlar ise bilir ama yapamazlar. Sonuç olarak yaşlılık günümüzde anlaşılması ve gerekli tedbirlerin alınması gereken bir dönem haline gelmiştir. Bu kitapta yaşlılıkla ilgili bütün alanları bir araya getirmeye çalışılmış. Bu nedenle kitapta psikolojiden antropolojiye, beslenmeden halk şüirine kadar değişik alanlar bir araya getirilerek yetişkinlik ve yaşlılık konuları her yönüyle ele alınmış.

İslam'dan Batı'ya Düşüncenin Yol Alışı / İzzet Tanju
Ötüken Neşriyat, 2012

Avrupa kendine bir kimlik biçmiş, giderek bayılmış o kimliğe. Eski Yunanla modern Avrupa arasında bir süreklilik varmış. Bin yıl kadar uyuklamış Yunan bilgisi, sonra bir sıçrayıp Rönesans'a ulaşmış. Batı uygarlığının özelliği, akılmış. "Batı aklını" eski Yunan bulmuş, Hristiyanlık geliştirmiş. Yunan kültürünün apayrılığı, Batı'yı öteki uygarlıklardan üstün kılıyormuş. Eski çağdaki Yunanların ardından yalnızca Batılılar, akıllı, düşüncenin ve dünya bilgisinin hizmetine vermiş. Batı'yı başka kılan, rasyonalizme yatkın olmasıymış. Hem rasyonalizm, Batı'ya Yunan'dan miras yani onun hakkı imiş. En hoş giden düşünce, Doğu ile Batı arasında sızdırmaz bir duvar olduğu düşüncesi: Kültürler arasında uçurum var, deniyor. Son çözümde, beyinler arasında fark gözetiliyor. Böyle bir fark gözetilince de, uygarlıklar çatıştırılır. Ne var ki, Arapça ve Latince alanında yapılan araştırmalar derinleştikçe, felsefe ve bilim tarihçileri anladılar ki, Yunan ve Arap çevre bilinmeden, ne "Rönesans" anlaşılabilir ne de aklın evrimi. Orta çağ denilen yüzyılların Arap-İslam görünümü artık iyice ortaya çıktı. İki kültür öylesine ayrılmaz biçimde kaynaşmış ki yüzde yüz Hristiyan bir Batı hiç bir zaman olmamış. Artık Avrupa'nın kültür yazgısı, apayrılığı tartışılıyor. Orta çağ "Batılı" değil, Arap-Latin bir Orta çağ. Arap-Latin bilgisi de bir bütün.

Musa ve Yol Arkadaşı / Ümit Aktaş
Ötur Kitaplığı, 2012

Musa ve Yol Arkadaşı, uzun bir yolculuğun, insanın yaratıcısına doğru uzanan yoldaki sonsuz yolculuğunun hikayesini anlatıyor bize. En basit içindeki mucizeyi görmeye çağırıyor bizi. Mucizevi olanı görmeye direnenleri işaret ediyor. İnsanın içindeki putları kırmayı vad ediyor. Görünenin ardındaki giz, sırların ardındaki hakikat, Musa'nın hikayesiyle görmeye hazır insanlar için açığa çıkıyor.